Her Yönüyle Ekoturizm

Murad Alpaslan Kasalak & Dilara Bahtiyar Sarı

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

HER YÖNÜYLE EKOTURİZM

Murad Alpaslan Kasalak & Dilara Bahtiyar Sarı

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ
2023

Kapadokya Üniversitesi Yayınları: 78
Turizm Serisi: 1
ISBN: 978-605-4448-70-8
DOI: 10.35250/kun/9786054448708
URL: https://hdl.handle.net/20.500.12695/2289

© Ekim 2023

HER YÖNÜYLE EKOTURİZM
Murad Alpaslan Kasalak & Dilara Bahtiyar Sarı

© Copyright, 2023, KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ
Sertifika No: 43348
Seri Editörü: Halil Burak Sakal
Redaktör: Sümeyra Demiralp
Kapak Tasarım: Nazile Arda Çakır
Sayfa Tasarımı: ademsenel.com

Bu eser Creative Commons "BY-NC-SA" (Atıf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş) Lisansı ile lisanslanmıştır.

Kasalak, M.A., Bahtiyar Sarı, D. (2023). *Her Yönüyle Ekoturizm*. Nevşehir: Kapadokya Üniversitesi Yayınları.
244 s, 13, 5 x 21 cm.
ISBN: 978-605-4448-70-8
DOI: 10.35250/kun/9786054448708
Anahtar sözcükler: 1. Ekoturizm, 2. Sürdürülebilir turizm, 3. Ekolojik oteller, 4. Ekoturist, 5. Ekoturizm planlaması.

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ
50420 Mustafapaşa, Ürgüp, Nevşehir
yayinevi@kapadokya.edu.tr
kapadokyayayinlari.kapadokya.edu.tr
0(384) 353 5009
www.kapadokya.edu.tr

HER YÖNÜYLE EKOTURİZM

Murad Alpaslan Kasalak & Dilara Bahtiyar Sarı

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ
2023

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar Dizini ix
Tablolar Listesi x
Şekiller Listesi x

Giriş 1

BİRİNCİ BÖLÜM
EKOTURİZM VE ÖZELLİKLERİ

1.1. Ekoturizm Kavramı ve Önemi 3
1.2. Ekoturizmin Tarihçesi ve Gelişimi 9
1.3. Ekoturizmin Amaç ve Kapsamı 12
1.4. Ekoturizmin Özellikleri 14
1.5. Ekoturizm İlkeleri 18
1.5.1. Doğal Çevrenin Sürdürülebilirliği 21
1.5.2. Yerel Kültürlerin Sürdürülebilirliği 23
1.6. Ekoturizmin Etkileri 25
1.6.1. Ekoturizmin Çevresel Etkileri 27
1.6.2. Ekoturizmin Ekonomik Etkileri 29
1.6.3. Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Yapıya Etkileri 31
1.6. Ekoturizme Yönelik Farklı Yaklaşımlar 34

İKİNCİ BÖLÜM
EKOTURİZMİN FAALİYET ALANLARINA GÖRE ÇEŞİTLENDİRİLMESİ

2.1. Ekoturizm Faaliyetleri 38
2.1.1 Yayla Turizmi 39
2.1.2. Dağ Turizmi 43
2.1.3. Mağara Turizmi 45

2.1.4. Botanik Turizmi 49
2.1.5. Bisiklet Turizmi 50
2.1.6. Kano ve Rafting (Akarsu) Turizmi 51
2.1.7. Doğa Yürüyüşü (Trekking) Turizmi 54
2.1.8. Atlı Doğa Yürüyüşü (Safari) Turizmi 58
2.1.9. Av ve Olta Balıkçılığı Turizmi 59
2.1.10. Yaban Hayatı ve Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji) Turizmi 63
2.1.11. Yamaç Paraşütü-Parapente Turizmi 69
2.1.12 Sualtı Dalış Turizmi 71
2.1.13 Ekolojik Çiftlik (Otel) Turizmi 71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EKOTURİZM PAZARI VE ÖZELLİKLERİ

3.1. Ekoturizm Pazarı ve Müşteri Profili 73
3.2. Ekoturizm Arz ve Talebi 75
3.2.1. Dünyada Ekoturizm Arzı ve Talebi 77
3.2.1.1. Kosta Rika'da Ekoturizm: 80
3.2.1.2. Belize'de Ekoturizm 83
3.2.1.3. Ekvator'da Ekoturizm 84
3.2.1.4. Brezilya'da Ekoturizm 85
3.2.1.5. Afrika'da Ekoturizm 86
3.2.1.6. Avusturalya'da Ekoturizm 88
3.2.1.7. Yeni Zelanda'da Ekoturizm 92
3.2.1.8. ABD'de Ekoturizm 94
3.2.1.9. Almanya'da Ekoturizm 95
3.2.1.10. İtalya'da Ekoturizm 96
3.2.1.11. İspanya'da Ekoturizm 99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
EKOTURİZM GİRİŞİMCİLİĞİ VE EKOTURİZM İŞLETMECİLİĞİ

4.1. Ekoturizm Girişimciliği 107
4.2. Ekoturizm Girişimciliğinin Geleceği 112

4.3. Ekoturizm İşletmeciliği 115
4.4. Ekoturizm İş Fırsatları ve İş Planı 119

BEŞİNCİ BÖLÜM
EKOLOJİK ÇİFTLİKLER VE OTELLER

5.1. Ekolojik Otellerin Tanımı ve Özellikleri 122
5.2. Ekolojik Otellerin Etkileri 128
5.3. Dünyadaki Ekolojik Oteller 133
5.4. Türkiye'deki Ekolojik Oteller 144
5.5. Dünya'da Başlıca Ekoturizm Sertifikasyon Programları ... 151

ALTINCI BÖLÜM
EKOLOJİK OTELLER KAPSAMINDA EKOTURİSTLER

6.1. Ekoturist Kavramı 157
6.2. Ekoturist Tipleri 162
6.3. Ekoturistlerin Sosyo-Demografik Özellikleri 165
6.4. Ekoturistlerin Seyahat Etme Nedenleri ve Motivasyonları .. 169
6.5. Ekoturist Profilleri Üzerine Yapılan Araştırmalar 173

YEDİNCİ BÖLÜM
EKOLOJİK OTELLER KAPSAMINDA
EKOTURİZM GİRİŞİMCİLİĞİ

7.1. Ekolojik Otel Girişimciliği Kavramı 177
7.2. Ekolojik Otel Girişimciliğinin Özellikleri 182
7.3. Ekolojik Otel Girişimciliğinin Sorunları
ve Çözüm Önerileri 186

SEKİZİNCİ BÖLÜM
EKOTURİZM PLANLAMASI

8.1. Turizm Planlaması 192
8.2. Sürdürülebilir Turizm Planlaması 198
8.3. Ekoturizm Planlaması 201
8.4. Türkiye'de Ekoturizm ve Sürdürülebilir
Turizm Politikaları 208

DOKUZUNCU BÖLÜM
EKOTURİZM ÇALIŞMALARINDA METODOLOJİ

9.1. Ekoturizm Literatüründe Kullanılan Metodolojik Yaklaşımlar 210
9.1.1. Ekoturizm Literatüründe Kalitatif ve Kantitatif Yöntemler 212
9.1.2. Ekoturizm Araştırmalarının Coğrafi Dağılımı 216
9.2. Ekoturizm Çalışmalarında Eğitim ve Öğretim 218
9.3. Ekoturizm Araştırma Alanları ve İhtiyaçları 220

ONUNCU BÖLÜM
DENİZ EKOTURİZMİ

10.1. Deniz Ekoturizmi Kavramı 223
10.2.Deniz Ekoturizminin Faydaları ve Potansiyel Olumsuz Etkileri 225
10.3. Deniz Ekoturizminde Planlama Politikası Sorunları 227

Kaynakça 230

Kısaltmalar Dizini

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AFDB:	African Development Bank
ATAK PROJESİ:	Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi Projesi
BAKA:	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
BETUYAB:	Belek Turizm Yatırımcıları Ortak Girişimi
GAP:	Güney Anadolu Kalkınma Projesi
GATAP:	Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi
GNTB:	Alman Ulusal Turizm Kurulu
GSMH:	Gayri Safi Milli Hasıla
IAGTO:	Uluslararası Golf Tur Operatörleri Birliği
ICCA:	International Congress and Convention Association
ICT:	Kosta Rika Turizm Enstitüsü
IUCN:	Uluslararası Doğa Koruma Birliği
KPMG:	Golf Advisory Practice
KRUETKA:	Kosta Rika Ulusal Eko Tarım Kooperatifi Ağı
OECD:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SPSS:	Statistical Program for Social Science
TIE:	Uluslararası Ekoturizm Derneği
TIES:	Uluslararası Ekoturizm Topluluğu
TURSAB:	Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
TRA:	Avustralya Turizm Araştırmaları
UNEP:	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNWTO:	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
USD:	Amerikan Doları
USGBC:	ABD Yeşil Bina Konseyi
WES:	Dünya Ekoturizm Zirvesi
WTTC:	Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi
WWF:	Dünya Doğayı Koruma Vakfı
vb.:	Ve benzeri
vd.:	Ve diğerleri
yy.:	Yüzyıl

Tablolar Listesi

Tablo 1.1 Ekoturizm Tanımları 7
Tablo 1.2 Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Genel Karakteristiklerinin Karşılaştırılması 15
Tablo 2.1 Ülkemizde Akarsu Turizmi (Rafting, Kano Gibi) İçin Uygun Akarsular 53
Tablo 3.1 Doğa Temelli Destinasyonlarda Ziyaretçi Artış Oranları 78
Tablo 3.2 Ekoturizm Faaliyetlerinin Gerçekleştiği Ülkelere Gelen Turist Sayısı 80
Tablo 3.3 Avustralya'ya Gelen Turist Sayıları 89
Tablo 3.4 Avustralya Milli Parklarını Ziyaret Eden Kişi Sayısı 90
Tablo 3.5 Avustralya'ya Gelen Ziyaretçi Sayıları 92
Tablo 5.1 TaTuTa Projesi Kapsamındaki Ekolojik Çiftlikler .. 145
Tablo 6.1 Kuzey Amerikalı Ekoturistlerinin Sosyo-Demografik Özellikleri 168
Tablo 6.2 Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Turist Profillerinin Karşılaştırılması 170

Şekiller Listesi

Şekil 1.1 Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm Kavramının Kronolojik Gelişimi 11
Şekil 1.2 Ekoturizmin Yükselişini Etkileyen Başlıca Bileşenler..... 12
Şekil 2.1 Ekoturizm Faaliyetlerine Göre Turizm Çeşitleri 39
Şekil 9.1 Son 27 Yılda Ekoturizm İle İlgili Tüm Belgelerin Yıllık Miktarı ve İlk Üç Belge Türü..... 216
Şekil 9.2 1990–2016 Yılları Arasında Ekoturizmle İlgili Yayınların Yazarlarının Küresel Coğrafi Dağılımı 217

GİRİŞ

Günümüzde en hızlı büyüyen sektörler arasında yer alan turizm, birçok ülke açısından önemli bir ekonomik kaynak olarak nitelendirilmektedir. Bacasız sanayi olarak adlandırılan turizm, ülkelerin gayri safi milli hasılasına önemli katkı sağlamakla birlikte, işsizliğin önlenmesi, bölgesel kalkınma ve döviz getirisi açısından da etki yaratmaktadır. Turizm sektöründe gerçekleşen herhangi bir büyüme ülke ekonomilerini doğrudan etkilemektedir. Bu durumun farkında olan birçok ülke önemli bir gelir kaynağı olan turizm öğesinin geçerliliğini ve devamlılığını sağlamak için çaba göstermektedir. Bu nedenle turizmi daha ilgi çekici kılmak, pazar payını yükseltmek ve turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla turizmi çeşitlendirmek ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Dünyadaki hızlı değişim, küreselleşme olgusu ve teknolojik gelişmeler turizm algısında değişime sebep olmuştur. Turist eğitim seviyesinin yükselmesiyle turizme bakış açısı değişmiş, çevre ve doğa hakkında bilinç artmış, turizm istek ve talepleri farklılaşmıştır. Turizmin sadece deniz, kum ve güneşten ibaret olmadığı aynı zamanda uzun vadeli turizm olgusuna sahip olmak ve bu değeri kaybetmemek için turizmde sürdürülebilirliğin nasıl sağlanmasına yönelik ilgi artmıştır. Bugünün ihtiyaçlarını karşılarken doğal kaynakları korumak ve gelecek nesillere iyi bir çevre bırakmak için yapılan faaliyetler olarak tanımlanan sürdürülebilirliğin önemi ile birlikte turizm içerisinde doğa temelli aktiviteler artmış ve doğaya önem veren alternatif turizm çeşitleri ortaya çıkmıştır. Turizm çeşitlerinden en önemlilerinden

biriside ekoturizmdir. Ekoturizm, ekolojik turizm, yeşil turizm, kırsal turizm, doğa temelli turizm, özel ilgi turizmi, sorumlu turizm gibi birçok farklı isimle ifade edilmektedir.

Ekoturizm, doğal bölgelere yapılan, doğal çevreyi korumayı, doğal çevre ile etkileşim içerisinde yaşayarak, yöre insanının kültürünü tanımayı amaçlayan bir turizm şekli olarak tanımlanmaktadır. Turizm pazarının genişlemesini sağlayacak önemli bir araçtır. Ekoturizm, ekolojik yapıyla birlikte düşünülmesi gereken bir turizm türü olduğundan çevresel dengeyi bozacak müdahalelerden kaçınılması ana amaçtır. Turizm ve çevre ilişkisinin öneminin artması, ekoturizm kavramının gündeme gelmesini sıklaştırmış ve günümüzde popülerlik kazanmaya başlamış bir turizm çeşidi olarak karşımıza çıkmıştır. Ekoturizm, yayla turizmi, av turizmi, kuş ve yaban hayatı gözlemciliği, olta balıkçılığı, sualtı dalış, kamp ve karavan turizmi, mağara turizmi, dağ yürüyüşü, dağcılık, akarsu turizmi, yamaç paraşütü, atlı doğa yürüyüşü ve ekolojik çiftlik ya da otel turizmi olarak türlere ayrılmaktadır. Ekoturizm türleri arasında yer alan ekolojik oteller ülkemizde dahil bütün dünyada ekoturistlerin ilgisini çeken turizm işletmeleri olmaktadır. Ekolojik oteller misafirlerine ekolojik yaşamı hissetmelerini sağlayan konaklama olanakları yanında bir takım hava aktivitelerine de katılma imkânı tanıyan, bununla birlikte tarım ve hayvancılık faaliyetlerini gerçekleştiren ekoturizm işletmeleridir.

BİRİNCİ BÖLÜM
EKOTURİZM VE ÖZELLİKLERİ

1.1. Ekoturizm Kavramı ve Önemi

Turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak ve turizmin çekiciliği arttırmak amacıyla günümüzde turizmin bir çeşidi olarak ortaya çıkan önemli bir kavramda ekoturizmdir (Kasalak ve Çolak, 2013:282). Ekoturizm kavramı kökeni Yunanca *oikos* (ev) ve *logos* (kelime)'a dayanan, organizmalar ve onların çevresi ile ilişkilerini inceleyen ve bilimsel anlamda ekoloji olarak adlandırılan kelimeden ortaya çıkmıştır. İnsan diğer organizmalar gibi çevresi ile etkileşim halindedir. Ekoloji doğal olarak biyolojik toplulukların korunması kadar, yerel kültürlere saygıyı da gerektirmektedir. Buradan hareketle ekoturizm, ev sahibi bölgenin farklı özelliklerinin en az hasar görmesini sağlayacak ziyaret etkinliklerini ifade etmektedir. Ekoturizm teriminin etimolojisi konusunda literatürde bir fikir birliği yoktur. Bazı araştırmacılar, terimin kökeninin Hetzer'in 1965 yılında ekoturizmle ilgili yazılarına kadar dayandığını savunmaktadırlar. Hetzer'e göre ekoturizm; özellikle kuşlar ve diğer yaban hayatı, doğal alanlar, kayalıklar, mağaralar, fosil alanları, arkeolojik sitler, sulak alanlar ve nadir türler veya tehlike altındaki türlerin bulunduğu alanlar gibi doğal ve arkeolojik kaynaklara dayanan turizmdir. Hetzer daha sorumlu bir turizm için dört ana husus ortaya koymuştur. Bunlar; minimum çevresel etki, yerel kültüre minimum etki ve maksimum saygı, yerel ekonomi

için maksimum fayda ve turistlerin maksimum deneyim kazanmasıdır (Kuter ve Ünal, 2009:148).

1970'li yılların ortalarında Kanada Hükümeti tarafından başlatılan ekotur programlarında bu terime rastlanmaktadır. 1976 ve 1982 yılları arasında bastırılan ekotur rehberleri ve broşürlerinde ekoturizm tanımlanmamakla birlikte, bu kaynaklarda ekotur ile ilgili bilgiler verilmektedir. Yine Ashton (1993) ve Higgins (1996) bu terimin ilk defa literatürde 1978 yılında Kenton Miller tarafından kullanıldığı belirtmektedir. Bir başka referans olarak Mathieson ve Wall (1982)'un "*Turizm Etkileri*" adlı kitabı da ekoturizmi içermektedir (Demir ve Çevirgen, 2006:50-51). Costa Rika'lı biyolog Gerardo Budowski 1976 yılındaki makalesinde ekolojik merkezli turizm kavramını daha ileriye götürerek, ana hatlarıyla turizm ve koruma arasında karşılıklı yarar ilişkisi olduğunun altını çizmiştir (Gallher, 2010:89).

Ekoturizmin ilk tanımı Meksikalı çevreci bir mimar olan Hector Ceballos-Leascurain (1987) tarafından yapılmıştır. 1983'te in Mexico City'de PRONATURA şirketi için çalıştığı zamanlarda bir sulak alanı korumak için bölgenin ekolojisine yönelik yaptığı çabalar sürdürülebilir bir turizm aktivitesi olarak görülmüş ve ekoturizmin literatürde yerini belirlemede önemli bir araç olmuştur (Jamal vd., 2006). Ceballos-Lascurain'e göre ekoturizm, doğadan zevk alma ve doğanın kıymetini bilme ve anlamadır (Erdoğan, 2003:109). Bununla birlikte literatürde ekoturizm birçok araştırmacı tarafından farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Bunun sebebi ekoturizmin farklı istekleri olan kişiler için farklı anlamlar taşımasıdır. Bu nedenle ekoturizmin uluslararası kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır (Demir ve Çevirgen; 2006: 52). Modern çağda, ekoturizmi "öğrenmeyi teşvik eden turizm biçimi" olarak tanımlamak da mümkündür.

Ekoturizmin üç temel belirleyici öğeyi içerdiği üzerinde genel bir ortak görüş vardır:

- Doğa temelli olması,
- Kültürel olması,
- Kaynağın değerini anlamadır (Erdoğan, 2003:109-110).

Ekoturizm terimi, hem bir ilkeler topluluğu kapsamında değerlendirilebilen bir kavramı, hem de özel bir piyasa türünü ifade eder. 1991 yılına Uluslararası Ekoturizm Topluluğu en çok kullanılacak tanımlardan birisini yaratmıştır. Buna göre ekoturizm; "yerel halkın refahını destekleyen ve çevreyi koruyarak (çevreye duyarlı) doğal alanlara yapılan seyahat" olarak tanımlanmıştır.

Turizm pazarında, doğaya dayalı turizm olarak tarif edilen ekoturizm, sürdürülebilir kalkınma aracı olarak görülmektedir. Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES) ekoturizmi şöyle tarif etmektedir; Ekoturizm genellikle küçük gruplar halinde yapılır. Konaklama ve yeme içme türü hizmetler çoğunlukla yerel düzeydeki küçük ve orta ölçekli firmalar tarafından verilir. 1996 yılında ise Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) ekoturizmi; "yerel halka fayda sağlayan, aktif sosyoekonomik katılımını gerçekleştiren düşük düzeyde negatif ziyaretçi etkisi yaratan ve korumayı geliştiren (geçmişte ve günümüzdeki kültürel zenginlikleri) doğanın değerini anlamak ve zevkine varmak için nispeten bozulmamış doğa alanlarına yapılan çevre açısından duyarlı seyahat ve ziyaret" olarak tanımlanmıştır (Altan, 2006:50-51).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu 2002 yılını Uluslararası Ekoturizm Yılı ilan etmiş ve bu

konuyla ilgili olarak Dünya Turizm Örgütünü görevlendirmiştir. Dünya Turizm Örgütüne göre ekoturizmin bileşenleri,

- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması,
- Yerel halkın refahını gözetilmesi, turistlerin ve yerel halkın bilinçlendirilmesinin sağlanması,
- Küçük ölçekli işletmeler tarafından küçük turist gruplarına hizmet verilmesi,
- Turistlerin ve yerel halkın turizm endüstrisi hakkında sorumlu hareket etmesinin sağlanması,
- Geri dönüşü olmayan kaynakların en düşük düzeyde tüketilmesi,
- Turizm yönetimine yerel düzeyde katılımın önemsenmesi,
- İş fırsatlarının ve mülkiyetin yerel halk lehinde gelişmesinin gözetilmesi olarak tanımlanmaktadır (Yurik, 2003:69).

2002 yılının mayıs ayında, Kanada'nın Quebec kentinde, 133 ülkeden gelen 1100 delegenin katılımıyla yapılan "Dünya Ekoturizm Zirvesi"nde, tüm ülkelerin benimsediği ortak bir tanım saptanmıştır. Buna göre ekoturizm, "yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan, bunun yanı sıra yerel halkların ekonomik kalkınmasına destek olurken, sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözeten bir yaklaşım ya da tavır" olarak benimsenmiştir (http://www.ekoturizmdernegi.org/).

Tablo 1.1 Ekoturizm Tanımları

Referanslar	Ekoturizm Tanımı
Ceballos-Lascurain (1987)	Doğal manzara ve bu manzaranın bitki ve hayvanları ile bu alanlarda hem geçmişte hem de günümüzde varolan kültürel özelliklerini inceleme, araştırma, beğeni ve hoşlanma gibi nedenlerle diğerlerine nazaran zarar görmemiş veya kirlenmemiş doğal alanlara seyahati kapsayan bir turizm türü.
Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES)(1991)	Çevrenin doğal ve kültürel tarihini anlamaya, ekosistemin bütünlüğünü korumaya, yerel halk için faydalı doğal kaynakların korunduğu ekonomik fırsatlar yaratmaya yönelik olarak doğal alanlara yapılan anlamlı seyahat.
Young (1992)	Doğal alanlara ve yerel toplumların kültürlerine çevresel anlayış göstererek refahını sürdürmek.
Western (1993)	Çevresel, ekonomik ve sosyal uğraşılardan ortaya çıkan faydaların bileşimi.
Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN)(1996)	Doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat.
Masberg ve Morales (1999)	Çevreyi korumaya ve yerel halkın refahını düzeltmeye yönelik olarak doğal alanlara yapılan seyahatler.
Dünya Ekoturizm Zirvesi (2002)	Yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan, yerel halkın ekonomik kalkınmasına destek olan, sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözeten bir yaklaşım.
Fennell (2003)	Kontrol, yarar ve denge üzerine odaklanmış, hukuki alt yapı gerektiren, doğa üzerine eğitim ve çaba isteyen, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına dayanan bir turizm türü.
Özgüç (2003)	Nispeten dokunulmamış ya da bozulmamış doğal alanlara, manzaralarını, yabani bitki ve hayvanlarını olduğu kadar, varsa, mevcut kültürel özelliklerini de inceleme, görme- öğrenme gibi belirli bir amaçla seyahat etme şekli.
Demir ve Çevirgen (2006)	En sade şekli ile vahşi yaşam ve bitki örtüsünün korunmasına, istihdam ve gelir yaratmaya destek olurken çevre ve yerel kültür üzerinde en düşük etkiyi yapacağını ileri süren bir endüstri.
Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (2012)	Çevreyi korumayı ve yöre halkının refahını arttırmayı amaçlayan sorumlu bir seyahat.
Yılmaz (2012)	Doğallığı bozulmamış alanlarda, manzara, doğal bitki örtüsü ve hayvanları, yerel kültürel özellikleri görmek, incelemek, öğrenmek, korunmasına ve doğru işletilmesine katkıda bulunmak amaçlı rekreasyon faaliyetlerini kapsayan turizm türü.

Kaynakça: Juric vd., 2002: 259; Yurik, 2003: 1; Akın, 2006: 36; Ross ve Wall, 1999: 124; Kurdoğlu, 2001; Garda, 2014: 125; Masberg ve Morales, 1999: 289; Özgüç, 2003: 112; Demir ve Çevirgen; 2006: 55.

Tanımlar nasıl olursa olsun, ekoturizm hakkında üzerinde fikir birliği bulunan temel karakteristik özellikler söyle sıralanabilir;

- Doğa temelli olması (ziyaretçiler doğal alanlardaki doğal ve geleneksel kültür unsurlarını gözlemliyor ve anlamaya çalışıyorlar),
- Bio çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması,
- Yerel toplumların refahını desteklemesi,
- Olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel etkilerin en aza indirgenmesi için aktivitelerin hem turistler hem de yerel halkın sorumluluğunda düzenlenmesi,
- Yenilenemez kaynakların minimum kullanılmasını gerektirmesi,
- Yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam olanaklarının üretilmesini öngörmesidir (Şen, 2010:77).

Ekoturizm kavramıyla birlikte *yeşil turizm, alternatif turizm, doğa turizmi, yaban turizmi, macera turizmi, kültürel turizm* gibi terimler de kullanılmaktadır. Bu kullanımlara göre, henüz insan faaliyetleri ile fazla bozulmamış doğal yaşam alanlarına yönelik yapılan tüm turizm çeşitleri, ekoturizmin kapsamına girmektedir. Ekoturizm genellikle küçük gruplar halinde yapılır. Konaklama ve yeme içme türü hizmetler çoğunlukla yerel düzeydeki küçük ve orta ölçekli firmalar tarafından verilir. Ailelerin işlettiği küçük tesislerde, geleneksel mimarinin ve yerel kaynakların kullanımını hedef alır. Ekoturizm amacına uygun gerçekleştirildiği takdirde, hassas ekosistemlerin korunmasını sağlayan; bu yerlerin içinde ve çevresinde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik gelişmesi için kaynak yaratabilen bir araçtır. Ekoturizm potansiyeli olan dağlık ve ormanlık bölgelerdeki köylerde

yaşayan halkın yoksulluğu da göz önüne alındığında, ekoturizmin aslında sosyal sınıflar arasındaki dengesizliği azaltabilecek bir etken olduğu anlaşılabilir.

1.2. Ekoturizmin Tarihçesi ve Gelişimi

Kitle turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasıyla çevreye duyulan hassasiyet artmış ve bu amaçla geçimlerini sürdürebilmek için turizm işletmeleri turizm yönetimi seçeneklerinde "çevre dostu" turizm kavramını keşfetmeye başlamışlardır (Jamal vd., 2006). Sömürüye ve bozulmaya karşı sürekli korunan, bozulmamış doğal yaşam alanlarının korunması gerektiği düşüncesi halk tarafından da büyük oranda desteklenmiştir (Orams, 1995). 1970'lerde başlayan bu hareket ekoturizm görüşünü alternatif olarak desteklemiştir. Bu nedenle, ekoturizm döneminin başlarında koruma birincil motivasyondur (Lawrence vd., 1997; Jamal vd., 2006). Koruma motivasyonu, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarına zamanla yönelimin artmasına neden olmuştur.

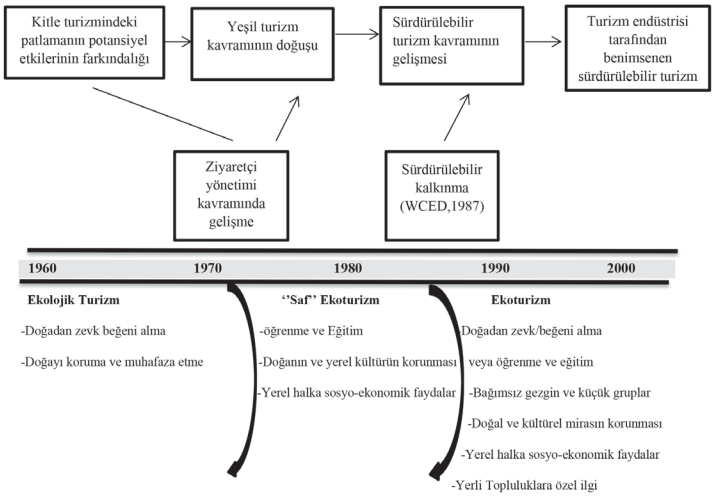
Sürdürülebilirlik; bugünün ihtiyaçlarını karşılarken doğal kaynakları korumak ve gelecek nesillere iyi bir çevre bırakmak için yapılan faaliyetlerdir (Kuter ve Ünal, 2009:147). Sürdürülebilirlik teriminin kaynağı, genellikle Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun 1987'de yapılan toplantısında hazırlanan "Ortak Geleceğimiz" başlıklı raporuna dayandırılmaktadır. Brundtland Raporu olarak da bilinen raporda *sürdürülebilir kalkınma,* "gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın bugünün kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma" olarak tanımlanmıştır. Başka bir ifade ile sürdürülebilir kalkınma bugünün gereksinimlerini; gelecek

kuşakların gereksinimlerini karşılama kabiliyetinden ödün vermeden karşılayan kalkınmadır. İlk defa bu raporda, görünüşte birbirinden farklı olan *ekonomik büyüme* ve *çevresel koruma* kavramları bir arada kullanılmıştır. Büyüme sadece azami ekonomik büyümeyi elde etme yani ekonomik verimliliği sürdürmekle ilgili değil, aynı zamanda, hem günümüz toplumunu oluşturan şu anki nesil hem de gelecek yeni nesiller arasındaki adalet (nesiller arası eşitlik) konularını da içeren bir ekonomik büyüme olmalıdır. Yarının bugünden tüketilmekte olması ve bazı avantajlı grupların şu anki kaynakları daha öznel kullanma eğilimi taşıması, bilim insanlarını bu konuda düşünmeye yöneltmiştir. 1991 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişim Konferansı'nın Rio'da düzenlediği Dünya Çevre Zirvesi, 1997 yılındaki iklimin korunmasına yönelik Japonya'daki Kyoto Protokolü ve 2001 yılındaki Johannesburg Dünya Zirvesi toplantılarında sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin korunmasına yönelik kararlar alınmıştır. Bu kararlarda; çevrenin doğal konumunun korunması, toprak, hava ve su kalitesinin bozulmasının önlenmesi, doğal kaynakların verimli kullanımı, geri dönüşümün artırılması, sera gazlarının emisyon oranlarının ve atıkların azaltılması ve güvenli biçimde bertaraf edilmesi gibi konular sürdürülebilir kalkınma içinde yer almışlardır (Kaypak, 2010,98-99).

Brundtland Raporu sürdürülebilir kalkınma ilkesi ile çevre dostu teknolojilerin ekonomik büyümenin çevre dostu bir perspektifle olabileceği vurgulanmıştır. Bu büyüme turizme sürdürülebilir turizm kavramını kazandırmış ve ardından bir alt basamak olarak ekoturizm terimi ortaya çıkmıştır.

Bu dönemden itibaren ekoturizmin sıralı gelişmesi aşağıda Şekil 2.1'de görülmektedir.

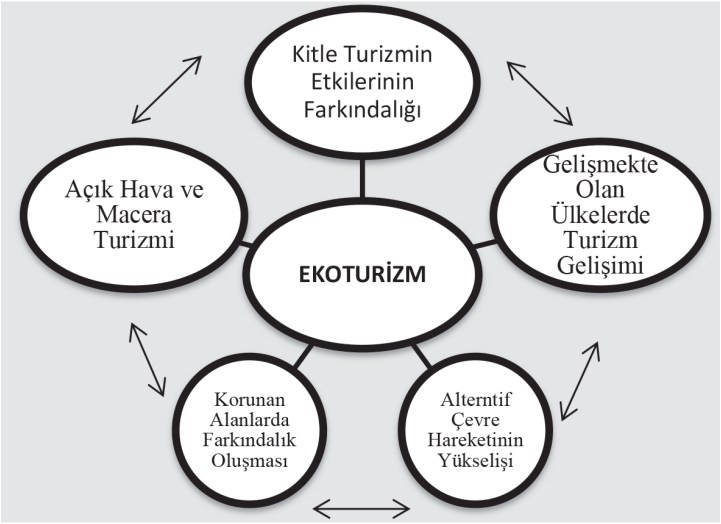
Şekil 1.1 Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm Kavramının Kronolojik Gelişimi

Kaynak: Swarbrooke (2002), Uyarlayan Jamal vd., (2006:150).

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları ile sürdürülebilir turizmin gelişiminin oluşmaya başlaması ve kitle turizminin etkisi, ekoturizmin ortaya çıkmasına yol açan etkenler olarak öne çıkmıştır. Kitle turizminde ortaya çıkan olumsuz etkiler çevrede koruma farkındalığı yaratmış, nispeten rahatsız edilmemiş veya kirlenmemiş doğal alanlar önem kazanmış ve bu durum gelişmekte olan ülkelerde cazip hale gelmiş, ekonomik anlamda da bölgeye faydalar sağlamıştır. Böylece ekoturizm bölgeleri alternatif olarak gelir kaynağı elde edeceği yönünde hipotezler kurulmuştur.

Şekil 1.2 Ekoturizmin Yükselişini Etkileyen Başlıca Bileşenler

Kaynak : Jamal vd.,2006:148

Şekil 1.2'de, ekoturizmin erken evrelerinde, birbirinden farklı ve birbiriyle ilişkili olan yönlerini göstermektedir.

1.3. Ekoturizmin Amaç ve Kapsamı

Ekoturizm geniş alanlardaki ekolojik yapıyla birlikte düşünülmesi gereken bir turizm türü olduğundan, bütün turizm çeşitlerinde bunların dengesini bozacak müdahalelerden kaçınılması ana amaçtır. Ekoturizm de kitle turizminin aksine turist sayısını aza indirmek ve turizmi yıl içinde yaymak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmak, tahribatı düzeltmeye değil, önlemeye yönelik planlar yapmak ve uzun vadeli ekonomik çıkarları gözetmek ön plandadır. Bireyler veya küçük gruplar halinde insanların doğal çevreyi ve yerel halkın yaşantısını yerinde yaşayarak öğrenmesi amacıyla el değmemiş doğal alanlara seyahat etmelerinin sağlanması ekoturizm turlarıyla gerçekleştirilebilir. Kontrollü

turlar sayesinde hem çevresel bozulmayı önlerken hem de yerel halkın ekonomik kazancının sağlanması amacı da gerçekleştirilebilmektedir (Arslan, 2005:33). Ekoturizm varlığı, kullanılacak doğanın ve doğayı kullanacak insanların varlığına bağlıdır. Ekoturizmin amacı, turistlerin istekleri bağlamında ele alındığında tanımlarda görülen bilme, görme, yardım, doğaya saygı, doğanın kıymetini takdir etme gibi amaçlar öne sürülür (Altan, 2006:67).

Dünya Turizm Örgütü (WTO)'ya göre ekoturizmin amaçları:

- Turizmin doğal ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarının karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki (doğal ve sosyo-kültürel) alanların yönetim için kaynak ayrılması,
- Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesinin temini,
- Turizmin gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini artıracak şekilde gelişmesinin temini,
- Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan turizmin alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir (Kuter ve Ünal, 2009:150).

Ekoturizmin ulusal ve uluslararası sermaye bağlamında amacı yeni kâr alanları demektir. Ekoturizm endüstrisinin varlığı, kullanılacak doğanın ve doğayı kullanacak insanların varlığına bağlıdır. Fakat ekoturizmin egemen amaç yapısını belirleyen ne doğadır ne de turistlerdir. Ekoturizmin ikincil amacı, dikkatleri sürdürülebilirlik sorunları olan kitle turizminden alıp daha az zararlı görünen ekoturizm gündemine kaydırma çabası olmaktadır. Bunun en açık göstergesi medyada ve akademik dergilerde turizmin çevreyle ilgili sorunlarının yerine, turizmle kalkınma ve ekoturizm konularının ağırlıkta olmasıdır.

1.4. Ekoturizmin Özellikleri

Bugün ekoturizm, dünyanın en büyük endüstrilerinden biri olan turizm endüstrisinin en hızlı büyüyen segmenti durumundadır. Kitle turizmiyle karşılaştırıldığında ekoturizm, sektörle daha güçlü bağlantı kurma, ekonomik fayda sağlama, yerel halk için iş gücü yaratma ve sürdürülebilir gelişimi güçlendirme açısından önemli bir konu haline gelmiştir. Bunlardan dolayı ekoturizm, ekonomik gelişimle, doğal kaynakları ve vahşi yaşamı uzlaştırma anlamında özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından önemli bir turizm çeşidi olarak geliştirilmektedir (Jones, 2005: 303).

Ekoturizm, ev sahibi ülkedeki halka toplumsal katılımlı gelişme fırsatları sağlamak ve hassas alanlar ile tehlike altındaki doğal yaşam alanlarını korumak için umut verici yeni bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 55). Başka bir açıdan düşünüldüğünde ise ekoturizm, ekonomik olarak zayıf olan yerel halk için kişi başına yeterli gelir sağlamanın yanında geçim kaynakları doğal yaşama bağlı olan bu insanları biyolojik çeşitliliğin ve doğal kaynakların korunması konusunda bilinçlendirmektedir (Yılmaz, 2008:57-58). Aşağıdaki Tablo 1.2.'de Kitle turizmi ve ekolojik turizm karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 1.2 Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Genel Karakteristiklerinin Karşılaştırılması

	KİTLE TURİZMİ	EKOLOJİK TURİZM
İlkeler ve Kavramlar	• Hızlı gelişme • Maksimum kâr • Çevreye saygısız, agresif • Planlanmamış • Kısa Süreli • Devamlı olmayan • Fiyat bilinciyle yapılan • Düşüncesiz eylem • Büyük ölçekli turistik işletme • Denetimsiz gelişme • Ağır alt ve üst yapı gereksinimi • Kaynak tüketimi kontrolsüz • Organize kitle turisti • Atıl kapasite oranı yüksek • Sürdürülebilir kalkınma ile uyumsuz • Taşıma kapasitelerini zorlayıcı • Mimari ürünlerin benzerliği • İç turizmin gelişimini engelleyen • Yabancı turizm firması denetimli	• Yavaş gelişme • Optimum kâr • Çevreye saygılı, tedbirli • Planlı • Uzun süreli • Sürekli • Değer bilinciyle yapılan • İyi düşünülmüş eylem • Küçük ölçekli turistik işletmeler • Denetimli sınırlı gelişme • Optimum alt ve üst yapı gereksinimi • Kaynak kullanımında faydacı, sürdürülebilir • Çevreci, maceracı turist • Atıl kapasite riski yok • Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine paralel • Taşıma kapasitelerine göre planlanmış • Mimari ürünlerde çeşitlilik • İç turizmi destekleyen • Yerel turizm yatırımcıları denetimli
Stratejiler ve Planla-malar	• Önce gelişme, sonra plan • Tasarım merkezli • Proje-rehber tasarımlar • Yaygın tasarım • Yeni yapıların inşası öncelikli • Ortak isteklerin sağlanması • Her yerde turizm • Uluslararası mimarlık • Sadece bölge planı seviyesi • Hassas alanlarda yoğun yapılaşma • Dış girişimci tarafından yatırım • Dış girişimcinin yönlendirmesi • Turizm için iş imkânı • Ziraat ekonomisinin zayıflaması • İleri teknoloji	• Önce plan, sonra gelişme • Kavram merkezli • Bölgesel ve yerel planlama • Alan için tanımlanan proje • Mevcut yapıların kullanımı öncelikli • İstek sınırlaması • Turizm bölgelemesi • Geleneksel-bölgesel mimari • Makro ölçekte ekolojik planlama • Hassas alanların korunması • Sadece yerli girişimci • Yerel potansiyele göre iş • Yöresel kalkınma için iş imkânı • Ziraat ekonomisinin güçlenmesi • Yöresel yapım teknolojisi

Politik Bakış Açıları	• Dış kaynaklı uyumsuzluk • Yüksek sezon kapasitesi • Standart paket tur tatili • Yüksek kâr amaçlı • Tur acentesi sistemi	• Dış ve iç kaynaklı uyum • Optimum sezon süresi • Bireysel tatil programları • Optimum kâr amaçlı • Tur acenta sistemi dışında
Temel Gereksinim	• Turizm sezonunda yığılma • Reklam • Etkili Satış • Ekonomik kar için turizm • Deniz-güneş-kum	• Tatil periyotlarının yılın tümüne yayılması • Turist eğitimi • Verimli satış • Turizmden kar sağlamak • Alternatifi sınırsız doğayla uyumlu eylem

Kaynak: Ovalı, K. Pınar (2007). Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması. *YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, 2(2)*, 70.

Dünya Turizm Örgütü'ne göre ekoturizmin genel özelliklerini aşağıda sıralanmıştır;

- Ekoturizme yönelen turistlerin temel motivasyon kaynağı, doğayı anlama, inceleme ile beraber hakim olan geleneksel kültürü de inceleme ve anlamaya çalışmadır.
- Ekoturizm eğitime ve yoruma dayalı bir özellik içerir.
- Ekoturizm turları yalnızca o bölgede faaliyet gösteren küçük yerel işletmeler tarafından küçük gruplara yönelik olarak organize edildiği gibi farklı büyüklükte olan yabancı tur operatörleri de küçük gruplara yönelik olarak ekoturizm turları düzenleyebilmektedir.
- Ekoturizm, doğal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirir.
- Doğal alanların ve çevrenin korunmasını sağlar.

- Ekoturizm, koruma amacıyla doğal alanların yönetiminde, ev sahibi olan yerel halka, organizasyonlara ve yetkililere ekonomik katkılar sağlar.
- Yöre halkı için alternatif istihdam olanakları yaratır.
- Yerel halk ve turistler üzerinde doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik bilinci artırır (http://sdt.unwto.org/content/ecotourism-and-protected-areas, erişim tarihi: 02.03.2017).

Chesworth (1999) 'e göre ise ekoturizm altı özelliğe sahiptir. Bunlar:

- Ekoturizm, nispeten rahatsız edilmemiş doğal ve / veya arkeolojik alanlarda gerçekleşir.
- Öğrenmeye ve tecrübenin kalitesine odaklanır.
- Yerel topluluklara ekonomik olarak fayda sağlar.
- Ekoturistler nadir türler, muhteşem manzara ve / veya Olağandışı, egzotik alanlar için seyahat eder.
- Ekoturistler kaynakları tüketmekten ziyade çevrenin zarar görmemesine yardımcı olurlar.
- Ekoturistleri yerel kültüre, geleneklere saygı duyarlar.

Patterson'a (2002) göre, ekoturizmin özellikleri şu şekildedir;

- Korunan alanın doğal kaynakları ve rekreasyon teknikleri üzerinde düşük bir etki yaratır.
- Paydaşlar arası (bireyler, topluluklar, ekoturistler, tur operatörleri ve devlet kurumları) planlama, geliştirme, uygulama ve izleme aşamalarında; bölgelere sınırlama getirerek grup sayısını kısıtlayarak, ziyaretleri sınırlar.

- Doğal çevrenin korunacağı koruma alanındaki koruma gruplarının çalışmalarını destekler.
- Deneyim yaşatır.
- Yerel halka iş sağlar ve mümkün olduğunca yerel olan ürünler turistik olarak yerel halk tarafından pazarlanır, satılır.
- Doğanın turist deneyiminde merkezi bir unsur olduğunun farkındalığını ortaya çıkarır.
- Bilimsel veya tabiatlı tarihin yorumlanması konusunda eğitilmiş kılavuzları kullanır.
- Yaban hayatı taciz edilmemektedir.
- Yerel halkın gizliliğini ve kültürünü değerlendirir (Patterson, 2002).

Chesworth (1999) 'e göre ise ekoturizm altı özelliğe sahiptir. Bunlar:

- Ekoturizm, nispeten rahatsız edilmemiş doğal ve / veya arkeolojik alanlarda gerçekleşir.
- Öğrenmeye ve tecrübenin kalitesine odaklanır,
- Yerel topluluklara ekonomik olarak fayda sağlar.
- Ekoturistler nadir türler, muhteşem manzara ve / veya olağandışı, egzotik alanlar için seyahat eder.
- Ekoturistler kaynakları tüketmekten ziyade çevrenin zarar görmemesine yardımcı olurlar.
- Ekoturistleri yerel kültüre, geleneklere saygı duyarlar (Chesworth,1995).

1.5. Ekoturizm İlkeleri

Uluslararası toplumların sorunlarla mücadelede sergileyeceği işbirliği ve dayanışma ölçüsünde tüm ülkelerin yararına

geliştirilmesi mümkün olan ekoturizmdir. Ekoturizm ekonomik ve sosyal kalkınmaya destek verirken bazı ilkeleri ortaya koymuştur (Küçükaslan, 2007:85). İlkeler ekoturizmin amaçlarıyla ve doğasıyla bağıntılı kurallar bütünüdür.

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'nce saptanan ekoturizmin uygulanmasına yönelik ilkeler ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- Turizmin doğal ve geleneksel çevreye verdiği zararın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın gereksinimlerini karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki (doğal ve geleneksel sosyo-kültürel alanların) alanların yönetimi için kaynak ayrılması,
- Turizmin olumsuz etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyokültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli izleme ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesinin sağlanması,
- Turizm gelişiminin, yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini arttıracak şekilde gerçekleştirilmesinin özendirilmesi,
- Çevreye uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki örtüsünü ve

doğa yaşamını koruyan turizm alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir (Şen, 2010:83-84).

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES (1990)'e göre ekoturizm aktivitesine katılanlar aşağıdaki ekoturizm ilkelerini yerine getirmeleri gerekmektedir:

- Etkileri en aza indirmek,
- Çevresel ve kültürel bilinç ve saygı oluşturmak,
- Hem ziyaretçiler hem de ev sahipleri (yerel halk) için olumlu deneyimler sağlamak,
- Koruma için doğrudan mali faydalar sağlamak,
- Yerel halka mali faydalar ve yetkilendirme sağlamak,
- Ev sahibi ülkelerin politik, çevresel ve sosyal şartlarına olan duyarlılığı artırmaktadır (Aktaran: Kuter ve Ünal, 2009:150).

Wallace ve Pierce (1996) yaptıkları araştırmada ekoturizmi 6 ilke doğrultusunda incelemiştir. Bunlar;

- Çevre ve yerel halk üzerinden en az olumsuz etkiyi yapacak bir kullanım tarzının belirlenmesi,
- Alanın doğal ve kültürel sistemine karşı duyarlılığı ve bilinci artırma,
- Yasal olarak yönetilen ve diğer doğal alanların yönetimi ve korunmasına katkıda bulunma,
- Alanda yapılacak turizm miktarı ve türünün belirlendiği karar verme aşaması ve uzun dönemde yerel halkın katılımını sağlamak ve artırmak,
- Yerel halka faydalar sağlamak,

- Yerel halk için özel fırsatlar sağlama: doğa turizminde yerel halkın çalışmasıdır (Erdoğan, 2003: 116-118).

Marques (2000)'e göre ekoturizmin; çevresel korumayı teşvik etmek, açıklayıcı eğitici deneyimleri teşvik etmek, yerel halk katılımını sağlamak ve kazançlı işletme niteliğinde olmak gibi dört temel ilkesi vardır. Ekoturizm ilkelerini bu maddeler kapsamında doğal çevrenin ve yerel kültürlerin sürdürülebilirliği şeklinde başlıca iki guruba ayırmak da mümkündür.

1.5.1.Doğal Çevrenin Sürdürülebilirliği

Ekoturizmin birinci ilkesi, "doğal çevrenin sürdürülebilirliği'"dir. Bu ilkeye göre, doğa turlarında doğal çevrenin bozulmamasına ve korunmasına büyük önem verilmelidir. Bu tür turların belli bir plan ve program içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle doğa turlarında seçilen rotanın önceden belirlenmesi, bu turlar için eğitilmiş uzman rehber kullanılması ve turlarda mutlaka uyulması gereken kuralların önceden belirlenmesi çok önemlidir. Bu bölgelerde milli ya da bölgesel ekoturizm bilincinin yerleşmemiş olması nedeniyle, bu bölgelerde çirkin yapılaşmaların olmaması ve yaban hayatının gelişigüzel kullanılmasının önüne geçilmesi gerekir. Bitki ve hayvan türlerinin envanteri çıkarılmadan ve bölgenin taşıma kapasitesi bilinmeden turların düzenlenmesi ancak belirli kuralların konulup, sıkı bir şekilde uygulanması ile mümkün olacaktır (Arslan, 2005:34).

Ekoturizm, koruma ve geliştirmeye katkı yapan sürdürülebilir bir turizm biçimi olarak belirlenmiştir. Yetersiz denetim ve çevresel değerlendirmeler nedeniyle pek çok ekoturizm destinasyonu yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Ekoturizmle ilgili alanlara yönelik henüz net değerlendirme kriterleri geliştirilmediğinden, kısmi değerlendirmeler yapılmalıdır. Ekoturizmi tüm yönleriyle birbirleri ile alakalı çok sayıda değişkenini kapsamlı ölçüp veri elde etmek neredeyse imkânsızdır. Bu nedenle ekoturizm alanlarının sürdürülebilirliğini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır (Tsaur, 2006:640).

Ekoturizmi benimseyen ülkelerin uymaları gereken ilkeler; ekoturizm politikaları geliştirmek ve planlama yapmak, ekoturizm için kurallar ve ürün geliştirmek, pazarlama ve tanıtım yapmak, ekoturizmin maddi ve manevi getiri ve götürülerini izleyip saptamaktır (Kaypak, 2010:96).

Ekoturizm faaliyetlerinin başarısı ve sürdürülebilmesi için aşağıdaki hususlarında yapılan turizm planlamaların da dikkate alınması gerekir. Bunlar:

- Halkın değerlerini ve sosyal çevreyi daha iyi anlamak gerekir,
- Turistik yörelerin ve turistik değerlerin dışarıdan gelebilecek etkilere karşı hassasiyetlerinin belirlenmesi gerekir,
- Herhangi bir gelişmenin yaratacağı sonuçlar ve çevresel profiller ile ilgili araştırmalar için planlayıcı, politikacı ve kuruluşlara yararlı veri ve göstergelerin oluşturulması gerekir,
- Çevresel ekonomilerin büyümesi, turizmde gelişmelerin değerlendirilmesi ve izlenmesi ile birlikte ele alınarak sağlanmalıdır,
- Basit fakat katı kurallarla çevreyi koruma ölçütlerinin geliştirilmesi gerekir,

- Turizm planlayıcılarının; projelerin uzun dönemli çevresel kaliteyi sağlayıcı özellikte olmasını kabul etmeleri gerekir ve bu yönde projeler geliştirmek durumundadırlar,
- Planlayıcılar ekonomik bir sektör olarak sadece turizmi değil, dengeli bir ekonomiyi hedeflemelidirler (Arslan, 2005:35).

1.5.2. Yerel Kültürlerin Sürdürülebilirliği

Yerel kültürlerin sürdürülebilirliği ilkesi sağlandığında yerel halkların bu turizm faaliyetinden yarar sağlaması öncelikle, ekoturizm faaliyetinin yapıldığı bölgenin yerel halkının, bu faaliyetten maddi bir pay almasını kolaylaştıracaktır (Arslan, 2005:35). Ekoturizmin belirtilen amaçlarına bağlı olarak seyahat edenler, yerel halk ve yerel iş yerlerinin etkinliklerini içeren ekoturizmin tanımı, genel ayırt edici doğası ve sonuçları hakkında çeşitli ilkeler sunulur:

- Çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek, seyahat edenleri bilgilendirirken her bir habitatın ekolojik dengedeki hayati rollerini benimsemek,
- Seyahatçiler ve yerel halk arasında hedef olarak koruma ile ekosistemlerin anlaşılmasını, kıymet verilmesini ve farkına varılmasını teşvik etmek,
- Kültürel mirası korumak, yerel halkın gelenek ve göreneklerine saygı gösterme, onların mahremiyetine ve değerlerine saygı göstermek,
- Seyahatçiler ve yerel halk arasında karşılıklı etkileşimi teşvik etmektir (Erdoğan, 2003:115).

Ekoturizm, turizmin çevresel, sosyal ve ekonomik etkileri ile ilgili olarak sürdürülebilir turizmin ilkelerini

kapsamakla birlikte, bu kavramdan farklı olarak bazı özel ilkeleri de içermektedir. Bu ilkeler şunlardır:

- Doğal ve kültürel mirasın korunmasına aktif olarak destek sağlamak,
- Ekoturizm planlaması, gelişimi ve faaliyetlerine yerel toplumun katılımını sağlamak ve onların refah seviyelerini arttırmak,
- Destinasyonun doğal ve kültürel mirasının ziyaretçilere anlatılmasını sağlamak,
- Küçük gruplar için düzenlenen organize turlar kadar, bağımsız olarak seyahat eden ziyaretçilere de iyi olanaklar sunmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006:59).

Bir bölgeye turizm aracılığıyla katkı sağlamak isteniyorsa, maddi ve manevi kültür unsurlarının bozulmamasına önem verilmelidir. Otantik kültürlerin, ahlaki değerlerin bozulmadan yaşadığı bölgelerde, turistlerin bu değerlere saygılı davranması gerekmektedir (Dini ve ananevi değerlere saygılı davranmak, yerel yeme-içme-eğlenme, vd. geleneklere uyumlu davranmak ve mümkün olduğunca katılmak, vs. gibi). Kültürel eserlere de saygılı davranmak, korumacılığı desteklemek, gerek turizm profesyoneli, gerekse tüketici olarak, yerel dokuyla uyuşmayan modern mimari ürünleri yerine, koruma altına alınmış otantik yapılarda hizmet veren konaklama tesislerini tercih etmek ve desteklemek gerekmektedir. Tüm dünyada bu çevreci tutumu benimseyen acenteler ve onların turları destek görmekte ve tercih edilmektedir. Bu anlayışla faaliyet gösteren acentelere, özel ödüller, belgeler verilmektedir. İnsanların yeryüzünde birbiriyle buluşup kaynaşması ve barış içinde bir arada bulunmasını sağlayan turizm hareketleri, ancak böylesi bir

anlayışla, var olan değerlere zarar vermeden sürdürülebilir (Arslan, 2005:37).

1.6. Ekoturizmin Etkileri

Ekoturizm, ülkelerin ekonomisi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Ekoturizm işletmeleri, tur ajanslarından gelir (döviz) elde etmektedir. Gelir, doğal ortamlardan, önemli ve değerli koruma projelerinin kaynak ve fonlanmasına yardımcı olarak üretilebilmektedir. Para, eko yolcuları ziyaret etmeye teşvik ederek ve kalış süresince cazibe merkezlerine giriş ücretleri, imtiyazlar ve lisanslar gibi ekstralar için ödeme yapılarak toplanır. Eko gezginler, turistik mekânlara ve gezilere para kazandırarak ulusal parklardaki ve diğer korunan alanlarda hem çevreye hem ev hanesine hem de toplum için istihdam ve gelir yaratmaktadır. Ekoturizm, doğal ortamlarının bir sonucu olarak gelişmekte olan ülkelerde daha cazip ve popüler hale gelmiştir. Gelişmekte olan ülkeler, ekoturizm sayesinde yaban hayatı ve doğal yaşam alanlarından büyük ölçüde yararlanmıştır.

Ekoturizm için iyi bir uygulama, geri dönüşüm, enerji verimliliği, su tasarrufu, hava kirliliği ve toprak erozyonunun kullanımını teşvik eden programlardan oluşmaktadır. Koruma veya koruma projeleri ekoturizmin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu programlar, yolculara daha fazla katılma fırsatı vermek için sunulmaktadır. Bu tür projelerin en önemli yönlerinden biri de eğitimdir. Amaçlanan sonuç, katılımın sadece eko yolcuların farkındalığını arttırmakla kalmayıp, Brezilya'nın yağmur ormanlarında kuş gözlemciliği, Nepal dağlarında yürüyüşe çıkma gibi elden geçmiş bir yaklaşım da çevreye karşı daha fazla endişe verici ve farkında

olmaları için ilham kaynağı olacaktır. Sonuç olarak ziyaretçiler çevreye daha duyarlı bir şekilde davranacaklardır.

Teorik olarak ekoturizm çevre üzerinde olumlu bir etki yapar çünkü ülkeye zenginlik getirir, ancak trafik ve tüketim, bozulmamış bölgelere oranla çok daha fazla zarar verebilir. Ziyaretçiler gezileri sırasında olumsuz etkilerini en aza indirgemek için uğraşsalar dahi, tüm olumsuz etkileri önlemek imkânsız olduğu için doğal çevre üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkacaktır. Altyapının genişlemesi doğal ortamlara zararlıdır, yani yeni restoranlar ve oteller için doğal ortamlar yok edilmektedir. Sorun şu ki, popülerlik ziyaretçilerin daha çok cazibe merkezi ve konaklama ihtiyacını arttırması ve bunun sonucunda biyoçeşitlilikde azalma ve ormansızlaşma meydana getirmektedir. Ziyaretçilerin bıraktığı, biyolojik olarak parçalanmayan ambalaj gibi ürünler kirlilik yaratmakta ve bu durum doğal yaşam alanlarının bozulmasına neden olmaktadır.

Ekoturizm gerek çevreye gerekse yerel halka ve bölgenin ekonomisine etki yapmaktadır. Etkilerin olumlu olduğu görüşlerinin yanı sıra birtakım olumsuz etkilerinin de var olduğunu savunan görüşler hâkimdir. Bu karşıt görüşlere dayanarak hangi etki, çevre için daha fazla sonuç doğuracağına karar vermek zor olacaktır, bu nedenle her iki taraf için de argümanların daha ayrıntılı araştırılması ve araştırılmasının analizini yapmak daha adil bir sonuç elde etmek için gereklidir. Literatürde bu etkiler daha çok çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik olmak üzere üç grupta incelenmiştir.

Çevreye duyarlı bir turizm olması sebebiyle çevresel etkilerinden başlayarak diğer etkileri sırayla açıklanmıştır (http://canidoit.org/negative-and-positive-effects-of-ecotourism, erişim tarihi: 04.04.2017).

1.6.1. Ekoturizmin Çevresel Etkileri

Ekoturizme karşı artan ilgi beraberinde birçok olumlu sonuç da getirmiştir. Dünyanın birçok bölgesinde hükümetler değerli doğa alanlarını doğal park ya da koruma alanı haline getirmekte, bunları tarım, kereste ticareti ya da madencilik gibi çevreye zarar veren faaliyetlere karşı koruma altına almaktadır. Ekoturizmdeki en önemli artışlar koruma alanlarının en fazla olduğu yerlerde gerçekleşmiştir. 1997'de Güney Afrika'yı ziyaret eden 6 milyon turistin yaklaşık %60'ı bir ulusal park ya da doğa rezervine (koruma altına alınmış alana) gitmiştir. Bazı eko tatil köyleri çevreye karşı önemli taahhütlerde bulunmakta, turistlerin yarattığı etkiyi ve kendi ekolojik ve toplumsal izlerini ayrıntılı bir şekilde izlemektedirler. Lüksten uzak kulübelerde enerji kaynağı olarak elektrik ya da odun değil propan, gaz yağı, güneş ya da rüzgâr enerjisi kullanılmakta, ev içinde su tesisatı bulunmamakta ve mümkün olduğu kadar az atık üretilmektedir. Kosta Rika'nın en gözde ulusal parklarından Manuel Antonio'daki Si Como No tatil köyünde güneş enerjisi kullanılmakta, ulaşım araba ya da yürüyüş yolu yerine hava köprüleriyle sağlanmakta, erozyonu engelleme aracılığı ile bölgeye özgü bitkiler yetiştirilmektedir (Kuter ve Ünal, 2009:151).

Ross ve Wall (1999) yaptıkları çalışmada ekoturizmin altyapıya katkılarını şu şekilde ifade etmişlerdir;

- Altyapı faydaları,
- Mal ve hizmetlere erişim,
- Mal ve hizmetler için en yakın kasabaya uzaklık,
- Sağlık / sağlık hizmetlerine erişim / kalite; Sağlık / eğitim hükümleri dâhil olmak üzere eğitim,
- İletişim altyapısı, posta teslimatı, telefonlar,

- Elektrik,
- Ulaşım altyapısı temini,
- Yolların kalitesi, toplu taşımadır.

Ekoturizm, düzensiz rekreasyon, aşırı binalaşma, aşırı kalabalık, yaban hayatına yönelik kargaşa ve araç kullanımı gibi durumlara hassas olmayı içerir. Ekoturizm bu etkileri dikkate alır, çünkü ekoturizm nispeten bozulmamış doğal ortamlara yeni ziyaretçileri çekmeye dayanan bir kavramdır. Ekoturistler genellikle uygun mevsimlerde özel alanları ziyaret ederek yerinde ekoturizm gerçekleştirirler (Ayotte, 2009:20).

Ekoturizmin başlıca amacı çevreyi koruma ve çevreye saygı olsa da doğru yönetilmeyen ve uygulanmayan ekoturizm faaliyetleri çevresel yönden bazı olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir.

Yapılan çeşitli çalışmalarda, ekoturizmin olumsuz çevresel etkileri şu örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır:

- Kenya'da safari faaliyetleri yaban hayatını olumsuz yönde etkilemiş ve bölgede çita nüfusu yok olma eşiğine gelmiştir.
- ABD'de bulunan Yellowstone Milli Parkı'nda turistlerin bıraktıkları atıklar yüzünden, bölgede yaşayan ayılar zamanla ölmeye başlamışlardır.
- Nepal'de bulunan Sagarmantha Milli Parkı'nda ekoturistlerin bıraktıkları çöpler yığın haline gelmiştir ve milli parkta ormansızlaşma görülmüştür.
- Kaliforniya'da Monarchy kelebeklerinin kışlama bölgesinde, ekoturizme dayalı faaliyetlerin aşırı büyümesi sonucu, kelebeklerin kışlama ve üreme alanları yok olmuştur.

- Alaska'da kahverengi ayıların ekoturizm faaliyetlerinden olumsuz şekilde etkilendiği kanıtlanmıştır.
- Guetemala'da Tikal Milli Parkı'nda gerçekleşen ekoturizm faaliyetleri de birçok hayvanın yaşamını olumsuz yönde etkilemiştir.
- Himalayalar'da gerçekleşen ekoturizm faaliyetlerinin artmasıyla bölgede çöp sorunu ortaya çıkmış, bölgeye büyük konaklama işletmelerinin yapılması ile ise su kaynakları kirlenmiştir.
- Meksika Mangrov ormanları, tuz bataklıkları ve kıyılarda yaban hayatına kucak açan ve mercan kayalıklarını koruyan sulak alanlar temizlenip doldurulmuş, bunların üzerine tatil köyleri, iskele ve marinalar yapılmıştır (Şen, 2010:119-120).

1.6.2. Ekoturizmin Ekonomik Etkileri

Dünyanın en büyük endüstrisi olarak yerini alan turizm için ekoturizm, yıllık büyüme oranının % 10'dan % 30'a çıkacağı tahmini ile en hızlı büyüyen sektördür. Ekoturizm, doğal güzelliğe sahip ve kültürel açıdan eşsiz olan alanlar için gelecek vadeden ekonomik gelişme fırsatı sağlar (Kuter ve Ünal, 2009:152). Yerel kaynaklara da gelir sağlayan bir unsurdur. Örneğin, Çin'de ekoturizm mülkiyetinden elde edilen parasal gelirler, önce yerel hükümete sonra merkezi hükümete aktarılır (Cheng ve Wang, 2010:128). Ross ve Wall (1999) yaptıkları çalışmada ekoturizmin ekonomik bakımdan;

- İstihdam olanaklarının arttırılması,
- Turizmle ilgili olarak çalışanların sayısının artması (Rehberler, ulaşım, inşaat istihdamı),

- Korunan alan çalışanlarının sayısının artması,
- Yerel girişimcilerinin sayısının artması (Restoranlar, mağazalar, motel, perakende vb.),
- Yerli halkın yabancılara göre oranının artması,
- Turist gelirlerinin yerel halka ideal olarak dağılımı üzerinde olumlu etkilerinin olacağını belirtmişlerdir.

Ekoturizmin yaratacağı olumlu ekonomik etkiler şunlardır (Demir ve Çevirgen, 2006: 70-71):

- Turizmle ilgili konaklama tesisleri, restoranlar, hediyelik eşya satan dükkânlar, seyahat hizmetleri gibi yöredeki diğer ekonomik faaliyetlerin gelişmesine katkıda bulunur,
- Yerel ekonomide çeşitlilik yaratarak, özellikle tarıma dayalı aktivitelerle yeterli istihdam sağlayamayan yerel halka doğrudan veya dolaylı yeni iş olanakları yaratır,
- Turistlerden elde edilecek gelirle destinasyona ve özellikle yerel halka doğrudan bir ekonomik katkı sağlar,
- Yöreye has el sanatları ve yiyecekler gibi yerel ürünlere olan talebi arttırır. Yerel halka kültürel öğeleri taşıyan el sanatları ürünlerini satma fırsatı yaratarak, sağladığı ekonomik katkı ile aynı zamanda yerel kültürün korunması için bir araç olabilir,
- Eğer iyi yönetilirse, koruma alanları ve park yöneticileri için kendini finanse edebilecek bir sistemi oluşturabilir. Böylece doğal alanların korunmasında bir araç olarak önemli bir fonksiyonu üstlenebilir (Şen, 2010:122).

Ekoturizmin ekonomiye olumlu etkileri yanında olumsuz ya da fazla etki göstermeyen bir etkisi olduğuna yönelik görüşlerde söz konusudur.

Gaul (2003)'e göre ekoturizmin olumsuz ekonomik etkilerinden biri yerel enflasyona sebep olması (iş gücüne ödenen ücretler ve yerelde üretilen mallarda artış)'dır. Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES)'na göre ekoturizmin ortaya çıkarabileceği olumsuz ekonomik sonuçlar ise şunlardır;

- Yerel toplumun ekoturizme yönelik beklentilerinin sınırlı olması, onların doğal ve kültürel kaynaklarını koruma konusundaki isteklerini azaltmak gibi bir sonucu da beraberinde getirmektedir,
- Yöredeki oteller ve benzeri tesislerin su ve enerji gibi kaynakları aşırı tüketmeleri, bölgedeki fiyatları arttırmakta, elektrik ve su kesintilerine neden olabilmektedir (Kuter ve Ünal, 2009:153).

1.6.3. Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Yapıya Etkileri

Ekoturizm, yerel topluluklar üzerinde kültürel bir etkiye sahip olabilir. Kültürel açıdan bakıldığında, ekoturizm yerli halkın kültürlerini anlamasına ve geleneklerini keşfetmesine yardımcı olacaktır. Ekoturistler, bu kültür üzerinde olumlu ve belirleyici bir etkiye sahip olabilecek yerel kültür ile deneyim elde etme şansıyla motive olabilirler. Yerel halkın karar alma süreçlerine dâhil edilmesi, sadece turizme karşı daha olumlu hale gelme eğiliminde değil aynı zamanda onları bir topluluk olarak da güçlendirmektedir (Watkin, 2003).

Ahisapoglu'na göre; değer sistemlerinde, kişisel davranışlarda, aile ilişkilerinde, ortak yaşam tarzlarında, güvenlik düzeyinde, ahlak kurallarında, geleneksel törenlerde ve toplum örgütlenmesinde yarattığı değişimler turizmin

sosyo-kültürel etkilerdir. Kırsal turizm de bireyler ve toplum üzerinde çeşitli sosyo-kültürel etkiler yaratmaktadır (Yeniçare, 2012:4).

Farklı kültürler ve farklı ırklardan insanları bir araya getiren ve yerel toplum saygısını artıran ekoturizmden elde edilen gelir yerel halka kazanç sağlamakta ve iş bulmak için yapılan göçleri de kontrol altında tutmaktadır. Böylece yerel bilgiler de toplum içinde kalarak devamlılığı sağlanmaktadır (Kuter ve Ünal, 2009:153).

Ekoturizm eğilimini destekleyenler onun sosyo-ekonomik değerini vurgulamakta ve aşağıda belirtilen olası bazı sosyo-ekonomik faydalar içerdiğini savunmaktadırlar:

- Ulaşım ve iletişim sistemleri altyapılarının gelişmesi sonucunda yerel halka hizmet etmiş olur,
- Ekoturizm yerel ürünlere olan talebi artırır,
- Kenarda kalmış tarıma elverişli geniş toprakların verimli kullanılmasını özendirerek, bu yerlerin doğal bitki örtüsü ile kalmasına olanak verir,
- Uygun yönetildiği takdirde, özellikle ekoturizm faaliyetlerinin yapıldığı milli park v.b yerlerin yetkililerine, bu yerlerin kendi finansmanını sağlayan bir mekanizma olarak doğal mirasın korunmasına hizmet eden bir araç olmuş olur,
- Ekoturizm, ekonomik destek sağlayarak, yerel kültürlerin korunması sağlar,
- Turizm gibi, kültürler arası anlayış ve küresel iletişimi kolaylaştırıcıdır (Khabbazi ve Yazgan, 2012:8).

Ekoturizmin insanlar arasında kültürel iletişimi sağlaması ve diğer olumlu etkileri dışında yöre halkı üzerinde bazı olumsuz etkilere de yol açmaktadır. Turizmin geliştirilmesi

amacıyla yerel ve doğal alanlarda önemli değişiklikler yapılmaktadır. Yerel topluluklarda, insanlar topraklarından ve yüzlerce yıldır kullandıkları deniz ve doğadan mahrum bırakılmaktadır. Geleneksel üretim faaliyetleri ortadan kaldırılmakta onun yerine mevsimlik faaliyete dayanan bir kültür ve ticari bir ilişki biçimi kurulmaktadır. Böylece, bir kültür tümü ile ortadan kaldırılarak turizm endüstrilerine fonksiyonel bir yapı kurulmaktadır. Özellikle de yerel topluma ekonomik fırsatlar verilmediği zaman, turizmde yer almak istiyorlar mı istemiyorlar mı ve nasıl yer almak istiyorlar gibi sorular cevaplanmadığı sürece sosyal etkiler daha da artacaktır. Ringer'e göre planlama yapanlar ziyaret edilen yerlerde yaşayan toplumun ilgilerini ve duyarlılıklarının dikkate almadan planlama yapmaktadır (Altan,2006:70-71).

Ekoturistlerin en uzak kırsal alanlara bile girebileceği göz önüne alınırsa, bu bölgedeki doğal yaşamın bozulabileceğinden ve zamanla küreselleşme çarkının bu bölgelerde de hissedilmeye başlanmasıyla bölgede yaşayan yerel halkın kültüründe, geleneklerinde olumsuz yönde değişimler olabileceğinden söz edilebilir. Bununla birlikte, geleneksel kültürel sembollerin ziyaretçilere satılacak ürünlere dönüşmesi, bazı durumlarda yerel halkla daha önce var olan ilişkilerin bozulmasına neden olabilir. Kültürel açıdan bakıldığında olumsuz etken, ekoturizmin her bölgenin kültürünü değiştireceğidir. Son olarak, eğitim üzerindeki olumsuz etki olarak, bazı yabancı şirketlerin yerli halka geleneksel değerlerin verilmesine ve yeni inançları benimsemelerine ya da yeni yaşam tarzlarına ve tekniklerine uyum sağlamaya teşvik etmesine neden olabileceğidir. Yerliler diğer teknikleri öğrenirlerse yerel kimliğini kaybedip yeni kimlikler kazanabilirler ve bu durumda yöresel özelliğin kaybolmasına yol açabilir (Watkin, 2003).

SSCI tarafından taranan 10 dergide, ekoturizmin etkileri ile ilgili yayınlanan 62 çalışma Özkök ve Çoban (2009: 599) tarafından incelenmiş ve yayınlanan bu çalışmaların 25'inin ekoturizmin kültürel etkileri ile ilgi sonuçları bulunmuştur. Ekoturizm ile ilgili 25 çalışmanın 10'unda bölgede yerel halkın geleneksel yaşamının devam ettiği, bu sonuca bağlı olarak ekoturizmin yerel kültüre önem veren ve yerel kültürü destekleyen bir turizm yaklaşımı olduğu söylenmiştir. İlgili çalışmanın 15'i ise ekoturizm faaliyetlerinin bölgede kültürel değişim yarattığını ortaya koymaktadır (Şen, 2010:126).

1.6. Ekoturizme Yönelik Farklı Yaklaşımlar

Ekoturizm ve sürdürülebilir turizm gelişimi, 1980'lerden beri endüstride ve turizm çalışmalarında sıklıkla birbirinin yerine kullanılan yerleşik kavramlardır. Bu bağlamda sürdürülebilirlik ekoturizmin önemli bir bileşeni olarak ele alınır ve "ziyaretçinin farkında olduğu ve eylemlerinin hem ev sahibi kültür hem de çevre üzerindeki etkisini hesaba kattığı sorumlu seyahat" olarak tanımlanmaktadır. Benzer şekilde, Wight (1993:5) ekoturizmi "ev sahibi toplulukların bütünlüğüne saygı gösterirken ekosistemin korunmasına katkıda bulunan aydınlatıcı bir doğa seyahati deneyimi" olduğunu ifade etmektedir. Arz yönlü bir bakış açısından, Sırakaya ve arkadaşları (1999: 171), ekoturizm araştırmalarında, kapsamlı bir tanımı şu şekilde belirtmiştir;

"Ekoturizm, ev sahibi destinasyonun doğal ve sosyokültürel tarihini anlamak ve takdir etmek amacıyla, muazzam doğal güzelliğe, kültürel ve tarihi öneme sahip nispeten bozulmamış ve az ziyaret edilen alanlara yönelik tüketim dışı, eğitici ve romantik turizmin yeni bir biçimidir". Sırakaya

vd. (1999), ekoturizmin, sosyokültürel kaynakları da dâhil olmak üzere çevreyi korurken ve muhafaza ederken, çevre üzerinde minimum olumsuz etkilerle sonuçlanmasının beklendiğini ileri sürmektedir. Tedarik odaklı yaklaşımları, ziyaretçiler ve yerel halk arasındaki etkileşimin, anlayışın ve bir arada yaşamanın yanı sıra yerel halkın sosyal ve ekonomik refahının önemini de vurgulamaktadır.

Ekoturizm ve sürdürülebilir turizm gelişimi kavramları, geleneksel kitle turizminin yıkıcı etkileri nedeniyle 80'lerin ortalarından beri önem kazanmaktadır. Buna göre, birçok araştırmacı ve uygulayıcı, ev sahibi çevrelere ve topluluklara geleneksel kitle turizminden daha uygun bir alternatif sunan alternatif bir turizm biçimi olarak ekoturizmin 'zor' bir çeşidini savunmaktadır. İkincisi büyük ölçekli, kurumsal kontrollü ve kısa vadeli karlılığa yönelik iken, (zor) ekoturizm küçük ölçekli, topluluk kontrollü ve uzun vadeli sosyal refah ile ilişkilidir. Benzer şekilde, sürdürülebilir turizm gelişimi kavramı, geleneksel turizm gelişiminin sorunlu sonuçlarına bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir çerçeve içinde, kalkınma artık sadece ekonomik büyüme ile eşanlamlı olarak algılanmamakta, esas olarak çevresel, sosyal, kültürel ve politik uygulanabilirlik açısından ele alınmaktadır. Bununla birlikte, geleneksel kitle turizmine karşıt bir alternatif olarak ekoturizm kavramını savunanlar bile, diğer tüm turizm türleri gibi ekoturizmin uygulanabilirliğinin finansal sürdürülebilirliğe ve yüksek düzeyde turist memnuniyetine bağlı olduğu konusunda hemfikirdir (Weaver, 2005).

Ekoturizm girişimlerinin finansal sürdürülebilirliği için tanınan ihtiyaç, "hem kısa hem de uzun vadede kârlı" olma sorumluluğu olarak tanımlanmaktadır. Demografik açıdan, ekoturizm ürünlerinin tüketicileri, ağırlıklı olarak gelişmiş

sanayileşmiş toplumlardan gelen eğitimli ve varlıklı bireyler olarak tasvir edilmektedir (Honey, 1999). Motivasyonları heterojen olsa da ekoturizme katılanlar çevreye bağlıdırlar ve öğrenme deneyimleri ararlar. Hizmet kalitesi beklentileri geleneksel turistlerden biraz daha düşüktür (Khan, 2003).

Çevre dostu ve sosyal açıdan sorumlu turizm arayışı ile birleşen finansal sürdürülebilirlik ihtiyacı, ekoturizmin kapsamı ve doğası hakkında çok sayıda tartışmaya sebep olmuştur. Bu bağlamda, finansal kâr ihtiyacı ile kitle turizminin tam karşıtı olan orijinal 'sert' ekoturizm perspektifi arasındaki gerilim, 'yumuşak' ekoturizm perspektifiyle uzlaşmaya varmıştır. Blamey (2001), Lück (2002) ve Weaver (2001) gibi bilim adamları ekoturizmle ilişkili değerlerin yaşayabilirliğinin, küçük bir ekoturist segmentinde gerçekleşmesinden ziyade kitle turizminin ana akımına dâhil edilmesine bağlı olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşımın ışığında ekoturizm, turizmin ayırt edici bir biçimi olarak değil, bir bütün olarak turizm endüstrisinde uygulanacak bir ideoloji olarak algılanmaktadır (Reichel vd., 2019). Ekoturizm, korunan alanlardaki ve çevresindeki topluluklara korumayı desteklemek ve gelir sağlamak için bir strateji olarak da görülmektedir.

Yaban hayatı alanları ve milli parklar, doğal kaynaklara ve yerel kültüre dayalı ekoturizm için önemli bir pazar oluşturmaktadır. Ekoturizm yoluyla yerel geçim kaynaklarının teşviki, geniş ölçüde biyolojik çeşitliliğin korunması için birçok ülke bu turizm çeşidini önemli bir politika aracı olarak kabul edilmiştir. Dünyanın birçok yerinde ekoturizm, ayrıca yoksulluğun ortadan kaldırılması ve doğal kaynakların korunması ikili hedefine katkıda bulunmuştur. Ekoturizm, ev sahibi ülkelerdeki yerel ve yerli toplulukları ve benzer şekilde turistleri doğal ve kültürel mirası korumaya ve saygı

duymaya teşvik ederek biyolojik çeşitliliğin ve doğal alanların korunması ve sürdürülebilir kullanımı için önemli fırsatlar yaratmıştır. Das ve Chatterjee (2015), "ekoturizmin her derde deva mı yoksa çıkmaz sokak mı?" başlıklı araştırmasında, ekoturizmin konsept olarak hala yeterince anlaşılamadığını ve birçok alanda suistimal edildiğini ifade etmiştir. Finansman eksikliği, kötü yönetim, nüfus ve kalkınma baskılarının yanı sıra ormanda kaçak avlanma ve bürokratik doğası ekoturizm kavramını çarpıtmıştır. Çevresel bozulma, vahşi yaşam habitatının tahribi, ekonomik eşitsizlik, istikrarsızlık ve yerel topluluklardaki olumsuz sosyo-ekonomik ve kültürel değişiklikler, ekoturizmin tanıtımıyla ilgili birkaç sorundan bazılarıdır. Bu nedenle ekoturizm fikri, farklı ülkelerde uygulanmaya başladığından beri oldukça gerek sahada gerekse alan yazında tartışmalı ve hararetle tartışılan bir konudur.

İKİNCİ BÖLÜM

EKOTURİZMİN FAALİYET ALANLARINA GÖRE ÇEŞİTLENDİRİLMESİ

2.1. Ekoturizm Faaliyetleri

Ekoturizm çeşitli kriterlere göre gruplandırılır. Bu kriterler, turizmde kullanılan araçlar, gidilen yerin doğası, yapılan aktivitenin özelliği gibi çeşitlilik gösterir (Khabbazi ve Yazgan, 2012:7). Ekoturizmin çoklu ve en iyi biçimiyle idealleştirilmiş tanımları yanı sıra, ekoturizm etkinliklerinin çevreyi koruma derecelerine göre kendi içerisinde çeşitli sınıflamalar yapılmaktadır. Orams (1995) ekoturizmi, aktif ve pasif olarak iki gruba ayırmıştır. Aktif ekoturizm, gidilen çevreyi geliştirmeye yönelik olarak, sürdürülebilir formda olanıdır. Bu turizme katılanlar daha fazla çevre bilincine sahiptir. Çevreyi değiştirme girişimi yoktur. Ekolojiye uygun doğal konaklama birimleri (*ekolodge*) kurulur. Hizmet ve donanım en az seviyede tutulur. Pasif ekoturizm ise, fiziki ve kültürel çevreye olumsuz etki yapmayan turizm faaliyetlerinin sadece gerekliliği üzerinde durur. Bu tür turizm, kaynağın mevcut durumunun muhafaza edilmesi konusunda daha toleranslıdır ve buna bağlı olarak daha yaygın hizmet ve donanım vardır (Erdoğan, 2003:119).

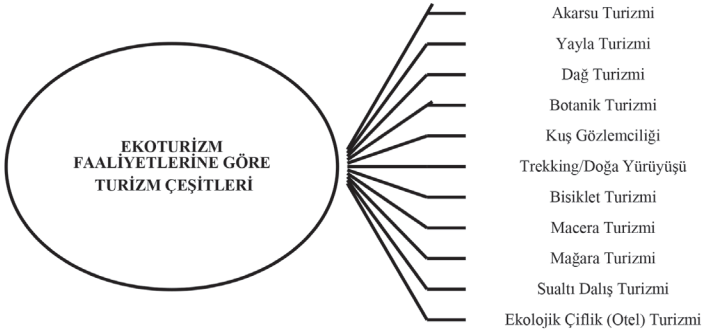
Ruschmann (1992: 66) ekoturizmi, sert ve yumuşak olarak ikiye ayırmaktadır. Sert ekoturizm, turistlerin doğaya ilgisinin yoğun ve bilimsel olduğu ve genellikle ornitologlar, botanikçiler, jeologlar veya diğer uzman meslek adamları katıldığı ekoturizm türüdür. Yumuşak ekoturizm ise,

daha çok foto safarileri, kuşları seyretme, yüzme gibi genel ilgi alanlarıyla ilgilidir. Bir turistik gezide gösterilen fiziksel çabalar da sert ve yumuşak olarak sınıflandırılabilir (Şen, 2010:85).

Katılımcıların sayısına göre ise; çevreci ekoturizm ve yaygın (popüler) ekoturizm olarak ayrılabilir. Çevreci ekoturizm on kişiden az gruplar oluşturularak ve modern araçlar kullanılmaksızın uzak bölgelere seyahat edilmesidir. Ziyaretçiler alan gezilerini daha küçük gruplarla yapmayı tercih etmektedirler. Böylece tur rehberlerine daha yakın olduklarından doğayı keşfetmek için daha çok fırsatlara sahip olduklarını belirtmektedirler. Yaygın (popüler) ekoturizm on kişiden fazla gruplarla ve modern taşıma araçlarıyla ulaşılabilen doğal alanlara gidilmesidir (Erdoğan, 2003: 119–120).

Günümüzde doğal alanlara yönelik ekoturizm faaliyetleri içeriğine göre, alternatif turizm kapsamında da değerlendirilen farklı isimlerle tanınmaktadır.

Şekil 2.1 Ekoturizm Faaliyetlerine Göre Turizm Çeşitleri

2.1.1 Yayla Turizmi

Yayla kelimesi coğrafi bir terim olup, fiziki coğrafyada düz ve yüksek yer olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanıma

göre de orman içindeki açıklıklar veya ağaçlar sınırının üstünde bulunan ve genellikle yaz aylarında hayvanların otlatılmak üzere getirildikleri, kışın erişilmeyen doğal dağ meraları olarak tanımlanmıştır. Yayla kelimesi beşerî anlamda hem bir geçici yerleşme yerini, yani geçici oturulan meskeni ve onun çevresinde ekonomik faaliyet alanı olarak tanımlanır. Görüldüğü gibi bu kadar geniş anlam taşıyan yayla, en basit köy altı yerleşme şeklinden, kasaba ve şehirlere kadar hemen her yerleşme ünitesiyle ekonomik bir bağımlılık göstermektedir. Bu bağ, yaylaların geçim alanı olarak taşıdığı değer ve önemden kaynaklanmaktadır. Gerçekten yayla, kır nüfusunun geçim sahası içinde yer alan ve bu nüfusun geçimine çeşitli ölçülerde hizmet eden bir hayat sahası olma olanağı sağlamaktadır (Kızılırmak, 2006:2).

Yaylada gerçekleştirilen etkinlikler ile yayla kültürü ve bozulmamış doğada yaşamak, diğer insanların da ilgisini çekerek bu yaşama katılmalarını sağlamıştır. Böylece "yayla turizmi" şeklinde bir turizm çeşidi ortaya çıkmış ve yaylalar ekoturizm açısından önemli bir potansiyeli oluşturmuştur (Yılmaz, 2008:69).

Yayla, yaz sıcaklığının bütün şiddetiyle hissedildiği, insanların nefes almakta zorlandığı yaz günlerinde yöre insanları için adeta bir can simidi özelliği taşımaktadır. Sıcak hava ve nem özellikle haziran, temmuz, ağustos hatta eylül aylarında kıyı kesiminde yaşamayı güçleştirmektedir. Bu nedenle insanlar yaylalara göç etmektedir. Sıcak ve nemin yanı sıra, aynı bölgelerde ortaya çıkan sivrisinek ve benzeri haşereler yaşam koşullarını zorlaştırmaktadır. Bu nedenler ile yöre insanının yaz mevsiminde rahat bir hayat geçireceği ortama gereksinim duyulmaktadır. Bu yörelerde yaşayan insanların bulundukları yerlerden ayrılarak yaylalara

gitmeleri ve konaklayarak tüm ihtiyaçlarını sağlamaları bir turizm hareketi oluşturmaktadır (Kızılırmak, 2006:16).

Günümüzde büyük şehirlerde yaşayan insanlar şehrin gürültüsü ve kirliliğinden kaçıp, doğal güzelliklere sahip olan sessiz alanları tercih etmektedirler. Özellikle kıyı şeridindeki tatil yörelerinin sıcak ve nemli havasına karşılık yaylaların; çok çeşitli bitki örtüsüne sahip olması, ormanları, krater gölleri, ırmakları, tarihsel, kültürel ve arkeolojik değerleri, dağ ve doğa yürüyüşleri, rafting, kış sporları, av, olta balıkçılığı, çim kayağı, şifalı suları, yayla şenlikleri ve el sanatları gibi değerler taşıması nedeniyle turizm çekim merkezi olmalarını sağlamaktadır (Kozak vd, 2002: 30).

Yöresel olarak yapılan yayla şenlikleri "gösteri kültürünün" aracı medyanın da teşhiriyle sadece çevre halkın değil, uzak yerlerde yaşayanların da şenliklere katılmasına yardım etmekte ve yerel şenlikler giderek turizm etkinliğine dönüştürülmektedir. Gelecekte şenlikler aynı zamanda yöresel el sanatlarının da turistler için sergilendiği bir eğlence, seyir ve satış pazarı biçimine dönüşecektir (Erdoğan, 2003: 121–122).

Türkiye de ekoturizm etkinlikleri arasında en fazla ilgi yayla turizmine olmaktadır. Dünyada olduğu kadar Türkiye'de zengin yaşama kültürü içindeki yayla yaşantısı çok önemli yer tutmaktadır. Yaylalar, bakir tabiatın kirlenmemiş havasını; billur gibi soğuk suları; yazın en sıcak günlerde bile ferahlatıcı serinliği; büyüleyici güzellikte manzaraları; hormonsuz ve dalında yavaş yavaş olgunlaşan bitkileri; tabii ortamlarında yetişen hayvanlardan elde edilen ve yapılan gıdaları da sunmaktadır. Anadolu'da çok yaygın bulunan dağlık alanlar ile alçak saha farkının ortaya koyduğu ve mevsimlerin tayin ettiği ritmik hareketlerin temelini

hayvancılık ekonomisi oluşturur. Hayvan sürülerini beslemek, bazı yörelerde hayvanlara kışlık kuru ot üretmek ve hayvan ürünleri elde etmek amacıyla yaylalara çıkılır. Bu faaliyet birçok köyümüzün geçim ekonomisinde, âdeta dengeleyici ve tamamlayıcı bir üretim biçimidir. Küresel ısınmaya bağlı olarak oluşacak iklim değişiklikleri sonucunda İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Ege ve Akdeniz bölgeleri gibi yarı kurak ve yarı nemli bölgelerin daha da ısınacağı tahmin edilmektedir. Bu durumun insan yaşamı başta olmak üzere tarım, hayvancılık ve su kaynakları açısından çeşitli olumsuz etkilere neden olabileceği bilinmektedir. Bunun yanında Kuzey Anadolu Dağları'nın yaşam için daha uygun şartlar taşıyacağı ve hassas dağ ekosistemlerinin üzerindeki insan baskısının artacağı öngörülmektedir. Son yıllarda yaylalarda tespit edilen bir başka önemli özellik de yaylaların bir kısmının sayfiye yeri olarak fonksiyon değiştirmeleridir. Önce Akdeniz bölgesinde başlayan bu değişim süreci, daha sonra ülkemizin diğer bölgelerine de yayılmaya başlamıştır. Nitekim günümüzde hayvancılıkla uğraşmadığı halde yaylaya çıkan insanların sayısı oldukça fazladır. Bir taraftan yaz sıcağı, diğer taraftan asırların kazandırdığı alışkanlık Anadolu'da yaylacılığın geçmişten günümüze önemini korumasına zemin hazırlamıştır. Özetlemek gerekirse yayla; yılın belirli bir süresi içinde hayvan otlatmak, ziraat yapmak ve geçimin sağlanmasında menfaat temin eden her türlü işte çalışmak, hatta dinlenmek için çıkılan veya gidilen, köyün hayat sahasının dışında kalan ve sosyo-ekonomik bağlarla tamamen köye bağlı bir mekândır. Kısaca köyün esas geçim sahasına ekli ikinci bir bölümü olarak da tarif edilebilir (Doğanay, 2011:225). Bugün Türkiye'de 26 adet yayla turizm merkezi ilan edilmiştir.

Giresun-Bektaş Yaylası, Trabzon-Akçaabat-Karadağ, Trabzon-Tonya-Armutlu, Gümüşhane-Kürtün-Erikbeli, Artvin-Kaçkar-Kafkasör, Giresun-Kümbet Yaylası-Yavuzkemal Yaylası, Gümüşhane-Zigana, Ordu-Çambaşı Yaylası, Ordu-Akkuş-Argın Yaylası, Ordu-Aybastı-Perşembe Yaylası, Rize-Anzer, Sinop-Ayancık-Akgöl-Kozfındık-Bozarmut Yaylası, Sinop-Türkeli-Kurugöl, Trabzon-Maçka-Solma, Trabzon-Araklı-Pazarcık Yaylası, Bayburt-Kop Dagı, Rize-Çamlıhemşin-Ayder Yaylası, Ordu-Mesudiye-Keyfalan Yaylası, Gaziantep-Islahiye-Huzurlu Yaylası, Antalya-İbradi-Masata Yaylası, Ordu-Yeşilce-Topçam Yaylası, Trabzon-Araklı-Yeşilyurt-Yılantaş Yaylası yayla merkezleri olarak ilan edilen yerlerdir (http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11533/yayla-turizm-merkezleri.html).

2.1.2. Dağ Turizmi

Dağcılığın birçok dildeki adı "Alpinizm"dir. Bu etkinliğin bir spor dalı şekline dönüşümü ve yaygınlaşması, büyük ölçüde Alp Dağları'nda olduğu için bu isim uygun görülmüştür. Himalayalar'da yapılan dağcılığa Himalayalizm, And Dağları'nda yapılana andizm denmiştir. Türkçede bu etkinliğe verilen isimde herhangi bir dağ tercihini yapılmamış İngilizcedeki gibi genel anlamda "dağcılık" sözcüğü benimsenmiştir (Erdoğan, 2003:124).

Dağ turizmi, dağların temiz ve güzel havasından yararlanmak üzere insanların dağlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri turizm türüdür. Sağlıklı iklimde bulunma, insan sağlığının korunması yanında, yörenin çekiciliği bakımından da önem taşımaktadır. Gelişmekte olan ve gelişmiş olan ülkelerde ortaya çıkan çevre sorunları sağlıklı bir iklimde ve doğal çevrede bulunma gereksinimi de ortaya

çıkmaktadır. Bu amaçla dağ turizmi ve dağ sporları, bu gereksinime yanıt verecek turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Şen, 2010:95).

Dağlar macera, heyecan ve değişiklik arayanlara; doğa yürüyüşleri, dağ bisikletiyle geziler, *orienteering* (yön tayini) ve tırmanma gibi çeşitli rekreasyonel faaliyetler ve yeni spor olanakları sunmaktadır. Dağlarda kayaçlar ve yüzey şekilleriyle ilgili olarak yapılan yeni sporlar çeşitlenmiştir. Bu sporlar; sağlam kayaçların olduğu dik yamaçlarda kaya tırmanışı, yamaç paraşütü ve asılma planörü gibi motorsuz uçuş araçlarıyla yapılanlarla, karda ve buzda botla kaymak (*snow-spee rafting*), kızak (*snowscating*), buzul kayağı (*heli-skiing*), balon kayağı (*baloon-skiing*) ve *snow-boarding* şeklinde sıralanabilir (Erdoğan, 2003:125).

Türkiye'de son yıllarda üniversitelerin dağcılık kulüpleri ile başlayan dağcılık, seyahat acenteleri tarafından paket turların gerçekleştirildiği bir turizm türü olarak giderek gelişmektedir. Türkiye, dağ ve kış turizmi bakımından zengin kaynaklara sahiptir. Bu kaynakların iç ve dış turizme yönelik olarak değerlendirilmesi amacıyla Bakanlar Kurulu, Turizmi Teşvik Kanunu'na dayanarak 11 adet kış ve dağ sporları merkezini turizm merkezi ilan etmiştir. Turizm merkezi olarak ilan edilen kış ve dağ sporları merkezinin planlı gelişmesi hedeflenmekte ve planlarda koruma-kullanma dengesi gözetilmektedir. Yapılan genel uygulama, merkezlerin öncelikli olarak çevre düzeni planlarının, sonrasında ise uygulama imar planlarının yapılması ve uygulanmasıdır (Kozak vd, 2002: 27).

Dağ turizmine yönelik başlatılan ve altyapı çalışmaları çerçevesinde oluşturulan dağcılık merkezleri;

Antalya-Beydağları, Isparta-Dedegöl Dağları, Antalya-Alanya Akdağ, Aksaray-Hasandağı, Niğde-Bolkar Dağları, Niğde-Aladağlar, Kayseri-Erciyes Dağı, Tunceli-Munzur Dağları, Rize-Kaçkar Dağları, Ağrı-Ağrı Dağı, Hakkâri-Cilo-Sat Dağları, Erzurum-Palandöken, Kars-Sarıkamış, Antalya-Saklıkent, Gümüşhane-Zigana, Kastamonu-Ilgaz'dır (Şen, 2010:96).

2.1.3. Mağara Turizmi

Doğal süreçler sonucunda oluşmuş yer altı oyuğuna mağara adı verilmektedir. Genel olarak yer altı boşluğu ya da birbirlerine bağlantılı boşluklar sistemini içeren mağaralar işlevlerine ve yapılarına göre "obruk" olarak da tanımlanmaktadırlar (Kozak vd, 2002: 25).

Mağaracılık, bilimsel ve sportif amaçlarla yürütülen bir uğraştır. Sportif mağaracılık dünyanın en tehlikeli doğa sporlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bireysel olarak yapılabildiği gibi, grup olarak da yapılabilir. Doğa turizminde mağaralar, görsel amaçlı kullanımlar için speleotem şekiller bakımından zengin, dolaşımın kolay olması bakımından yatay yönde gelişmiş, ulaşım olanağı sağlanabilen mağaralar seçilir. Mağara girişi düzenlenerek, mağara içinde özel donanıma ihtiyaç duyulmadan turistlerin dolaşması sağlanıp, aydınlatılarak turizme açılırlar ve müze şeklinde gezilirler. Sportif amaçlı kullanımlar için derinlik ve uzunluk daha çok önem kazanmaktadır. İçinde düzenleme yapılmayan bu mağaralar, özel donanımlı mağaracılar gezebilirler (Altan, 2006:60).

Günümüzde gerekli alt yapısı hazırlanmış, aydınlatma ve yürüyüş yolları yapılmış mağaralar her yaştan insanın ilgisini çekmektedir. Mağara turizminin en önemli amacı,

bu tür doğal değerlerin koruma kullanma dengesi çerçevesinde turizme kazandırılmasıdır. mağara turizminden gelir elde edebilmek için mağara içinde ve mağara dışında bazı yatırımların da gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Mağara dışı yatırımlar genel olarak ulaşım yollarını ve konaklama tesislerini, mağara içi yatırımlar ise ışıklandırma ve güvenli gezi yollarını kapsamaktadır. Mağaranın turizme açılması için bu yatırımların yanında turistin rahatının sağlanabilmesi için bir takım projelendirme çalışmaları da yapılmalıdır. Turizm amaçlı kullanılacak mağaralar genellikle; kır kahvesi-kafeterya, piknik alanları, minyatür çocuk bahçesi, otopark, ilk yardım üniteleri, tanıtım odası ve mağaranın içini ve dışını gösteren kroki, plan ve harita gibi ünitelerle projelendirilmektedir (Kozak vd, 2002: 26).

Mağara oluşumları bakımından önemli bir jeolojik-jeomorfolojik nitelik olan kastlaşma ülkemizde Toroslar, Orta Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Trakya ve Kuzeybatı Anadolu bölgelerinde büyük küçük binlerce mağara oluşumuna neden olmuştur. Yapılan tahminlere göre ülkemizde yaklaşık 55 bin mağara bulunmaktadır. Mağara sayısı çok olmasına rağmen araştırma yapılan mağara sayısı birkaç yüzü geçmez, araştırılmayı bekleyen daha çok mağara vardır. Turizm Bakanlığı tarafından turizm hareketlerinin diğer bölgelere ve yılın 12 ayına yaygınlaştırmak amacıyla yapılan turizmin çeşitlendirilmesi çalışmalarında mağara turizmi üzerinde çalışmalar artış göstermektedir. Bakanlık tarafından yaklaşık 1000 kadar mağaranı turizme kazandırılması kararı alınmıştır (Erdoğan, 2003:128).

Turizme açılacak olan mağaralara ilişkin yasal prosedür incelenecek olursa, öncelikle mağara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nca kültür varlığı olarak tescil edilmelidir. Tescil kararı, olası bir tahribat için caydırıcı

bir önlemdir. Tescilli mağaralarda yapılan tahribat cezalandırılırken, tescilsiz mağaralardaki tahribat cezasız kalmaktadır (Kozak vd, 2002:26).

Türkiye'nin en uzun (Beyşehir Gölü batısındaki Pınargözü Mağarası, 16 km) ve en derin mağaraları (Anamur'un kuzeyinde Çukurpınar Düdeni, 1880 m) bu dağ kuşağı üzerindedir. Türkiye'de mağaralar, turizm açısından birinci grup mağaralar, ikinci grup mağaralar, üçüncü grup mağaralar ve dördüncü grup mağaralar olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre;

- Birinci Grup Mağaralar: İnsan girişine ve turizme tamamen kapalı olan mağaralardır. Bu tür mağaralara yetkili kurumlardan alınacak özel izinle sadece araştırmacılar ve bilim adamları girebilir. Arkeolojik kalıntıları bulunduran, kazı ve araştırma çalışmaları yapılmamış ya da tamamlanmış olan mağaralar, yarasaların koloniler halinde yaşadıkları ve üremek amacıyla kullandıkları mağaralar, biospeleolojik açıdan önem taşıyan bilimsel araştırmalar için kullanılabilecek ve troglobit sınıfına giren özel mağara canlılarının yaşadığı mağaralar, paleontolojik ve antropolojik kalıntıların bulunduğu mağaralar ve türünün tek örneği sayılabilecek, çok nadir görülen oluşum ve bazı özel değerleri bulunan mağaralar bu grupta toplanır.
- İkinci Grup Mağaralar: İnsan girişine kısmen açık, ancak turizme açılmamış mağaralardır. Bu tür mağaralara, mağaracı dernek ve kulüplerin üyeleri araştırma ve eğitim amacıyla girebilirler. Mağaralara tur düzenleyen özel tur şirketleri, mağaracı dernek ve kulüplerden rehber almak koşuluyla bu tür mağaralara

gezi düzenleyebilirler. Özel ilgi gruplarına hitap eden mağaralardır.

- Üçüncü Grup Mağaralar: Bunlar turizme açılmış olan mağaralardır. Bu mağaralar; Turizm Bakanlığı, ilgili yerel yönetimler ya da özel kişiler tarafından işletilebilen, içinde ışıklandırma, gezi yolu vb. düzenlemeleri yapılmış, dışında da hizmet sunabilmek amacıyla çeşitli tesisleri bulunan mağaralardır. Bu mağaralara giriş ücretini ödeyen herkes girebilir. Ziyaretçilerin bu mağaralara girişi sırasında yanlarına rehber verilmesi, mağaranın ve ziyaretçilerin güvenliği açısından zorunludur.
- Dördüncü Grup Mağaralar: Dördüncü grupta yer alan mağaralar, bilimsel anlamda araştırması yapılmamış, yöre insanının dışında bilinmeyen ve literatüre geçmemiş mağaralardır. Bu tür mağaralar genellikle mağaracı dernek ve kulüpler tarafından araştırılarak ortaya çıkartılmaya çalışılmaktadır (Yılmaz, 2008:69).

Mağara turizminin ekonomik açıdan değerlendirilmesi yapılacak olursa; mağara içi ve dışı düzenleme yatırımları yapılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Mağara içi yatırımlar; ışıklandırma, gezi yolları, seyir terasları ve havalandırmadan oluşmaktadır. Mağara dışı yatırımlar ise ulaşım, konaklama ve diğer yan hizmet yatırımlarından oluşmaktadır. Yatırım harcamalarına karşın mağaralardan elde edilecek giriş ücreti, konaklama işletmelerinin gelirleri ve mağara yan hizmetlerinden (otopark, lokanta vb.) elde edilecek gelirler mağara turizminin önemli gelir kaynaklarıdır. Turizm amaçlı kullanılacak mağaraların çevresinde özellikle şu hizmetler verilmelidir; kafeterya, otopark, ilk yardım, mağarayı tanıtıcı broşür-harita-kroki, piknik alanları vb.

Türkiye'de bu özelliklere sahip ve turistik ziyarete açık belli başlı mağaralar söyle sıralanabilir;

- Burdur - İnsuyu Mağarası,
- Alanya - Damlataş Mağarası,
- Silifke - Cennet-Cehennem ve Dilek Mağaraları,
- Tarsus - Eshab-ı Keyf Mağarası,
- Antalya - Karain Mağarası,
- Tokat - İndere, Ballıca Mağaraları,
- Elazığ - Buzluk Mağarası,
- Gümüşhane - Karaca Mağarası,
- Karaman - Maraspoli Mağarası.

2.1.4. Botanik Turizmi

Ülkemiz coğrafi konumu ve iklimi sayesinde çeşitli bitki türlerine ev sahipliği yapmaktadır. Avrupa'da bulunan bitki türlerinin çoğu ülkemizde yer almaktadır. Ülkemizde ayrıca her yörenin kendine özgü bitki türleri mevcuttur. Floristik bakımından zengin olan Türkiye'nin botanik turizmi açısından birçok elverişli alanları olduğu görülmektedir. Doğaya dayalı özel ilgi turizmi olan Botanik turizmi doğayı koruduğu gibi bölgeye sosyal ve ekonomik yönden katkı sağlamaktadır.

Ülkemiz dünyada bulunan bitki türü çeşitliliği açısından önemli bir zenginliğe sahiptir. Orta kuşakta ılıman iklimde yer alması sayesinde 174 familyaya ait 1251 cins ve 9222 tür bulunmaktadır. Günümüzde yapılan bazı araştırmalarda yeni türler de ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalardan elde edilen verilere göre ise toplam tür ve tür altı takson sayısı 12480 sayısına ulaşmıştır (Şahbaz ve Altınay, 2015: 131). Ülkemiz endemik bitki türleri açısından

da önemli bir zenginliğe sahiptir. Örneğin, ülkemizde yer alan çiçekli bitki ve eğreltilerin yaklaşık %34,4'ü endemik türler içindedir. Türkiye'de bulunan endemik bitkilere yedi coğrafi bölgeye göre bakıldığında; Akdeniz Bölgesi 862 tür, Doğu Anadolu Bölgesi 471 tür, İç Anadolu Bölgesi 335 tür, Karadeniz Bölgesi 277 tür, Ege Bölgesi 171 tür, Marmara Bölgesi 102 tür ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi ise 64 tür ortaya çıkmaktadır (Irmak ve Yılmaz, 2011: 100).

2.1.5. Bisiklet Turizmi

Günümüzde, bisiklete binmenin sağlığa yararlı olduğu görüşünün gelişmesi ile özellikle Avrupa'da uluslararası nitelikte pek çok bisiklet turları düzenlenmektedir. Bisiklet sporu ile ilgilenenlerin sayısının artmasıyla birçok ülkenin kent caddeleri, ulusal parkları ve belediye parklarında bisiklet yolları ayrılmaktadır (Altan, 2006:59). Boş zaman faaliyeti olarak bisiklet kullanma, özellikle Avrupa ülkelerinde oldukça popüler bir rekreasyon haline gelmiştir.

Bugün Avrupa'da modern karayolu taşımacılığında 500 milyondan fazla bisiklet kullanıldığı tahmin edilmektedir. Yeni bisiklet modellerinin ortaya çıkışı ve ileri teknoloji ile üretilmiş bisiklet ekipmanlarının geliştirilmesi, bir spor dalı ve rekreasyon faaliyeti olarak bisiklet turlarına olan talebi artırmıştır. Bu olanaklarla birlikte yeni oluşan ve gittikçe yaygınlaşan ekolojik bilinç de bisiklet turizminin gelişmesine neden olmuştur. Bisiklet turizmi, "boş zamanlarını bisiklet sürerek geçiren insanların şehrin dışında hoş bir hafta sonu geçirmek amacıyla veya uzak bir destinasyona seyahat yapmak amacıyla gerçekleştirdikleri uzun bisiklet turları" olarak tanımlanabilir (Yılmaz, 2008:68).

Bütün dünyada hızla yayılan doğa turizmi anlayışına paralel olarak ülkemizde de bisiklet turları son yıllarda seyahat

acenteleri tarafından doğal güzelliklere sahip kırsal alanlarda düzenlenmektedir. En eski motorsuz ulaşım araçlarından biri olan bisiklet performans geliştirmenin yanı sıra doğayı keşfetmenin verdiği zevkle bütünleşir. Yurdumuzda bisiklet turları yapmaya uygun bölgelerde bisiklet turlarının yapılacağı parkurların tespiti ve bu parkurların üzerinde gerekli düzenlemelerin yapılması amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çalışmalar yapılmaktadır. Bu turların en önemli olanları; Karadeniz turu, Bandırma rotası, Polenezköy turu, Erciyes, Kapadokya, Ihlara ve Tuz gölüdür (Erdoğan, 2003: 143).

2.1.6. Kano ve Rafting (Akarsu) Turizmi

Akarsu turizmi doğal güzellikler, bot gezilerinin yanı sıra öncelikli olarak akarsularda yapılan spor aktivitelerini kapsamaktadır (Kozak ve Bahçe, 2009: 173). Akarsu turizmi, akarsularda yapılan turizm amaçlı sportif aktiviteleri içeren faaliyetlerin tümü şeklinde tanımlanabilir. Akarsu turizmi denildiğinde akla her ne kadar doğal güzellikler, bot gezileri gibi etkinlikler gelse de öncelikle akarsularda yapılan rafting, kano ve akarsu kayağı gibi spor türleri kastedilmektedir (Şen, 2010:107).

Kanoculuk ve rafting olmak üzere başlıca iki akarsu sporu vardır. Rafting, macera turizmi etkinlikleri arasında ilk sırayı almaktadır. Amerikan ordusunun savaş sonrası elinde kalan kauçuk istihdam botlarını elden çıkarmaya başlamasıyla ellili yıllarda botlar artık nehirlerde görülmeye başlamıştır. Başlangıçta kütük ve yolcu taşıyan bu botların turistik amaçlarla da kullanılması rafting 'in kitlelere yayılmasını hızlandırmıştır (Erdoğan, 2003:147).

İlk kez 1869 yılında Colorado Nehri üzerinde Büyük Kanyon'da gerçekleştirilmiştir. 1939 yılında Colorado Nehri üzerinde organize edilen ikinci rafting büyük ilgi çekmiş ve o tarihten itibaren düzenli organizasyonlar yapılmaya başlanmıştır (Küçükaslan, 2007:282). Kısa sürede popüler bir spor haline gelen rafting bugün milyonlarca kişi tarafından tercih edilmektedir. ABD'nin 15'e yakın önemli nehrinde her yıl 2 milyona yakın rafting turu yapılmaktadır. Bir rafting botunda yaklaşık 8 kişi olduğu düşünüldüğünde bu ülkede yılda 16 milyona yakın kişinin rafting turuna katıldığı ortaya çıkmaktadır. Rafting sporunda dünyanın en çok dikkat çeken bazı destinasyonları ABD'deki Arizona, Colorado, Ocoee, Nantahala nehirleri, Zambiya ile Zimbabwe sınırındaki ünlü Viktorya şelalelerinin de bulunduğu Zambezi Nehri, Nepal'de Himalaya vadisindeki Trisuli, Seti, Marshyangdi, Kali Gandaki, Sunkoshi, Karnali Nehirleri; Şili'nin Patagonya bölgesindeki Futaleufu Nehri; Tayland'da Khao Yai Milli Parkı'ndaki, The Kaeng Hin Phoeng Nehri ve Türkiye'de de dünyanın en hızlı akan 10 nehrinden birisi olan Çoruh Nehridir (Yılmaz, 2008:64).

Rafting, "raft" adı verilen botlarla, akış hızı yüksek nehirler üzerinde yapılan bir spordur. Rafting'de asıl olan içinde bulunduğunuz botu devrilmeden kürekle yönlendirerek kayalar ve engeller arasından geçirmektir. Rafting, 6 ile 8 kişilik takımlar halinde yapılır ve başarılı olabilmek için bir "takım" olabilmek gerekir. Raftı devirmeden macerayı bitirmek için bütün takımın birbiriyle uyumlu kürek sallaması gerekir.

- Kanoculuk: zevkli olduğu kadar zor da olan bu spor iki kişilik kanolarla yapılır.
- Rafting: beş ya da dokuz kişilik botlarla yapılan akarsu sporudur.

Kano ve rafting tamamıyla doğal şartlarda gerçekleştirildiğinden çevre ile uyumlu, betonlaşmaya ve çevre kirliliğine yol açmayan ve doğal güzellikleri ön plana çıkarma özelliğine sahiptir (Altan, 2006:56).

Türkiye'de spor amaçlı akarsu turizmi 1985 yılından itibaren öncelikli akarsular üzerinde rafting parkurları araştırılmasıyla başlamış, Doğu Karadeniz Bölümü, Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi akarsularında rafting parkurları belirlenmiştir. Ülkemizde ilk defa 1991 yılında bir Türk ekibi Fırat Nehri'nde bir kesif gezisi gerçekleştirmiştir (Erdoğan, 2003: 148).

Rafting turizmi için coğrafik koşullar önemli olmaktadır. Rafting yapılacak yer ile konaklama yerinin ulaşımının kolay olması idealdir. Akarsular uluslararası zorluk derecelerine göre sınıflandırılmaktadır. Türkiye'de rafting turizmi 15.06.1997 tarih ve 23020 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanan Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği hükümlerine göre yürütülmektedir (Şen, 2010:107). Tablo 2.1'de görüldüğü üzere ülkemizde akarsu turizmine en uygun akarsular Akdeniz bölgesinde yer almaktadır.

Tablo 2.1 Ülkemizde Akarsu Turizmi (Rafting, Kano Gibi) İçin Uygun Akarsular

Akdeniz Bölgesi	Antalya- Köprüçay, Alara ve Dim Çayı, Manavgat Çayı, Anamur (Dragon Çayı), Adana-Feke- Göksu Nehri
İç Anadolu Bölgesi	Zamantı Irmağı
Ege Bölgesi	Muğla Dalaman Çayı
Karadeniz Bölgesi	Altıparmak- Barhal Çayı, Fırtına Deresi,
Doğu Anadolu Bölgesi	Çoruh Nehri
Güneydoğu Bölgesi	Anadolu Fırat Nehri'nin bir kısmı

Kaynak: Akpınar, Elif ve Bulut, Yahya (2010). Ülkemizde Alternatif Turizmin Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları. *III. Ulusal Ormancılık Kongresi, 4*, 1587.

2.1.7. Doğa Yürüyüşü (*Trekking)* Turizmi

*Trekking'*in kelime anlamı "kağnı arabası, atla veya yaya olarak yapılan uzun zorlu seyahat" demektir. Günümüz turizminde ise *trekking* kavramı bir doğa sporu veya hobi faaliyeti olarak anlam kazanmıştır. Çağdaş anlamı ise, "bir bölgenin dağlık kesimlerinde, dağcılık tekniği gerektirmeden, zor ve sarp yerlere girmeden, küçük patikaların takip edildiği, belirli zorlukla ve özellikler gösteren doğa koşullarında, yaş gruplarına uygun ve zamanla sınırlı olarak düzenlenen uzun yürüyüşlerin" genel adıdır. *Trekking* bütünleşme, fiziksel kondisyonlarını ve yeteneklerini zaman zaman ölçme ve sürekli değişen bitki örtüsünü gözlemleme, buzul göllerin kenarında kamp kurma gibi amaçlarla olaya yaklaşmaktadırlar (Erdoğan, 2003:131). Bir doğa yürüyüşü;

- Uzun süren ve uzun mesafeli yürüyüşler,
- Yöresel bir köy ziyareti ve yöre haklıyla etkileşim kurarak aynı yaşamı paylaşmak,
- Doğa ile baş başa kalmak,
- Doğal güzellikleri seyretmek ve doğal dokuyu incelemek,
- Yaban hayatını gözlemlemek ve
- Maceralı deneyimler yaşamak (Örneğin, ip köprüler kullanarak akarsu geçmek, dağı aşmak vb.) gibi birtakım aktiviteleri içerir.

Görüldüğü gibi trekking, yalnızca ekoturizmin değil aynı zamanda kültürel turizm ve macera turizminin de birtakım unsurlarını kapsayan bir turizm şekli olarak kabul edilebilir (Yılmaz, 2008:75).

Trekking gezginlerine cinsiyet açısından bakılırsa, erkekten bayana herkes için dengeli bulunmaktadır. Hem kadınlar

hem de erkekler farklı derecelerde fiziksel ve zihinsel bir meydan okumaya, otantik deneyime ve yerel halkla bağlantı kurmaya çalışmaktadır. Sürdürülebilirlik ve sorumlu turizm onlar için önemlidir ve hayat boyu sürecek bir deneyim ararlar. Bu genel özelliklerin yanı sıra, *trekking* gezginleri, yaş ve *trekking*in coşku seviyesine bölümlere ayrılabilir. Yaşa göre ayrılan trekking gezginleri ve özellikleri şu şekildedir;

Genç dinlence gezginleri: Bu grup, çoğunlukla genç, enerjik bir macera ve meydan okuma arayan kişilerden oluşur ve limitler dâhilinde risk almak ister. İyi fırsatlar ve yeni varış noktaları bulmak için internette gezinmeye hazırdırlar. Bu segmentteki bazı insanlar (özellikle zorlu işi olanlar) *trekking* tatilinin sonunda rahatlamayı tercih etmektedir.

Yetişkin eğlence gezginleri: Bu gruptakiler ise, gençliklerinde tatillerinin bir parçası olarak sıklıkla trekking yapmışlar ve bunu yapmaya devam etmek isterler. Bu grup, genç kuşaklara göre daha büyük bütçelerle hareket ederler, internette tur operatörleri aracılığıyla turlara katılırlar. Tatillerine daha fazla zaman ve para ayırırlar. Bu segmentteki kişiler için, rahatlık önemlidir ama lüks gereksinimler yoktur. Fiziksel ve zihinsel zorlukları severler, ancak çok maceraperest değillerdir ve daha düşük riskli faaliyetleri tercih etmektedirler (Różyckı vd., 2014: 24-40).

Trekking faaliyetleri sırasında ulaşılan yükseklikler ülkeye göre değişebilir. *Trekking*, sadece dağlara özgü bir faaliyet de değildir. Çöller, bozkırlar, ormanlar ve akla gelecek her çeşit arazi olabilir. *Trekking* farklı şekillerde yapılabilir. Sahil *trekking* şeklinde, geziye tekne ile başlanıp sonra karada devam edilenler, kışın dağlarda kar üzerinde yapılanlar bunlardan bazılarıdır. Daha önceleri özel gezilerle keşfedilen bölgelere bugün binlerce turist trekking şirketleri

ile kolayca ulaşabilmektedir. En ünlü 8000 metrelik dağların ana kamplarında trekking turları görülürken kolay yürüyüşler ile çıkılabilen birçok 6000, 7000 metrelik dağlar da vardır Afrika'da Klimenjero Dağı (5895 m) Arjantin de Acorgacva Dağı (6960m) bu tür kolayca çıkılan trekking zirvelerinin tanınmışlarındandır. Yapılan *trekking* etkinliğinin zorluk derecesine göre 2 gruba ayrılmıştır.

1. ***Hard Trekking***: Zorlu, dağcılık bilgisi ve malzemeleri gerektiren, uzun süreli yürüyüşlerdir.
2. ***Soft Trekking***: Rahat, her kondisyon seviyesinde kişinin katılabileceği günübirlik yürüyüşlerdir.

Türkiye'de doğa yürüyüşleri batılı turistlere yönelik organizasyonlarla başlamıştır. Seyahat acenteleri her yıl binlerce turisti Kaçkarlarda, Toroslarda, Kapadokya'da dolaştırmaktadır. Türkiye'de bu etkinliğe, ilk yıllara kadar sadece üniversite dağcılık kulüpleri üyeleri katılırken, son yıllarda ise, klasik tatil ürünlerinden sıkılan ve farklı bir tatil yapmak isteyen her kesimden yerli turist, giderek daha fazla ilgi göstermektedir. Türkiye'de özellikle trekking etkinliği başlıca ekoturizm etkinlikleri arasındadır ve Arjantin, Brezilya, Nepal ve Peru'dan sonra 5. sırada gelmektedir (Erdoğan, 2003: 133).

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın doğa yürüyüşü projesi ile yürüyüş rotaları üzerinde kamp alanlarının belirlenmesi ve düzenlenmesi, büyük yatırım gerektirmeyen basit, doğru planlanmış altyapı desteğinin sağlanmasını; dağ ve doğa rehberlerinin yetiştirilmesini; yöre halkının bilgilendirebilmesini; kuş gözlemciliği, foto safari, yayla turizmi gibi diğer turizm türleri ile entegrasyonun sağlanmasını hedeflemektedir.

Türkiye'nin en uzun iki yürüyüş yolu Batı Akdeniz Bölgesi sınırları içindedir. Özellikle sadece St. Paul Yolu'nu yürümek için yılda on binlerce turist bölgemize gelmektedir:

Likya Yolu: Büyük İskender'in fetih rotası üzerinde olan 509 km uzunluğu ile Türkiye'nin en uzun yürüyüş parkuru olan 3000 yıllık eski bir ticaret yoludur. Fethiye'den başlayarak Antalya'ya kadar uzanır ve Olimpos Dağına tırmanışı da içerir. 1999 yılında Kate Clow tarafından hizmete açılmıştır. Parkur üzerinde yer alan Gelidonya Feneri Türkiye'nin en güzel manzaralı deniz feneri seçilmiştir. Ayrıca dünya üzerinde bir geminin tamamının çıkarılabildiği ilk su altı kazısı bu bölgeden görülebilen Amerikan Koyu'nda yapılmıştır. Parkur üzerindeki yerleşim birimlerinde konaklama olanağı mevcut olup parkurun tamamı işaretlenmiştir. Bazı yabancı kaynaklar tarafından mutlaka yürünmesi gereken 10 rotadan biri olarak belirlenmiştir. Likya Yolu'nun birinci bölümünde Faralya, Dodurga Köyü, Sdyma, Pınara - Letoon- Xanthos kentleri ve incecik kumlarıyla eski bir liman bölgesi olan Patara yer alır. İkinci bölümünde Antiphellos, Apollonia, Simena, Myra, Limyra, Rhodiapolis, Gagai, Melanippe, Gelidonia, Edrassa, Olympos, Chimaera ve Phaselis bulunur.

St. Paul Yolu: 500 km uzunluğundaki St. Paul Yolu Türkiye'nin ikinci en uzun yürüyüş rotası olup bir kolu Antalya Perge'den diğeri Aspendos'tan başlayıp Sütçüler yakınındaki Adada antik kentinde birleşerek Eğirdir gölü üzerinden Isparta-Yalvaç'a kadar uzanmaktadır. Rota üzerinde Yazılı Kanyon Tabiat Parkı, Kasnak Meşesi Tabiatı Koruma Alanı, Köprülü Kanyon Milli Parkı bulunmaktadır. 2004 yılında Kate Clow tarafından açılan patika yol, tarihsel olarak Hıristiyanlığın yayılmasına büyük katkıda bulunan Aziz Paul'un Hıristiyanlığı Kudüs'te yaşayan Museviler dışındaki

diğer kavimlere yaymak üzere Anadolu'ya ilk geldiğinde izlediği güzergâhı içermektedir. İnanç turizmi kapsamında her yıl ortalama iki bin turist tarafından yürünmektedir. Rota; Uçansu Şelalesi, Çandır Kanyonu, Adada Antik Kenti ve Kral Yolu'nu ve Eğirdir Gölü'nden botla Yalvaç'a geçişi kapsamaktadır (BAKA, 2012:19-20).

2.1.8. Atlı Doğa Yürüyüşü (Safari) Turizmi

Atlı doğa yürüyüşleri genellikle patika yollarda ve kendine özgü bir biçimde atın dizginlerinden tutarak yavaşça gezdirme seklinde bazı sahil ve dağlık alanların dışında kalan yerlerde belirli bir yolu takip etme şeklinde yapılan bir rekreasyon faaliyetidir. Çoğunlukla tur operatörleri tarafından organize edilen turlar birkaç gün veya üzerinde olup bir gece kamp kurma şeklinde gerçekleşir. Katılımcı sayısı birkaç kişilik bireysel gruplardan 30 kişilik gruplara kadar değişebilir. Atlı doğa yürüyüşlerinin amacı kırsal alanda, bölgenin kültürünün ve coğrafi yapısının turistler tarafından gezilerek görülmesi ve tanınmasıdır. Turistler at ile bu tür geziler sayesinde, doğayı, hayvanları, çevre kültürünü ve geleneklerini tanıyarak etkinliğe katılma fırsatı bulurlar (Yılmaz, 2008:71).

Turizmin çeşitliliği içinde yer alan atlı doğa yürüyüşleri tarihi ve doğal güzelliklerin bulunduğu yörelerimizde düzenlenen günübirlik veya birkaç günlük gezi programları ile yapılmaktadır. Ata binmek bir başka canlı ile yapılabilen ender sporlardan biridir. İlk olarak temel binicilik eğitiminin alınması gerekir. Temel eğitimi aldıktan sonra, gezilere katılabilir, at üstünde safari, *orienteering* yapılabilir veya daha uzun süreli bir at gezisi düşünüyorsa bir hafta on günlük gezilere katılmak uygun olur.

Atlı geziler: Temel eğitimini almış olanların veya geliştirmek isteyenlerin katılabileceği faaliyetlerdir. Grup lideri denetiminde, temposu hafif, dik iniş ve çıkışları olmayan, molalar dâhil en fazla 2 saatlik atlı gezilerdir.

Safari: Temel eğitimini almış ve atlı gezileri rahatlıkla yapabilenlerin katılabildiği, belirli oranlarda sportifliği ve vücut esnekliğini, eğlence ile beraber yorgunluğu da göze almayı gerektiren faaliyetlerdir. Grup lideri gözetiminde, temposu hızlı, gerektiğinde dik iniş ve çıkışları içeren binişlerdir

Orienteering: Arazi tecrübesi olan binicilerin, her ay yenilenen parkurlarda yerleştirilen hedefleri, kroki ve pusula yardımı ile bulmalarından oluşan eğlenceli yarışlardır (Erdoğan, 2003:142-143).

Atlı doğa yürüyüşü ülkemizde Kapadokya, Antalya, Alanya, Side, Manavgat, Kastamonu, Fethiye ve Marmaris'te yoğun olarak düzenlenmektedir. Ancak geliştirilmesine yönelik faaliyetler arttırılmalıdır. Çünkü bu turizm aktivitesi, oldukça yüksek döviz girdisi elde edilebilecek türler arasında yer almaktadır (Şen, 2010:105).

2.1.9. Av ve Olta Balıkçılığı Turizmi

Doğal dengenin oluşmasında regülatör (düzenleyici) rol oynayan yırtıcılar tuzak ve zehirlerle avlanılarak pek çok ortamda tümüyle yok edilmişlerdir. Nitekim bugün aslan, kaplan, sırtlan, jaguar, ayı ve benzeri yırtıcılara ancak doğal parklarda rastlanabilmektedir. Büyük regülatörlerin pek çok alanda yok edilmesi doğal dengenin gelişmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Avcılığını sürdürülebilir bir yönetime kavuşturmuş olan ülkelerde bu görev avcılar tarafından yerine getirilmektedir. Başka bir ifadeyle avcılar günümüzde regülatör görevi görmektedir.

Av turizmi, av ve yaban hayatı kaynaklarının denetim altında yerli ve yabancı avcıların kullanımına sunulmasını, bu kaynakların rekreasyonel ve turistik yönlerden değerlendirilerek ülke turizmine ve ulusal ekonomiye katkıda bulunmasını amaçlayan etkinliklerdir. Diğer bir ifadeyle, av turizmi insanların çeşitli gereksinimlerine cevap veren bir turizm çeşididir. Avlak işletmeleri, acenteler vb. tarafından av meraklıları için düzenlenen av programları, av turizmi kapsamında yer almaktadır. Av turizmi içinde önemli bir yere sahip olan avcılık, doğaya dönüş özlemi içinde bulunan günümüz insanını monotonluktan uzaklaştırarak değişik gereksinimleri gidermektedir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğine kadar beyaz adamın safari adı altında Afrika, Asya ve Latin Amerika'da yaban hayvanlarını dişleri ve değerli kürkleri için sürüler halinde katletmelerini hesaba katmazsak, av turizminin ortaya çıkması 1960'lı yılların başlarına rastlamaktadır (Şafak, 2003:134-135).

Av turizmi son yıllarda bütün dünyada hızla gelişmekte ve önemli bir döviz kaynağı haline gelmektedir. Bazı ülkelerin varlıklı avcıları av duygularını tatmin etmek ve serüven yaşamak amacıyla başka ülkelerde avlanmayı tercih etmektedirler. Bu durumu gözleyen ülkeler yabancı avcıların taleplerin karşılamak, dolayısıyla döviz geliri elde etmek amacıyla avlaklarını avcılara açmaktadır. Dünyada av turizminden en fazla gelir elde eden ülke 6 milyar dolar ile İspanya'dır. Diğer öne çıkan ülkeler ise, Almanya (150 milyon dolar), Fransa (90 milyon dolar) ve Macaristan (25 milyon dolar)'dır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin yıllık av turizmi geliri ise 500 milyon dolardır. Geyik ve karaca gibi av hayvanlarının yaşam alanlarına sahip olan Almanya'da

yılda 58 bin geyik ve 1 milyon 200 bin civarında karaca avlanmaktadır.

Av turizmi diğer turizm türlerine göre kişi bazında daha çok gelir getirmektedir. Normal bir turist 750 dolar harcama yaparken av turizmi için yapılan harcamalar turist başına 2000 dolara çıkmaktadır. Bazı durumlarda ise bu miktar 10-20 bin dolara ulaşabilmektedir. Örneğin; Antalya'ya düzenlenen 5 günlük bir av turizmi için seyahat şirketlerine ödenen miktar yaklaşık kişi başına 15 bin dolardır (Umar 1993). Akseki (Antalya) İlçesi'nin av turizmi potansiyelinin incelendiği bir çalışmada Toros Dağları'nda bulunan 18 av bölgesinin 8'inin Antalya'da olduğu belirtilerek, Akseki'nin bu bölgeler içerisinde avcılar açısından en popüler 2 adet yaban keçisi avlanma bölgesine sahip olduğu ortaya konulmuştur. Türkiye'ye av turizmi için gelen turistlerin yüzde 20'sinin Akseki yöresini tercih ettiği, turistlerin yalnızca av için 4000 dolar harcamada bulundukları, toplam harcamalarının ise 10 ile 20 bin dolar arasında olduğu belirtilmiştir (Ukav, 2012:6-7).

Türkiye için av turizmi hem ülke ekonomisine katkı hem de vahşi doğal hayatın korunmasını sağlayacak önemli bir araç gibi gözükmektedir. Türkiye, farklı coğrafi ve iklim özelliklerine sahip bir ülke olması nedeniyle, çok sayıda av ve yaban hayvanının yaşaması ve barınması için uygun bir ortama sahiptir. Ancak uzun yıllardan beri vahşi doğal hayata dönük teknik gelişmelerin bir sonucu olarak sürdürülen bilinçsiz uygulamalar, doğada serbestçe yaşayan hayvanların azalmalarına ve yok olmalarına neden olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Bu bağlamda Anadolu Parsı'nı soyu tükenenlere ve Kelaynak Kuşları'nı da soyu tükenmekte olan hayvanlara örnek olarak verilebilir. Çok uzun süre devam eden ve bilinçsizce yapılan vahşi hayvan

katliamlarına ve hayvanların doğal yaşam ortamlarının yok edilmesine rağmen, Türkiye'de av turizmi açısından oldukça iyi potansiyele sahiptir.

İlk kez ciddi anlamda avcılığa düzen getirilmesi ihtiyacı 1937 yılında duyulmuş ve bu amaçla 3167 sayılı "Kara Avcılığı Kanunu" çıkarılmıştır. Av turizmi ise Türkiye'de 1950 yılında başlamıştır. 1970'li yıllara kadar ülkemize gelen yabancılar, kendi olanakları ile avlanmışlardır. Türkiye'de av turizminin geliştirilmesi, kontrolsüz avlanmaların öğrenmesi ve av kaynaklarının daha etkin şekilde yararlanmak amacı ile 1973 yılında Turizm Bakanlığı ile Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından "Av Turizmi Yönetmeliği" çıkarılmıştır (Küçükaslan, 2007:232). 1950'li yıllarda yabancı avcıların birçok av hayvanını herhangi bir kurala bağlı olmaksızın bedelsiz avlamalarıyla başlayan süreç kapsamında ülkemizde ilk av turizmi uygulaması 1977-1978 av mevsiminde yaban domuzu başlamıştır. Antalya-Düzlerçamı Sahası'nda bulunan yaban keçileri 1981-1982 av mevsiminde av turizmine açılmıştır. 1983-1984 av mevsiminden itibaren yerli turist avcılar da av turizmi kapsamında avlanmaya başlamıştır.

Yabancı turistler avlanabilmek için yetki verilen A grubu 34 seyahat acentesi aracılığıyla ülkemize gelmektedirler. Seyahat acentesi aracılığıyla gelenler Ankara, Afyon, Bolu, Eskişehir, Kütahya, Adana, Adıyaman, Artvin, Antalya, Mersin, Niğde, Tunceli ve Konya'da bulunan avlaklardan yararlanabilmektedirler. Yabancı turist avcılar ile bağımsız olarak avlanmak üzere ülkemize gelen turist avcıların Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nden "Geçici Avcılık Belgesi" alması zorunludur. Türkiye'de planlaması yapılmış 81 adet avlağın 14'ü özel sektör tarafından işletilmektedir. Yerli avcılar birbirini izleyecek şekilde 5 gün, yabancı avcılar ise 10 gün süre ile avlanabilmektedir (Ukav, 2012:8).

Av turizmi ile birlikte anılan bir ekoturizm türü ise olta balıkçılığıdır. Olta balıkçılığı, tüketim amacının ikincil bir amaç olduğu düşünülerek, spor yapmak ve boş zaman geçirme amacıyla, bireysel bir şekilde yürütülen balık tutma faaliyeti olarak ifade edilmektedir. Dünya'da oldukça yaygın bir şekilde yapılan sportif olta balıkçılığı ile ilgili bazı istatistikler şöyledir:

- Avrupa'da 22 ülke arasında yaklaşık 21,3 milyon kişinin rekreatif amaçlı balıkçılık yaptığı ve bu faaliyet için Batı Avrupa'da 10 milyar Amerikan Doları harcama yapıldığı tahmin edilmektedir,
- Amerika'da 1996 yılında 16 yaş ve üzeri nüfusun %18'i rekreatif amaçlı olta balıkçılığı yapmış ve 35 milyon kişi günlük 514 milyon dolardan yaklaşık 38 milyar Amerikan Doları harcama yapmıştır,
- Kanada'da 2000 yılında 3,6 milyon kişi 232,8 milyonun üzerinde balık tutmuş ve bu faaliyet için 4.7 milyar doları sportif amaçlı olmak üzere 6.7 milyar dolar para harcamıştır,
- Avustralya'da 2002 yılında 3,4 milyon balıkçı bu faaliyet için 1,3 milyar dolardan fazla para harcamıştır.

Ülkemizde ise sportif olta balıkçılığı gibi faaliyetler, konaklama süresini uzatan ve dolayısıyla turizmin ekonomik katkısını artıran faaliyetler açısından önem taşımaktadır (Yılmaz, 2008:73-74). Özellikle Antalya ve çevresinde turistik aktivite olarak sıklıkla kullanılmaktadır.

2.1.10. Yaban Hayatı ve Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji) Turizmi

Yaban hayatı gözlemciliği tüm dünyada ve turizm endüstrisinde popüler olmaya başlamıştır. Kenya, Belize ve Güney Amerika gibi ülkelerin doğal çevreleri onlar için bir avantaj

olmakta ve ülke ekonomisinin yararına doğal yaban hayatı alanlarını kullanmaktadır. Bu alanların bazı olumlu yönleri vardır. İnsanların genel olarak hayvanlara olan ilgileri Afrika kadar Güney Amerika'nın bazı ülkelerinde de gelir getiren bir endüstriye dönüşmüştür. Örneğin, Balina seyri 65 ülkede 300 bölgede yapılan önemli bir turistik faaliyettir. Bu faaliyete katılan kişi sayısı her yıl %10 artmaktadır. 1998'de 6 milyon kişi balina seyri için ilgili bölgelere gitmiş ve yılda 31 milyon İngiliz Sterlini kazandırmıştır. Raunda'da Volkanlar Milli Parkı'nda turistler dağ gorillerini 1 saat görmek için 170 dolar vermektedirler. Bu faaliyetlerin bazı olumsuz etkileri de vardır. Bunlardan biri artan insan varlığının bu hayvanların günlük faaliyetleri üzerinde olumsuz bir etkisinin olmasıdır. Bu insan ilgisinin artması ile yaban hayvanları insanlardan yiyecek ummakta ve sahip oldukları yaşamlarını sürdürmek için gerekli olan yetenekleri ve güdülerini kaybetmektedirler. Ülkemizde 40.000 hayvan türünün yaşadığı saptanmış olup gelecekte yapılacak ayrıntılı çalışmalarla bu sayının 80.000 hatta 100.000'e ulaşabileceği sanılmaktadır. Avrupa kıtasında 60.000 kadar hayvan türünün yaşadığı düşünülürse ülkemiz faunistik açıdan da oldukça zengindir (Erdoğan, 2003: 138).

Yaban hayatı gözlemciliği içerisinde günümüzde en fazla ilgi çeken faaliyetlerden birisi de kuş gözlemciliğidir. Kuş gözlemciliği, kuşları doğal ortamlarında gözlemleme ve tanımlama faaliyetidir. Kuş gözlemcileri, eğitimli ve yüksek gelir seviyeli en büyük ekoturist grubunu oluşturduklarından dolayı, ekoturizm gelirinin en iyi kaynaklarından biridir. Kuş gözlemcilerinin hevesinden ve bu aktiviteye yatırdıkları kaynaklardan dolayı, kuş gözlemciliği hızlı bir şekilde gelişmekte, ekoturizmin çevre bilinci yüksek olan bir bölümünü oluşturmakta ve tüm dünyada tehdit

altında olan birçok doğal alan için umut kaynağı olmaktadır (Şekercioğlu, 2002:282).

Kuş gözlemciliği, batı dünyasında, doğaya zarar vermeyen en yaygın açık hava rekreasyon faaliyeti haline gelmiştir. 1970'lerden günümüze kadar geçen süre içinde kuş gözlemcilerinin sayısı oldukça hızlı bir artış göstermiştir. Önemli kuş alanları, kuşların üremelerine, kışı geçirmelerine olanak sağlayan veya göç yolları üzerinde bulunan alanlardır. Aşağıda, turizm açısından çekim merkezi haline gelmiş çeşitli önemli kuş alanlarından ve doğal alanlardan örnekler verilmektedir:

- Tayvan'nın Chang-Hua şehri, 1999'da Şahin Gözlemleme Günü'nde 30000 kuş gözlemcisi tarafından ziyaret edilmiştir,
- Patagonya'da bulunan 16 Özel Koruma Alanı'ndaki su kuşu kolonileri, her yıl 100000'den fazla kişi tarafından ziyaret edilmektedir,
- Güney Afrika'da Capetown Şehri yakınlarındaki penguen kolonileri, 1996 ile 1997 yılları arasında 200000'den fazla kişi tarafından ziyaret edilmiştir,
- Amerika'nın Pensilvanya Eyaleti'ndeki Hawk Mountain Koruma Alanı, 1990 ile 1991 yılları arasında 53.583 kuş gözlemcisi tarafından ziyaret edilmiştir,
- Avusturalya'nın Philip Island Doğa Parkı'ndaki penguen kolonilerini gözlemlemek için 1995 yılında 100.000'den fazla aviturist bu bölgeyi ziyaret etmiştir,
- Amerika'nın Texas Eyaleti'ndeki Rock Pat Kasabası, Hummer Bird Festivali'nin düzenlendiği 4 gün süresince 4000 kuş gözlemcisi tarafından ziyaret edilmiştir (Çakıcı ve Harman, 2006:161-162).

Kuş gözlemciliği ekonomik anlamda turizme çok yüksek katkı sağlamakta ve ülkeler açısından ekonomik fayda yaratmaktadır. ABD'de doğa hobileri konusunda ulusal ölçekte yapılan en son anketin tahminlerine göre (NSRE), 16 yaş üzerinde olan 69 milyon insan ya da diğer bir deyişle Amerika'nın 16 yaş üzeri nüfusunun üçte biri anketten önceki 12 ay içinde kuş gözlemlemiş, tanımlamış ya da fotoğraflamıştır. Bu sayı anketten önceki 12 ay içinde balığa gidenler ya da doğa yürüyüşü yapanlar kadar büyük bir sayıdır. Kuş gözlemciliğini oluşturan NSRE standartları çok geniş kapsamlı olmasına rağmen, ABD kuş gözlemcilerinin %28'i, ya da yaklaşık 19.3 milyon insan, yılda 50 günden fazla kuş gözlediklerini bildirmişlerdir. 1983'ten beri, ABD'de kuş gözlemcilerinin sayısı %332 oranında artarak ülke içinde en hızlı gelişen doğa aktivitesi olmuştur.

Genelde, kuş gözlemcileri eğitimli ve gelir seviyesi yüksek insanlardır. Amerika'da bir kuş gözlemcisinin ortalama yıllık geliri 50.000 $'ın üzerindedir ve üçte biri en azından üniversite mezunudur. Yüksek doğa bilinci taşımaları ve kuşlar için önemli miktarlarda para harcamaları, kuş gözlemcilerini ideal ekoturistler yapmaktadır. ABD'de 800.000'in üzerinde insana iş imkânı sağlayan kuş gözlemciliği ile ilgili harcamaların 1996 yılında 23 milyar doların üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. (ABD İç İşleri Bakanlığı, Balık ve Yaban Hayatı Servisi ve ABD Ticaret Bölümü Sayım Bürosu 1996 verileri). Sadece 1996'da, tahmini 17,7 milyon üzerinde kuş gözlemcisi, kuş gözlemek için evlerinden en az 1 mil (1.6 km) uzağa gitmişler ve kullandıkları donanım hariç sadece gezi masrafı olarak 7,6 milyar dolar para harcamışlardır. ABD'de beş büyük kuş gözlem alanının ekonomik etkisi 2,4 milyon dolardan 40 milyon dolara kadar değişmektedir. Munn (1992) Güneydoğu Peru'da çok turist

çeken Macaw papağanlarından ortalama bir bireyin, turistlerden yılda 750-4700 dolar, ömür boyu da 225.000-165.000 dolar arası bir para getirdiğini tahmin etmiştir.

Kellert'e göre (1985), 300.000 Amerikalı, kuş gözlemciliğine gönülden bağlıdır. Bu gönül vermiş grup, uluslararası kuş gözlem turu katılımcılarının çekirdek grubunu oluşturmaktadır. 1994 yılında Amerikan Kuşçuluk Kurumunun yaptığı üye anketine göre (Amerikan Kuşçuluk Kurumu 1994), kuş gözlemciliğine gönül vermiş bu kişilerin %49'u kuş gözlemek için yurt dışına seyahat etmekte ve %32'si organize kuş turlarına katılmaktadır. Tüm dünyada kuş gözlem turizmi yapan en az 127 şirket bulunmaktadır. Dünyada kuş gözlem turizmi yapan en büyük 6 şirketin (yılda en az 150 kuş gözlem turu organize eden) az gelişmiş ülkelere yaptıkları ortalama bir tura, kişi başına 4000 dolardan fazla veren 12 kuş gözlemcisinin katıldığını dikkate aldığımızda, uluslararası kuş gözlemciliğinin ekonomik etkisinin farkına daha iyi varabiliriz.

Kuş gözlemcileri sık sık turist sezonu dışındaki zamanlarda ya da hiçbir diğer turistik çekiciliği olmayan bölgeleri ziyaret ederler. Tipik turizm mal ve hizmetlerinin satılmasıyla ülke ekonomisine katkılarının yanında, bağımsız kuş gözlemcileri ve kuş gözlem turları, Kenya ve Güney Afrika gibi düşük gelirli ülkelerde bile, bazen günde 150 dolar gibi ücretler ödeyerek, yerel doğa rehberleri tutmaktadırlar. 1999'da, Kosta Rika Turizm Enstitüsü (ICT), o yıl için olan 1 milyar dolarlık turizm gelirinin %41'inin kuş gözlemciliğinden geldiğini hesaplamıştır (Şekercioğlu, 2006:282-283).

Türkiye'de ise şimdiye kadar 450 çeşit kuş türü kaydedilmiştir. Kuşları izlemek ve anlamak aynı zamanda insanların doğal çevresini izlemenin en akılcı yoludur. Çevre

koşullarına oldukça duyarlı olan kuşlar, orman kaybının, sulak alan tahribatının ya da fazla tarım ilacı kullanmanın etkileri gibi konuların önceden habercisi olabilirler. Bu anlamda kuş gözlemciliği sağlıklı ve kapsamlı bir çevre koruma stratejilerinin unsurları arasındadır (http://www.kultur.gov.tr).

Türkiye'deki toplam kuş türlerinin sayısı Avrupa'nın tamamında bulunan kuş türleri kadardır. Ülkemizin kuşlar açısından zengin olmasının en önemli nedenlerinden biri zengin sulak alanlarının olması, diğeri ise önemli kuş göç yolları üzerinde yer almasıdır. Ülkemizin önemli sulak alanlarında (Manyas, İzmir, Göksu Deltası vb. gibi) kuş gözlem istasyonları ve gözlem kuleleri kurularak kuş gözlemciliği ile ilgili atılımlar yapılmıştır. Özellikle ilkbahar ve sonbahar aylarında görülen kuş göçlerinin önemli geçiş noktaları: İstanbul ve Çanakkale boğazları, Doğu Akdeniz ve Kuzeydoğu Anadolu'dur (Küçükaslan, 2007:233).

Çoruh Vadisi, Uluslararası Koruma Örgütü tarafından yeryüzünün en önemli biyolojik çeşitliliğine sahip, dünya canlı varlık türünün yüzde 70'ini bünyesinde barındıran 34 sıcak bölge arasında sayılan "Kafkasya Ekolojik Bölgesi" içinde yer almaktadır. Erzurum ve Artvin sınırları içindeki bölgede çok sayıda endemik bitki ve hayvan türü bulunmaktadır.

Yaban hayatı gözlemciliği açısından da öne çıkan yerleşme, kuş ve kelebek gözlemi için oldukça idealdir. Kaçkar Dağları sürüngen ve çift yaşamlılarla ilgili ferdi ziyaretlerin de görüldüğü, ancak bunların rekreasyondan çok araştırma amaçlı olduğu gözlenmiştir (http://www.bugday.org/portal/index.php).

2.1.11. Yamaç Paraşütü-Parapente Turizmi

Macera turizmi alışılmadık, egzotik, uzak veya vahşi doğada yapılan boş zaman etkinliği olarak tanımlanabilir. Buckley (2006)'e göre macera turizm, doğal alanda açık havada, özel ekipmanlarla yapılan içinde adrenalin ve heyecan barındıran bir turizm aktivitesidir. Macera ruhlu insanların havada yalnız uçma ve risk duygusunu yaşamak istemeleri sonucunda 1970'lerde delta kanat bulunmuştur. Böylece insanlar serbest bir şekilde uçmaya başlamışlardır. 1980'lerin başında Fransa'da Alpler bölgesinde Miessy adlı kasabada dağcılık da yapan bir grup paraşütçü, uçaktan serbest atlayışta kullandıkları yönlendirilebilir paraşütlerle tırmandıkları dağlardan koşarak havalanmayı ve inişi uçarak yapmayı düşündüler. "Parafoil" adı verilen bu paraşütlerin uçuş açılarını biraz değiştirip bunu gerçekleştirmeyi başardılar, bu yeni alete de "Parapente" adını verdiler. Belli bir eğime sahip, etrafında kalkış ve iniş için yeterince açık bölgeye sahip hemen hemen her yerde uçmak mümkündür. Fazla bir yükseklik de şart değildir. Eğitim ve iniş yerleri yeterli özelliklere sahip ise sadece 20 – 30 m irtifası olan yerlerden dâhil kalkış yapılabilir (Erdoğan, 2003:151).

Yamaç paraşütü, diğer hava araçlarına kıyasla öğrenilmesi en kolaylar arasında yer alır. Temel sağlık şartlarını sağlayan hemen herkes bu sporu yapabilirler. Yamaç paraşütünün pahalı bir spor olduğu bilinen bir gerçektir. Kullanılan malzemelerin Türkiye'de üretilmemesi, ithal olması maliyeti oldukça arttırmaktadır. Pilot tarafından yapılan hatalarda ve doğurduğu sonuçlarda alınan eğitimin ve eğitimde kullanılan malzemelerin büyük pay sahibi olduğu asla unutulmamalıdır. Eğitimin güvenilir eğitmenlerle ve güvenli malzemeler ile yapılması en doğru olanıdır. yamaç paraşütü her ne kadar medya tarafından tehlikeli bir spor dalı olarak gösterilse

de gerçekte kurallara uyulduğu ve alınması gereken eğitim alındığı takdirde eğlenceli bir spor dalı olduğu apaçık ortadadır (Kabuzcu ve Özen, 2011:63).

2013 Macera Turizmi Pazar Raporu'na göre, maceracı turistlerin % 57'si erkek, % 43'ü kadınlardan oluşmaktadır. Bir macera gezgininin ortalama bireysel geliri yılda 46,800 ABD dolarıdır. Maceracı gezginler uluslararası seyahatlere değer vermektedir. Bu sebeple tüm macera gezginlerinin % 71'i geçerli bir pasaport sahibidir Macera gezginleri hedeflerini seçmede etkileyen en önemli faktör; varış yerindeki doğal güzellik ve güzel iklimin bulunduğu alanlardır. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) ve Macera Turizmi ve Ticaret Birliği verilerine göre doğa türevi turizm hareketlerinin yarattığı büyüklük yaklaşık 400 milyar dolar civarında ve bunun içinde macera segmentinin aldığı pay ise 263 milyar dolar düzeyindedir. Gelirin fazla olması sebebiyle birçok ülke macera turizmine yönelik birtakım stratejiler belirmektedir.

Ülkemiz raftingten yamaç paraşütüne, balondan, dalış sporlarına kadar birçok alanda zengin potansiyele sahiptir fakat bu potansiyeli yeterince kullanamamaktadır.

ABD'li George Washington Üniversitesi ve ATTA tarafından hazırlanan Macera Turizmi Gelişim Endeksi'ne göre, gelişmekte olan ülkeler sıralamasında 163 ülke arasından Türkiye 19'uncu sırada yer alırken ilk üç sırayı Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Bulgaristan almaktadır.

Gelişmiş ülke sıralamasında ise ilk üç sırada İsviçre, İzlanda ve Almanya bulunmaktadır (https://www.tursab.org.tr/dosya/12896/tursab-dogamaceraturizmi_12896_5091237.pdf, erişim tarihi: 03.06.2017).

Türkiye'de yamaç paraşütü uçuşa elverişli arazilerin zenginliğiyle hızla gelişmektedir. Ülkemizde yamaç paraşütü için

uygun olan bazı merkezler: Ordu-Boztepe, Muğla-Gökova, Fethiye-Ören, Mersin-Tarsus-Emirler, Kayseri- Akçatepe, İzmir- Güzelbahçe-Ödemiş, Antalya-Aksu, Adana-Kabasakal, Ankara-Elmadağ, Denizli-Pamukkale, Erzurum-Palandöken, Bursa-Uludağ, Isparta-Eğirdir, Manisa-Spil ve Eskişehir-İnönü'dür (Şen, 2010:110).

2.1.12 Sualtı Dalış Turizmi

Su altı dalış turizmi; su altı dünyasının flora, fauna ve arkeolojik kültür varlıklarını görmek, fotoğraflamak, filme almak ve sportif balık avlama amaçlı olarak gerçekleştirilen tanıtım, sportif ve eğitim amaçlı dalışlar ile kıyıda verilen konaklama ve ağırlama hizmetleri içine alan bir turizm çeşididir (Yaşar, 2011: 33-35). Türkiye'deki bazı dalış bölgeleri şunlardır; Kemer, Kalkan, Manavgat (B-24 Amerikan Savaş Uçağı Batığı), Kaş (Uluburun Antik Batığı), Antalya Limanı (Gelidonya Antik Batığı ve Fransız (Sosyete) Batığı), Ayvalık, Datça, Marmaris, Bodrum, Saros, Gökçeada ve Bozcaada'dır. 2016 yılının yaz ayında Kuşadası'nda sualtı turizmine katkı sağlamak amacıyla Aydın Büyükşehir Belediyesi tarafından satın alınan 54 metre uzunluğunda ve 44 metre kanat genişliğindeki Airbus A 300 tipi uçak, sabah saatlerinde Kuşadası Körfezi'ne indirilmiştir. Kuşadası'nı dünya sualtı turizminde önemli bir noktaya taşıyacak çalışma, Aydın Büyükşehir Belediyesi ile Türkiye Su Altı Sporları Federasyonu işbirliğiyle yürütülmüştür.

2.1.13 Ekolojik Çiftlik (Otel) Turizmi

Ekolojik çiftliklerde yapılan konaklama ve doğa etkinliklerini içeren bir turizm çeşididir. Küçükaltan (2002), çiftlik turizmini faaliyetteki bir çiftlikte turistlere yönelik olarak

birtakım hizmetlerin sunulması olarak ifade etmiştir. Kırsal turizmde turizm talebinin odağında kırsal alanlar vardır bu nedenle kırsal turizm yalnızca köylerde uygulanan bir turizm çeşidi değildir. Köylerle birlikte kent merkezleri dışında tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yörelerde tarım ile birlikte alternatif ekonomik bir faaliyettir.

Ekolojik otel, çevreye zarar vermeden çevreye tam olarak entegre edilmiş olup, yerel topluluğun ilerlemesine ve iyileştirilmesine ve turizm endüstrisinin sürdürülebilir büyümesine bir şekilde katkıda bulunan konaklama işletmesidir. Ekolojik otel, çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirgemek için yapısında önemli çevresel gelişmeler yapan bir otel olarak da tanımlanabilir. Belli başlı kriterleri;

- Doğal çevreye bağımlılık,
- Ekolojik sürdürülebilirlik,
- Koruma ve muhafazaya katkı,
- Çevre eğitim programlarının sağlanması,
- Kültürel değerlerin bir araya getirilmesi,
- Yerel topluma ekonomik getiri sağlanması şeklindedir.

Yeşil otel veya ekolojik otel olarak nitelendirilen oteller hem çevresel sorumluluk hem de çevrede oluşabilecek olumsuz etkileri en aza indirgemek gibi unsurları ifade etmektedir. Genel olarak en iyileri, yenilenebilir enerji kaynakları, geri dönüşüm hizmetleri, çevre dostu tuvalet malzemeleri, enerji tasarruflu aydınlatma, yerel olarak tedarik edilen yiyecekler, organik çarşaflar ve havlular, toksik olmayan temizlik malzemeleri, tek kullanımlık yemekler, su koruma yöntemleri ve çeşitli sürdürülebilirliğe odaklı girişimler sunmaktadır.

Kitabımızın beşinci bölümünde ekolojik çiftlikler ve oteller ayrıntılı olarak incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKOTURİZM PAZARI VE ÖZELLİKLERİ

3.1. Ekoturizm Pazarı ve Müşteri Profili

Turizm sektörü bugün en hızlı büyüyen sektörlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle büyüyen bir sektör olan turizmde pazarlama ve tanıtıma önem verilmesi gerekmektedir.

Turizm endüstrisinde pazarlama faaliyetleri, XIX. Yüzyıl sonlarında, konaklama ve seyahat işletmeciliği ile birlikte İngiltere ve daha sonra Avrupa kıtasında başlamıştır. Turizm pazarlamasının sistemli bir şekilde ele alınması ve incelenmesi 1950 yılında Avrupa'da görülür.

Turizm Pazarlaması, ulusal turizm örgütleri veya turizm işletmelerinin, ulusal ve uluslararası düzeyle turistlerin ihtiyaçlarının tatmini optimize etmeye yönelik sistematik ve uyumlu çabalardan oluşmaktadır (Hacıoğlu, 2008:9-10). Pazarlama planındaki en temel kavramlardan birisi de pazarlama karması elemanları olarak adlandırılan pazarlamanın 7P'sidir. Tarım turizminin pazarlanmasında bu 7 unsur şöyle kullanılabilir (Artuğer vd, 2013:3).

- *Place* (Yer: Yer konusunda nasıl avantaj sağlanabilir?)
- *Product* (Ürün: Misafirlere ne sunmak zorundasınız?)
- *Price* (Fiyat: Fiyatlama nasıl yapılmalıdır?)

- *Promotion* (Tutundurma: Bir çiftlik nasıl tanıtılmalıdır?)
- *People* (İnsan: Hedef kitle kimdir?)
- *Physical Evidence* (Fiziksel Kanıtlar: Hizmetlerdeki somut bileşenler nelerdir?)
- *Process* (Süreç: Mükemmel bir müşteri hizmeti nasıl sağlanabilir?)

Turizm pazarında yapılan pazarlama faaliyeti günümüzde başlıca müşteri isteklerini karşılamaya yönelik müşteri odaklı bir yaklaşıma bürünmüştür. Müşteri odaklı yaklaşım, müşteri merkezli yaklaşım, müşteri değeri gibi kavramlar pazarlama bilimi içinde 1990'lı yılların önemli kavramları arasında yer almıştır. Müşteriyi merkeze almak; sorunlara, müşterinin bakış açısıyla bakmayı gerektirir (Tekin ve Çiçek, 2005:64). Bu nedenle ekoturizm pazarının durumu ve ekoturist profilini anlamak önemlidir.

Ekoturizm, turizm sektörünün en hızlı büyüyen segmentlerinden biridir. Özellikle 10 yıldan fazla bir zamandır seyahat endüstrisi içinde oldukça popüler bir turizm çeşidi haline gelmiştir. Büyüme her şeyden önce, Avrupalı ve Kuzey Amerikalı ve Japon turistlerin ziyaretlerini kapsamaktadır. Aslında son yıllarda büyümeye başlayan bir pazar olan Japon ekoturist pazarının seyahat etmesindeki en önemli motivasyon unsurunun ekolojik bir anlayıştan çok estetik anlayışı temelinde odaklandığı ifade edilmektedir. 1990'lı yılların başında %20- %30 arasında yıllık büyüme oranı olan ekoturizm veya doğaya dayalı turizm, 2004 yılında tüm turizm endüstrisinden 3 kat daha hızlı büyümüştür.

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu'na (TIES) göre; deniz-kum-güneş turizmi günümüzde bir pazar olarak

olgunlaşmıştır ve büyümesinin düz bir şekilde olması beklenmektedir. Buna karşılık, ekoturizm, doğa, miras, kültürel ve yumuşak macera turizminin yanı sıra kırsal ve topluluk turizmi gibi alt sektörleri de kapsayan 'deneyimsel' turizmin önümüzdeki 20 yıl içinde en hızlı büyüyeceği tahmin edilen sektörler arasında yer almaktadır. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Uluslararası Koruma Örgütü, turizm genişlemesinin çoğunun dünyanın el değmemiş, doğal alanlarında ve çevresinde meydana geldiğini belirtmektedir. Sürdürülebilir turizmin altı yıl içinde dünya seyahat pazarının %25'ine ulaşabilir seviyede olacağını ve sektörün değerinin yılda 250 milyar ABD doları (473,6 milyar ABD doları) bulabileceği ifade edilmektedir. Analistler, eko-tatil köyleri ve eko-otellerde büyüme ve doğa turizminde bir patlama olacağını öngörmektedir. Ekonomik açıdan Endonezya'daki Komodo Milli Parkı'nda bağımsız gezginler ziyaret başına yerel olarak yaklaşık 100 $ harcamaktadır. Uluslararası Ekoturizm Topluluğu'na göre, her şey dahil paket turları için %80'lik bir oran havayolu, otel ve diğer uluslararası şirketlere gitmektedir. Ekoturizmde ise tüm hizmetler yerel olarak kiralar veya satın alınırlar bu durumda gelirin %95'i yerel ekonomiye eklenmektedir. Kültür turistlerinin günlük harcamaları 70 € / 90 $ 'dan fazla iken plaj tatilinde bu oran 48/62 $, şehir tatilinde ise € 42 / $ 54 $ civarındadır.

3.2. Ekoturizm Arz ve Talebi

Ekoturizm pazarını oluşturan ekoturizm arzı ve talebidir. Ekoturizm arzı içinde öncelikle destinasyonun ekoturizm açısından önem taşıyan doğal ve kültürel kaynaklarıyla birlikte, turistlerin seyahatleri süresince gereksinim duyacağı tüm mal ve hizmetleri üreten ve sunan işletmeler yer

almaktadır. Ekoturizme yönelik talebin yapısı ise oldukça karmaşıktır. Bu pazar dilimi içerisinde "ekoturist" olarak adlandırılan tüketiciler genel turist tipinden farklı özelliklere sahiptirler. Ekoturist profilinin belirlenmesi, ekoturizm ürünü geliştirme stratejilerini de yakından ilgilendirmektedir. Turistlerin motivasyonları, beklentileri, seyahat özellikleri gibi konular bu bakımdan önem taşımaktadır. İdeal ekoturistler, kültürel ve ekolojik açıdan hassas aktivitelere katılmak için motive olmuşlardır.

Yaptıkları harcamaların yerel ekonomiyi ve kaynakların korunmasını desteklemek için kullanılmasını beklemektedirler. Seyahatlerinden sonra da bölgede sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasına ve korunmasına katkı sağlama konusunda isteklidirler.

ABD ve Avustralyalı yolcuların üçte ikisinden fazlası, İngiliz turistlerin yüzde 90'ı, çevrenin etkin bir şekilde korunmasını ve yerel toplulukların desteğinin alınmasını otelin sorumluluğunun parçası olarak görmektedir. Avrupa'da, gezginlerin %20-30'u sürdürülebilir turizmin ihtiyaç ve değerlerinin farkındadırlar. Yolcular tercihlerinde %10-%20 oranında 'yeşil' seçenekler aramaktadır. Gezginlerin %5 ile %10'u 'yeşil' tatil talep etmektedir. Almanya'daki, gezginlerin ise, %65'i (yaklaşık 39 milyon) çevre kalitesine değer vermekte; %42'si ise (yaklaşık 25 milyon) çevre dostu bir konaklama tesisi bulmanın özellikle önemli olduğunu düşünmektedir. İngiltere'de yapılan bir çalışmaya katılan kişilerin yaklaşık yarısı, iyi çalışma koşullarını garanti altına almak, çevreyi korumak ve turistik yerdeki yerel hayır kurumlarını desteklemek için yazılı bir kanuna sahip olan bir şirkete gitme ihtimalinin daha yüksek olacağını belirtmiştir. ABD, İngiliz ve Avustralya gezginleri

üzerinde yapılan bir ankette, %70'lik bir oranla "sorumlu çevreci tutumu" olan bir otelde iki haftalık bir konaklama için 150 $ 'dan daha fazla para ödeneceği ortaya çıkmıştır (Mastny, 2001: 15).

3.2.1. Dünyada Ekoturizm Arzı ve Talebi

Ekoturizm ve talebinin yapısı ve özelliklerine bakılacak olursa; Dünya Turizm Örgütü istatistiklerine göre; Eylül 2001 terörist saldırıları sona erene kadar Amerika Birleşik Devletleri'nde, küresel seyahatlerde artış yaşanmıştır ve yıllık olarak ortalama yüzde dokuz oranında büyüme gerçekleşmiştir. Özellikle de ekoturizmin önem kazanmaya başladığı bu yıllarda öne çıkan ülkelerde örneğin; Belize, Botswana, Kosta Rika, Ekvador, Güney Afrika ve Tanzanya'da yıllık olarak ortalama çift haneli büyüme yaşanmıştır. Genel olarak, bu ülkelerin ortak özelliği iyi gelişmiş yaban hayatına sahip olmalarıdır.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün kayıtlarına göre Güney Afrika'yı 1990 yılında yaklaşık 1 milyon doğa ziyaretçisi ziyaret ederken 2005 yılına gelindiğinde doğa ziyaretçi sayısının 7 milyonu aştığı ortaya çıkmıştır. Endonezya'da ise 2 milyonluk bir ziyaretçi kapasitesinden 5 milyonluk bir ziyaretçi kapasitesine ulaşıldığı gözlenmiştir. Tüm bu araştırmalar ve rakamlar dünyada ekoturizm eğiliminin doğası henüz bozulmamış az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere doğru yönelim olduğunu göstermektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün uzun dönemli tahminlerine göre ekoturizm hem turist sayısında hem de toplamdaki payı oranıyla giderek yükselme gösterecektir.

Tablo 3.1 Doğa Temelli Destinasyonlarda Ziyaretçi Artış Oranları

ÜLKE	1990	1999 Artış	Toplam Artış (%)	Yıllık Ortalama (%)
Güney Afrika	1,029,000	6,026,000	486	19,3
Kosta Rika	435,000	1,027,000	136	9,0
Endonezya	2,178,000	4,700,000	116	8,0
Belize*	88,000	157,000	78	6,0
Ekvador	362,000	509,000	41	3,5
Botswana*	543,000	740,000	36	3,1

*Ziyaret artış oranları 1998'e kadar olan verilerdir.

Kaynak: WTO, Tourism Highlights 2000.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNEP)'nın yapmış olduğu bir araştırmaya göre, ekoturizm içinde bulunduğu turizm endüstrisi içinde çok hızlı bir ivme kazanarak gelişen turizm çeşitlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNEP) ve Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün yaptığı çalışma ve araştırmalarda ise turizm sektöründeki büyüme oranı %4 civarlarında iken ekoturizmdeki büyüme oranı %10 ile %30 aralığında bulunmaktadır.

Son yıllarda seyahat endüstrisi içinde oldukça popüler bir turizm çeşidi haline gelen ekoturizmde büyüme, Avrupalı ve Kuzey Amerikalı ve Japon turistlerin ziyaretlerini kapsamaktadır (Herbig ve O'Hara, 1997: 232). Büyümeye başlayan bir pazar olarak Japon ekoturist pazarının seyahat etmesindeki en önemli motivasyon unsurunun ekolojik bir anlayıştan ziyade estetik anlayışı olduğu ortaya çıkmıştır (Weaver, 2001: 46-48).

Genel olarak bakıldığında, ekoturizm destinasyonlarının çoğu gelişmekte olan ülkelerde bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ekoturizm, kitle turizmine göre daha karlı ve çevresel anlamda çok daha sürdürülebilir bir turizm çeşidi olarak algılanmaktadır. Bu ülkelerde ekoturizmin 300 milyar dolardan fazla gelir yarattığı tahmin edilmektedir. Ekoturizmi talep eden ülkelere bakıldığında daha çok Amerika ve Avrupa ülkelerinin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Başlıca ekoturist gönderen ülkeler şunlardır; Amerika, İngiltere, Almanya, Avustralya, Fransa, İsveç, Hollanda, Danimarka, Norveç, Avusturya, Kanada ve Yeni Zelanda (Herbig ve O'Hara, 1997: 232).

Korunan alanların sayısının da hızla artmasıyla birlikte ekoturizm destinasyonlarının sayısının da genişlediği gözlenmektedir. Bu bağlamda ekoturizm destinasyonlarındaki artışın, milli parkların sayısıyla doğru orantılı olduğu söylemek mümkündür (Eagles, 1994: 3). Ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleştiği ülkelerin en belirgin özelliği doğal çevresinin bozulmamış olmaması ve hala doğallığını koruyabiliyor olmasıdır. Örneğin; Kosta Rika, Belize, Meksika, Ekvator, Brezilya, Kenya, Botswana, Nepal, Amerika, Tayland, Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya doğal güzellikleriyle ekoturizmin öncüsü ülkeler olarak görülmektedir. Kosta Rika Turist Enstitüsü tarafından yapılan bir anket araştırmasına göre "Kosta Rika'yı ziyaret etmek için bu destinasyonu seçmedeki ana nedeniniz nedir?" sorusuna ekoturistlerin yaklaşık %75`i doğal güzellikler şeklinde yanıtlamıştır. Kosta Rika'da 1990-2005 yılları arasında yer alan turist sayısındaki büyük artış Tablo 3.2'de gösterilmektedir.

Tablo 3.2 Ekoturizm Faaliyetlerinin Gerçekleştiği Ülkelere Gelen Turist Sayısı

Ülke	1990	2005
Güney Afrika	1.029.000	7.369.000
Kosta Rika	435.000	1.679.000
Endonezya	2.178.000	5.000.000
Ekvator	362.000	860.000

Kaynak: Wood, 2002: 20.

Bugün, birçok devlet, ulusal turizm planları içinde ekoturizm stratejilerine yer verirken, aynı zamanda ekoturizmi geliştirme projelerini de yürürlüğe koymaktadır. Vietnam ve Nepal gibi az gelişmiş ülkeler ekoturizmle ilgili alt yapı gereksinimleri için politikalar geliştirmektedir. Örneğin, Brezilya'nın 1996 yılındaki ekoturizm yatırımı üç milyon Amerikan Doları iken (bu rakamın Arjantin, Costa Rica, Ekvator, Peru ve Sili gibi ülkelerin yatırımından daha düşük olduğu ifade edilmektedir) 1997 yılında 200 milyon $'lık "Amazon'da ekoturizmi geliştirme programı" başlatmıştır. Ülkeler, bu politikalar ile yerel toplumun refahını düşünürken doğal ve kültürel çevrenin korunmasına yardımcı olacak yasal düzenlemeleri de yapmaktadır (Hawkins ve Lamoureux, 2001:68). Yine günümüzde en önemli ekoturizm destinasyonlarından biri olan Avustralya 1994 yılında dünyada ilk defa turistik çekiciliğe sahip doğal çevreye karşı artan uluslararası ilgi karşısında ulusal bir ekoturizm planı hazırlamıştır (Demir ve Çevirgen, 2006: 92).

3.2.1.1. Kosta Rika'da Ekoturizm:

Kosta Rika, 1980'lerin başından bu yana ekoturizm endüstrisini desteklemektedir. Küresel biyolojik çeşitliliğin

%5'ini oluşturan Kosta Rika'nın zengin ekosistemi turizm endüstrisindeki rekabette doğal bir avantaj sağlamaktadır. Kosta Rika'ya 1980'lerin başında, yaklaşık 370.000 turist, 2002 yılında ise yaklaşık 1,1 milyon turist ziyaret etmiştir. 1984'ten bu yana, uluslararası turizm gelirleri 1987'de 117 milyon dolardan 136 milyon dolara, 1993'de 577 milyon dolara yükselmiştir. Turizm, Kosta Rika'nın ana gelir kaynağıdır bu amaçla gelişim anahtarı turizm olarak görülmektedir. Kosta Rika, kuş gözlemciliğine kadar geniş bir dizi ekoturizm çeşidi geliştirmiştir. Yanardağ tırmanışından ve kayağa kadar birçok farklı aktiviteleri ülkede yapmak mümkündür. Kosta Rika, 20 doğal parkta, 8 biyolojik rezerve ve ekoturizm severleri büyüleyen bir dizi korunan alana bölünmüştür. Tortuguero Milli Parkı, özellikle her yıl gerçekleşen deniz kaplumbağası yuvası, timsahlar ve su samuru gibi korunan türlerin bulunduğu doğal kanallarla ünlüdür. Ülkedeki Monteverde Biyolojik Korunma tesisi dünya çapında ün kazanmıştır. Tesisin ana finansman kaynağı, giriş ücretleri ve hibeler yoluyla sağlanmaktadır. Son yirmi yılda, Monteverde rezervi, diğer tüm ulusal parklardan daha fazla gelir elde etmiştir. Rara Avis ekoturizme dönüştürülmüş bir başka rezervdir. Rara Avis, 1983'te açılmıştır ve 3.000 dönümlük birincil ve ikincil ormandan oluşmaktadır. Özel bankalar Rara Avis'i finansal destek sağlamıştır. Braulio Carilo Milli Parkı sınırları ve Zona Protetora La Selva'da, bir araştırma istasyonu kurulmuştur. Aynı zamanda Kosta Rika'da Ulusal Ekoturizm Sertifikasyon Programı uygulanmaktadır. Tropikal orman kaynakları turizm amaçlı ülkeye gelir sağlarken diğer yandan aşırı kalabalıkların orman rezervleri üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Örneğin, Manuel Antonio Park'ın gittikçe artan popülaritesi sonucunda aşırı yapılaşma yaşanmış ve bu durum parktaki maymun

nüfusunu ve diğer yaban hayatını tehdit etmiştir. Çevreye verilen zararın minimuma düşürülmesi için koruma planları geliştirilmiştir. Bugün Fransa'da turist başına düşen turizm geliri 400 dolar iken Kosta Rika'da turist başına düşen gelir 1000 doların üzerindedir. Kosta Rika'yı ziyaret eden ekoturistlerin %46'sı Amerika ve Kanada, %16'sı AB ülkelerinden olup ortalama bir turist en az 1.000 ABD Doları harcamaktadır. Ekoturizm ülke GSYİH'sında en büyük paya sahiptir. Orta Amerika'nın en önemli ekoturizm destinasyonu olan Kosta Rika ülkenin ekolojik zenginliği, milli parkları ve vahşi yaşam ortamlarının ticarileşmesi karşısında ekoturizm anlayışını geliştirerek günümüzde ülke genelinde ekosistemin bütünlüğüne zarar vermeden önemli bir ekoturizm endüstrisi oluşturmuştur. 1987 yılında Osa Yarımadası'nda ormanlık ekosistemin sürdürülebilirliğinin sağlanması için Boscosa Projesi, Kosta Rika Ulusal Eko Tarım Kooperatifi Ağı'nın (KRUETKA) üyesi 6 çiftlik kooperatifi çeşitli ekoturizm projeleri gerçekleştirmiştir. Örneğin 1999 yılında, Kosta Rika Turizm Enstitüsü (ICT) o yıl için olan 1 milyar dolarlık turizm gelirinin %41'inin kuş gözlemciliğinden geldiğini hesaplamıştır. Talamanca'nın Gandoca Plajı bölgesinde ekoturizm açısından önemli bir çekicilik yaratan deri sırtlı kaplumbağaların koruma altına alınmasıyla önemli bir gelir elde edilmiştir. Bu projelerden 100'ün üzerinde yerel aileye tur rehberliği, yerel konaklama ve yerel ürünlerin satışı ile ilgili olarak istihdam olanağı sağlanmıştır. Kurumsal seviyede birçok üniversite doğa ile ilgili turizm konusunda programlarına dersler koymuş ve Kosta Rika Üniversitesi ekolojik turizm adı ile bir bölüm açmıştır. Kosta Rika'nın ekoturizmde elde ettiği başarı, özel sektörle yapılan işbirliğinin, hükümet teşviklerinin ve üniversitelerle yapılan ortak çalışmaların ürünüdür. Son yıllarda

Kosta Rika ekoturizm üzerine yeni stratejiler belirlemektedir, yerel topluluklardan yararlanma ve gelirler üzerine araştırmalar yapılıp mevcut durumu daha da geliştirmek çabalar harcanmaktadır (https://www.ecotourism.org/costa-rica, erişim tarihi: 07.04.2017).

3.2.1.2. Belize'de Ekoturizm

Belize'de farklı olarak birçok otel, tatil beldeleri ve evlerin çoğu, yağmur suyunu tutan sarnıçlardan içme ve yıkama suyu almaktadır. Bununla birlikte, yağmur suyuna olan bağımlılık da hava durumuna bağlılığı beraberinde getirmektedir. Belize dalış turizminin yanı sıra vahşi hayat deneyimi fırsatı sunmaktadır. Vahşi alanlarına yapılan geziler iyi eğitimli ve tecrübeli yerel rehberler tarafından yapılmaktadır. Bazı bölgelerde hem yaşam alanlarının hem de ziyaretçilerin korunması için sadece rehberli turlar yapılmasına izin verilmiştir. Belize'ye gelen turistlerin %49,4'ü Mayan alanlarını ziyaret ederken %12,8'i parkları ve koruma alanlarını ziyaret etmiştir. Turistler Belize'ye manzaranın güzelliğini izleme, doğal bir alanda bulunma ve vahşi hayatı gözlemlemek amacı ile geldiklerini ifade etmektedir. Cayes ve Barrier kayalıkları, ziyaretçilerin %87'si tarafından ziyaret edilmiştir.

Belize'de 1998 yılında ziyaretçi sayısı 157.000 iken bu rakam 1999 yılında 172.292'ye yükselmiştir. Destinasyona yönelik en önemli ziyaret nedenleri; doğal alanlarda bulunmak, manzarayı seyretmek, yaban hayatını gözlemlemektir. Yapılan çalışmalarda ziyaretçilerin %82'sinin 18-50 yaş grubunda olduğu ve %65'inin üniversite mezunu insanlardan oluştuğu ortaya çıkmıştır (Bricker, 2003: 188). Belize'de son yıllarda deniz kaplumbağaları (takılar, yumurtalar, cilt

kremleri, kabukların kullanımı), belli başlı sürüngenler (sürüngen derilerinin kullanımı), Belize Kuşları (papağanlar, yabani kuşlar, bunların tüyleri ve derilerinin kullanımı), kediler (jaguar, ocelot, margay kürkleri), orkide türleri korunma altına alınmıştır (http://www.belizetourismboard.org/, erişim tarihi: 10.04.2017).

3.2.1.3. Ekvator'da Ekoturizm

Ekvador, Conservation International tarafından dünyanın mega çeşitlilikte bulunan ülkelerinden biri olarak seçilmiştir. Ekvador'un 2008 tarihli anayasası, değerli ekosistemlerini korumanın bir yolu olarak, yasal olarak Doğa Hakları'nı tanıma ilkesidir. Destinasyonda yaklaşık 1.600 kuş türü, 4.500 kelebek türü, 405 sürüngen ve 382 tür memeli hayvan bulunmaktadır. Yağmur ormanları, dünya bitki türlerinin yaklaşık %15 ile %17'sini ve kuş çeşitliliğinin yaklaşık %20'sini içeren, gezegendeki en zengin alan olarak kabul edilmektedir. Darwin'in fikirlerini Evrim Teorisi'nde geliştirdiği yer olarak ünlü Galapagos Adaları, biyoçeşitliliğin bir başka sıcak noktasıdır. Ekvador'daki Galapagos Adalarına ziyaret, 1980'li yıllardan itibaren hızla artmış ve bugün yıllık 60.000 ziyaretçi sayısına ulaşılmıştır. Bu gezilerin Ekvador ekonomisine katkısı yıllık 100 milyon ABD Doların üzerinde olmuştur. Ada sadece tüple dalış faaliyetinden yıllık 30 Milyon ABD Dolar gelir kazanmaktadır. Yerel olarak Tsaçila, Chachi, Epera, Kichwas, Shuar, Achuar, Shiwiar, Cofan, Sion, Secoya, Zapara, Andoa ve Waorani dahil olmak üzere Ekvador nüfusunun %7'sini temsil eden 14 farklı yerli halk bulunmaktadır (www.ecotourism.org/ecuador:20.03.2017). Tüm bu özellikleri sayesinde Ekvador ekoturizm açısından önemli bir potansiyeldir. Gerek

fauna ve flora zenginliği gerekse yerel halk ve kültür çeşitliliği birçok ekoturist için çekicilik yaratmaktadır.

3.2.1.4. Brezilya'da Ekoturizm

Brezilya'da bir ekoturizm politikasının kurulması 1987 yılına dayanmaktadır. 1987-1991 yılları arasında bir dizi engel, endüstrinin gelişmesini yavaşlatmıştır. Brezilya, yerli ekoturizm endüstrisinin gelişmesinde arka sıralarda kalmaktadır. Bunun sebebi ise girişimcilere, yatırımcılara rehberlik etmek için belirli yasaların olmayışı ve teşviklerin yapılmamasıdır. Brezilya Amazon Bölgesi'nde Kosta Rika'dan 98 kat daha büyüktür, 2000 yılında sadece ekoturizm ihracatında 400 milyon ABD doları kazanmıştır ve bu miktar Kosta Rika'nın yıllık kazançlarının yarısından da azdır. 2000 yılında, ekoturizm Brezilya turizm gelirlerinin %10'unu oluşturmuştur. Brezilya Amazon Bölgesi, büyük biyoçeşitlilik ile karakterize edilmektedir. Her bir cins grubunu içinde barındıran türler ve genetik çeşitliliği bakımından zengin ekosistemleri kapsamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin oluşturulması, bölgenin başlıca sorunudur. Amazon bölgesi, Brezilya'nın kişi başına düşen en düşük gelirlerinden birine sahiptir. Bölgede yaşayan 22 milyon Brezilyalı tutarlı bir sürdürülebilir kalkınma stratejisine ihtiyaç duymaktadır. Ekonomik büyüme sayesinde bölgenin benzersiz çevresel varlıkları korunma altına alınacaktır. Bölge ekoturizmde doğal bir rekabet avantajına sahiptir. Bölgedeki çevreyi seyahat eden turist sayısına bakılırsa, devletin ekoturizm potansiyeli ile mevcut turist sayısı arasında bir boşluk olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin, 2000 yılında 27.000 turist bölgeyi ziyaret etmiştir. Brezilya Amazon Bölgesi'nin 2000 yılında dünya ekoturizm gelirleri açısından küresel

ekoturizm endüstrisindeki yeri, sadece %0,05'lik bir payı temsil etmektedir. 1990'larda Brezilya hükümeti çeşitli çabalar göstermiştir. Brezilya Turizm Ajansı ve Embratur ortaklığı ile Ekoturizm Direkleri Projesi uygulanmıştır. 1995 yılında federal bir program olan Proecotur başlatılmıştır. Proecotur, ekoturizm gelişimi için kutupların oluşturulması, belirlenmesi ve teşvik edilmesini amaçlayan bir programdır.

Yakın zamanlardaki çabalar sayesinde ekoturizm bölgenin büyük bir kısmında uygulanmaktadır. Brezilya şimdiye kadar ekoturizm gelişiminin ilk aşamasını göstermiştir. Artık Amazon devletleri ekoturizm üzerine birlikte hareket etmeye başlamıştır. Günümüzde Amazonlar'ın kalbine bir dizi seyir hattı çekme planları geliştirilmektedir. Ek olarak, Miami ile Manaus arasındaki direkt uçuşlar başlamıştır. Kosta Rika'nın deneyimi ile birlikte, hükümet ve özel sektör arasında işbirliği sağlanmaktadır. Buna ek olarak, eko sanayii için insan kaynaklarının geliştirilmesi de amaçlanmıştır (Gouvea, 2004: 6-7).

3.2.1.5. Afrika'da Ekoturizm

1998 yılında Afrika, yavaşlama belirtisi olmaksızın dünyanın en büyük büyüme endüstrisi olan uluslararası turizm için en hızlı büyüyen bölgelerden biri olmuştur. Dünya Turizm Örgütü (WTO) tarafından hazırlanan rapora göre, 1998 yılında Afrika'daki uluslararası turizm hareketi yüzde 7,7 artmış ve 24,9 milyon turist Afrika ülkesini ziyaret etmiştir. Afrika'da doğa temelli turizmin en iyi örneklerinden olan Kenya ve Tanzanya'da 1950'li yıllarda yalnızca birkaç bin turistle başlayan talep 1995 yılına gelindiğinde Tanzanya'da 350.000'e yükselmiştir. Her iki ülke de ekoturizm alanında önemli gelirler sağlamaktadır (Eagles,1997:

4). 1994 yılında Kenya döviz girdilerinin %34'ünü turizmden elde etmiştir (Demir ve Çevirgen,2006: 133).

Afrika'da uluslararası turist varışlarının en fazla olduğu dört ülke sırasıyla Morokko, Tunus, Mısır ve Kenya'dır. Bu ülkeler arasında ise yalnızca Kenya'da doğa turizmine yönelik aktiviteler gerçekleştirilmektedir (Eagles, 1997: 4). Kenya Vahşi Hayat Servisi, Kenya turizminin % 80'inin vahşi hayat sayesinde geliştiğini ve turizm endüstrisinin ülkenin döviz kazancının üçte birini oluşturduğunu tahmin etmektedir. Kenya'ya gelen turistlerin % 85'i doğanın korunması gerektiğini düşünmektedir. 1983 yılında Kenya'yı ziyaret eden ziyaretçi sayısı 372.000 iken bu rakam 1993 yılında %45'lik artış ile 826.000 kişi olmuştur, 1994 yılında Kenya'da 865.300 kişi ziyaret ederken, 2005 yılında ise Kenya'yı 1.536.000 kişi ziyaret etmiştir. Turistler Kenya'yı genellikle sahip olduğu yaban hayatı zenginliği nedeniyle ziyaret etmektedir (BAKA Ekoturizm Sektör Raporu, 2012: 13-15).

African Development Bank (AFDB) verilerine göre, 2014 yılında Afrika, 43.6 milyar dolar gelir elde etmiştir. İngiltere'nin Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'ne (WTTC) göre, uluslararası turizm sektörü Afrika'nın toplam GSYİH' sının yaklaşık %8,1'ini oluşturmaktadır. Kıtada turizm endüstrisi için doğrudan veya dolaylı olarak yaklaşık 20 milyon insan çalışmaktadır. Bu, Afrika'daki tüm işlerin %7,1'ini oluşturduğu anlamına gelmektedir. Sektör tarafından desteklenenler rehberler, otel personelleri, tercümanlar, havacılık personelleri ve küçük işletmelerdir. Bununla birlikte, turizmin ekonomik etkisi, iş yaratmanın ötesine uzanmaktadır.

3.2.1.6. Avusturalya'da Ekoturizm

Günümüzde en önemli ekoturizm destinasyonlarından biri olan Avustralya 1994 yılında dünyada ilk defa turistik çekiciliğe sahip doğal çevreye karşı artan uluslararası ilgi karşısında ulusal bir ekoturizm planı hazırlamıştır (Demir ve Çevirgen, 2006: 92). Avustralya, dünyada ulusal bir ekoturizm stratejisinin geliştirildiği ve uygulamaya konulduğu ilk ülkedir. Avustralya'da 1983 ile 1993 yılları arasında uluslararası turist sayısı %12'lik büyüme oranıyla 944.000'den 3.000.000'a yükselmiştir ve bu 10 yıllık süre içerisinde 130.000 kişi ekoturizm sayesinde istihdam olanağına sahip olarak 10.6 milyar dolar gelir elde etmiştir (Eagles, 1997: 3). 1999 yılında ise, doğaya dayalı turizm, Avustralya'nın en çok ihracat geliri elde etme potansiyeline sahip endüstri olarak ülkenin gayri safi milli hasılasının %5.6'sını sağlamış ve aynı yılın en fazla döviz bırakan sektörü olmuştur (Demir ve Çevirgen, 2006: 136). Son yıllardaki popüler olan bölgelere bakıldığında, ekoturizmdeki büyümenin özellikle Avustralya ve kutup bölgelerindeki kırsal alanlarda gerçekleştiği de görülmektedir (Boyd ve Butler, 1996: 560).

Avustralya'da 600 ekoturizm operatörünün olduğu tahmin edilmektedir. Avusturalya'da ekoturizm işletmeciliği yıllık tahmini 250 Milyon ABD Doları gelir getirmekte ve 4500'ü sürekli olmak üzere 6.500 kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır. Avustralya turizm sektörünün büyük önem taşıdığı, zengin doğal kaynaklara ve biyolojik çeşitliliğe sahip önemli bir ekoturizm destinasyonudur. Avustralya'ya 2000-2009 yılları arasında gelen turist sayısı aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 3.3 Avustralya'ya Gelen Turist Sayıları

Yıl	Gelen Kişi Sayısı	Toplam Harcama (Milyon Dolar)
2000	40.000	800.000
2002	38.000	9.800.000
2003	4.800	1.200.000
2004	52.000	3.250.000
2005	62.000	4.520.000
2006	79.000	7.250.000
2007	82.000	8.100.000
2008	76.000	5.440.000
2009	72.000	1.200.000
2010	120.000	7.300.000

Kaynak: Flannery, 2005: 128.

Avustralya'da bulunan, 345.950 km2'lik alanı kaplayan Dünya Mirasları Listesi'ndeki Great Barrier Reef Marine Park'ı 1,6 milyon turist ziyaret etmekte ve sadece bu turistlerden 1 Milyar Avustralya Doları (988 Milyon ABD Doları) gelir elde edilmektedir. 1993 yılında Avusturalya Milli Parklarını ziyaret eden yabancı turist sayısı 1.2 Milyondan 1996 yılında 1.6 Milyona ulaşarak %33.3'lük önemli bir artış kaydetmiştir. 1997 yılında ise bu rakam 1.7 milyona ulaşmıştır (TIES, 2000:3).

Tablo 3.4 Avustralya Milli Parklarını Ziyaret Eden Kişi Sayısı

Yıl	Gelen Ziyaretçi Sayısı
1993	1.2 Milyon
1996	1.6 Milyon
1998	1.7 Milyon

Kaynak: Tourism Research Australia (TRA).

Avustralya'da ekoturizm endüstrisinin gelişmesinde Avusturalya hükümetinin girişimlerinin önemli katkısı olmuştur. Avustralya uzak mesafeli bir destinasyon olmasına rağmen pazarlama stratejilerini fiyat politikasına bağlı olarak değil, kaliteyi esas alarak otantik ve zenginleştirici öğeler üzerine oluşturmuştur. Ülkenin doğal ve kültürel kaynakları bu yaklaşımda önemli bir rol oynamıştır (UNEP, 2005: 130). Avusturalya ekoturizm stratejisinin amaçları aşağıda yer almaktadır:

- Ekolojik açıdan sürdürülebilir uygulamalara olanak sağlamak.
- Planlama ve karar alma süreçlerine halkın katılımını sağlamak.
- Doğal kaynak yönetimini geliştirmek (Giriş ücretlerinden finansal fayda sağlamak vb.).
- Gerekli düzenlemeleri yapmak (Doğal alanlardaki turizm gelişiminin çevreye etkisi konusunda çalışmalar yapmak, özel sektörün faaliyetlerini düzenleyen kurallar ya da standartlar geliştirmek vb.).
- Altyapı ihtiyaçlarını belirlemek.
- Ziyaretçi etkisini izlemek.

- Ülkedeki doğal ve kültürel çekim unsurları ile bu hizmetleri sağlayan tur operatörleri hakkında veri tabanı oluşturmak.
- Özel destinasyonlara ilgi gösteren pazarlar hakkında bilgi toplamak ve Pazar profilini belirlemek.
- Yerel endüstri standartları ve ekoturizm ürünleri için sertifika programları geliştirerek, ekoturizm ürünlerinin etik ilkeler çerçevesinde hazırlanmasını ve sunulmasını sağlamak.
- Yerel halkın destinasyonu yönetme yeteneğini güçlendirmek.
- Ekoturizm işletmelerinin ihtiyaçlarına duyarlı politikalar oluşturmaktır. (Wood, 2002: 46; Koçoğlu, 2008: 51).

Ulusal ekoturizm stratejisini takiben Avusturalya'da 1996 yılında Eko Sertifikasyon Programı faaliyete geçirilmiştir. Bu sertifika programı yalnızca ekoturizmi kapsayan, Avustralya'nın ekoturizm endüstrisinde önemli bir yere sahip olan ulusal bir programdır. Program Avusturalya Ekoturizm Birliği tarafından yürütülmektedir. Konaklamalar, turlar, doğal ve kültürel çekim alanları olmak üzere 3 kategoride ürüne sertifika verilmektedir. Sertifika programı işletmeleri kapsamamaktadır. Sadece tur operatörlerinin sunduğu ekoturizm ürünlerine verilmektedir. 2004 yılı itibari ile 179 operatöre bağlı 414 ürün sertifikalandırılmıştır (UNEP, 2005:132).

2017 Avustralya Turizm Araştırma (TRA) Raporu sonuçlarına göre 2015-2016 yılları arasında turizm ziyaretçi harcamaları 116,7 milyar dolara (2014-15 yılına göre %8,9 artış) ulaşmıştır. Uluslararası ziyaretçilerin harcamaları %14 artırarak 38,1 milyar dolara ulaşmış ve iç harcama %6.6 artışla

78.5 milyar dolara yükselmiştir. Raporda ayrıca Avustralya'ya gelen uluslararası seyahatçilerin % 78'i doğa temelli aktivitelere katıldığını ifade etmiştir. 2016 yılının aralık ayına ait turizm ziyaretçi sayıları aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 3.5 Avustralya'ya Gelen Ziyaretçi Sayıları

2016/Aralık		Artış Oranı (%)
Ziyaretçiler ('000)	7.625	▲ 11.2
Ziyaretçi Geceleyen ('000)	252.969	▲ 2
Toplam Harcama ($ M)	39.085	▲ 6.8

Kaynak: Tourism Research Australia (TRA)

Avustralya'yı 2015-2016 yılları arasında tercih eden ilk on ülke ise sırasıyla; Yeni Zelanda, Çin, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Singapur, Japon, Malezya, Kore, Hindistan ve Hong Kong'tur.

3.2.1.7. Yeni Zelanda'da Ekoturizm

Yeni Zelanda, "temiz ve yeşil" olmak için köklü bir üne sahiptir ve turizm Yeni Zelanda'nın %100 Saf Yeni Zelanda markası kampanyası da bunu güçlendirmiştir. Güney Pasifik ülkesi ve Avustralya'nın komşusu Yeni Zelanda 'da 1980'lerden bu yana uluslararası turist varışları %14 oranında artış göstermiştir ve burada uluslararası turizm, özellikle doğa turizmine dayalıdır. Yeni Zelanda'ya giriş yapan turistlerin büyük çoğunluğunun geliş amacı doğaya dayalı seyahat deneyimi yaşamaktır (Higham ve Carr, 2003: 236). Aslında Yeni Zelanda'ya gelen her turist ekoturist olarak kabul edilmektedir. Uluslararası turistlerin 1/3'ü 90'a yakın komşusu Avustralya'dan gelirken, döviz girdilerinin yarısından fazlası Amerika, Japonya, İngiltere ve Almanya olmak üzere

uzak mesafeli ve sanayileşmiş ülkelerden gelen turistlerden karşılanmaktadır. 2001 yılının mart ayında, Yeni Zelanda'ya giriş yapan turistler ve yaptıkları harcamalar şu şekilde özetlenmiştir:

- Avustralya (%18,4); 907 milyon Yeni Zelanda Doları,
- Amerika (%16,4), 807 milyon Yeni Zelanda Doları;
- Japonya (%14,2), 702 milyon Yeni Zelanda Doları,
- İngiltere (%14), 692 milyon Yeni Zelanda Doları ve
- Almanya (%4), 199 milyon Yeni Zelanda Dolarıdır.

Yeni Zelanda'ya giriş yapan diğer turistler ise toplam turist sayısının %33'ünü oluşturmuş ve yaklaşık 1.600 milyon Yeni Zelanda Doları harcama yapmıştır (Simpson, 2003: 255–256). Yeni Zelanda'nın yüzde 20'sinden fazlası ulusal parklarla, ormanlık alanlarda ve rezervlerle kaplıdır; bu yüzden Yeni Zelanda ekoturizmi çok benzersizdir. 13 ulusal parkımız bozulmamış manzara ve bitki örtüsü inanılmaz çeşitliliği içermektedir. Te Papa Atawhai Koruma Bölümü tarafından yönetilen ve işletilen doğal parklar, yürüyüş, dağ bisikleti, kayak ve snowboard, kayak ve alabalık avcılığı gibi çok çeşitli aktiviteler için fırsatlar sunmaktadır. Yeni Zelanda'nın Çevresel Sürdürebilir Turizm Projesi de dikkati çekmeye değer bir konudur. Çevre ve Turizm Bakanlığı tarafından ortaklaşa yürütülen Turizm Yeni Zelanda'nın sürdürülebilir stratejisinde belirtilen sürdürülebilir uygulamaları gerçekleştirmek için altı bölgesel turizm rehberi oluşturuldu. Turizm operatörlerinin katılımıyla çevresel performansı artırmaya yönelik birtakım çalışmalar yapılmıştır.

Uluslararası ziyaretçiler, her yıl Yeni Zelanda ekonomisine 9,6 milyar dolar civarında gelir sağlamaktadır. Avustralya, Yeni Zelanda'nın en büyük turizm pazarı olup, her yıl 1,18 milyondan fazla ziyaretçi katkıda bulunmaktadır.

Avrupa piyasası da, özellikle yılda yaklaşık 189.000 ziyaretçi sağlayan ve Yeni Zelanda'nın dördüncü büyük pazar olduğu Yeni Zelanda için önemlidir. Batı pazarlarından gelen ziyaretçi artışı, ABD'den % 14.3, Kanada'dan %2.1, Almanya'dan %20.4 ve Birleşik Krallık'ta % 1.8 oranında artmıştır. Ülkede Temmuz 2013 - Haziran 2014 tarihleri arasında yapılan araştırmadaki Uluslararası Ziyaretçi Anketi'ne göre, tüm uluslararası ziyaretçilerin % 13'ünün, Hobbit'in Yeni Zelanda'ya olan ilgisini bir hedef olarak teşvik etmede bir faktör olduğunu belirtmiştir. 2004 yılındaki Uluslararası Ziyaretçi Anketi'nde de Yeni Zelanda'ya gelen ziyaretçilerin %6'sı (yaklaşık 120.000 - 150.000 kişi), Yüzüklerin Efendisi filminin ziyaretinin ana nedenlerinden biri olarak göstermiştir http://www.stats.govt.nz/browse_for_stats/industry_sectors/Tourism.aspx, erişim tarihi: 06.04.2017).

3.2.1.8. ABD'de Ekoturizm

Ekoturizm, Birleşik Devletler'de en hızlı büyüyen turizm endüstrilerinden biridir. Kültürlerin ve ekosistemlerin büyülü bir mozaiği olan Amerika Birleşik Devletlerinin sadece Batı bölgesi'ni bile özetlemek imkansızdır. Burada, yerli Amerikalılar, Latinos, Asyalılar, Mormonlar, Polinezyalılar, İnuitler, hippiler birbirine karışan kültürlerden sadece birkaçıdır. Vahşi Batı, doğa severleri ve macera meraklıları için benzersiz fırsatlar sunmaktadır. ABD ekoturizm faaliyetleri bölgelere göre değişiklik gösterir. Örneğin; Florida EcoSafaris'te, gece boyunca at binme ve Canopy'de zipline turlar düzenlemektedir. Montana'daki Wild Echo Bison Rezervi'ndeki konuklara bizon geleneği öğretilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yellowstone Milli Parkı'nı 2010 yılında 3.640.184 kişi ziyaret etmiştir. Florida

Keys Bölgesi'nde yapılan dalışlardan yıllık 75 Milyon ABD Dolar gelir sağlanmaktadır. Karayip Adaları'nda büyük ölçüde ekoturizmden oluşan turizm endüstrisi 2008 yılında 27,1 Milyar ABD Doları hacme ulaşmıştır. Karayip Adaları'nda sadece resif ziyaretlerinden km2 başına tahmini olarak 100.000-600.000 ABD Doları gelir sağlanmaktadır. Amerika Seyahat Endüstrisi Birliği'nin (2000) verilerine göre, 1997 yılında 275 milyon ziyarete kıyasla 1998'de %4,4'lük bir artış yaşanmıştır.

Yurtiçi ve yurtdışı ziyaretçiler 378 rekreasyon alanına yaklaşık 287 milyon rekreasyon ziyareti gerçekleştirmiştir. Ayrıca Birleşik Devletler Milli Parkları'ndaki servis alanlarına yapılan geziler yerel halka doğrudan ve dolaylı olarak ekonomik katkı sağlamıştır. Elde edilen 14,2 milyar dolar gelirle, 1996 yılında turizmle ilgili yaklaşık 300,000 farklı meslek desteklenmiştir (www.ecotourism.org:10.03.2017).

3.2.1.9. Almanya'da Ekoturizm

Almanya çevre olarak, ekoturizm için mükemmel fırsatlar sağlamaktadır; ancak gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi el değmemiş, dokunulmamış bir doğaya sahip değildir. Çünkü Almanya uzun bir yerleşim geçmişine sahiptir ve 81 milyondan fazla insanıyla birlikte büyük şehirlerde yoğun bir nüfusa sahiptir. Günümüzde 'Yeşil Seyahat Haritası Almanya', Alman Ulusal Turizm Kurulu (GNTB) ile ortak olarak geliştirilen sürdürülebilir ekoturizm projesidir. Haritada, tur operatörleri ve rezervasyon platformları tarafından yeşil ürün ve hizmetlerinin geliştirilmesi ve pazarlanması için yurtdışındaki 30 seyahat acenteleri ile işbirliği yapılmıştır. El değmemiş doğal yerler olmamasına rağmen Almanya'da gittikçe popüler olan Alman çiftliklerine talep

artmaktadır. Almanya'da 1970'li yılların başında Gıda, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın özendirmesi sonucu kırsal turizme özellikle çiftlik turizmine olan ilgi giderek artmaya başlamıştır. Almanya'da halen turist kabul eden 23 bin çiftlik olmasına karşın (bunların 1400'ü kalite belgesi almış durumda) turist ağırlayan çiftçi ailesi sayısının hızla artmamasının başta gelen nedenleri; ailelerin bu konuda hazırlıklı olmamaları, yeni yatırım gereksinimlerinin ortaya çıkması, turistlerin daha yukarı düzeyde konaklama koşulları ve kullanabilecekleri ortak alanlar aramalarıdır. Almanya'da 184 bin yatak kapasitelik bir kırsal turizm konaklama gizilgücü çiftçi ailesine ek gelir sağlamakta, yılda 100 gün geceleme olanağı sağlayan çiftlikler ekonomik bakımdan verimli olmaktadır (Yılmaz, 2008: 119).

3.2.1.10. İtalya'da Ekoturizm

İtalya'da sürdürülebilir turizm, başta ekoturizm olmak üzere, çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi konusunda birçok çalışmalar yapmıştır. İtalya'da ekoturizm üzerine ağırlıklı olarak tüm ülke topraklarında eşit olarak bulunan yerel kırsal kültürlere, fauna ve floranın korunmasına odaklanmaktadır. Son on yılda turizm endüstrisinde hükümet tarafından desteklenen İtalya'da ortaya çıkan yeni trendler, yerel kültürel faktörlerin korunması ve geleneklerin canlandırılmasıdır. Bu eğilim peynir, şarap ve jambon gibi gıda türlerinin ve coğrafi mezheplerin korunmasıyla da bağlantılıdır. İtalya'daki sürdürülebilir turizm girişimleri öncelikle Lombardiya, Veneto, Toskana, Campania ve Emilia Romagna'nın en popüler bölgelerinden uzakta, ülke çapında daha az tanınan alanların tanıtımında başlamıştır. 2009 yılında Sicilya, bölgenin doğal

rezervlerinden biri olarak Yeşil Turizm Projesi'nde yer almıştır. Bölgenin doğal alanlarının benzersiz özelliklerini yeniden keşfederek bölgeyi ve geleneklerini geliştirmek için oluşturulan bu proje, bölgedeki ortak etkinlikler ve belirli yerel etkinlikler için bir dizi etkinlik sağlamaktadır. Parklar ve bölgelerdeki rezervler ekoturizm için önemli bir kaynaktır. İtalyan hükümeti orta ve uzun vadede hazırladığı planlarda, kasabalarda "yeşil" alanlara yatırım yaparken eko turist sayısını artırmak, tarihi binaları restore etmek ve kırsal alanlarda altyapıyı oluşturmak yer almaktadır. Bununla birlikte, bu tür etkinliklerin faydaları yalnızca orta vadede görülecektir. Toskana Bölgesinde, "Sürdürülebilir ve Rekabetçi Toskana Turizm Projesi" uygulanmaktadır. Proje, İtalya'nın 2007 Avrupa Gündemi Sürdürülebilir ve Rekabetçi Turizmi için ilk girişimidir. Bu Avrupa programının amacı, Avrupa düzeyinde paylaşılan sürdürülebilirlik ve rekabet gücü modellerine dayalı olarak, Avrupa turizm teklifinin katma değerini oluşturan çevresel ve tarihi dengeyi korumaktır. Toskana, sayısız turizm destinasyonuyla yeni, sürdürülebilir ve rekabetçi bir turizm endüstrisi oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. Ekoturizme yönelik bir diğer bir çalışma ise, 2009 yılında Apulia Bölgesindeki konaklama altyapısını yenilemek ve turizm olanaklarını iyileştirme ve uluslararası piyasalarda rekabet gücünü arttırabilmek için turizmde 50 milyon euro yatırım yapmıştır.

Ekoturizme önemin giderek arttığı İtalya'nın güçlü yönleri şu şekilde sıralanabilir;

- Bölgede dikkat çekici turistik kaynaklar, tarımsal zenginlikler,
- Yerel el sanatları,
- Tarihi zengin doğa toprakları,

- Doğal, kültürel ve gastronomik varlıklar,
- Geleneksel kültür ve gurme yemekleri ve şarapları,
- Misafirperverlik,
- Gezinmeyi kolaylaştıran ideal güzergahlar,
- Projelere aktif katılım,
- Sürdürülebilir kalkınma politikası,

Ekoturizm açısından zayıf yönleri değerlendirilecek olursa;

- Kalabalıklaşma,
- Çevre sorunlarına, ekolojiye, yasadışı binalara ve genel koruma önlemlerine pek dikkat edilmemesi,
- Çevre açısından alan ve kırsal kasabaların korunmasına az önem verilmesi,
- Tanıtıma az bütçeli ayrılması,
- Turistik ürünlerin eksikliği ve sunum eksikliği,
- Doğa parkurları için (bisiklet yolları, korunan patikalar, trekking için ayrılan alanlar) haritaların yetersiz olması,
- Ekoturizm sektöründe çalışanların eğitim sorunu,
- Kültürel ve doğal turistik yerler için mevcut olmayan planlama,
- Ekoturizm alanında az değer verilen ve az hizmet verilen bölge veya yalnızca sonuna kadar takdir edilen bölge olarak bölümlendirilmesi,
- Yerel kuruluşların ekoturizmin geliştirilmesi için desteklenmesidir

(http://www.italtrade.com/italy/world_market08.pdf, erişim tarihi: 09.04.2017).

3.2.1.11. İspanya'da Ekoturizm

İspanya'da ilk olarak 1990'larda ekoturizme önem verilmeye başlandı. İspanya çevre dostu tutumunda aktif rol oynayarak rüzgâr gücüne önem vermiş ve günümüzde dünyanın en büyük dördüncü rüzgâr enerjisi üreticisi olmayı başarmıştır. İspanya mevcut bataklıklarında ve sulak alanlarda kuş gözlemciliği turizmine önem vererek, organik çiftliklerde gönüllü olma ya da Pyrenees'teki nesli tükenmekte olan sakallı akbabaların kurtarma çabaları gibi çevreye yönelik aktiviteler geliştirmiştir. Yalnızca kültürel farkındalığı artırmakla kalmayıp aynı zamanda topluluk etkileşimini desteklemiş ve karbon ayak izlerini en aza indirgemenin yollarını aramıştır. Sürdürülebilir ulaşım, hizmet ve malların yanı sıra yenilenebilir enerji kullanımını teşvik etmiştir. Örneğin, Barselona'daki El Prat havaalanı, güneş enerjili ısıtma panelleri ve elektrik enerjisini düşüren özel olarak tasarlanmış cam duvarlara sahiptir. Bu tek yapı, Barselona'nın çevre dostu tutumunun bir örneğini ortaya koymaktadır. İspanya, kırsal bölgelerinde de çevre bilincine katkıda bulunmaktadır.

Endülüs beyaz kasabalarında, Sanlucar la Major kırsalında Avrupa'nın ilk ticari güneş enerjisi istasyonu bulunmaktadır. La Rioja'da, dünyanın ilk nötr-karbon şehirlerinden biri olan Longron Montevorvo'nun inşaatı devam etmektedir. İspanya, ekolojik parkları, sığınma evleri ve koruma çalışmalarına katılanları kesinlikle kontrol etmektedir. Göçmen kuşlar için ünlü olan Parque Nacional Coto de Donana, sulak alan rezervleri, tuz bataklıkları ve kıyı kum tepelerini içermektedir. Resmi kılavuzların rehberliğinde kuş tutkunları, nesli tükenmekte olan İmparator kartallarını ve Azure saksağanlarını izleyebilmektedir.

Çevre dostu konaklamalara sahip İspanya'da konaklama birimlerinin temel ilkesi ''Azaltmak, yeniden kullanmak ve geri dönüştürmek''tir. Ülkede bu amaçla Green Globe, Sürdürülebilir Turizm Sertifikası veya Smart Voyager gibi eko etiket sertifikalarına önem verilmektedir. Korumayı destekleyen ve 'iz bırak' ideolojisine uyan İspanyol seyahat işletmecileri, ekoturizme önem vermektedir. Seyahat işletmecileri, çevresel etkiyi en aza indirgemek ve hem gezgin hem de yerel topluluk için olumlu bir deneyim kazandırmak amacıyla lisanslı yerel kılavuzları/rehberleri çalıştırmaktadır. Eko gönüllülük üzerine İspanya hükümeti organik çiftliklerle iş birliği yapmaktadır. Hem de böylece küçük girişimler desteklenmektedir. Gönüllüler, belirli kuruluşlar vasıtasıyla organik tarım, bağ ya da hayvancılık ile uğraşma fırsatı elde etmektedir. EcoTravel gibi doğal turizm programları, yaban hayatı koruma çabalarında yerel toplulukla birlikte çalışmada gönüllü gezginlere yardımcı olmaktadır (http://www.spain.info/en/que-quieres/naturaleza/ecoturismo/, erişim tarihi: 10.04.2017).

İspanya'daki ekoturizmin geliştirilmesine ilişkin yapılan projeler şunlardır;

1. Avrupa Birliği Koruma Alanlarında Sürdürülebilir Turizm (ECST),
2. Avrupa Mükemmellik Hedefleri (EDEN Ağı),
3. UNESCO İnsan ve Biyosfer Programı (MAB),
4. Küresel Jeoparklar (UNESCO Programı),

Aynı zamanda İspanya biyoçeşitlilik alanlarını koruma amaçlı Avrupa ekolojik ağda yer almaktadır.

Bu amaçla biyolojik çeşitlilik kaybını önlemek ve türlerin yaşamlarını uzatmaya çalışmaktadır (http://www.mapama.

gob.es/es/biodiversidad/temas/espacios-protegidos/red-natura-2000/, erişim tarihi: 10.04.2017).

• Türkiye'de Ekoturizm Arz ve Talebi

Ülkemiz dünyanın pek az ülkesinde bulunan coğrafyası, iklim çeşitliliği, doğal güzellikleri, fauna ve flora zenginliği ve tarih boyunca çeşitli kültürlere ev sahipliği yapmış olması nedeniyle ekoturizm açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Türkiye'nin Akdeniz çanağında yer alan diğer ülkelerden farklı olarak en belirgin özelliği farklı inanç ve kültürlerin bir arada uzun yıllar yaşaması sonucu kendine has doğu ile batının arasında yarattığı kültürü ve otantik değerlere sahip olmasıdır.

Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili, yüz ölçümünün %26'sı ormanlarla kaplı olan dört mevsimin aynı anda yaşanabildiği ve nispeten bozulmamış doğal güzellikleri ile Akdeniz çanağında yer alan rakibi olan Avrupa ülkelerine göre bu özellikleri nedeni ile daha şanslı olan bir ülkedir. Bu doğal zenginliklerine kültürel ve tarihi değerler de eklendiğinde önemi daha da artmaktadır. Türkiye'de ekoturizme yönelik kaynakların çoğunu milli parklar, tabiat alanları, tabiat koruma alanları, tabiat anıtları gibi bölgeler oluşturmaktadır.

Anadolu, bitki çeşitliliği yönünden dünyanın en zengin bölgelerinden biri olup, bitkisel çeşitlilik bakımından dünyada bulunan 8 coğrafik bölgenin 3 tanesinin kesişme noktasında yer almaktadır. Türkiye'de bilinen bitki tür sayısı 12.054 olmasına karşın, tüm Avrupa kıtasında bu sayı yaklaşık 12.000 civarındadır. Anadolu sadece bitkisel zenginlik yönüyle değil, aynı zamanda bünyesinde barındırdığı endemik (sadece dünyanın bir bölgesinde bulunan) bitki türü sayısı bakımından da dikkat çekmektedir. Örneğin tüm Avrupa

kıtasında toplam endemik bitki tür sayısı 2.400 civarında olmasına rağmen, bu sayı Türkiye' de 3.905 adettir. Diğer bir önemli ekoturizm kaynağı olan sulak alanlar ise 1.295.546 hektarlık yüzölçümüne sahiptir. 76 adet uluslararası önem sahip sulak alanı ile Türkiye Avrupa ve Orta Doğu'nun en zengin sulak alanlarına sahiptir (BAKA, 2012:16).

Türkiye'de kırsal turizm denildiğinde çoğunlukla doğa yürüyüşleri ve doğa sporlarını içeren açık hava ve rekreasyon etkinlikleri, alışveriş ve günübirlik yeme içmeyi kapsayan günübirlik köy ziyaretleri anlaşılmaktadır. İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerin çevresinde, Muğla ve Antalya gibi turistik merkezlerde, Bursa ve Kastamonu (Safranbolu) gibi tarihi ve kültürel zenginliklere sahip yerleşim yerlerinin çevresinde, antik kentlerin yakınlarındaki köylerde bu yönlü bir kırsal turizmin geliştiği görülmektedir. Bu konuda ilk örnekler 1980'li yıllarda görülmüştür. İskandinav pazarına egemen olan Tursem Seyahat Acentesi kitle turizminin yanı sıra uzman tur operatörlüğü etkinliklerine de girişmiş ve Karadeniz Bölgesinde Ordu ilinin çeşitli köylerinde bulunan köylüler ile anlaşarak konukların bir haftadan üç haftaya kadar değişen süreler içerisinde köy evlerinde ailelerin birer bireyi olarak kalmalarını sağlamıştır. Bu kapsamda gelecek olan turistlere kendi ülkelerinde kış ayları boyunca Türkçe dersleri de verilmiştir. Tursem'in (1997) iflasından sonra uzun süre bu konuda çalışan başka bir seyahat acentesi olmamıştır (Aydın, 2012:43).

Türkiye'de kırsal turizm, yayla turizmi, ekoturizm ve macera turizmi baslıklarında kamu ve özel sektör tarafından geliştirilmektedir. Ancak, kırsal turizm denilince ülkemizce öncelikle yaylalar gelmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığınca dünyadaki turizm tercihlerinde meydana gelen değişime koşut olarak 1990 yılında "Yayla Turizmi Projesi"

başlatmıştır. Proje kapsamında Karadeniz Bölgesi ve Toroslar'da 26 adet yayla belirlenerek turizm merkezi kapsamına alınmıştır (Yeniçare,2012:9).

2002 yılında İstanbul'da Türkiye'nin ilk Ekoturizm Derneği kurulmuş olup çalışmalarını halen sürdürmektedir. Son yıllarda doğa ile ilgili seyahatlerin %20-30 oranında arttığı gözlenmektedir. Türkiye'de ise bu oran turizm pazarında %2'lik bir paya yaklaşmaktadır. Doğa sporları, rafting, *bungee jumping, trekking* gibi birbirinden değişik aktiviteler sunan bu turizm etkinliğinde hizmet veren şirket sayısı da her geçen gün artmaktadır. Bir haftalık paket programlar 700-2000 dolar arasında değişmektedir. USA Adventure Travel Industry araştırmasına göre, Türkiye`de özellikle trekking etkinliği başlıca ekoturizm etkinlikleri arasındadır, Arjantin, Brezilya, Nepal ve Peru`dan sonra 5. sırada gelmektedir. 1994 yılında iki haftalık ekoturizm paket turun maliyeti, yapılan aktivite ve alana bağlı olarak 2000-3000$ arasında değişmektedir (Weaver, 1999: 780-782).

2016 yılı Kasım ayı itibari ile ülkemizde toplam 41 adet milli park vardır. Anadolu, bitki çeşitliliği yönünden dünyanın en zengin bölgelerinden biri olup, bitkisel çeşitlilik bakımından dünyada bulunan 8 coğrafik bölgenin 3 tanesinin kesişme noktasında yer almaktadır. Bu yüzden, Türkiye'de bilinen bitki tür sayısı 12.054 olmasına karşın, tüm Avrupa kıtasında bu sayı yaklaşık 12.000 civarındadır. Anadolu sadece bitkisel zenginlik yönüyle değil, aynı zamanda bünyesinde barındırdığı endemik (sadece dünyanın bir bölgesinde bulunan) bitki türü sayısı bakımından da dikkat çekmektedir.

Örneğin tüm Avrupa kıtasında toplam endemik bitki tür sayısı 2.400 civarında olmasına rağmen, bu sayı Türkiye' de 3.905 adettir. Diğer bir önemli ekoturizm kaynağı

olan sulak alanlar ise 1.295.546 hektarlık yüz ölçüme sahiptir. 76 adet uluslararası önem sahip sulak alanı ile Türkiye Avrupa ve Orta Doğu'nun en zengin sulak alanlarına sahiptir (http://www.milliparklar.gov.tr/mp/?sflang=tr, erişim tarihi: 20.03.2017).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te belirlenen turizm çeşitlendirilmesi stratejisi, 'Alternatif turizm çeşitlerinden öncelikli olarak sağlık turizmi ve termal turizm, kış turizm, golf turizmi, ekoturizm ve yayla turizmi, kongre ve fuar turizminin geliştirilmesi' şeklinde ifade edilmiştir. Türkiye Turizm Stratejisinde öncelikle ekoturizmin geliştirileceği Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Bolu, Zonguldak, Bartın, Kastamonu ve Sinop illerini kapsayan bölge, Antalya'nın iç kesimlere doğru doğusu, Torosların eteklerinde Antalya ve Mersin'in birleştiği alanlar ve GAP Koridoru ile Kış Koridorunu birleştiren "GAP EkoTurizm Koridoru" biyolojik çeşitlilik açısından ve ekoturizm potansiyeli açısından belirlenmiştir. Planda özellikle Akdeniz kıyı şeridinde yığınlaşan turizm tesislerine değinilmiş ve turistik tesislerin kıyı içi alanlarda düzenli yapılaşması için öneriler getirilmiş, hedefler belirlenmiştir. Hedeflerden biri de Göller Bölgesi Ekoturizm Gelişim Bölgesidir. Aynı zamanda bu bölgelerde:

- Doğal kaynakların kullanımında, sürdürülebilirlik ilkesine bağlı kalınarak ve biyolojik çeşitliliği koruyarak ekoturizmin yaygınlaştırılmasının sağlanacağı,
- Bu bölgelerde yer alan Milli Park, Tabiatı Koruma Alanı, Av ve Yaban Hayatını koruma alanları ve sitlerle birlikte bölgenin ekoturizm odaklı geliştirilmesinin sağlanacağı ve bu bölgelerin karayolu, hava

yolu ve demiryolu ulaşım bağlantılarının güçlendirileceği,

- Ekoturizm bölgelerinde kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimlerin eşgüdümlü çalışmasının sağlanacağı, planlama ve uygulama çalışmalarına yerel halkın dâhil edileceği,
- Ekoturizm uygulanacak yörelerde kamu kuruluşları, yerel yönetimler, özel sektör ve yerel sivil toplum kuruluşlarının da katkıları ile yerel ölçekte "Altyapı Birlikleri"nin kurulması için gerekli girişimlerde bulunulacağı,
- Ekoturizm uygulanacak yörelerde kırsal kesimde tarım dışı istihdam alanları oluşturularak bölgeler arasındaki dengesizliklerin azaltılmasına, kadının statüsünün iyileştirilmesine, kırsal alanlardaki nüfus göçünün durdurulmasına, milli değerlerin korunmasına ve tanıtımına katkıda bulunulacağı belirtilmektedir.

Strateji kapsamında, bölgede yapılacak diğer çalışmalar aşağıda yer almaktadır:

- Bölge ekonomisinde üretim çeşitliliğinin arttırılarak ekonomik istikrarın sağlanmasına,
- Bölgede nitelikli, niteliksiz işgücüne önemli çalışma fırsatlarının oluşturulmasına,
- Bölgede yer alan küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesine,
- Yerel düzeyde sanayi ve ticareti uyarıcı altyapı yatırımlarının geliştirilmesine,
- Gençlerin ve toplumun eğitimi ile yerel düzeyde modernizasyon sürecinin sağlanmasına,

- Sosyo-ekonomik gelişme konusunda başka seçeneği olmayan bir yörede yerel halk ve turistler tarafından kullanılabilecek rekreasyonel turistik olanaklar sağlanmasına,
- Yerel düzeyde kişisel gelirlerin ve vergi vb. gibi kamu gelirlerinin artmasına,
- Yerel düzeyde imajın geliştirilmesi ve yerel halkın çevreyi koruma ve geliştirme bilincinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır (2023 Türkiye Turizm Stratejisi, 2007:34-35).

Türkiye'deki ekoturizme yönelik belli başlı projeler şunlardır;

- ATAK Projesi (Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi)
- Mavi Bayrak Projesi
- Yayla Turizmi Projesi
- Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi (Trekking)
- Bisiklet Tur Güzergahlarının Belirlenip Geliştirilmesi Projesi
- Atlı-Doğa Yürüyüşü Projesi
- Mağara Turizmi Projesi
- Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi (GATAP)

Merkezi İstanbul'da bulunan Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği'nin yürütmüş olduğu projeler ise;

- Türkiye Ekoturizm Envanteri Çıkarma Projesi ve
- Ulusal Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Sempozyumu'dur

(http://www.ekoturizmdernegi.org/proje.asp, erişim tarihi: 17.03.2017).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKOTURİZM GİRİŞİMCİLİĞİ VE EKOTURİZM İŞLETMECİLİĞİ

4.1. Ekoturizm Girişimciliği

Modern çağda, turizm hareketleri toplumlar arası ilişkilerde önemli bir yer tutar. Turizm, gerçekte, modernleşme süreçlerinin sonucudur. Turizm niçin önemlidir? Turizmden beklentimiz ne olmalıdır? Bu sorulara verilecek en insani cevap, turizmin toplumlarda barış ve kardeşlik duygularının gelişmesine yardımcı olmasıdır. Gerçekten de bu süreçte beklenti, modernleşme teorisinde öngörüldüğü gibi turizmin topluma en geniş anlamda olumlu ve bütünleştirici etkide bulunmasıdır (Özdemir, 2009:106). Bu olumlu etki turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve turizmin daha büyük kitlelere ulaşmasıyla anlamlı hale gelecektir. O nedenle turizmi çeşitlendirmek ve insanların daha kolay faydalanmasını sağlamak turizm sektörü içerisinde yer alan girişimciler tarafından gerçekleşecektir.

Bu bağlamda turizmin bir türü olan ve günümüze ilgi çekmeye başlayan ekoturizmin gelişiminde rol alan ekoturizm girişimciliğini incelemek, bu girişimcilik türü içerisinde ekoturizmin başlıca faaliyet çeşidi olan ekolojik otel kapsamındaki özelliklerine, sorunlarına ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ile ekoturizm girişimciliğinin geleceğini irdelemek yerinde olacaktır.

Girişimci, kelimesi Fransızca olan ve bir şeyi yapmayı çağrıştıran "entreprendre" fiilinden oluşmuş ve günümüzde birçok ülkede üretimi gerçekleştiren başlıca bir etken olarak rol oynamıştır. Bu kavram, bazı işlerin yapılmasını üstlenen birey anlamında kullanılmıştır. Kavramın İngiliz dilinde kullanımı incelendiğinde, üzerine almak, yüklenmek, üstlenmek, taahhüt etmek, teşebbüs etme, denemek, kalkışmak, tehlikeye atılmak, şansa bırakmak, cesaret etmek, göze almak anlamlarına gelen Türkçe fiiller görülmektedir. On beşinci yüzyıldan on yedinci yüzyıla kadar bu terimler, toprak sahiplerini ve devlet tarafından ihale edilen büyük projeleri üstlenen bireyleri nitelemek için kullanılmıştır (Uygun, 2006:6).

Popüler bir fikir olan girişimci, kahramanlık, risk alma, para yaratmak, bireysellik gibi birbirleriyle alakalı farklı kavramlarla birlikte yorumlanmaktadır. Akademik literatürde girişimcilik, küçük bir işe sahip olmak, sektörü yönetmek ile bağlantılı olarak kabul edilmektedir (Taylor ve Walley, 2003:5-6). Girişimciliğin birçok tanımı olmakla beraber, bu tanımların tümünde ortak olan nokta girişimcinin daima "başkalarının baktığı ama göremediği fırsatları görüp, bunları birer iş fikrine dönüştürebilmesi" ve "risk almaya yatkınlığıdır".

Girişimci, mal ve hizmet üretimini gerçekleştirebilmek için riski üstlenerek doğal kaynak, sermaye, emek gibi üretim faktörlerini bir araya getirip faaliyete geçiren kişi olarak tanımlanabilir. Girişimcilik, bir iş fikrine sahip olarak pazardaki fırsatları değerlendirmek mal ve hizmet üretmek amacıyla sermaye, doğal kaynak, emek gibi üretim faktörlerinin bir araya getirilerek, işletmesiyle ilgili faaliyetler olarak tanımlanabilir (Tekin, 2009:2-3). Girişimcilik eyleminin ilk aşaması girişimcilik isteği olarak kabul edilir. Girişimcilik

teorisini geliştirmek amacıyla araştırmacılar, ilk kez girişimcilik faaliyetine girişecek kişilerin girişimcilik isteğini etkileyecek faktörleri anlamaya ihtiyaç duymaktadır. Girişimciliği etkileyen faktörler, kişisel niteliklerin bir kombinasyonu olan deneyim ve eğilim, kişisel alt yapı (eğitim, kültür, vs.) ve kişisel özelliklerden oluşur (McGee vd., 2009:965). Fırsatların önemine dikkat çeken bir düşünce biçimi ve planlı bir davranış türü olarak da kabul edilen girişimcilik, günümüzde birçok ekonomist ve davranış bilimci tarafından, toplumda politikacılar kadar etkin rol alacağı yönünde kabul görmektedir (Krueger, 2000:411).

Girişimciler üzerindeki baskıların en yoğun olduğu sektörlerden biri de turizm sektörüdür. Dinamik ve sürekli değişen bir yapıya sahip olan turizm sektörünün hem küresel hem de bölgesel düzeyde gelişiminde, girişimcilik kritik bir faktördür. Turizm arzı, turizm girişimciliği önderliğinde yaratılabilmektedir. Turizm girişimcileri olmaksızın turistik gelişmeden, turistik üründen, tanıtımdan ve turizm talebinden bahsedebilmek oldukça zordur (Kozak ve Yılmaz, 2010:86). Turizm girişimcileri de genellikle ürün yaşam kalitesinden çok kar maksimizasyonunu düşünürler. Turizm girişimcilerinde bir kısmı ise girişimci davranışı olarak yerleşmiş kalıpları (müşteri memnuniyeti, kalite vb.) kabul etmektedir (Hallak vd., 2012:144).

Günümüzde turizm girişimcileri içerinde kırsal girişimcilik ya da benzer bir ifade olan ekoturizm girişimciliğine ilgi artmaktadır. Literatürde girişimcilik ve kırsal turizm kalkınması ile ilgili az çalışma bulunmaktadır. Çok az araştırma, girişimci ve paydaşlarını incelemiş ve konu olarak girişimcilik faaliyetlerine yer ayırmıştır Genellikle turizm girişimcilerinin özel uluslararası yerlerdeki uygulamaları sunulmaktadır. Özgü eserlerden bazıları 1999 yılında

yazılmış Turizm ve Küçük Girişimciler-Ulusal Gelişme Politikası ve Girişimcilik Kültürü: Endonezya Örneği'dir. Turizm sektöründe girişimcilik konusunu inceleyen birçok çalışma, girişimcilik özellikleri, motivasyonları ve türleri, girişimci kaynağı ve girişimci iklimi şeklinde düzenlenmiştir (Klıne, 2007:45).

Girişimciler, ilgili endişelere ve motivasyonlara göre tanınabilir tiplere göre karakterize edilmiştir. Ekoturizmin küçük işletme sektörü içinde girişimciler, işletme hedefleri, yaşam tarzı beklentileri ve en önemlisi sürdürülebilir çevresel uygulamalarla ilgili rakip hedefleri dengelemelidir. Sırakaya et al. (1999), örneğin, eko-girişimcilerin ekoturizmi pazar beklentileriyle uyumlu hale getirirken, turistleri eğitirken topluma fayda sağlayan benzersiz ve sürdürülebilir işletmeler geliştirdiğine dikkat çekiyor. Bir eko-girişimcinin bu hedeflere bağlılığı, ekoturizm sertifika programları aracılığıyla doğrulanır ve onaylanır. Bu doğal özellikler göz önünde bulundurularak, burada ekoturizmin, sektörün çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal değerleri ifade etmesiyle tutarlı olarak belirli girişimci türleri çekebileceği öne sürülmektedir.

Eko-girişimciler, yoksul ev sahibi topluluklara yatırım, iş yaratma ve müşterileri çevresel konularda eğitmeyi içeren hedefleri takip ederek ticari ekoturizm operasyonlarında sosyal değer üretir. Dünya çapında rapor edilen örnekler, ekoturizmin topluluk katılımına ve ekonomik faydaların adil dağılımına yaptığı güçlü vurguyu belgelemektedir. Bu nedenle ekoturizm işletmeleri geliştiren eko girişimciler, ekonomik ve sosyal değeri başarılı bir şekilde sunan ticari işletmeler yaratan sosyal girişimciler olarak düşünülebilir.

İkinci bir ortaya çıkan tür, sürdürülebilir girişimciliktir. Sürdürülebilir girişimcinin tanımlayıcı misyonu, kaynakların

korunması, teşvik edilmesi ve sürdürülebilir kullanımıdır. Sürdürülebilir girişimciler, sürdürülebilirlik hedeflerini ekonomik değer yaratma dâhil olmak üzere geleneksel iş hedeflerinin önüne koyar. Sürdürülebilir girişimcilerin temel motivasyonlarından biri, çevresel etkileri azaltmak için operasyonel kaynakların daha verimli kullanılmasıdır.

Sosyal girişimcilere benzer şekilde, sürdürülebilir girişimciler, geleneksel ürün veya hizmetlere sürdürülebilir alternatiflerin üretimini teşvik ederek sosyal değer yaratır. Örneğin, sürdürülebilir bir girişimci, mevcut ürünlerle rekabet etmek için pazar ürünlerini geri dönüştürebilir (ör. Bu ticari faaliyetler, atık malzemelerin yeniden kullanımı yoluyla topluma hizmet eder ve böylece sosyal ve sürdürülebilir girişimcilik türlerinin nasıl örtüştüğünü gösterir. Ekoturizm, nispeten düşük etkili ticari operasyonların çevresel kaynak tabanını koruduğu, yerel istihdam fırsatları yarattığı, yerel topluluklardan ekonomik sızıntıyı en aza indirdiği ve yakın bölgenin kültürel mirasını koruduğu başka bir örnek sunar. Bu girişimler aynı anda hem sosyal hem de sürdürülebilirlik değeri yaratır.

Girişimci bireylerin ticari girişimleri tarafından desteklenen dengeli bir yaşam tarzı aradığı durumlarda yaşam tarzı girişimciliği kabul edilebilir. Küçük turizm işletmesi araştırmaları, işletmecilerin özerkliği, çabaların tanınmasını ve iş kararları üzerinde kontrolü kapsayan gelişmiş yaşam tarzları aradıklarını bildirmektedir. Yaşam tarzı girişimcileri, kısıtlı profesyonel kariyerlerden kaçmak için bu yolu seçebilirler. Açıkçası, ekoturizm işi bu kategoriye kolayca sığabilir. Burada eko-girişimciler, kişisel tutkuları, hedefleri veya ilgi alanları ile uyumlu iş yollarını takip ederek kariyerlerini yönetmek için fırsatlar seçeceklerdir.

Bu nedenle ekoturizm, bir eko-girişimcinin mali, sosyal, sürdürülebilir veya yaşam tarzı hedeflerini tek başına veya birlikte gerçekleştirmeye yönelik bir yol sağlar. Yine de ekoturizm girişiminin yaratılması ve geliştirilmesinde çoklu eko-girişimci hedeflerin rolleri ve önceliklendirilmesi şu anda bilinmemektedir. İlgili bir soru, eko-girişimcilerin ticari rekabet ve genişleme fırsatları tarafından sunulan ticari gerçeklerle karşı karşıya kaldıklarında bu rollerin ve önceliklerin nasıl gelişebileceği ile ilgilidir (Swan ve Morgan, 2016: 121-122).

4.2. Ekoturizm Girişimciliğinin Geleceği

Turizm endüstrisinin genel büyümesi ile bu, ekoturizm fırsatı da dahil olmak üzere doğa temelli turizmin genişlemesini de teşvik etmektedir. Genel olarak, doğa temelli turizm, öncelikle doğal çevreye dayanan herhangi bir turizm biçimini ifade ederken, ekoturizm, çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını artıran doğal alanlara sorumlu seyahate odaklanır. Son yıllarda doğa temelli turizm ve ekoturizm, küresel olarak turizm endüstrisinin tamamından üç kat daha hızlı büyümektedir. Öncelikle doğaya dayalı cazibe merkezleriyle ilgili olarak, bazıları ekoturizmin %10-30 arasında tahmin edilen yıllık büyüme ile büyüdüğünü iddia etmektedir. Sürekli büyüme nedeniyle, ekoturizmin önümüzdeki yirmi yılda diğer turizm türlerinden daha hızlı büyümesi beklenmektedir.

Dünyanın en büyük ve en eski ekoturizm organizasyonlarından biri olan Uluslararası Ekoturizm Topluluğuna (TIES, 2006) göre son yıllarda birkaç uluslararası ekoturizm araştırması yapılmıştır (örneğin, Avrupa ve Kuzey Amerika). Bazıları uluslararası ekoturizm pazarları hakkında ilginç

bulgular ortaya koymaktadır. Örneğin, Avrupa'dan yapılan bir anket Avrupalı gezginlerin %20-30'unun sürdürülebilir turizmin ihtiyaçları ve değerlerinin farkında olduğunu bildirmektedir. Almanya'da, gezginlerin %65'i çevre dostu kaliteli ürünler beklerken, %42'si çevre dostu turizm tedarikçileri bulmanın önemli olduğunu düşünmektedir. İngiltere'den yapılan bir başka anket, birçok İngiliz gezginin iyi çalışma koşullarını garanti etmek, çevreyi korumak ve turistik destinasyondaki yerlileri desteklemek için yazılı bir kodu olan bir şirketle gitme olasılığının daha yüksek olacağını söylemiştir. Ayrıca anket, İngiliz gezginlerin %87'sinin tatillerinin çevreye zarar vermemesi gerektiğini söylediğini de bildirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, ABD ekoturizm pazarı hakkında ilginç bulgular ortaya koyan TIES'ye (2006) dayanan bazı ekoturizm araştırmaları vardır. Örneğin, anket, ABD'ye giden eğlence amaçlı seyahat edenlerin yaklaşık %13-15'inin ekoturist olarak kabul edilebileceğini ve bunların yaklaşık beşte birinin denizaşırı seyahat ederken milli parkları ziyaret ettiğini veya yürüyüşe, bisiklete, kampa ve kayak yapmaya gittiğini göstermiştir. Başka bir araştırma, ulusal ormanlara, parklara, anıtlara, korunan alanlara, vahşi yaşam sığınaklarına ve rezervlere yılda yaklaşık 900 milyon ziyaret olduğunu ortaya koymaktadır. Bu küresel turizm durumuna dayanarak, bugün birçok uluslararası turistin ekoturizm de dâhil olmak üzere sorumlu turizm konusunda daha fazla endişe duyması muhtemeldir. Bu, uluslararası turizmin sürekli büyümesi ve değişen turist davranışları ile ekoturizmin önümüzdeki on yılda ana turizm sektörlerinden biri olarak göründüğünü ima etmektedir (Sangpikul, 2010:109-110).

Ekoturizm, turizm sektörünün en hızlı büyüyen çeşitlerinden birisidir. Özellikle 10 yıldan fazla bir zamandır

seyahat endüstrisi içinde oldukça popüler bir turizm çeşidi haline gelmiştir. 1990'lı yılların başında %20-%30 arasında yıllık büyüme oranı olan ekoturizm veya doğaya dayalı turizm, 2004 yılında tüm turizm endüstrisinden 3 kat daha hızlı büyümüştür (Yılmaz, 2008:88). Büyüyen bir sektör olan ekoturizm, ülkeler açısından ekonomik fayda yaratması yanında ülke tanıtımları için de bir fırsat oluşturmaktadır.

Ülkemiz içinde ekoturizm turizm gelirlerinin artması ve ülke tanıtımı açısından önemli bir değer olacaktır. Kitle turizmine yönelik olarak kıyı turizmi açısından turistlerin tercih ettikleri ülkeler arasında 6. sırada yer alabilen ülkemiz, turizm gelirleri açısından ise 12. sırada bulunmaktadır. Bu durum ülkemize düşük gelirli turistlerin geldiğini göstermektedir. Önceki kısımlarda değindiğimiz üzere gelir seviyesi yüksek olan ekoturistleri çekebilmek turizm gelirlerini arttıracaktır.

Türkiye'de tarım sektöründe yaşanan olumsuzluklar nedeniyle pek çok çiftçi ailenin genç kuşağı kendilerine tarım dışında çalışabilecekleri işlerin arayışı içindedir. Çeşitlendirme stratejisi olarak tatil çiftliklerinin geliştirilmesi ise kırsal kesimde yaşanan bu tür istihdam sorununu büyük oranda giderebilecektir. Aynı zamanda ekoturizm tarım sektöründeki dalgalanmalardan etkilenen aileler için ek gelir yaratacaktır. Kırsal kesimin ekonomik gelir elde etmesi de bir başka sorun olan göçü engelleyip bölgesel kalkınmayı sağlayacaktır. Ekoturizm girişimciliğinin özellikleri kısmında da değindiğimiz üzere kırsalda yer alan kadın girişimciler için ekoturizm bir fırsat yaratmaktadır.

Bununla birlikte dünya ile paralel olarak doğa ve çevre bilincinin, organik ve yöresel ürünlere ilginin artması, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te de ülkemizdeki bazı bölgeleri ekoturizm

alanları olarak belirlemesi ülkemizde ekoturizmin hem devlet hem de bireyler tarafından daha da önemseneceğini gelecekte ekoturizme yönelik teşviklerin artacağını ve ekoturizm pazarının büyüyeceğini göstermektedir. Kısaca ekoturizm girişimciliği geleceği parlak olan bir girişimcilik türüdür.

4.3. Ekoturizm İşletmeciliği

Turizm endüstrisinin gelişiminin giderek daha hızlı olduğu kanıtlanmıştır, bu nedenle her ülkenin farklı kültürlerden ve mevcut doğal kaynakların çeşitliliğinden yararlanarak ve turizm kaynaklarının çok karmaşık bir varlığı olan endüstrilerden biri olduğunu düşünerek, dövizi artırma, diğer bir deyişle ekonomiyi artırmaya yönelik bir çaba olarak turizm endüstrisini büyütmek için rekabet etmektedir. Turizm endüstrisinin karmaşıklığı geniş çapta incelenmiştir, örneğin, Ritchie, (2004), Stabler ve diğerleri. (2009), bu sektörün kaosa meyilli olduğunu ve felaketlere dönüştüğünü, bu nedenle turizm endüstrisinin yönetiminde krizin üstesinden gelmek için bir çözüm ve stratejik yaklaşıma ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Bu nedenle mesleki gelişim çabası gerektirir. Ticari kâr hedeflerine ek olarak, turizm işletmelerinin yerel gelenek ve kültürün korunmasını etkileyebileceği umuduyla turizm dünyasında değer ve sürdürülebilirliğe de öncelik verilmelidir. Ekoturizm, profesyonelce paketlenmiş, önceden eğitilmiş ve eğitim unsurlarını, ekonomideki iş sektörlerini içeren ve yerel nüfusun refahını artırabilen ve çabalarından kaçmayan bir seyahat alanı gezisinin faaliyetleri hakkında bir kavramdır (Simarmata ve Astuti, 2020: 131).

Ekoturizm genellikle doğa temelli turizm, vahşi yaşam turizmi ve macera turizmi gibi doğal çevreye dayalı tüketim dışı turizmin diğer biçimleriyle ilişkilendirilir. Uygun

bir şekilde, özel ilgi turizmi veya hem yerel hem de uluslararası turistlere hitap eden bir özel turizm ürünü olarak tanıtılabilir. Ekoturizm paydaşları arasında ekoturizm iş sektörü (ör. tur operatörleri, konaklama), ekoturizmin başarısına katkıda bulunan ana bileşenlerden biridir (Sangpikul, 2010:109).

Ekoturizm ve iş? İki kelime birbirine uzak bir kavram gibi görünmektedir. Pek çok insana göre ekoturizm, ideolojik veya felsefi olarak saf bir yapı olarak görür ve aşağılık ticari düşüncelerle lekelenmemelidir. Turizm işletmesi genellikle yalnızca kârla ilgilenen ve ev sahibi topluluklara veya çevrelere saygı göstermeyen olarak kabul edilir. Ekoturizm ve iş nasıl bağlantılı olabilir? Pek çok insanın anlamadığı şey, ekoturizmden net olumlu faydaların ancak kendi kendini destekleyen bir faaliyet olması durumunda tahakkuk edebileceğidir, bu da ticari olarak uygulanabilir olması gerektiğidir. Kültürel, sosyal ve ekonomik faydalar ancak ekoturizm yeterli kar sağladığında ortaya çıkacaktır. Uygulanamaz faaliyetler, kıt kaynaklar üzerinde net bir azalmayı temsil eder ve ev sahibi toplulukları sömürüye maruz bırakır. Benzer şekilde, ekoturizm, finansal olarak da sürdürülebilir olduğunda, ekolojik olarak sürdürülebilir görevini yerine getirme olasılığı yüksektir. Daha fazla kaynak tüketen faaliyetlere çekici bir ekonomik alternatif sağladığında, yalnızca doğal alanların korunması için güçlü bir güçtür. Benzer şekilde, kârlı olmayan işletmeler, sınırlı kaynaklarını işi ayakta tutmak için gereken temel faaliyetlere tahsis ederek mücadele edecekken, kârlı işletmeler çevreye karşı sorumlu olmakla ilgili maliyetleri karşılayabilirler (McKercher, 2001).

Küçük sanayi ve tarıma dayalı sanayi dışında temel gelir kaynaklarından biri olan ekoturizm sektörü, turizmi destekleyen topluluklar için çeşitli işletmelerle istihdam olanaklarını genişletme çabalarının yanı sıra döviz yaratmanın da

bir aracıdır. Bir bölgenin gelişimi yoluyla ekoturizmin ilerlemesi birbirine bağlıdır, yani ekoturizm sektörü ne kadar gelişmişse, ekoturizm sektörünün yerel yönetimlere yapacağı katkı o kadar büyük olur, böylece bir bölgenin gelişimi daha ileri düzeyde olur. Bunu başarmak için ekoturizmin ilerlemesini destekleyen tesisler ve daha iyi altyapı maksimize edilmelidir (Simarmata ve Astuti, 2020: 131). Bununla birlikte, birçok farklı ekoturizm işletmesi türü ve türü mevcut olmasına rağmen, Higgins bu sektör hakkında nispeten az bilginin mevcut olduğuna dikkat çekiyor. Ürün çeşitliliğini tanımlamanın yanı sıra, ekoturizmin iki temel alanına da odaklanıyor: ekoturizm ağları ve ekotur operatörü organizasyon türleri. Ekoturizm, insanları doğal veya yakın doğal alanlara tanıtmayı içerir. Bu durum için, potansiyel turisti işletmeciyle ilişkilendirmek için karmaşık bir ilişkiler dizisi mevcut olmalıdır. Gelen, giden ve yerel tur operatörlerinin hepsinin başarılı ekoturizmde oynayacağı bir rolü vardır. Benzer şekilde, ekoturizmi bir fon yaratma faaliyeti olarak yürüten koruma derneklerinden topluluk gruplarına, üniversitelere ve ticari tur operatörlerine kadar birçok farklı operatör türü vardır. Her birinin biraz farklı bir odağı ve biraz farklı operasyonel değerleri vardır (McKercher, 2001).

Ekoturizm işletmeleri çevresel kaygılarla uyumlu iş hedeflerini benimser. Bu yöntem, sürdürülebilir iş uygulamaları, ev sahibi topluluklarla olumlu ilişkiler ve müşteriler arasında doğal çevre için takdir endişesinin teşvik edilmesini sağlar. Araştırmalar, ekoturizm operatörleri tarafından uygulanan girişimci davranışları henüz ortaya çıkarmamıştır. Örneğin, bu işletme sahiplerinin tipik veya benzersiz bir sosyal girişimcilik biçimini temsil edip etmediği bilinmemektedir. Eğer öyleyse, sosyal değerlerin ekoturizm

iş gelişimini nasıl yönlendirdiği, kısıtladığı veya tamamladığı konusunda önemli sorular ortaya çıkıyor.

Bir ekoturizm işi geliştirmek için varsayılan girişimci motivasyonlar arasında ekonomik özlemler, iş özerkliği arzuları, idealize edilmiş bir yaşam tarzının yaratılması ve sürdürülebilir çevresel veya kültürel uygulamaların halka tanıtılması yer alır. Sosyal veya sürdürülebilir girişimci davranışla bağlantılı bu ekonomik olmayan motivasyonlar, turizm ve diğer sanayi sektörlerinde bulunan küçük ve orta ölçekli işletmeler için rapor edilmiştir.

İş geliştirme motivasyonlarından bağımsız olarak, ekoturizm operatörleri ekonomik canlılığı korumalıdır. Bu, ticari iş unsurları (ör. kâr ve büyüme) ile sosyal hedefler (ör. yaşam tarzı seçimi, sınırlı çevresel etkiler ve sosyal değerleri beslemek) arasında bir denge gerektirebilir. Bir dengeye ulaşılamazsa, o zaman ekoturizm iş modelinin kilit kiracıları tehlikeye girer. Örneğin, bir girişimcinin müşteri sayısını ve işletme karlılığını artırmak için giriştiği bir girişim, vahşi yaşamın yer değiştirmesi gibi yüksek kullanım düzeyindeki etkiler yoluyla çevresel kaynak tabanını tehdit edebilir (Swan ve Morgan, 2016: 121).

Literatüre göre ekoturizm işletmeciliği ile ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar, tümü daha güçlü ekoturizm iş sektörünü ve sürdürülebilirliğini destekleyen ekoturizm iş operasyonlarının farklı konularına odaklanmaktadır. Mevcut çalışmalar arasında ekoturizm işletmeciliği literatürüne öncelikle Batılı bakış açısının hâkim olduğu görülmektedir. McKercher ve Robbins (1998), Avustralya'daki doğa temelli tur operatörlerini etkileyen iş geliştirme konularını araştırmıştır. Çalışma, doğa temelli bir tur işletmesi yürütmenin sorunlarının, diğer küçük işletme

türlerinin karşılaştığı genel sorunlara benzer olduğunu ortaya koymuştur. Sektörde başarılı olmak için çalışma, tur operatörlerinin çok yetenekli personele odaklanması, etkili iş planlaması geliştirmesi, yönetimi geliştirmesi ve müşterilere tatmin edici ürünler sunmak için operasyonel becerileri geliştirmesi gerektiğini öne sürmüştür. Bu özelliklerin eksikliği, işletmenin başarısını olumsuz etkileyebilmektedir. Silva ve McDill (2004), Pennsylvania ve Maryland'de (Amerika Birleşik Devletleri) ekoturizm tedarikçisi başarısının önündeki engelleri araştırmıştır. Çalışma işletme sahipleri, tur operatörleri ve yerel yönetim personelinin bakış açılarını incelemiş ve bu paydaşların karşılaştığı sorunların iş deneyimi, devlet desteğinin kıtlığı ve sınırlı kaynak tabanı ile ilgili olduğunu ortaya koymuştur. Sonuçlar, devlet kurumları ve iş adamları, ekoturizm tedarikçilerinin başarısı ile ilgili bazı engeller üzerinde anlaşmaya varırken, sağlayıcıların ihtiyaçlarına ve ekoturizmin yerel ekonomideki rolüne ilişkin bakış açılarında farklılıklar olduğunu göstermiştir (Sangpikul, 2010:115-117).

4.4. Ekoturizm İş Fırsatları ve İş Planı

İş fırsatları, fayda elde etmek için avantajlarla birlikte gelen fırsatlardır. Bu, kâr fırsatları sağlayabilecek bir zamanda ortaya çıkan bir fırsat olarak yorumlanabilir. Bu fırsatlar, enerji ve düşünceler yönlendirilerek kullanılırsa mümkündür. Çevremizde birçok iş fırsatı var, ancak hepsinin uzun vadede kârlı olma potansiyeli yok. Satış değeri olan, gerçek, kalıcı ve sürdürülebilir, mevsimlik bir iş değil, iş ölçeği büyütülebilir, bir iş kurmanın çok büyük ve karlı bir iş olmadığı potansiyel iş fırsatlarının bazı özellikleri şunlardır. Bu arada, iyi bir iş fırsatı, kendinizi başkası kılığına sokmak değil, orijinal araştırma ve kişisel düşüncenin sonucudur,

fırsat, pazardaki rekabetteki değişiklikleri önceden tahmin edebilmelidir, bunun gerçekleşebileceği inancı, fırsatlar var olmalıdır, istekler doğrultusunda işletmenin yapılabilirliği ve işletmeyi yürütürken duyulan haz test edilmiştir.

İş fırsatı ilhamının ortaya çıkmasında etkili olan faktörler;

(1) iç faktörler, diğerlerinin yanı sıra kişinin kendisinden kaynaklanan faktörlerdir: kişinin kendisinde var olan içgörü veya bilgi, iş dünyasında veya iş dünyasında deneyim, deneyim ve yetenek bir sorunu çözme ve durumu veya koşulu anlama yeteneğidir,

(2) dış faktörler, diğerleri arasında, dışarıdan kaynaklanan faktörlerdir: Ortaya çıkan ve karşılaşılan ve çözülmeyen problemler, problemlere çözüm bulmada zorluklar, yapmak için iyi düşünmek kendisi veya başkaları için ulaşılmamış veya yerine getirilmemiş bir koşul ve gereklilikten yeni bir şeydir (Simarmata ve Astuti, 2020: 132).

Tüm iyi yönetilen organizasyonlar gibi, ekoturizm işletmeleri de başarılı olmak için sağlam iş planlamasına ihtiyaç duyar, ancak planlama süreci diğer endüstrilerden farklıdır çünkü sosyal ve çevresel faktörlerin de dikkate alınması gerekir. Bir iş planı, bir işletmenin izleyeceği yolu ana hatlarıyla belirtir ve işletmenin izleyeceği temel hedefleri ve stratejileri tanımlar. Fizibilite analizi sürecinde olduğu gibi, bir iş planı hazırlamak, işletmedeki katılımcılara hem mevcut durumları hakkında daha fazla şey öğretmek hem de uzun vadeli başarıya giden yolu gösteren bir yol haritası sunmak açısından yardımcı olacaktır.

Bununla birlikte, bir iş planının temel amacı, işin başlatılması veya genişletilmesi için finansman sağlamaktır. Plan, potansiyel yatırımcılara işin vizyonu ve yönü hakkında değerli bilgiler sağlayarak, işe para yatırmaları gerektiğini kanıtlıyor (finansman hakkında daha fazla ayrıntı için Bölüm

6'ya bakınız). İş başladıktan sonra plan, şirketin faaliyetlerini ve hedeflerini tedarikçilere, çalışanlara ve topluma iletmek için de faydalı olacaktır.

Bir iş planı hazırlarken, işletme sahipleri planın hedef kitlesini dikkatli bir şekilde düşünmelidir. İş planları, toplanan bilgilerin dış izleyicilere sunulmasına daha fazla önem vermeleri bakımından fizibilite çalışmalarından farklıdır. Fizibilite çalışmalarının nesnel ve şüpheci bir tonu varken, iş planları daha ikna edici ve kendinden emin olmalıdır. İş planları ayrıca, bir kredi yöneticisini veya başka bir finans yetkilisini, işin yeterince istikrarlı olduğuna ve kurumun parasını riske atacak kadar vaatte bulunduğuna ikna etmeye yetecek kadar doğru bilgiyi içermelidir. İş planları, işin planlarını ve vizyonunu çalışanlara iletmek için dâhili olarak da yararlıdır. Bir iş planı yazarken, işletme sahipleri ve katılımcılar bunu yalnız yapmak zorunda değildir. Bir iş planı yazma konusunda deneyimsizlerse, fon kuruluşunun aldığı ilk izlenimden bu yana, iş planının olası yatırımcılara sunulmadan önce tavsiye, girdi ve revizyon sağlayabilecek bir danışman veya danışmanla çalışmak akıllıca olacaktır.

İşletme sahibi, iş planının yazılmasına yardımcı olması için bir danışman tutarsa, planın işletmenin vizyonunu iletmesini sağlamak için sahibinin yine de danışmanla yakın bir şekilde çalışması gerekir. Bir danışman çok fazla girdi olmadan ayrıntılı bir belge üretebilse de, böyle bir planın değeri çok az olacaktır çünkü mal sahibinin niyetlerini ifade etmeyecektir. Bu nedenle danışmanın rolü, mal sahibiyle birlikte planlama sürecine katılmak, her adımda mal sahibinin görüşlerini açıklamak, planın yapısı hakkında tavsiyelerde bulunmak ve tuzaklardan kaçınmaya yardımcı olmak olmalıdır (Drumm vd, 2004:63).

BEŞİNCİ BÖLÜM

EKOLOJİK ÇİFTLİKLER VE OTELLER

5.1. Ekolojik Otellerin Tanımı ve Özellikleri

Günümüz tüketicilerinin sosyo-demografik yapılarında yaşanan gelişmeler, kültür düzeylerinin yükselmesi, turizm talebinde ve seyahat pazarlarında önemli değişikliklere neden olmuştur. Doğal ve kültürel çevresi bozulmamış kırsal alanların, insanlara stresten ve karmaşadan uzak, huzurlu ve rahat bir yaşam şeklini sunmasının anlaşılması ve çevre bilincinin giderek artması insanları, doğal ve kültürel seyahatlere yönlendirmiştir. Yaşanan bu gelişmelere bağlı olarak, turizm literatüründe çiftlik turizmi, çiftlik tatilleri, agro-turizm, tarım turizmi, yeşil otelcilik, ekolojik otel, ekolojik yaşam çiftlikleri gibi pek çok şekilde adlandırılan tatil çiftliklerine yönelik talebin de giderek arttığı görülmektedir (Yılmaz, 2008:109).

Kırsal alanlara dönüş isteğinin 1960'lı yıllardan sonra başlaması ve rekreasyon amaçlı olması nedeniyle, çiftlik turizmi tercih edilir bir boyut kazanmıştır. Çiftlik turizminin yapıldığı tatil çiftlikleri aşağıdaki türlerde toplanmaktadır:

- Tarımsal büyük çiftlikler,
- Özel çiftlikler,
- Tarihi yöre çiftlikleri,
- Çalışma çiftlikleri,
- Sportif ve rekreasyonel çiftlikler,
- Çiftlik ormanı işletmeleridir.

Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen Kırsal Alan Turizmi konulu kongrede, rekreasyon faaliyetlerinin yapıldığı çiftlikler iki gruba ayrılmıştır. Bunlar tarım ve tatil çiftlikleridir (Altan, 2006:54).

Tatil çiftliklerinin geliştirilmesine yönelik 1960'lardan günümüze kadar bazı çalışmalar yapıldıysa da tatil çiftlikleri ile ilgili olarak kapsamlı bir tanımlama ve teorik bilgi bulunmamaktadır. Bunun birkaç nedeninden söz edilebilir. Birinci neden, bir dizi aktiviteden oluştuğu için çiftlik turizminin tam ve net bir tanımının yapılmasının güç olmasıdır. İkinci neden olarak, bazı işletmelerin resmi turizm araştırmalarına katılmak istememelerinden dolayı bu tür küçük, kırsal girişimlere yönelik veri noksanlığının bulunması gösterilebilir. Son olarak, birbirleriyle tutarsız ve toplam sayıyı temsil etmeyen veri kaynaklarıyla sektörün büyüklüğünün ve gelişiminin ölçülmesinin zor olmasıdır. Örneğin, bugün Kanada'daki toplam tatil çiftliği sayısı Las Vegas'taki orta büyüklükteki tek bir otele eşittir. Tüm bu nedenlerin bir sonucu olarak tatil çiftlikleri kavramı az bilinmekte ve araştırmacıların işletmecilere veya turistlere yönelik olarak gerçekleştirdikleri araştırmalara yönelik veri elde etmek için çok daha fazla çalışmaları gerekmektedir.

Tatil çiftliği kavramının net bir şekilde tanımının yapılması özellikle Avrupa için önem taşımaktadır. Konuyla ilgili en fazla literatürün, Avusturya ve İngiltere gibi ülkelerden elde edilmesinin en önemli nedeni bu ülkelerin tatil çiftlikleri konusunda oldukça deneyim kazanmalarıdır.

Çiftlik turizminin tanımlanması ile ilgili olarak Busby ve Rendle (2000:636) tarafından yapılan kronolojik sıralama şu şekildedir;

- Dart (1974); faaliyetteki bir çiftlikte her turist veya rekreasyon girişimi çiftlik turizmini ifade eder,
- Hoyland (1982); çiftlik turizmi faaliyetteki bir çiftlikte geçici konaklama ve bir takım rekreasyonel aktivitelerin sunulmasıdır,
- Frater (1983); tatil çiftlikleri, faaliyet halindeki bir çiftliğin bulunduğu ve hatta çiftlik faaliyetlerine katılımın sağlandığı turizm girişimleri olarak tanımlanabilir,
- Murphy (1985); tatil çiftliği, turizm işletmeciliğinin bazı şekilleriyle öncelikli işlevi olan tarım uygulamalarını bütünleyen, faaliyetteki çiftliktir,
- Wales Tourist Board (1986); tatil çiftlikleri, büyüklüğüne ve türüne bakılmaksızın öncelikli faaliyeti tarım olan ve turizmi ek bir faaliyet olarak gerçekleştiren çiftliklerdir,
- Denman ve Denman (1990); faaliyetteki bir çiftlikte turistler için hizmetlerin sunulmasıdır,
- Pearce (1990); tatil çiftlikleri, mülkiyetinin ve aktif katılımının çiftçi tarafından karşılandığı, küçük ölçekli turizm girişimleridir,
- Davies ve Gilbert (1992); çiftlik turizmi, faaliyet göstermekte olan bir çiftlikte, çiftlik yaşamını paylaşabilen hem konaklamakta olan hem de günübirlik ziyaretçilerle gerçekleştirilen kırsal turizmin bir türüdür,
- Roberts (1992); çiftlik turizmi, insanların devamlı yaşadıkları, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında faaliyet göstermekte olan bir çiftliğe gelerek bir gün veya daha

uzun süre ile konaklamalarından doğan turizm şeklidir,

- Denman (1994); çiftlik turizmi faaliyetteki bir çiftlikte turistlere yönelik birtakım hizmetlerin sunulması ilgili bir terimdir,
- Clarke (1996); çiftlik ve çevresini çok az tanıyan veya hiç tanımayan turiste turizm olanaklarının sunulmasıdır,
- Ilbery vd. (1998); çiftlik turizmi, çiftlik işletmelerinin gelişimini sağlamanın yollarından biri, alternatif bir çiftlik girişimi olarak kavramlaştırılmıştır (Yılmaz, 2008:110-111).

Bu tanımlamaları da dikkate alarak ekoturizm çiftliklerini şu şekilde tanımlayabiliriz: Ekoturizm çiftlikleri hem orada bir süre yaşayarak hem de sadece günübirlik ziyaretler yaparak çiftlik yaşamını paylaşmak isteyen misafirlerine konaklama ve yeme içme olanaklarının yanında bir takım açık hava etkinliklerine de katılma imkânı sunan, bunun yanında asıl işi tarım ve hayvancılık olan çiftlik işletmeleridir (Tekin ve Kasalak, 2013:385).

Çiftlik turizmi insanların sürekli yaşadıkları, çalıştıkları ve her zamanki sosyal temel ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında, faaliyette olan bir çiftliğe gelerek günübirlik veya daha uzun süreli konaklamalarla bu çiftlikteki tarımsal faaliyetlere katılmalarıyla oluşan bir turizm türüdür. Çiftlik turizminin yapıldığı çiftliklerde asıl amaç; tarımsal faaliyetler yapmak, hayvancılık ve üretilen tarımsal ürünlerin satılmasıdır. Aynı zamanda bu çiftlikler turizm aktivitelerini de faaliyetlerine dâhil ederek sanayileşmiş şehirlerde-ülkelerde yaşayan insanlara rahatlama, doğayla baş başa olma imkânı sağlamaktadır.

Çiftliklerde ziyaretçilere, yöreye özgü tatlar sunulmakta, inek sağma, koyun gütme, yün kırpma, çiftlik hayvanlarını besleme, meyve toplama, yabani otları çapalama- yolma, hasat yapma, at binme gibi faaliyetler sunulmaktadır. Bu aktivitelerin yanında yapılabilen doğa yürüyüşü, bisiklet turları, fauna inceleme gibi tek başına da yapılabilen turizm türleri de çiftliklerin faaliyetleri arasına eklenerek çeşitlilik sağlamaktadır. Yine aynı şekilde yerel festivaller, müzeler, sanatsal sergiler, el sanatlarının satışı, eğitsel geziler, eğlendirici faaliyetler, kültürel olaylar, doğal çekiciliklere yönelik aktiviteler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Tarım turizmi çerçevesinde çiftlik turizm hizmetlerinden farklı olarak konserveler, hamur işleri, peynirler gibi evde yapılan ürünlerin tadılması, çiftlik ürünlerinin satın alınması, gündelik tarım faaliyetlerine katılma, yöresel kültürü ve gelenekleri görme (dans, müzik, kıyafet vb.) gibi faaliyetlerde yapılabilmektedir (Kılıç ve Kurnaz,2010:45).

Çiftlik evleri şehir dışında huzurlu yerlerde olduğu için birçok kişiyi cezp etmektedir. Doğal ortam, hayvanlar, çiftlik yaşamı gibi birçok etken insanları bu tür yerlere yönlendirmektedir. Tarım turizminin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için çiftçilerin uzmanlar tarafından eğitilmesi gerekmektedir. Konuk ağırlamada, sosyal beceriler önemli olduğu için çiftçilerin konuk ağırlamayı sevmesi gerekmektedir. Ayrıca çiftçiler konukların kaldığı süre boyunca arkadaşça davranmalı ve arkadaşça yaklaşımı sürdürebilmelidirler (Artuğer vd, 2013:2).

Çevreye duyarlılığı en önemli özelliği olan ekolojik çiftlikler, yeşil otel ya da çevreye duyarlı oteller olarak da isimlendirilmektedir. Bu otellerin ekolojik niteliğini kazanması için bazı hususlara dikkat etmeleri zorunludur. Uluslararası Otel ve Restoranlar Birliği' (IH&RA) nin *Otellerde Çevresel*

Açıdan İyi Uygulamalar: Yeşil Otelcilik isimli çalışmasında otelcilik konusundaki çevre yönetim yaklaşımlarının çok çeşitlilik gösterdiği vurgulanmıştır. Bu yaklaşımların temelini oluşturan kriterler şunlardır:

- Her bölgenin çevresel öncelikleri,
- Su, enerji, atık bertaraf ve diğer kaynakların maliyeti,
- Yerleşim alanın konumu ve büyüklüğü,
- Teknolojik olanaklar,
- Yeşil tüketimciliğin düzeyidir.

Yeşil otelcilik de çevresel açıdan duyarlı uygulamalar; mimari tasarım, peyzaj düzenleme, su, enerji, atıklar, emisyonlar ve destek önlemlerdir (Dilek ve Şahin, 2002:101). Bunun dışında çevreye duyarlı olabilmek için bazı unsurlara dikkat eden ekoturizm birliktelikleri de söz konusudur. Ekoturizm konusuna duyarlı ve bu alanda kendi kriterlerini ortaya koyan "Environmentally Friendly Hotels" adlı site de dünyanın dört bir yanından otel, motel ve tatil köylerini sayfalarında duyurarak, konuya duyarlı potansiyel turistlerin dikkatini çekmektedir. www.environmentallyfriendlyhotels.com adresinde, içinde Türkiye'den de otellerin olduğu bir liste bulunmaktadır. Bu listelere girebilmek için, sitenin belirlediği kriterlere uygun olmak, "çevre dostu" bir tesis olmak gerekmektedir.

Sitenin destekçilerinin arasında, Msnbc, Washington Post, USA Today, Newsweek, The New York Times gibi yayın kuruluşları da bulunmaktadır.

"The Best Green Hotels" adı verilen listede yüzlerce ülkeden, binlerce otel yer almaktadır. (http://www3.dogus.edu.tr/memek/2010-2011/.../Yeşil%20turizm.doc):

5.2. Ekolojik Otellerin Etkileri

Ekolojik oteller, doğa koruma ve yaban hayatı korumasında daha aktif olmaya eğilimli, yerel ekosistemlerin flora ve faunaları hakkında ziyaretçileri eğitmeye ve alanın yerli kültüre daha derinden bağlı olma eğilimindedir.

Ekolojik oteller, yerel halkla olumlu ilişkiler kurmayı da sağlamaktadır. Öte yandan yerel halka iş olanağı sağlar ve kalkınma girişimlerini arttırır böylece yerel ekonomiye katkıda bulunur. Ziyaretçilerin yerel gelenekleri korumasına ve takdir etmesine yardımcı olur. Bu şekilde ekoturizm kavramını, hızlı finansal kazançlar için yaşam alanlarını değiştirip yok etmekten çok, daha sürdürülebilir bir uzun vadeli iş modeli olarak güçlendirmektedir. Ekolojik otellerin temel özellikleri ise şunlardır:

- Temizliğin, toksik olmayan temizlik maddeleri ve çamaşır deterjanıyla yapılması,
- % 100 organik pamuklu çarşaflar, havlular ve şiltelerin kullanılması,
- Sigara içilmeyen ortamın bulunması,
- Güneş, rüzgâr, yağmur suyu gibi yenilenebilir enerji kaynakların kullanılması,
- Misafir odası ve otel lobisinde geri dönüşüm kutuları yer alması,
- Havlu ve çarşafların tekrar kullanılması (konuklar, su tüketimini azaltmak için bu hafif kullanılmış eşyaları terk etmeleri için oda temizliğine söyleyebilirler)
- Enerji tasarruflu aydınlatmaların sağlanması,
- Taşımacılığın yeşil araçlarla sağlanması,
- Organik ve yerel ürünlerin servis edilmesi,

- Tek kullanımlık yemeklerin bulunması,
- Taze hava değişim sisteminin sunulması,
- Bahçe, peyzaj, mutfak, banyo ve çamaşır suyunun yeniden kullanımına yönelik geri dönüşümün sağlanması,
- Süreç içinde müşterilerin çevre bilincini geliştirmek,
- Odalarda atık ayırma kutularının bulunmasıdır. (Farmer, 2012:1043).

Yapılan araştırmalar, ekoturizm konusundaki küresel ilginin (Uluslararası Ekoturizm Derneği tarafından "çevrenin korunması ve yerli halkın refahını geliştiren doğal alanlara sorumlu seyahat" olarak tanımlandığını) son yıllarda hızla büyüdüğünü göstermektedir. Sorumlu Seyahat'in 2015 Seyahat Gücü ve İstatistikleri Raporu'na göre, beş tüketiciden biri (%21) daha iyi bir çevre ve sosyal rekoru olan bir şirketle bir gezi için daha fazla para ödemeye razı olacağını belirtmektedir.

Küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ile birlikte eko binaların inşası çok önemli hale gelmiştir. Bu binalar, dünyanın uzun yıllar sürecek çevre istismarının zararlarından az da olsa kurtulmasına yardımcı olmaktadır. Öte yandan gün geçtikçe çevreye daha fazla duyarlı olan turist sayısında artış meydana gelmektedir. Böylece eko otellere olan taleplerde artmaya başlamıştır. Eko oteller çevre üzerinde iyi bir etkiye sahiptir. Bu tür otellerin büyümesi, tüm dünyada artmaktadır. Eko otellerde çalışanların çevreye duyarlı insanlar olması ilk etkendir.

Ekoturizm eğitim ile de yakından ilgilidir. Ekoturizm ile eğitim arasındaki ilişki, kurumların çevresel, kültürel ve kaynak yönetimi değerlerini etkili bir şekilde yorumlamalarını sağlamakla ilgilidir. Ekolojik otellerde ekoturizm

uygulanmaktadır. Bu nedenle ekoturizm, çalışanlara mesleki ve kişisel gelişimin yanı sıra eğitim için de büyük bir fırsat sunmaktadır. Ekoturizm, otel çalışanlarına, günümüzde ve gelecekte çevreyi korumaya yönelik nelere dikkat etmeleri hususunda yön verir. Ekolojik otelleri ziyaret ederken konuklar da ekolojik uygulamalar konusunda eğitilmektedir. Böylece turistlerde çevreyi nasıl koruyacaklarını öğrenirler. Çevrenin korunması ve dünyanın sürdürülebilir kalkınması için alınması gereken önlemler konusunda eğitim almış olurlar.

Ekolojik otellerin başka bir olumlu etkisi, bu tür otellerde geri dönüşüm yapılmasıdır. Bunu yaparken, aynı ürünü tekrar tekrar kullandıkları için mali açıdan fayda sağlamaktadırlar. Geri dönüşüm, çevrenin korunması ve geliştirilmesinde kilit bileşendir. Geri dönüşüm sadece ekonomik anlamda iyi olur, aynı zamanda konuklara ve çalışanlara iyi etik bir fikir verir. Doğal kaynaklar akıllıca kullanılmalıdır. Su ve kâğıt gibi değerli malzemeler atığa çıkarılarak geri dönüştürülür.

Otellerde yapılan birçok su değerlendirmesinde, pisuarlar ve otomatik yıkama tuvaletleri çok miktarda su tüketmektedir. Örneğin; Yeni Zelanda'daki THC Rotorua Oteli her dokuz dakikada otomatik olarak su püskürten sistemi kullanırken, otel daha sonra pisuarların ne zaman kullanıldığını algılayan ve kullanımdan sonra belirli bir zamanda yıkamanın yapılmasına izin veren detektörleri kurmuştur. Bu program, üç pisuardaki su tüketimini saatte 66 litreden gün boyunca 40 litreye ve akşamları 20 litreye düşürmüştür. Tuvalet ve pisuvarlar yüksek su tüketicileri olarak kabul görürken, daha düşük yıkama hacimlerine sahip seçenekler de mevcuttur ve akışkanlardan katıları ayıran sistemler geliştirilmektedir. Bunu yaparken sadece otel kazanç sağlamakla kalmaz aynı zamanda katı atık yönetimi

için de katkıda bulmaktadır. Eko oteller sadece geri dönüşüm yapmazlar, geri dönüştürülmüş içerikli malzemeler de satın alırlar.

Turistik konaklama yerleri, özellikle alanları ısıtma ve soğutma için büyük, pahalı enerjiye gereksinimine sahip olmaktadırlar. Bununla birlikte, enerjiyi korumak için pek çok seçenek vardır. Dünya çapında ekolojik oteller, alan ısıtma ve soğutma sistemlerinde enerji açısından verimli projeler uygulamaktadır. Örneğin, Yeni Zelanda'daki Hyatt Regency International Hotel, konukların odalardan çıktığında cihazları, ısıtma ve soğutma sistemlerini açık bıraktıklarını anlamış ve otel, enerji kullanımını oda doluluğu ile ilişkilendiren bir proje geliştirmiştir. Şimdi bir konuk odadan çıkınca, buzdolapları, çalar saatler ve diğer önemli aletler haricinde tüm enerji cihazları kapanmaktadır. Projenin maliyeti 16.000 dolar iken geri ödeme süresi sadece 14 aydı ve yılda 14.000 dolar tasarruf sağlamıştır. Böylece otel, eko dostu bir program benimsediği için büyük bir kar elde etmiştir.

Ekolojik otellerin bir diğer olumlu etkisi yapı ve bakım süreçlerinde doğaya zararı olmayan malzemelerin kullanılmasıdır. Otel yapımı için düşük maliyetlidir ve bakım maliyeti de düşer. Kirlilik, şantiye yaşam döngüsü boyunca en aza indirgenmiştir. İnşaat sonrasında konuklar için rahat, sağlıklı ve nazik bir yer olur. Ekolojik otellerde bol miktarda pencere dizayn edilmektedir. Böylelikle doğal ışığın iyi olma duygusunu arttırdığı ve doğal ışık kullanımının sağlığın ve üretkenliğin geliştirildiğine inanılmaktadır. Araştırmalar, güneş ışığının düzgün bir şekilde kullanılmasıyla baş ağrısı, SAD ve göz yorgunluğunun oluşumunu azalttığını göstermektedir (Franta ve Anstead 1994). Pencere boyunca doğal bitki örtüsünün varlığı stresi azaltmaktadır. Böylece otel müşterileri mutlu ve tatmin olurlar. Bu

anlamda konuklardan daha az şikâyet gelecektir. Gün ışığının olabileceği bir diğer önemli etki, çalışanlardan daha iyi bir ruh hali içinde olmasıdır. İş doyumu, katılım, motivasyon ve iş yerinde daha az devamsızlığın arttırılması, ruh halinin düzelmesine katkı sağlayabilir. Çalışanlar mutluysa, konuklar da bu durumdan memnun olacaktır. Enerji Tasarrufu İttifakı'na göre, floresan lambalar, akkor lambalardan dört kat daha fazla watt ışık üretir ve bu durum sekiz ile on kat daha uzun sürebilir. 12 ay boyunca sürekli olarak bırakılan akkor ışık yerine kompakt floresan lambanın kullanımı daha avantajlıdır. Bazı ekolojik otellerde bu uygulama kullanılmaktadır. Ekolojik oteller ormanların çevresinde, kuşların yakınında inşa edilmiş olup hayvanların korunmasına da yardımcı olmaktadır.

Ekolojik otellerin çevreye ve doğaları birçok faydası olduğu gibi kendi içinde birtakım dezavantajları da bulunmaktadır. Örneğin, Güneş enerjisinin maliyeti, yenilenemeyen elektrik enerjisi ile karşılaştırıldığında gerçekten daha yüksektir. Bulutların ve hava kirliliğinin varlığı güneş enerjisini etkileyebilir. Güneş panelleri, uygun bir verim elde etmek ve kurulum için geniş alan gerektirir. Yeşil binaların yapımı genellikle standart binalara oranla çok daha fazla maliyetlidir. Bunun sebebi yeşil bina projesi yeni geliştirildiğinden, malzeme türüne olan talep çok düşüktür. Malzeme tedarik kaynaklarını elde etmek kolay değildir. Rekabet eksikliği nedeniyle fiyat düzeyi de artmaktadır. Yeşil çatılar daha zorlu operasyonel standartlara sahiptir. Bakım masrafları, tavan çeşidine bağlı olarak daha yüksek olabilir. Çatılarda sızıntı tespit edilirse onarımı zorlaşabilir. Bitki örtüsü, toprak ve drenaj, sızıntı olup olmadığını kontrol etmek için temizlenmelidir. Yetersiz tasarım ve uygulama da bir sorun olabilir.

Açık renkli yüzeylerin kullanılması güneş ışığını yansıtır ve ortam sıcaklığında azalma sağlar (https://www.ukessays.com/essays/tourism/criteria-for-eco-hotel-tourism-essay.php,erişim tarihi: 01.03.2017).

5.3. Dünyadaki Ekolojik Oteller

Dünyanın tamamında önemli bir turizm türü olarak yer edinmiş ekoturizmin bir faaliyet dalı olan ekoturizm otel ya da çiftlikleri de ekoturizm gelirlerinin artmasında ve ekoturizmin gelişiminde önemli bir yere sahiptir.

Fransa'da 94500 kırsal otel yatağı, 50 bin kırsal konut, 30 bin misafir evi, 37 bin tatil köyü, 28 bin turizm evi, 308 bin çadır yeri, kırsal turizme hizmet vermektedir.

İtalya'da kırsal turizm 1980'lerden sonra pek çok kişi tarafından keşfedilmiştir. Kırsal turizmi, seçenlerin büyük kısmını yetişkinler oluşturmaktadır. Onların da %60' ını aileler meydana getirmektedir. Bu haliyle, İtalya'da kırsal turizm "aile ile yetişkin turizmi" olarak açıklanabilir. 1986 yılında tarımsal turizm, 55.000 yatak kapasitesine sahiptir ve bu turizm türüyle ilgili 6.000 çiftçiden 2.000'i, ikinci etkinlik olarak turizmi sürdürmüşlerdir. Bugün Tatil çiftliklerinin sayısı 13500, yatak sayısı ise 150 bindir (Yeniçare, 2012:7).

İspanya'da kırsal alanlardan özellikle Madrid ve Barselona gibi kentsel alanlara göç sanayileşmiş Avrupa ülkelerindeki göç sürecinden daha sonra, 1950'li yılların ortalarından 1980'li yıllara kadar görülmüştür. Kırsal turizm 1960'lı yıllarda ucuz bir tatil çeşidi olarak görülmeye başlanılmış, bu dönemde binaların onarımı ve konuklara verilen hizmetin kalitesinin arması için bazı yardımlar yapılmıştır. Ancak İspanya kırsal turizmdeki gelişimin son 20 yıl içerisinde

gerçekleştirmiştir. 1994 yılında 1074 olan kırsal turizm işletmesi, her yıl artarak 2003 yılında 6534'e ulaşmıştır.

Almanya'da halen turist kabul eden 23 bin çiftlik olmasına karşın (bunların 1400'ü kalite belgesi almış durumdadır) turist ağırlayan çiftçi ailesi sayısının hızla artmamasının başta gelen nedenleri; ailelerin bu konuda hazırlıklı olmamaları, yeni yatırım gereksinimlerinin ortaya çıkması, turistlerin daha yukarı düzeyde konaklama koşulları ve kullanabilecekleri ortak alanlar aramalarıdır. Almanya'da 184 bin yatak kapasitelik bir kırsal turizm konaklama gizilgücü çiftçi ailesine ek gelir sağlamakta, yılda 100 gün geceleme olanağı sağlayan çiftlikler ekonomik bakımdan verimli olmaktadır. İngiltere'de 1993 yılında, Nisan-Ekim ayları arasında kırsal alanlara 590 milyon ziyaret yapıldığı, yıllık rakamın ise 1 milyar ziyareti bulduğu açıklanmıştır. Yatak + kahvaltı (breakfast) modeliyle yaklaşık 107.000 kırsal yatak kullanılmaktadır. 1991'de yılda 140 günden fazla açık kalan bu tip evlerin özel bir vergiyle devlete bağlanması uygun görülmüştür.

İngiltere'de bazı görüşler, kırsal turizmin doğayı tahrip ettiği yönündedir. Zıt görüşte olanlar ise; kırsal turizmin çok az alan kullandığını, buna karşın çok fazla gelir getirdiğini savunmaktadır. Nitekim Devon kenti kırsalında 1973 yılında tarımda 2.250 kişiye iş verilirken daha sonra 38.800 kişiye ulaşmıştır. 2000 yılı verilerine göre Yunanistan'da turizmle uğraşan 891 çiftlik bulunmaktadır. Bu tarım işletmelerinin %35,7'si sadece konaklama hizmeti, 46,2'si konaklama ve kahvaltı ve %6,7'si konaklama+ kahvaltı+ öğle yemeği hizmeti vermektedir. Geriye kalan %11,4'ü ise gelen ziyaretçilere ortak mutfağı bulunan odalarda hizmet vermektedir (Aydın, 2012:42-43).

Ekolojik çiftliklerin ya da otellerin İngiltere'deki gibi doğayı tahrip ettiğini düşünülmesinin önüne geçmek için sürdürülebilirlik ilkesi kapsamında "ekolojik ayak izi" etkisi belirlenerek ekolojik otellerin faaliyetleri planlanmalıdır. Sürdürülebilirliğe yaklaşmak için öncelikle binanın ekolojik "ayak izi" olarak adlandırılan çevresel etkisinin toplanıp hesaplanması gerekmektedir. Sürdürülebilir bir otelin mümkün olduğunca küçük bir ayak izi olmalıdır. Ekolojik oteller ve çiftlikler İngilizcede "Ekolodge" olarak ifade edilmektedir. Eko-localar fiziksel olarak oldukça küçük olmaları itibariyle bu özelliği taşımaktadır.

Dünya üzerinde yer alan National Geographic tarafından da dünyanın en iyi eko locaları olarak seçilen ekolojik oteller ve diğer 3,4 ve 5 yıldızlı ekolojik oteller şunlardır:

Campi Ya Kenzi Ekolodge (Kenya): 400 mil karelik Campi Ya Kenzi ("Gizli Hazine Kampı"), Amboseli, Tsavo ve Chyulu Milli Parkları ile sınırlanmıştır. Dolayısıyla unutulmaz bir safari yaratan çeşitli dağlık ekosistemler (dağ ormanı, otlak alanları, nehir ormanlıkları, çalılık ve savan) ve kayda değer biyoçeşitlilik (50'den fazla memeli ve 400'den fazla kuş türü) zenginliği bulunmaktadır. Masai rehberleriyle birlikte safari yapılmaktadır. Çadır kampı, en fazla 12 misafir bulundurmaktadır. Çadırların tümü, lav kayaları ve geleneksel Masai dekoruyla sürdürülebilir bir şekilde inşa edilmiştir.

Daintree Wılderness Lodge (Avustralya): Bu ekolodge National Geographic tarafından yapılan World Top 50 Ecolodges sıralamasına girmiştir. Konuklarına Avustralya Aborjinlerin kültürü öğretilmektedir. Faaliyetler Yerel Kuku Yalanji kabilesi ile ortaklaşa yürütülmektedir. Bu bakımdan yerel halka ekonomik gelir de sağlamaktadır.

Köşkü, Avustralya'nın kuzeydoğu kıyısındaki Queensland'in (UNESCO Dünya Mirası Listesi Wet Tropics'in bir parçası olan Daintree Rainforest'te dünyada bulunan en eski olanıdır. Manzara, Jurassic Park'ın dışında, kumsallar engebeli dağlar, şelaleler ve tertemiz ormanlarla çevrilidir. Alan, Avustralya yarasası ve kelebek türlerinin % 65'ini içerir; kurbağa, sürüngen ve marsupial türlerin% 30'u, kuş türlerinin ise % 18'ine ev sahipliği yapmaktadır. Tesis Advanced Eco Sertifikasyonu ile birlikte, yükseltilmiş ağaç evi tarzındaki villalarıyla bozulmamış çevre üzerinde minimal bir etki yaratmaktadır. Faaliyetler arasında boyama atölyeleri ve ormanın eski dünyevi bitkilerini keşfetmek için yürüyüş turları yapılmaktadır.

Feynan Ekolodge (Ürdün): National Geographic tarafından Dünyanın En Büyük 50 Ecolodges'inden biri olan Feynan, EcoHotels (özel bir şirket) ve Ürdün Doğa Koruma Birliği (RSCN) arasındaki bir ortaklığın bir parçasıdır.

Feynan Ecolodge sadece Ürdün'de değil tüm Ortadoğu'da sürdürülebilirliğin öncüsüdür. Tavana monte edilen paneller, doğal havalandırma ve su ile tamamen güneş enerjisiyle çalışır. Feynan'ın gelirinin önemli bir kısmı, 320 kilometre kareyi kapsayan ve Ürdün'de en üst düzey biyoçeşitlilik içeren Dana'daki koruma çabalarına yardımcı olmaktadır. Feynan'daki aktiviteler yürüyüş ve bisikletle gezme, günü bir çobanla geçirmek, Bedevi kültürünü öğrenmek, yerel bir ailenin çadır evlerinde yerel etkinliklere katılmak ve 3 günlük yemek dersi alarak Ürdün'e özgü yemek yapmayı öğrenmektir.

Hamanasi Macerası ve Dalış Tatil Köyü (Belize): Pitoresk Karayip kıyısında yer alan tatil köyü Yeşil Küre sertifikasına sahiptir. Ekolojik otel, 2009 yılında Belize'de Yılın

Oteli seçilmiştir. Hamanasi, Conservation International tarafından desteklenen ve Karayipler Sürdürülebilir Turizmi Derneği'nin metodolojisini kullanarak bir pilot oteldir. Otelde yağmur suyu toplama, çevre dostu temizleyiciler, panjurlu pencereler ve klima kullanımını en aza indirgemek için tavan fanları, kapsamlı geri dönüşüm ve çalışanların% 90'ından fazlasını yerel topluluklardan çalıştırmak gibi sürdürülebilir girişimler yer almaktadır. Ayrıca bir doğa rezervi olarak 10 dönüm alan ayrılmıştır.

Ekoturizm faaliyetleri oldukça fazladır, başlıcaları Cockscomb Havzası Vahşi Yaşamı Koruma Alanı, tüplü dalış), Belize Barrier Reef'te rehberle birlikte yürüyüş yapmaktır.

Lapa Rios Eco Lodge (Kosta Rika): National Geographic tarafından Dünya'nın Eşsiz Konaklamalarından biri olarak seçilmiştir. Aynı zamanda Conde Nast Traveler ve Travel & Leisure tarafından Latin Amerika'nın en gözde tatil beldelerinden biri olarak seçilmiştir. Lapa Rios, Pasifik Okyanusu'nda, Kosta Rika'nın Osa Yarımadası'nda 1.000 dönümlük koruma altındaki yağmur ormanı ile çevrilidir.

Bozulmamış orman yaşamıyla birlikte nesli tükenmekte olan türlerin önemli popülasyonları da dâhil olmak üzere çarpıcı bir dizi yuvaya ev sahipliği yapmaktadır. Tuz tabanlı havuzu, açık hava restoranı, yoga sınıfları, Ayurveda masajları ve , "çevre dostu" 16 bungalovu bulunmaktadır. Toplum temelli girişimler arasında, okul sınıfları, yemek odaları ve oyun alanları oluşturmak için yerel STK Earth Equilibrium ile çalışmaktadır. Osa Yarımadası çevresindeki yerel topluluklara temiz su ve elektrik sağlamak için su pompaları ve güneş panelleri kurmuşlardır.

Nimmo Bay Wılderness Resort (Britanya Kolombiyası): 1980'lerin başından beri Deborah ve Craig Murray'e

aittir ve işletilmektedir. Başlangıçta helikopter balıkçılığı için bir hotspot olarak bilinen tesis, macera arayanların (yürüyüş, sinek balıkçılığı ve kayak çektirme) ve yaban hayatı meraklıları (orklar, ayılar, kambur balinaları, somon balığı, deniz aslanları) için popüler hale gelmiştir.

Stephens Dağı'nın tepesindeki 5.500 metrelik bir şelale sayesinde, hidroelektrik tribünü, tüm kulübeyi şebekeden ayırmak için yeterli enerji üretmektedir. Ayrıca, otelin restoranlarında yerel olarak kullanılan malzemelerin çoğu kaynağından alınmaktadır. Yerli rehberleri kullanıldığı bölgede, bulunan ilk topluluklar ile bir eğitim olanağı sağlayarak hem eğitim hem de kültürel etkinlikler sunulmaktadır. Su kenarında yer alan ahşap dağ evleri, sedirden sıcak küvetler, şelale dalma havuzu, yangın çukuru ve yoga dersleri ile yüzer havuz hizmeti bulunmaktadır.

Phinda Orman Lodge (Güney Afrika): Dünyanın ilk ekolojik otellerinden biri olarak gösterilen Phinda, KwaZulu-Natal'dan 170 kilometrelik bir uzaklıkta yer almaktadır. Sahip oldukları 16 odası yalıtılmışlık duygusunu artırmak için uzaklık tercih edilmiştir. "Zulu zen" denilen hoş bir konaklama imkânı da sunmaktadır. Zeminden tavana uzanan cam pencereler, konukları çevreleyen ormanlarla bir arada hissettirmekle birlikte, yaban hayatını yakından görmek fırsatı sunmaktadır. Ekoturizm faaliyeti olarak safari, yürüyüş ve tüplü dalış yapılmaktadır.

Dünyada bulunan örnek beş, dört ve üç yıldızlı ekolojik oteller verdikleri hizmetlere göre kısaca aşağıda sıralanmıştır.Bu örnek oteller Afrika, Güney Amerika, Avrupa gibi birçok farklı destinasyondan seçilmiştir.

5 Yıldızlı Ekolojik Hoteller:

Arenas del Mar (Orta Amerika-Kosta Rika): Bu otel, rafting, kayık ve tekne turları, rehberle birlikte yağmur ormanı gezileri, okyanus kayağı, balıkçılık, binicilik gibi çeşitli aktiviteleri sunmaktadır.

Algonquin Eco Lodge (Kuzey Amerika-Kanada): Algonquin Eco Lodge, konuklarına aktivite olarak kayak, yürüyüş, kano ve dağ bisikleti imkânı sunmaktadır.

Balamku Inn on the Beach (Kuzey Amerika-Meksika): Burada konuklar şnorkel, tüplü dalış, kayak, derin deniz balıkçılığı, binicilik, kuş gözlemciliğinin tadını çıkarabilir ve Maya harabelerini gezebilir ve araştırabilirler.

Black Sheep Inn (Güney Amerika-Ekvador): Bu konforlu otel, gündüz yürüyüşü, binicilik, dağ bisikleti, yerli pazarları gezdirmek ve keşfetmek için mükemmel bir başlangıç noktasıdır.

Blancaneaux Lodge (Orta Amerika-Belize): Blancaneaux Lodge, ormanın sırlarını keşfetmek için aktiviteler sunmaktadır. Bu etkinlikler kuş gözlemciliği yürüyüşleri, jaguar izleme gezileri, şelale gezileri ve ormanda bulunan gece yaratıklarını izlemek için heyecanlı gece yürüyüşüne çıkmaktır.

Couran Cove Island Resort (Avustralya-Okyanusya): Couran Cove Island Resort, bisiklet sürme (hem çocuk hem de yetişkin motosikletleri), üç tekerlekli bisikletler, tandemler ve bebek arabaları doğada gezileri düzenlemek gibi ekolojik aktiviteler sunmaktadır. Nitelikli çevre rehberleriyle birlikte çevre yürüyüşlerine çıkabilir, adayı paylaşan yerli bitkiler ve hayvanlarla tanışma fırsatını elde edebilirsiniz (greenglobaltravel.com:06.04.2017).

4 Yıldızlı Eko Oteller:

Belvedere Bed & Breakfast (Avrupa-İtalya): Bu otelde yürüyüş, doğa yürüyüşü, dağcılık, bisiklet, kayak, snowboard gibi her türlü aktivite yapılabilmektedir.

Brompton Gölleri (Avrupa-İngiltere):Yürüyüş, bisiklet ve diğer açık hava etkinlikleri için ideal bir konumdadır. Ayrıca, bir tenis kortu, ücretsiz dağ bisikleti kiralama ve göllerde küçük kürek tekneleri bulunmaktadır.

Cedar House Inn ve Yurts (Kuzey Amerika-Amerika): Cedar House Inn ve Yurts, ata binme, kayak yapma, kano kullanma, Etowah ya da Chestate nehirlerinde kayıkla gezme ve Dicks Creek'te yüzme olanağı sağlamaktadır. Profesyonel yarışçılar tarafından kullanılan aynı dağlık yolda engebeli patikalarda trekking yapılabilir veya dağ bisikleti kullanılabilir.

Chem Chem (Afrika-Tanzanya): Chem Chem'in konukları unutulmaz yürüyüş safarileri ve kuş gözlem gezileri yaşayabilmektedir.

Cotton Tree Lodge (Orta Amerika-Belize):Tüm konuk gezileri yerel çevre ve topluluk üzerinde yoğunlaşmaktadır. Konuklar şelale, mağaralar, Maya kalıntıları, vahşi yaşam rezervleri ve yerel evleri, köyleri ziyaret etmektedir.

Dar Itrane Ecolodge (Afrika-Fas): Bu otelde yapılan etkinlikler, köylerde yürümek, çevredeki dağlarda yürüyüş yapmak ve doğa yürüyüşü yapmak gibi doğa tabanlı turizm faaliyetleridir.

Desoto Inns (Kuzey Amerika-Florida): Konuklar balık tutabilir, yüzebilir, şnorkelle yüzebilir, kayak yapabilir, tekne turları ve yürüyüş yapabilir.

Explora Rapa Nui (Güney Amerika-Chille): Bisiklet, tekne veya at sırtında çeşitli keşifler sunmaktadır.

Gaija Hostel (Avrupa-Finlandiya): Gaija Hostel'de binicilik, kayak ve kürek çekme teknesi ve bisiklet kiralanabilir. Yürüyüş, snowshoeing (kar raketi yürüyüşü) ve kayak da düzenlenebilir.

Hotel Mocking Bird Hill (Orta Amerika-Jamaika): Kuş gözlemciliği, yürüyüş, bisiklet, şnorkelle dalış gibi aktiviteler gerçekleşmektedir.

Heron Island (Avustralya-Okyanusya): Heron Island, fantastik tüplü ve şnorkelli dalışlarıyla ünlüdür.

3 Yıldızlı Eko Oteller:

Leaves and Lizards Arenal Volcano Cabin Retreat (Orta Amerika-Kosta Rika): Otelde konuklar kaldıkları süre boyunca biyoçeşitlilik, iklim ve su üzerindeki etkileri hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Rehberli turlar öncesinde, konuk odalarında tur hakkında konuşmalar yapılır, yazılı malzemelerle bilgi paylaşılır ve tartışılır. Turistler için mevcut olan etkinlikler arasında at binme, beyaz su rafting, posta hatları (Tirol transvers) ve kanyon vardır.

Admiral's Inn-North (Amerika-Amerika): Sahilde yürüyüş ve doğa yürüyüşü de dâhil olmak üzere bölgede bulunan yerel çevre dostu faaliyetlerin tüm bilgileri konuklara verilmektedir.

Al Tarfa Desert Sanctuary Lodge & Spa (Afrika-Mısır): Al Tarfa, çölün rehberli yürüyüşleri, yerel topluluk deneyimleri, deve veya at binmek, yerel kültürün yanı sıra İslami kalıntılar ve doğal kaplıcalar gibi günlük aktiviteler

sunmaktadır. Beyaz Çöl Koruma Alanına ve Gil Kebir Milli Parkı 'na geziler düzenlenmektedir.

Lake Manyara Tree Lodge (Afrika-Tanzanya): Bu, konuklara yönelik etkinlikler olarak bir dizi özel safariler sunulmaktadır.

Ant's Nest and Ant's Hill (Güney Afrika): Ant's Nest ve Ant's Hill'in amacı, benzersiz bir safari deneyimi sağlamaktır.

Eco-Lodge Itororó (Güney Amerika-Brezilya): Eco-Lodge Itororó, yürüyüş turları ile kristal berraklığında doğal havuzda ata binme ve yüzme gibi çeşitli etkinlikler sunmaktadır.

Ferme de Candeloup (Avrupa-Fransa): Bu eko otel aynı zamanda bir yoga merkezi niteliğindedir. Kış boyunca konuklar, en yakın kayak istasyonuna giderek kayak yapabilirler. Yaz mevsiminde ise rafting, at binme ve diğer birçok etkinlik de yapılabilir. Aynı zamanda Candeloup Jurançon şarap bölgesinin kalbinde bulunmaktadır.

Finca del Buen Consejo (Güney Amerika-Ekvador): Şelale ziyaretleri, dağ tırmanışı, balıkçılık gibi faaliyetlerin yanı sıra İnka medeniyetinin kalıntıları bulunmaktadır.

Hotel Planinka (Avrupa-Slovenya): Konuklar için otel tarafından düzenlenen etkinlikler arasında dağ macera parkı, paintball, yürüyüş ve dağ bisikleti, kızakçılık, buz pateni gibi aktiviteler yer almaktadır.

Best Western Kamloops (Kuzey Amerika-Kanada): Bölgede konuklar, ülkedeki en iyi golf sahalarını, binicilik, dağ bisikleti, yürüyüş, fosil keşfetmek ve Batı Mirası ziyaretlerini yapmaktadır.

Hosteria Huechulafquen (Güney Amerika-Arjantin): Konuklar, binicilik, doğa yürüyüşü, dağ bisikleti, uzun yürüyüşler, kayak, kuş gözlemciliği gibi farklı etkinliklerden faydalanmaktadır.

Ibo Island Lodge, Quirimbas Archipelago (Afrika-Mozambik): Ibo Island Lodge, adaya konuklara kaplumbağa ve kuluçka görüntüleme fırsatları sunmaktadır.

Iglu-Dorf (Avrupa-İsviçre ve Almanya): Mevcut aktiviteler kar gösterisi yürüyüşü, igloo yapımı ve heykeltıraşlıktır.

Inkaterra Machu Picchu (Güney Amerika-Peru): Kuş gözlemciliği veya rehberli orkide yürüyüşü gibi ekolojik faaliyetler gerçekleşmektedir.

Laguna del Lagarto Eco Lodge (Orta Amerika-Kosta Rika): İşletme kapsamlı ekolojik kurallar belirleyerek doğayla uyumlu çalışmaktadır. Tutkulu kuş gözlemcileri ve yağmur ormanı sevenler için mükemmel bir yerdir.

Matemo Adası (Afrika-Mozambik): Su sporları, yelken, rüzgâr sörfü, su kayağı ve banana botlarının tadını çıkaran konuklar aynı zamanda şnorkelleri kullanarak adanın berrak sularını keşfedebilirler.

Rivertime Resort and Ecolodge (Asya-Laos): Rivertime Resort ve Ecolodge, konuklara nehir turları düzenlemektedir. Etkileyici tapınakları, manastırları, müzeleri ve ilgi çeken diğer birçok tarihi yerleriyle konukları, tesisin minibüsündeki şehir ve yerel alanlara götürmektedir.

Sosian Lodge (Africa-Kenya): Sosian, çiftlik evinin arkasındaki şelalelerde yürüyüş, at binme, deve safarileri, balık tutma, kuş çekimleri, okçuluk, tenis ve yüzme gibi çok çeşitli etkinlikler sunmaktadır.

5.4. Türkiye'deki Ekolojik Oteller

Ülkemizde dâhil olmak üzere birçok ülke, ekoturizm otel ya da çiftlikleri için çeşitli standartlar belirleme çalışmaları yapma ve bu tür ekoturizm faaliyetlerini katma değer yarattığı ve turizm çeşitlendirilmesine fayda sağladığı için olumlu bakış sergileme eğilimindedir. Ekoturizmin bir ürünü olarak tatil çiftliklerinin Avrupa'da 100 yıldan fazla zamandır örgütlü bir endüstri şeklinde gelişme göstermesine ve 2. Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir şekilde büyümesine karşın, Türkiye'de henüz birkaç yıldır tanınmaya başlayan bir turizm çeşididir.

Türkiye'de faaliyet göstermekte olan tatil çiftlikleri genellikle asıl işi organik tarım veya ekolojik tarım diye adlandırılan doğa dostu bir üretim gerçekleştiren küçük ölçekli çiftliklerdir. Bu tür çiftlikler, yörenin kırsal ve geleneksel dokusunu kaybetmemiş, gelenek ve göreneklerini sürdüren ve yaşamsal değerlerini bir sonraki nesle aktarabilecek olan çiftliklerdir. Yılın belirli dönemlerinde veya tüm yıl boyunca turist kabul ederek ek bir gelir elde etme amacı taşımaktadır. Türkiye'de de dünyadaki diğer tatil çiftliklerinde oldu gibi sağlanan bu ek gelir çiftçilerin toplam net gelirine sadece küçük bir katkıda bulunmakta ve finansal dönüşü bir hayli güç olmaktadır. Buna rağmen, fiziksel ve kültürel çevreyi koruması hem ziyaretçi için hem de yöre halkı için çevresel eğitime ve öğrenmeye dayalı bir etkinlikler sunması ve doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik kaynakların sürdürülebilirliği açısından ekoturizmin ilkelerini bünyesinde barındıran ve alternatif bir turizm şekli olan tatil çiftliklerinin Türkiye'de geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Yılmaz, 2008:130-131).

Ülkemizde ekolojik çiftlik ve oteller aracılığıyla gerçekleşen ekoturizm faaliyeti Avrupa kadar köklü olmasa da ekoturizm otel ve çiftliklerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Ülkemizde Turizm ve Kültür Bakanlığı, turizmin çeşitlendirilmesi ve alternatif turizm türleri arasında ekoturizme değinse de bu alanda yer alan işletmelerin ayrı bir statüde değerlendirilmemesi, bu işletmelerde uygulanacak çevresel standartların belirlenmemiş olması ve net bir tasnif işleminin yapılmaması ve ulusal bir ekoturizm sertifikasyon sisteminin bulunmayışı ekoturizm otel ve çiftlik işletmelerinin sayısını belirleme de kesin rakamlara ulaşılmasını engellemektedir. Ancak Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği gibi dernekler ile ekoturizm tasarlayan acentelerden ekolojik çiftlik ve otel sayılarına ulaşılabilinmektedir.

Buğday ve Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'nin TATUTA projesi kapsamında destek verilen ülkemizdeki ekolojik çiftliklerin bölgelere göre dağılımı aşağıdaki Tablo 5.1'de gösterilmektedir.

Tablo 5.1 TaTuTa Projesi Kapsamındaki Ekolojik Çiftlikler

Ege Bölgesi
- Aydın/Kuşadası-Davutlar (Gürsel Tonbul Çiftliği)
- Manisa/Salihli (Ali ve Cennet Şener Çiftliği)
- Manisa/Salihli (Mustafa Ayşe Şener Çiftliği)
- Muğla/Datça-Yakaköy (Knidia Çiftliği)
- Muğla/Datça-(İbrahim Ohan Çiftliği)
- Muğla/Datça-(Sardunya Pansiyon)
- Muğla/Dalyan-(Kargıcak Vadi Organik Tarım Çiftliği)
- Muğla/Fethiye- (Ali Kışlak Orman Çiftliği)
- Muğla/Fethiye-Yanıklar Köyü (Pastoral Vadi)
- Muğla/Fethiye (Tangala Çiftliği)
- Muğla/Fethiye (Yonca Lodge)
- Muğla/Fethiye (Dikencik Evleri (Ayşe-Cengiz Genç) Çiftliği)
- Muğla/Fethiye (Refikler Çiftliği)
- Muğla/Bodrum (Herbafarm Çiftliği)
- Muğla/Bodrum (Cevdet Fatma Türk Çiftliği)
- İzmir/Menderes (Aralcak Çiftliği)
- İzmir/Menemen (İmece Evleri)
- İzmir/Bayındır (Marmariç Ekolojik Yerleşimi)
- İzmir/Urla (Adnan Erdoğan Çiftliği)
- İzmir/Urla (Hasbi Alkan Çiftliği)
- İzmir/Foça (Fadime Kaplan Zülfikargil Çiftliği)
- İzmir/Urla (Sevgi Ana Çiftliği)

Akdeniz Bölgesi
- Antalya/Elmalı-Akçaeniş Köyü (Tanal Ailesi Çiftliği),
- Antalya/Kemer (Flora Akdeniz Bahçesi)
- Antalya/Kemer (Hidayet Itaatlı Çiftliği)
- Antalya/Geyikbayırı (Rasayana Çiftliği),
- Antalya/Çakırlar (Codron Ailesi Çiftliği)
- Antalya/Kaş (Eflatun El Bademi Çiftliği)
- Adana/Kozan (Çalatlı Çiftliği)
- Burdur/Ağlasun (Mehmet Demirtaş Çiftliği)
- Burdur/Merkez (Lisinia Yaban Hayatı Rehabilitasyon Merkezi)
- Osmaniye/Kadirli (Ormancı Ali Çiftliği)
- Hatay/Samandağ (Vakıflı Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi)

Marmara Bölgesi
- Sakarya/Sögütlü-Maksudiye Köyü (Jade Çiftliği)
- İstanbul/Çatalca(İstafil Bio-Dinamik tarım Çiftliği)
- Çanakkale/Ayvacık (Orman Gıda Ormanı Projesi Çiftliği)
- Çanakkale/Bayramiç (Sevinç Abla Çiftliği)
- Çanakkale/Bayramiç (Yeniköy Çiftliği)
- Çanakkale/Biga (Ormanevi)
- Çanakkale/Merkez (Serim Çiftliği)
- Balıkesir/Sarıbeyler (Ali Taşköylü Çiftliği)
- Balıkesir/Ayvalık(Gökada Çiftliği)
- Balıkesir/Avşa (Gürcan Filiz Durmazbilek Çiftliği)
- Bilecik/Gölpazarı(Zeytinliboğaz Permakültür Çiftliği)
- Bursa/Osamangazi (Belentepe Çiftliği)
- Bursa/Karacabey (Şaban Burhan Çiftliği)
- Yalova/Kurtköy (Chevrel Traher Çiftliği)
- Yalova/Merkez (Yoga Evi Çiftliği)
- Kocaeli/Kandıra (Narköy Çiftliği)

Güneydoğu Anadolu Bölgesi
- Şanlıurfa/Birecik (Birecik Doğa Evleri)
- Diyarbakır/Bismil (Ata'dan Çiftliği)

İç Anadolu
- Ankara/Beypazarı (Necmi Nacak Çiftliği)
- Kırşehir/Kaman (Cevizbağı Çiftliği)
- Çankırı/Yapraklı (Hüseyin Genç Çiftliği)
- Nevşehir/Avanos (Kapor Çiftliği)
- Kayseri/Merkez (Süleyman Orhan Çiftliği)

Doğu Anadolu Bölgesi
- Erzurum/Tortum (Ali Koçak Çiftliği)
- Erzurum/Uzundere (Turan Pansiyon)
- Erzurum/Uzundere (Recep Kantar Çiftliği)
- Erzurum/Pasinler (Hiseyin Saydam Çiftliği)
- Erzincan/Kemaliye (Latif Yalçıner Çiftliği)

Karadeniz Bölgesi

- Artvin/Borçka-Camili Köyü (Macahel Evleri)
- Artvin/Yusufeli (Ayhan Kaleli Çiftliği)
- Artvin/Yusufeli (Yeşilbağ Kamping)
- Artvin/Yusufeli (Lütfi Keçeci Çiftliği)
- Artvin/Macahel (Fatma Gülbin Çiftliği)
- Bolu/Mengen (Hindiba Doğa Evi)
- Bolu/Mudurnu (Yarışkaşı Konağı)
- Rize Hemşin (Yusuf Coşkun Çiftliği)
- Rize/Çamlıhemşin (Ekodanitap)
- Gümüşhane/Kelkit (Selma Aksu Çiftliği)
- Samsun/Terme-Çamlıca Köyü (Muhtar'ın Çiftliği)
- Samsun/Terme (İsmail Taş Çiftliği)
- Samsun/Terme (Murat Kahveci Çiftliği)
- Samsun/Terme (Mustafa Akbulut Çiftliği)
- Samsun/Canik (Ahmet Bağ Çiftliği)
- Samsun/Canık (Hıdır Murat Bağ Çiftliği
- Samsun/Çarşamba (Ahmet Beşikci Çiftliği)
- Samsun/Terme (Ali Yazıcı Çiftliği)
- Samsun/Bafra (Köyüm Sürmeli-Kazım Tuncay Çiftliği)
- Kars/Zavot (Hakan Yazıcılar Çiftliği)
- Sinop/Kabalı Köyü (Yüksel Baba Çiftliği)
- Kastamonu/Şenpazar(Yüksel Erdoğan Çiftliği)
- Kastamonu/Şenpazar (Yavuz Özden Çiftliği)
- Kastamonu/Daday (Balabanağa Çiftliği)
- Giresun/Şebinkarahisar (Bahri Kayıkçı Çiftliği)
- Giresun/Şehinkarahisar (Yüksel Demirer Çiftliği)
- Amasya/Gümüşhacıköy (Bayrak Ailesi Çiftliği)
- Zonguldak/Alaplı (Ünsal Yener Çiftliği)

Kaynak: (Kasalak,2014,s.96 çalışması temel alınarak 06.04.2018 tarihinde http://www.tatuta.org sitesinden güncellenmiştir.)

Ülkemizdeki başlıca örnek olarak ele alabileceğimiz ekolojik oteller şunlardır:

Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği: Fethiye'nin Yanıklar Köyünde çam ormanlarıyla çevrili bir vadinin ortasında, Kargı Çayı'nın yanı başında, keçi, koyun, tavuk, ördek ve at gibi çiftlik hayvanlarının da yer aldığı 42 dönüm büyüklüğündeki zengin biyolojik çeşitliliğe sahip bir arazi

üzerinde, ekolojik yöntemlerle sebze ve meyve yetiştirilen bir çiftlik ve eko oteldir. Ekolojik mimari yaklaşımıyla tasarlanan taş, ahşap ve kerpiç evlerde yılın 12 ayı konuk ağırlamaktadır.

Ahşap ve kerpiç olmak üzere iki adet çok amaçlı salonu ile yoga kamp ve inzivalarına, dans, terapi ve meditasyon çalışmalarına, kişisel gelişim seminerlerine ve yaz aylarında ailelerin de katıldığı çocuk kamplarına ev sahipliği yapmaktadır.

Caretta Caretta kaplumbağalarının üreme alanı olan kumsalın hemen yanında ise, göçmen kuşların konakladığı Akgöl bulunmaktadır. Doğal ortamda yaşama fırsatı sunan işletmede konuklar doğal besinlerle beslenirken aynı zamanda doğa sporlarını yapabilir ve toprakla haşır neşir olarak streslerini azaltabilirler.

GEKA'dan (Güney Ege Kalkınma Ajansı) alınan teşvik ile yapılan cam serada fide ve sebzelerin üretimi gerçekleştirilmektedir. Doğada yürüyüş, yoga, bisiklet, binicilik, tekne gezisi gibi aktiviteleri bulunmaktadır (pastoralvadi.com:16.03.2017).

Narköy Ekolojik Oteli: Üç tarafı ormanlarla çevrili olan ekolojik otel ve organik tarım çiftliği Narköy, eğitim odaklı olarak Kandıra'da hizmet vermektedir. Organik tarım ve gıda merkezi, çağdaş bir çiftlik ve ekolojik otel olarak hizmet veren Narköy, aynı zamanda 800'den fazla çeşit tohumun depolandığı dünyanın en önemli tohum bankalarından biri olma özelliğini taşımaktadır. 14 oda, aile ve grup konaklama üniteleri, yörük çadırı, organik çiftlik yemeklerinin pişirildiği restoran, açık ve kapalı derslikler, organik tarım çiftliği bulunmaktadır.

Otelde bulunan aktiviteler şunlardır;

- Aromatik bitkiler toplama,
- Rehberli ve rehbersiz & haritalı orman yürüyüşü,
- Böğürtlen toplama,
- Ürün toplama (mevsimine göre değişen sebze ve meyveler),
- Organik tarım aktivitelerine katılma,
- Çiftlik hayvanlarını ziyaret,
- Süt sağma,
- At binme,
- Kerpe'de dalga sörfü,
- Peynir ve yoğurt atölyesi,
- Kendi bahçeni yap atölyesi,
- Çocuklar için sürdürülebilir yaşam atölyesi (günübirlik),
- Kompost atölyesi,
- Glutensiz ekmek ve kurabiye atölyesi,
- Ekşi mayalı ve nohut mayalı ekmek atölyesi şeklindedir.

(narkoy.com:19.03.2017)

Olympos Mountain Lodge – Beycik: Olimpos Dağı eteklerinde kurulan eko otel, denizden 800 m. yükseklikte, çam ormanları ile çevrili, Akdeniz manzarasına hakim bir noktada kurulmuştur. Kalabalıktan uzak; otantik mimariye, huzurlu atmosfere, dağ ve deniz manzaralı büyük terasa, dev şömineye, açık mutfak ve bara sahip olan otelin 6 odasında da büyük pencereler yer almaktadır. Odalar standart ebatların çok üzerinde geniş olarak tasarlanmıştır. Misafirler, Olimpos'un doğa, tarih, bitki ve kuş türleri açısından tüm zenginliği içerisinde, yazları bunaltıcı Akdeniz sıcağından

uzak, serin havasında keyifli bir tatil geçirmektedir. Doğal plaj Çıralı, Tekirova, Adrasan 20- 30 dakika mesafede bulunmaktadır. Dünyanın en özel 10 yürüyüş yolundan biri seçilen Likya Yolu'na uzanabilir, Olimpos'un zirvesine tırmanabilir, mağaraya, şelaleye veya korsan şehri Laodikeia'ya ulaşan yürüyüş yollarında keşfe çıkabilir ve çevredeki antik şehirler Phaselis, Olimpos ve Yanartaş'ı gezebilmek mümkündür (http://www.kucukoteller.com.tr/ekolojik-oteller-tag.html, erişim tarihi: 04.07.2017).

HavaSu Köy: Ekolojik bir otel olma özelliği taşıyan HavaSu Köy, Antalya'nın Kumluca ilçesine bağlı olan Mavikent mevkiinde faaliyet göstermektedir. Denize 3,5 km uzaklıkta olan tesis, bir açık havuz ve bir çocuk havuzuna ev sahipliği yapmaktadır. HavaSu Köy'ün tüm konaklama birimlerinde; özel bir balkon ve eşya dolabı standart olarak sunulmaktadır. Odalarda yer alan özel banyolar; havlu ve ücretsiz banyo malzemeleri ile donatılmıştır. HavaSu Köy'de bulunan sanat sergi salonu ulusal veya uluslararası sanatçılara sergi imkânı sağlamaktadır (http://ekolojikoteller.com.tr/bes-yildizli-eko-koy-havasu-koy, erişim tarihi: 04.07.2017).

Dedetepe Ekolojik Yaşam Çiftliği: Dedetepe Çiftliği ağırlıkla zeytinyağı üreten ve Çanakkale'de yer alan bir çiftliktir. Misafir evleri ve yayla çadırlı kamp alanıyla farklı konaklama seçenekleri sunmaktadır. Yürüyüş parkurları, dağ bisikleti turları, kültür noktaları, kuş-kelebek-mantar-endemik bitki gözlem noktaları ve başta zeytin üretimi olmak üzere birbirinden farklı eko etkinlikler bulunmaktadır (http://kazdagiekoturizm.com, erişim tarihi: 04.07.2017).

Kapor Organik Çiftlik Evi: Kapadokya Avanos ilçesine 1 km mesafede bulunan çiftlik evi, açık havuz ve yemyeşil bir bahçeye sahiptir. Kendi bahçesinde yetişen sebze

ve meyvelerle yapılmış yemeklerle hizmet veren çiftlik aynı zamanda bağ bozumu festivalleriyle de her sene konuklarını ağırlamaktadır. Aynı zamanda organik ürünler için e-alışveriş sistemine sahiptir (http://www.kapor.com.tr, erişim tarihi: 04.07.2017).

Akdeniz Bahçesi: Çıralı'da kurulu bu organik tatil mekânı, 5 dönümlük bir meyve bahçesinin içinde yer almaktadır. Ayrıca denize yürüme mesafesinde ve Caretta Caretta kaplumbağalarının yuvalama alanı olan tertemiz bir sahile komşudur. Özellikle çocuklar için birçok farklı atölyesi bulunan mekânın el dokuma atölyeleri, Türk el sanatları gibi birbirinden ilginç aktiviteleri bulunmaktadır (http://www.akdenizbahcesi.com, erişim tarihi: 04.07. 2017).

Kaş Eko-Elbademi Çiftliği: Kaş'ın Çukurbağ köyünde yer alan çiftlik, denize 11 km mesafede ve birçok antik kente komşudur. Taş pansiyon ve taş müstakil evlerden oluşan çiftlik, sanat atölyeleri, yoga ve organik bahçe aktivitelerine sahiptir. Bunun yanında hem antik kentlere kültür turlarına katılmak hem de doğa yürüyüşleri yapmak mümkündür (http://www.kasartcamp.com/, erişim tarihi: 04.07.2017).

5.5. Dünya'da Başlıca Ekoturizm Sertifikasyon Programları

Ekoturizm sertifikasyonu başta ekolojik oteller olmak üzere birçok ekoturizm işletmesi açısından ekoturist çekme ve standartlaşma anlamında önemli bir unsurdur. Dünya çapında 100'ün üzerinde eko-sertifikasyon programı yer almaktadır. Bunun sebebi ise her ülkenin kendine dair sertifika sistemleri yaratmasıdır. Aşağıda, günümüzde daha çok tercih edilen eko-sertifikasyon programları bulunmaktadır. Her biri birbirinden bağımsız denetlenir, ayrıca hepsi aynı

faktörleri dikkate almamaktadır. Her bir programın hangi sürdürülebilir turizm sorunlarının ele aldığını belirtmek için, kısaca açıklanmaktadır.

Enerji Yıldızı: Enerji verimliliğini ampul ve buzdolabında değil, otellerde de değerlendiren bir EPA programıdır. 150'den fazla işletme katılmaktadır, ancak programın bir parçası olmak için, 100 üzerinden en az 75 puan almak gerekir (www.energystar.gov, erişim tarihi: 17.03.2017).

AB Eko-Etiketi: Avrupa Birliği'nin 28 üye ülkesinde yer alan otel ve kamp alanlarını belgeleyen yeni bir programdır. Şirketlerin çevreye daha duyarlı ürün ve hizmetler sunmalarını teşvik etmeyi ve Avrupalı tüketicilerin de bu tür ürün ve hizmetleri kolaylıkla belirleyebilmelerini amaçlayan gönüllü katılıma dayanan bir programdır (www.eco-label-tourism.com, erişim tarihi: 17.03.2017).

Yeşil Küre: En iyi bilinen eko-etiketler arasındadır. Avustralya'nın belirlemiş olduğu kurallara dayanarak, öncelikle Avustralya, Yeni Zelanda ve Asya'daki başlayan belgelendirme Karayipler ve başka yerlere yayılmaya başlamıştır. Green Globe Standardı, seyahat ve turizm şirketlerinin çevre ve sosyal açıdan sorumlu ve sürdürülebilir faaliyetler sürdürmelerini destekleyen olanaklar sunmaktadır. Şirketlerin yanı sıra tedarik zincirindeki partnerlerinin de sürdürülebilirlik performansları yapısal bir değerlendirmeye tabi tutulur (www.greenglobe.org, erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikasyon: ECO certification, Malta Turizm İdaresi tarafından Malta adasındaki otellere verilen bir eko-etikettir. Malta Adalarındaki otellerin yüzde 15'i veya başka bir ifadeyle otel odalarının yüzde 30'u ECO sertifikasyonuna sahiptir (http://www.mta.com.mt/eco-certification, erişim tarihi: 17.03.2017).

Sertifikalı Eko Oteller: Sertifikasyonun amacı ticari faaliyetlerde ekolojiyi, sürdürülebilir kalkınmayı ve yerel ekonomiyi desteklemektir.

Sürdürülebilirlik ilkelerine uygun faaliyet gösteren turizm işletmelerine verilen bu etiket, işletmelerin toplam kaynak kullanımlarını dikkate almaktadır

(http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/eco-hotels-certified, erişim tarihi: 17.03.2017).

Yeşil Yaprak: Kanada merkezli bir eko etiket programıdır, bu program henüz Amerika Birleşik Devletleri'ne yayılmaya başlamıştır (www.greenhotelsonline.com, erişim tarihi: 17.03.2017).

Yeşil Anahtar: Turizm ürünleri için uluslararası bir eko-etiket olan Yeşil Anahtar, turizm sektöründeki şirketlere verilen bir diploma özelliği taşımaktadır. Yeşil Anahtar, bugüne kadar 45 ülkede 2100'den fazla otel ve tesise verilmiştir (http://www.green-key.org, erişim tarihi: 17.03.2017).

LEED: LEED veya Enerji ve Çevre Tasarımı Liderliği, yeşil binaların özelliklerini, tasarımını, yapımını, bakımını, çalışmasını ve etkinliğini üçüncü tarafça doğrulayan küresel, bölgesel ve yerel bir yeşil bina derecelendirme sistemidir. ABD Yeşil Bina Konseyi (USGBC) tarafından geliştirilmiş ve sürdürülmüş olan LEED, insanlar arasında dünyayı etkileyen karmaşık, çoğu zaman birbiriyle yarışan bina ve çevre sorunlarını gidermek için basit ve etkili bir programdır. 155 ülkede ve bölgede her gün 1.85 milyon metrekare alan, LEED ile sertifikalandırılmaktadır. LEED, genellikle yerel yasalar ve gereksinimlerle senkronize olan, çeşitli iklimlerde ve yerleşimlerde çeşitli bina tiplerinde kullanılmak üzere tasarlanmıştır. LEED sertifikasyonu alınan puana göre

farklı seviyelerden oluşmaktadır. Alınan sertifikalar gümüş, altın ve platin şeklinde isimlendirilmektedir

(https://readymag.com/usgbc/hospitality/about/, erişim tarihi: 07.04.2017).

Sürdürülebilir Turizm Sertifikası Amerika Ağı: Rainforest Alliance ve Uluslararası Ekoturizm Derneği, Karayipler ve Amerika kıtasında çevresel standartları korumak için çeşitli ülkelerden gelen sertifikasyon programlarını birbirine bağlayan ortak bir çabayla oluşturulmuştur (www.eco-indextourism.org, erişim tarihi: 17.03.2017).

Bio Oteller: Bu sertifikasyon otellerdeki organik ve bölgesel ürünleri kapsıyor. BIO Hotels sertifikalı oteller sadece Bioland veya benzer eko etiketlerin standartlarına uyan organik sertifikalı ürünleri kullanılmaktadır (www.eco-indextourism.org, erişim tarihi: 17.03.2017).

Yeşil Sertifikasyon Letonya (*Green Certificate: Latvia*): Letonya orijinli bu eko-etiket, tatil tesislerinin doğal kaynakları koruduklarını ve akılcı bir şekilde kullandıkları anlamına gelmektedir. Çevre dostu turizm faaliyetleri ve yerel olarak üretilmiş sağlıklı gıdalar sunan söz konusu bu tesisler aynı zamanda turistlere bölgenin doğal, kültürel ve tarihsel açıdan turistik yerleri hakkında da ayrıntılı bilgi vermektedir

(http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/green-certificate-latvia, erişim tarihi: 17.03.2017).

Yeşil Seyahat İş Programı (*Green Tourism Business Scheme*): İngiltere ve İrlanda'nın ulusal sürdürülebilir turizm sertifikasyon programı olan GTBS, 2400'den fazla üyeye sahiptir. Ulusal Turizm ajansları tarafından desteklenen tek ulusal sertifikasyon programıdır. Yeşil Turizmi tercih eden kuruluşlar, enerji ve su verimliliği, atık yönetimi, satın alma, seyahat ve biyolojik çeşitlilik gibi alanlarda 145

kriterden oluşan katı kurallara göre değerlendirilirler (http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/green-tourism-businessscheme, erişim tarihi: 17.03.2017).

Legambiente Turismo: İtalya'da her türlü turizm konaklama tesislerini kapsayan eko-turizm etiketi olan Legambiente Turismo, 1997 yılından beri, turizm faaliyetlerinin destinasyonlara verdiği zararları azaltmak ve turistlerin bilinçlenmesine yardımcı olmak amacına yönelik faaliyetlerini sürdürmektedir

(http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/legambiente-turismo, erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko-etiket Lüksemburg: Lüksemburg Turizm Bakanlığı ve Sürdürülebilir Kalkınma ve Altyapı Bakanlığı tarafından 1999 yılında faaliyete geçirilen bu ekoetiket sistemi çerçevesinde, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Oeko-Zenter Lëtzebuerg hem etiket sahibi olmak isteyen kuruluşlara hem de zaten bu ağ kapsamında yer alanlara çevre konusunda danışmanlık hizmeti verilmektedir (www.eco-indextourism.org, erişim tarihi: 17.03.2017).

Estonya Ekoturizm Kalite Etiketi: Estonya Ekoturizm Kalite Etiketi, kuruluşların yerel ekonomik kalkınmayı ve Estonya'nın doğal ve kültürel mirasının korunmasını destekleyen seçenekleri tercih ettiklerini göstermektedir (www.eco-indextourism.org, erişim tarihi: 17.03.2017).

Nature's Best Ecotourism (Doğa'nın En İyisi Ekoturizm): İsveç'te etik ilkelere bağlı ve yüksek kaliteli doğa turlarını belgelendiren Nature's Best, seyahat acenteleri birlikleri, arsa sahipleri, doğa koruma dernekleri, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, kamu kurumları, turizm şirketleri ve diğer kuruluşların bir araya gelmesi sonucunda kurulmuştur

(http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/natures-best-ecotourism, erişim tarihi: 17.03.2017).

Steinbock: Konaklama tesisleri sürdürülebilir kalkınma konusundaki kararlılıkları ve performanslarına bağlı olarak Steinbock tarafından 1 ile 5 arasında "Oğlak" simgesi verilerek belgelendirilmektedir. İsviçre orijinli bu etiket, otelin yönetim, ekonomi, çevre, sosyal sorumluluk, bölge için değer ve kültür yaratma konularındaki başarılarını değerlendirmektedir (http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/steinbock, erişim tarihi: 17.03.2017).

Viabono: Almanya'daki konaklama tesisleri, destinasyonlar ve diğer turizm şirketlerine verilen bir etiket olan Viabono'nun "doğa yararı" için ön şartı, çevre ve doğanın el değmemiş olarak kalması ve turizm ürünlerinin yüksek kaliteli olmasıdır.

(http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/viabono, erişim tarihi: 17.03.2017)

Diğer ülkelere ait eko sertifikasyon programları ise şunlardır;

- Çin: GBAS,
- Hindistan: Hint Yeşil Bina Konseyi (IGBC) / GRIHA,
- Japonya: CASBEE,
- Birleşik Krallık: BREEAM.

ALTINCI BÖLÜM

EKOLOJİK OTELLER KAPSAMINDA EKOTURİSTLER

6.1. Ekoturist Kavramı

Ekoturizm, ekoturist olarak kavramlaştırılan kendine özgü bir turist biçimini ortaya çıkarmaktadır. *Ekoturist;* değerbilirlik, katılımcılık ve duyarlılık ruhu içinde, nispeten doğal özelliklerini koruyan alanları ziyaret eden kişi olarak tanımlanmaktadır. Ekoturist, yaban hayatını ve doğal kaynakları kullanırken tüketici bir anlayışla yaklaşmaz. Ayrıca, ekoturist yöre insanlarının ekonomik refahına ve ziyaret edilen alanın korunmasına, doğrudan yararlanmaya yönelik istihdam ve finans araçları yaratmasıyla da katkıda bulunur. Doğayı ziyaret eden herkesin ekoturist ve onlar tarafından gerçekleştirilen her türlü faaliyetin de ekoturizm etkinliği olduğu şeklinde yanlış bir kanı bulunmaktadır. Ne var ki, doğada gerçekleştirilen her faaliyet bir ekoturizm etkinliği olmadığından, ekoturizmin tanımı konusundaki tartışmalar ekoturistler için de söz konusu olmaktadır. Ekoturizm, doğaseverler ve çevre duyarlılığı olan turistlerin hareketlerinden daha geniş kapsamlı bir konudur. Gerçekte bu olgu, çevresel, ekonomik ve sosyal ilişkiler bütünüdür. Üst gelir grupları ve çok geniş bir kitle olarak orta sınıf tüketicilerin talep ettiği ekoturizm; bir yeri ziyaret eden turistlere, ilk deneyim yolu ile o yeri tanıma olanağı sağlayan, turistin anlayışını ve beğenisini geliştiren, uygun davranışlarını,

koruma etiğini zenginleştiren, bir eğitim deneyimi içeren, çevreye karşı sorumlu, olumsuz etkileri azaltıcı çalışmalar ortaya koyan, yerel ekonominin girdilerini en fazla ortaya çıkaran bir turizm çeşididir. Ekonomik gelişme ile koruma amaçlarının birleştirilmesine dayanır. Toplum ve çevre üzerinde en az seviyede olumsuz etki oluşturmalı ve yerel halkı aktif olarak kapsamalı, yerel topluluğa ekonomik faydalar sağlamalıdır. Ekoturistler, klasik turistten ve hafta sonları pikniğe veya doğada yürüyüşe çıkanlardan farklı bir nitelik taşımaktadırlar. Deneyimleri konusunda farklı algılamalara ve inançlara sahiptirler. Doğayı anlama ve hoşlanmanın yanında, çevre dostu teknolojileri ve yerel kaynakları kullanarak doğayı koruyacak eylemlerde bulundukları görülmektedir (Kaypak, 2010:96-97).

Sharpley (2006), ekoturistlerin tanımlanmasının, onları sınıflandırmanın zor olduğunu belirtmiştir. Bir ekoturist, en geniş anlamıyla "yeşil turist" olarak tanımlanabilir; yeşil turist, doğa turizmi ve doğa tabanlı faaliyetlere katılmaktadır.

Yabancı kaynaklarda son zamanlarda dikkat çekici bir şekilde, çeşitli çalışmalarda, davranışlarıyla ilgili olarak bir dizi perspektif keşfederek ekoturistlere odaklanılmıştır (Weaver ve Lawton, 2002); değerler (Blamey ve Braithwaite, 1997; Zografos ve Allcroft, 2007), tutumlar (Wurzinger ve Johansson, 2006), motivasyonlar (Beh ve Bruyere, 2007; Holden ve Sparrowhawk, 2002), seyahatlerinden sağlanan fayda (Frochot, 2005; Palacio ve McCool, 1997) ve yerel ekonomik faydalar (Azlizam, Mohd Aswad, Asli, ve Shazali, 2012) başlıca konulardır.

Ekoturistler bir çalışmada şu şekilde sınıflandırılmıştır (Fennell, 2003: 34);

1. Kendi seyahat eden ekoturistler: Bu grup, ekoturistlerin oldukça büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Farklı tipte yerlerde konaklamakla birlikte, çok sayıda ortamları ziyaret etmeye eğilimli kişilerdir. Bu tecrübelerinden dolayı oldukça esnek bir pazar yapısına sahip bir gruptur.

2. Turla seyahat eden ekoturistler: Bu grupta yer alan ekoturistler profesyonel bir şirket tarafından iyi organize edilmiş turlarla, egzotik destinasyonlara seyahat etmeyi beklemektedirler.

3. Okul veya bilimsel çalışma grubuyla seyahat eden ekoturistler: Bu grup, bilimsel bir çalışma yapma amacıyla organize edilmiş turlarla veya bireysel olarak çoğunlukla belirli zamanlarda belirli bölgelerde konaklayan ve doğa ve yer koşullarına dayanma konusunda diğer ekoturistlerden daha sert olan ekoturistlerden oluşmaktadır.

Bugün dünyanın en önemli ekoturist pazarlarına bakıldığında ilk sırayı Amerika'nın aldığı görülmektedir. Diğer ekoturist pazarları ise sırasıyla; İngiltere, Almanya, Kanada, Fransa, Avustralya, Hollanda, İsveç, Avusturya, Yeni Zelanda, Norveç ve Danimarka'dır (Weaver, 2001:48).

Avustralya hükümeti tarafından her üç ayda bir yayınlanan "Uluslararası Turist Araştırmaları" sonuçlarında Avustralya'ya ekoturizmle ilgili aktivitelerde bulunmak üzere giriş yapan turistlerin pazar eğilimleri şu şekilde özetlenmiştir (Weaver, 2001:48).

- Ekoturizme en fazla katılım oranı Avrupa'nın Almanca konuşan bölgelerinden sağlanmaktadır. Bu ülkeleri Kuzey Amerika ve Avrupa'nın diğer bölgelerindeki ülkeler ve daha sonra ise Asya ülkeleri ile Yeni Zelanda takip etmektedir.

- Ekoturizmle ilgili aktivitelere katılma oranı ise ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin, İsviçreli turistlerin

yarısından fazlası doğa yürüyüşlerine katılırken, Yeni Zelandalı ve Japon turistlerin yalnızca %12'si doğa yürüyüşlerine katılmaktadır. Ancak, 1995 yılında Avustralya'da 86.000 Japon turistin doğa yürüyüşlerine katıldığı düşünüldüğünde %12'lik bu oranın aslında ne kadar önemli bir rakam olduğu anlaşılmaktadır.

- Ekoturizm aktivitelerine katılmadaki ülkeler arasındaki bu farklılıklar aynı zamanda ülkelerin kendi içinde de görülmektedir. Bu farklılığın en önemli nedeninin ise coğrafi bölümleme olduğu anlaşılmıştır. Başka bir ifadeyle, ekoturizme katılanların şehirde veya kırsal bir bölgede yaşıyor olmaları onların farklı ekoturizm aktivitelerine yönelmelerine neden olmaktadır. Örneğin, Alman ve Kanadalı turistleri kapsayan çalışmada yüksek gelir, büyük metropollerde yaşama ve şehir yaşamının yarattığı baskı gibi insanları şehir dışına iten nedenler, kırsal alanda yaşayan kendi vatandaşının tersine kentli turistlerin, ekoturizm kapsamında yer alan aktiviteleri daha çok takip etmelerini sağlamıştır. Kırsal alanlarda yaşayan turistlerin ise, şehirlilerin tersine daha çok balık tutma veya avlanma gibi faaliyetlere katıldıkları görülmüştür. Dolayısıyla "şehir pazarı" ekoturizm için hayli önemli bir pazar bölümünü oluşturmaktadır.

Bir ekoturist "ecotrip" yâda "ecotour" seçtiğinde doğal kültürel özellikleri önemseyen koruma bilgi ve anlayışı kazanır. Turist sadece doğrudan korunmasına katkı değil, aynı zamanda ekonomik katkısı ve varlığının sağlanması için teşvik sağlar. Turizm kurumları ve devlet yönetimi politikalarını teşvik ve yerel işletmelerin desteği ile korunmasını dengelemek amacıyla uzmanlık sağlayarak korunmasına katkıda bulunur (Masberg ve Morales,1999:289).

Ekoturistler genel olarak ekoturizmin özelliklerine uygun seyahat eden, eğitim seviyesi yüksek, çevre bilincine sahip, risk almayı seven ve birazda maceraperest yönü ağır basan kişilerdir. Bolton (1997) ise ekoturisti; "kıymet bilirlik, katılımcılık ve duyarlılık ruhu içinde, nispeten doğal özellikleri korunan alanları ziyaret eden kişi" olarak tanımlamıştır. Ekoturist, yaban hayatını ve doğal kaynakları kullanırken tüketici bir anlayışla yaklaşmaz, yöre insanlarının ekonomik refahına ve alanın korunmasına, doğrudan faydalanmaya yönelik istihdam yaratması açısından da ziyaret edilen alana katkıda bulunur (Akay ve Zengin, 2012: 116). Ekoturistlerin gerçekte kim olduklarının belirlenmesinde ekoturizmin özelliklerinden yararlanılabilir. Bu özellikler şunlardır:

a) Turist Tipi: Doğal alanlara ve kültürel çevrelere seyahati seven, yerel kültürleri ve bölgeleri öğrenme ve değerini anlama isteğinde olan kişilerden oluşur.
b) Yer: Genellikle doğal, bazen koruma alanları veya kültürel çekicilikleri kapsar.
c) Faaliyetler: Çevreye en düşük etki ile kaynakların kullanılması ve çevresel eğitimin desteklenmesine dayanır.
d) Olanaklar: Çevre dostu teknolojilerin ve yerel kaynakların kullanılmasını gerektirir.
e) Gelişine Yaklaşımı: Ekonomik gelişme ile koruma amaçlarının birleştirilmesine dayanır.
f) Gelişme Süreçleri:

- Toplum ve çevre üzerinde en az seviyede olumsuz etkiler oluşturmalı ve yerel halkı aktif olarak kapsamalıdır,
- Yerel topluluğa ekonomik faydalar sağlamalıdır.

- Ekoturistlerin doğa ve kırsal yaşamla etkileşim, sosyal etkileşim, bilme, tanıma, keşfetme, eğitim, bilimsel merak, bilgilenme, risk arayışı, kendini keşfetme, kendini gerçekleştirme, ekoturizmde teorik olarak doğanın kıymetini bilme, doğayı seyretme, bozmadan kullanma, doğayla iç içe olma, doğadan bir şekilde zevk alma gibi amaçları vardır (Çevirgen, 2004: 48-49).

1993 yılında Avustralya'da yapılan bir çalışmada, ekoturistlerin en fazla tercih ettikleri ekoturizm aktiviteleri ise sırasıyla şu şekildedir;

- ✓ Doğa Yürüyüşü,
- ✓ Hayvan Gözlemleme,
- ✓ Kuş Gözlemleme,
- ✓ Balina Gözlemleme,
- ✓ Kaplumbağaları Gözlemleme,
- ✓ Timsah Gözlemleme,
- ✓ Bitki Gözlemleme,
- ✓ Doğa Fotoğrafçılığı,
- ✓ Kamp Kurma,
- ✓ Bilimsel Çalışma,
- ✓ Sırt Çantası ile Gezmek,
- ✓ Sanat Turları,
- ✓ Dalma Sporu,
- ✓ Tarih Turlarıdır. (ea.gov.au:17.03.2017).

6.2. Ekoturist Tipleri

Ekoturistlerin yapısı ve özellikleri hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Bazı araştırmacılara göre, ekoturistler homojen bir yapıya sahip değildir. Beh ve Bruyere, (2007),

Kerstetter, Hou ve Lin, (2004) ekoturist tiplerini belirlemeye yönelik segmentasyon üzerine yaptıkları çalışmalarda kümeleme yöntemini kullanmışlardır. Weaver (2010) Avusturalya'da Lamington Ulusal Park'ta yaptığı çalışma sonucunda ekoturistlerin spektrumunu belirlemiş ve ekoturistleri soft (yumuşak) ve hard (sert) olarak iki grupta incelemiştir. Belirlenen ekoturist profili spektrumu şu şekilde uyarlanmıştır:

Hard/Sert Ekoturistler (Aktif, derin)	**Soft/Yumuşak Ekoturistler** (Pasif, yüzeysel)
-Çevreye karşı güçlü bağlılık duygusu,	-Çevreye karşı ılımlı bağlılık duygusu
-Denge durumunun sürdürülebilirliği,	
-Gelişimin sürdürülebilirliği,	-Çok amaçlı turlar,
-Uzmanlaşmış turlar,	-Kısa seyahatler,
-Uzun seyahatler,	-Büyük gruplar,
-Küçük gruplar,	-Fiziksel olarak pasif,
-Fiziksel olarak aktif,	-Fiziksel rahatlık,
-Fiziksel meydan okuma,	-Tüm hizmetleri beklerler,
-Az sayıda hizmet beklerler,	-Yorumlara önem verirler,
-Kişisel deneyime önem verirler.	-Daha çok seyahat acenteleri,
-Seyahat/gezi düzenlemelerini kendileri yaparlar.	Tur operatörlerini tercih ederler.

Ekoturist tiplerinin belirlenmesinde kendini adama ve zaman unsurlarının öneminin vurgulandığı ve seyahatlerinin gerçekleştiği yerde ekoturizm deneyimi yaşamak isteyen turistler arasında yapılan bir çalışmada ise ekoturistler şu şekilde sınıflandırılmıştır;

1. *Kararlı Doğa Turistleri:* Eğitim, çöplerin kaldırılması veya buna benzer amaçlarla özellikle düzenlenmiş turlara katılanlardan veya bilimsel araştırmacılardan oluşur.
2. *Kendini Doğaya Adamış Turistler:* Özellikle korunmuş alanları görmek için seyahat eden ve yerel, doğal ve kültürel tarihi anlamak isteyen turistlerden oluşur.

3. Belirli Bir Akımı Takip Eden Doğa Turistleri: Aslında kendileri için olağan olmayan, örneğin; Amazon, Rwandan goril parklarını veya bu tip destinasyonları ziyaret eden turistler bu gruba girer.

4. Tesadüfi Doğa Turistleri: Genel seyahatlerinin bir parçası olarak tesadüfen doğa deneyimi yaşayan turistler bu gruba dâhil edilir (Fennell, 2003: 35).

Sheena ve arkadaşları (2015), Malezya'da Unesco'nun kültürel miras listesinde yer alan Kinabalu Park'ta 403 kişiye yaptıkları anket sonucunda ekoturistleri üç tipe ayırmışlardır. Bu tipler ve özellikleri şu şekildedir;

a) Yapısal Ekoturist:

- Ziyaret edilecek yerleri seyahat acenteleri yoluyla gezerler, deneyim sahibi olurlar, fauna ve flora hakkında bilgi sahibi olurlar.
- Seyahat ederken konforu tercih ederler.
- Uygun bir konaklama tesisi bulamadıklarında başka yerlere giderler bu yüzden seyahatleri kısa sürelidir.

b) Sert Ekoturist:

- Ziyaret edilecek yerleri kendileri düzenlerler.
- Uygun bir konaklama tesisi olmasa bile vahşi doğada kamp yaparlar.

c) Yumuşak Ekoturist**:**

- Gitme şansları varsa seyahat acentelerinin tur paketi kapsamında hazırladığı gezinin bir parçası olabilirler, rezervasyon yaparlar.
- Gidecekleri yerlerdeki gelişmelere ilgi duyarlar. Örneğin; Karayolları, konaklama

6.3. Ekoturistlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Ekoturistlerin demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalar genel olarak, onların orta yaş grubunda oldukları yüksek eğitimli ve ortalama gelirlerin üzerinde bir gelire sahip olduklarını ve ekoturizm aktivitelerinin türleri ve özelliklerine göre bayanların oranlarının erkeklerle eşit hatta bazı durumlarda fazla olabildiğini göstermektedir. Kuzey Amerika'da tüketici araştırmaları yapan HLA ve ARA danışmanlık şirketlerinin 1994 yılında Kuzey Amerika seyahat pazarında ekoturist pazar profiline yönelik yaptıkları araştırmanın ise sonuçları şunlardır:

Yaş: Turistler en çok 35-54 yaş grubunda olmakla birlikte, yine de yaş işin maddi boyutu ve aktiviteye bağlı olarak değişmektedir.

Cinsiyet: Aktiviteye bağlı olarak belirgin farklılıklar ortaya çıkmakla birlikte, bu faaliyetlere katılan erkek ve kadınların oranı %50'dir.

Eğitim: %82'si üniversite mezunudur.

Grup Kompozisyonu: Deneyimli ekoturistlerin %60 gibi büyük çoğunluğu çift olarak, %15'i aileleri ile ve %13'ü tek başlarına seyahat ettiklerini bildirmişlerdir.

Seyahat Süresi: Deneyimli ekoturistlerin %50 gibi büyük çoğunluğu 8-14 gün süreli gezileri tercih etmişlerdir.

Harcama Düzeyi: Deneyimli ekoturistler, genel bir turiste göre daha fazla harcama yaptıklarını %26 gibi büyük bir çoğunluğu 1000-1500 ABD doları harcamaya hazır olduklarını belirtmişlerdir (Demir ve Çevirgen, 2006:113-122).

Kasalak'ın 2013 yılında yaptığı alan araştırmasında da ekoturistlerin Muğla ilindeki bazı ekolojik otellerde 250

Euro, hatta 300 İngiliz Sterlini fiyatlarla oda kiralandığı görülmüştür.

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu'nun ekoturist pazar profili üzerine açıkladığı raporda şu sonuçlar ortaya çıkmıştır;

1. Ekoturistler en çok 35–54 yaş arasındadır,
2. Ekoturizm faaliyetlerine katılan erkek ve kadın oranları birbirine eşittir.
3. Ekoturistlerin %82'si üniversite mezunudur.
4. Aile yapısı açısından genel turistlerle aralarında anlamlı bir farklılık yoktur.
5. Katılım durumlarına bakıldığında, %60 gibi büyük bir oran 2 kişi olarak seyahat etmeyi tercih ederken, %15'i ailesiyle birlikte, %13'ü ise tek başına seyahat etmeyi tercih etmektedir.
6. En az bir kez ekoturizme katılan ve deneyimli olarak tabir edilen ekoturistlerin %50'si 8 ile 14 gün süreli seyahatleri tercih etmiştir.
7. Deneyimli ekoturistler genel turistlere göre daha fazla harcama yapmaya isteklidirler. Buna göre, %26'sı 1001 ile 1500 Amerikan Doları harcama yapmaya hazır olduklarını belirtmektedirler.
8. Seyahatin en önemli unsurları; ıssız ve sessiz doğal ortamlar, yaban hayatını gözlemleme ve uzun yürüyüşler ile *trekking*'tir.
9. Gelecekte seyahat etmeyi sağlayacak en önemli motivasyon unsurları ile ilgili sonuçlara bakıldığında ise birinci sırada doğal manzaradan ve doğadan hoşlanma yer alırken ikinci sırada yeni yerler görme ve yeni deneyimler yaşama yer almaktadır (TIES, 2000).

Wrigt (2001) belirlediği ekoturist pazar profilinde ekoturistleri ülkelere göre ayırmıştır. Ona göre ekoturistlerin sosyo-demografik özellikleri şu şekildedir;

Amerikalı Ekoturistler:

Aile Gelir Düzeyi: Yaklaşık 35 bin Amerikan Doları

Yaş: 18-24 (%10) ; 25-34 (%24) ; 35-44 (%25) ; 45-54 (%18) ; 55 ve üzeri (%23)

Cinsiyet: Aktivitelere bağlı olarak bay ve bayan oranları değişim göstermektedir.

Aile Durumu: %44 Evli

Eğitim: %75 Kolej mezunu ; %25 Yüksekokul mezunu

Kanadalı Ekoturistler:

Aile Gelir Düzeyi: 50 bin Kanada doları ve üstü (%57); 70 bin Kanada Doları ve üstü (%36)

Yaş: 25-34 (%11) ; 35-44 (%22) ; 45-64 (%46) ; 65 ve üzeri (%11)

Cinsiyet: Bay ve bayan oranları birbirine eşittir.

Aile Durumu: Belirtilmemiş

Eğitim: %64 Üniversite mezunu ; %24 Lise mezunu

Avustralyalı Ekoturistler:

Aile Gelir Düzeyi: Yüksek gelir grubu

Yaş: 20-29 (%36) ; 30-39 (%23) ; 50 ve üzeri (%27)

Cinsiyet: Bayan (%55) ; Bay (%45)

*Bay ve bayan oranları aktiviteye göre değişim göstermektedir.

Aile Durumu: Belirtilmemiş

Eğitim: Eğitim seviyeleri yüksek

İngiliz Ekoturistler:

Aile Gelir Düzeyi: 10 bin Pound altı (%13) ; 10-15 bin Pound (%15); 15-20 bin Pound (%22),20-25 bin Pound (%17) ; 25-30 bin Pound (%12) ; 30 ve üzeri Pound (%21)

Yaş: 18-24 (%7) ; 25-34 (%15) ; 35-44 (%27) ; 45-54 (%24) ; 55 ve üzeri (%18)

Cinsiyet: Bayan (%54) ; Bay (%46)

Aile Durumu: %58 Evli ; %34 Bekar ; %8 Boşanmış

Eğitim: %23 Lisansüstü eğitim; %38 Üniversite mezunu; %15 Yüksekokul mezunu; %25 Lise mezunu

TIES'in 2004 raporundaki uluslararası pazarların gözden geçirilmesi üzerine yapılan bir araştırmaya göre, Kuzey Amerikalı ekoturistlerinin sosyo-demografik özellikleri şöyledir;

Tablo 6.1 Kuzey Amerikalı Ekoturistlerinin Sosyo-Demografik Özellikleri

Cinsiyet	%55 kadın, %45 erkek
Yaş	*Kanadalılar: Orta yaşlı/Yetişkin Grup (1/4'ü 45-54 yaş) ve Üçüncü Yaş Grup (1/3'ü 55+) *ABD eko gezginleri 50-61 yaş arası (% 40), ve 1/3'ü 62 yaş ve üzerindekiler
Medeni Durum	%45 evli çiftler, yaklaşık 1/3'ü bekâr Genellikle 1/3 aile
Eğitim Durumu	Eğitim seviyeleri yüksek (~%80'i mezun)
Meslek	1/3'ü profesyonel, pek çok kişinin eğitim hayatı devam ediyor.
Gelir Düzeyi	Eko gezginler >1/2 38,500 $ - 62,000 $ (US)
Seyahat Şekli	Eko gezginlerin ~%50'si çift (turda)

Kaynak: International Finance Corporation, 2004

ABD tur operatörlerinin TIES anketi sonuçlarına göre; dayanarak, ekoturistlerin tüketici profili olarak çoğu yaşları 30-65 arasında olup yükseköğrenimlerini tamamlamıştır. Genel olarak yeşil etiketleri takdir eder, önem verirler. Çeşitli şekillerde operatörlerini tercih ederler, bu şekiller sırayla; ağızdan ağıza, web sitesi, tekrar ziyaretler et, şirket promosyonları. Çoğu yabancı bağımsız gezginlerden oluşmaktadır. Kişilik özellikleri ise " doğa ve seyahat sevgisi bulunan, meraklı ve maceracı" olarak ortaya çıkmıştır.

6.4. Ekoturistlerin Seyahat Etme Nedenleri ve Motivasyonları

Ekoturistlerin motivasyonları vahşi ve el değmemiş doğal bir ortamda dağ, doğa, kuşlar, tropik ormanlar, ağaçlar, yabani çiçekler ve hayvan toplulukları hakkında bilgi edinmek, onları gözlemlemek ve doğa ile baş başa kalmak üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Yapılan bir araştırmada, ekolojik turistlerin motivasyonları şu şekilde sıralanmıştır;

- Tropik ormanlar,
- Vahşi ve el değmemiş doğa,
- Doğa hakkında bilgi edinmek,
- Kuşlar,
- Göller ve ırmaklar,
- Ağaçlar ve yabani çiçekler,
- Manzaranın ve vahşi hayatın fotoğrafını çekmek,
- Memeli hayvanlar,
- Ulusal ve bölgesel parklar,
- Fiziksel olarak aktif olmak,
- Benzer ilgi alanına sahip insanlarla tanışmak,
- Dağlar,

- Okyanus kıyıları,
- Eldeki zamanı iyi değerlendirme ve
- Kırsal bölgelerdir (Eagles, 1994: 64).

Kitle turistleri ile ekoturistler arasındaki farklılık bazı kaynaklarda ise şu şekilde sıralanmıştır;

- Kalabalık olmayan bölgeler,
- Uzak ve ıssız alanlar,
- Yaban hayatını ve doğayı tanıma,
- Yöre halkını ve kültürünü tanıma,
- Toplumsal faydalar sağlama,
- Bitkileri ve hayvanları gözlemleme,
- Doğaya karşı fiziksel olarak meydan okumadır (Wight, 2001:53).

Tablo 6.2 Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Turist Profillerinin Karşılaştırılması

Turist Tutum Ve Davranışları	**KİTLE TURİZMİ**	**EKOLOJİK TURİZM**
	• Kitle turisti • Orta sınıf toplum katmanı • Bilinçsiz çıkarcı turist profili • Boyun eğen • Konfor beklentisi var • Standart konaklama kalitesi istemi • Belirli program • Turist yönlendirilir • Gözlem • Zihinsel hazırlık düşük • Yabancı dil öğrenimsiz • Tüketim odaklı • Gürültülü • Kültürel etkileşim az • Genel tatil hatırası • Çevre bilinci az gelişmiş • Düşük maliyet beklentili • Standart güven duygusu	• Çevreci turist • Toplumun her sınıfı • Maceracı, çevreci turist profili • Kendi yönlendiren • Konfor beklentisi öncelikli değil • Halk içinde konaklama istemi • Kendiliğinden oluşan program • Turist karar verir • Deneyim • Zihinsel hazırlık yüksek • Dil öğrenimli (yerel dil) • Gezip, görüp tanımak odaklı • Sessiz, sakin • Kültürel etkileşim hedefli • Denenmemiş öznel hatıra • Çevre bilinci gelişmiş • Maliyet beklentisi geri planda • Optimum güven duygusu

Kaynak: : Ovalı, K. Pınar (2007). Kitle Turimi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması. *YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2(2),69.

Tur operatörlerinin TIES anketlerinden elde ettikleri bulgulara göre, ABD ekoturistleri arasında en popüler faaliyetler şunlardır; doğa gözlem ve yorumlama, macera sporları, kültürel gezilerdir. Ekoturislerin tur operatörlerini seçmek için en önemli kriterleri ise şöyle sıralanmıştır:

1. Kalite, itibar ve güvenlik,
2. Destinasyon varış yerleri ve faaliyetleri,
3. Fiyat,
4. Sorumlu seyahattir.

Turun sürdürülebilirliğini değerlendirmek için en önemli ölçüt ise, koruma konusundaki katkılar ve yerel topluluğa geri dönüştür. Wood, Wight ve Covetto (2003) tarafından yapılan araştırmaya göre ABD'li ekoturistlerin motivasyonları üç kategoriye ayrılabilir. Bu motivasyon kategorileri; Makro eğilimler, ikinci derecen eğilimler ve üçüncül eğilimlerdir.

Tablo 6.3 ABD'li Ekoturistlerin Motivasyonları

Makro eğilimler:	Tur Operatörlerine göre, birincil motivasyon kaynakları vahşi yaşam ve kültür.
İkinci dereceden eğilimler:	Birincil özel ilgi alanlarını nerede bulacaklarına karar verdikten sonra, ziyaretçiler belirli konaklama / varış yerini seçerler. Erişim ve hedef önemlidir. Seyahat süresi iki saattir ancak deneyim için, birkaç kişi 5 saatlik yolculuktan fedakârlık yapabilir. Lüks olmadığı halde konfor isterler. Kaliteli yorumlayıcı kılavuzlar/ rehberler ve küçük gruplar çok önemlidir.
Üçüncül eğilimler:	Ziyaretçiler sadece çevreye duyarlıdır. Diğer hususlar dikkate alındığında mimarlık, doğa ve kültür, özel ilgi alanları, erişim, konaklama, konfor seviyesi, mevcut faaliyetler ve kılavuzlar daha sonra bu özellikleri bakmaya başlayabilirler.

Kaynak: International Finance Corporation, 2003.

İrlanda, Ulusal turizm geliştirme kuruluşu Fáilte Ireland ve önde gelen ekoturizm organizasyonu Greenbox ile birlikte yayınladığı Ekoturizm El Kitabı'nda "Ekoturistleri motivasyon eden nedir?" sorusuna şu yanıtları vermiştir;

- El değmemiş vahşi alanlar,
- İyi, kaliteli yerel yemekler,
- İyi, kaliteli yerel rehberler,
- Erişilebilir ve güncel bilgiler,
- Yerel halkla tanışma ve iletişim kurma,
- Yerel kültürü deneyimleme,
- Yeni bir şeyler öğrenme,
- Yerel olarak işletilen küçük konaklamalardır

(www.failteireland.ie/FailteIreland/.../Ecotourism_Handbook, erişim tarihi: 07.04.2017).

Bahtiyar'ın 2017 yılında hazırladığı "Ekolojik Oteller Kapsamında Ekoturistlerin Kişilik Özellikleri, Motivasyonları Ve Memnuniyetleri Arasındaki İlişki: Ege - Akdeniz Bölgesi Alan Araştırması" isimli yüksek lisans tezinde de anket soruları Avustralya'da 65 yaş üstü ve 65 yaş altı yetişkin ekoturistlere yönelik yapılan bir araştırmada kullanılmıştır ve sonucunda yaş grupları arasında 10 motivasyon unsurunda anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu unsurlar arasında ise, özellikle "benzer ilgileri olan yeni insanlarla birlikte olma" ve "mümkün olduğunca birkaç ekoturizm destinasyonunu daha ziyaret etme" 65 ve üzeri ekoturistler için baskın motivasyon unsurlarıdır (Lawton, 2002: 124).

Aynı çalışmada yer alan diğer motivasyon unsurları şu şekilde sıralanmıştır;

1. Heyecan duyma ve macera dolu deneyimler yaşama,

2. Kendini keşfetme,
3. Dinlenme ve rahatlama,
4. Şehir hayatından kaçma,
5. Benzer ilgileri olan yeni insanlarla tanışma,
6. Daha önce yaşanan pozitif ekoturizm deneyimleri,
7. Mümkün olduğunca birkaç ekoturizm destinasyonunu daha ziyaret etme,
8. Yeni deneyimler kazanma,
9. Fiziksel olarak aktif olma ve
10. Doğayla baş başa kalmadır.

Yabancı literatürde ekoturist motivasyonu üzerine yapılan çalışmalarda, araştırmacılar farklı sınıflandırmalar arasında farklılıklar bulmuşlardır. Brieau ve arkadaşı (2011), çevreye saygılı olmanın turistler için en önemli motivasyon olduğunu ifade etmiştir. Durif ve arkadaşları (2011), bir turist için en önemli motivasyon kaynağının doğa ve yerel halkla temas halinde olduğunu belirtmiş ve turistlerin sağlık ve çevre kaygılarından dolayı seyahat ettiğini iddia etmiştir. Weaver (2002), öğrenme süreçlerinin doğayla yakın olduğunu belirterek; turistlerin ekoturizm gezileri yapmalarının en önemli nedenlerinin barış ve huzur içinde yaşamak olduğunu ifade etmiştir. Hovardas ve arkadaşı (2006), turistlerin doğayla ilgili yeni faaliyetlerin gözlemlenmesi, öğrenilmesi ve tecrübe edilmesiyle motive olabileceğini ifade etmiştir.

6.5. Ekoturist Profilleri Üzerine Yapılan Araştırmalar

Ekoturist profili üzerine yapılan çalışmalar incelendiğine yerli literatürde bu tarz çalışmaların yer almadığı ortaya çıkmıştır. Yapılan tüm çalışmalar yabancı araştırmacılara ve kaynaklara aittir.

Sheena ve arkadaşları (2015), Malezya Kinabalu Park'ta 2010 yılının Mayıs-Haziran aylarında 403 Malezyalı turiste uygulamıştır. Pilot çalışma mart ayında 40 kişiye uygulanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda 3 tip belirlenmiştir. Bunlar; Sert ekoturistler (%38.5), yapılandırılmış ekoturistler (%42.9) ve yumuşak ekoturistler (%18.6)'dir. Lawton (2002), Avustralya'da üçüncü yaş grubuna giren ekoturistlerin profilini belirlemeyi amaçlamış ve çalışma alanı olarak Avustralya Lamington Ulusal Park'ı seçmiştir. Araştırma, 65 yaş altı ve üstü olarak ayrılan grupta incelenmiştir bunun sebebi ise Avustralya'da emeklilik yaşının 65 olmasıdır. Backman, Backman ve Silverberg (1999) tarafından yapılan bir araştırmada, ABD'de yaşlıların 55-64 yaş ile 65 yaş ve üzeri olanlar olarak ayrıldıkları belirtilmiştir. Çalışma sonucunda her iki grupta çevresel ortalamalardaki puanlar benzerlik göstermektedir. Çevresel özellikler olarak çevreyi ve doğayı öğrenme, vahşi doğadaki tercihler, çevresel sorumluluk ve çevresel iyileştirme desteği gibi unsurlar bulunmaktadır. Farklılık açısından iki grup arasında on motivasyon unsuru arasında anlamlı farklılıklar çıkmıştır. Bu unsurlar arasında ise, özellikle "benzer ilgileri olan yeni insanlarla birlikte olma" ve "mümkün olduğunca birkaç ekoturizm destinasyonunu daha ziyaret etme" 65 ve üzeri ekoturistler için baskın motivasyon unsurlarıdır.

Cheung ve Jim (2013), yapılan çalışmanın anketlerini 2007 yılının Ocak-Mart aylarında hafta sonları Hong Kong'un ekoturizm gerçekleştiği sıcak noktalarında özellikler ulusal parklarında uygulamıştır. Elde edilen bulgulara göre Hong Kong'ta ekoturist tipolojisi 3 tipte incelenmiştir. Belirlenen tipler; bilgiyi arayanlar, boş zaman gezginleri ve doğa sevgilisi olanlar şeklindedir. Weaver (2010), Avustralya Lamington Ulusal Park'ta ekoturistlerin tutum ve davranışlarını

ölçmek amacıyla 37 soruluk 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Ekoturist profili kümeleme analizi kullanılarak 2 gruba ayrılmıştır. Bunlar, sert çekirdekli ekoturistler ve diğer ekoturistler. Lecompte ve Prim-Allaz (2009) Fransa'da 25 sorudan oluşan anketi 545 kişiye uygulanmıştır. Çalışma sonucunda 5 farklı profil belirlenmiştir. Bunlar; neo sürdürülebilirler, kampçılar, kulüplerde kalanlar, kültür kurumları ve sürdürülebilir maceraperestlerdir.

Zografos ve Allcroft (2007) çalışma alanı olarak İskoçya'yı tercih etmiş ve araştırmayı 305 kişiye uygulamıştır. Kullanılan anket formunda insan ve çevre ilişkisi üzerine 15 adet soru bulunmaktadır. Spss kümeleme analizinden faydalanılmıştır. Analiz sonucunda ise ekoturistler onaylamayanlar, şüpheciler, ilgililer, onaylayanlar olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır. Chang-Hung ve arkadaşları (2004), Tayvan Taroko Ulusal Park'ı ziyaret eden 404 kişiye anket uygulamıştır. Çevre aktiviteleri, çevreye yönelik tutumlar ve karakterleri üzerine araştırma yapılmıştır. Likert ölçeği, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Çalışma sonucunda kendini tanımlayan ekoturistler ve kendini tanımlayamayan ekoturistler olarak 2 gruba ayrılmıştır. Weaver ve Lawton (2002), Lamington Ulusal Park'ta tüketici davranışlarına yönelik 37 soruluk anketi mail yoluyla 1180 kişiye uygulamıştır. 3 ekoturist tipi belirlenmiştir.

Bunlar; yapılandırılmış ekoturistler, sert/zor/hard ekoturistler ve yumuşak/soft ekoturistlerdir.

Couture (2002) çalışmanı alanı olarak üç ülkeyi seçmiştir. Kanada, İngiltere ve Amerika'da uygulanan çalışma sonucunda 3 tip ortaya çıkmıştır. Bu tipler sırasıyla deneyimli ekoturistler, Ara sıra ekoturistler ve potansiyel ekoturistlerdir. Galloway (2002), Kanada Ontario'da yaptığı çalışmada

segmentasyon temeli olarak motivasyon faktörlerini ele almıştır. Belirlenen tipler; Stresten kaçanlar, Aktif doğa zevkleri ve Sansasyon arayanlar şeklindedir. Twynnam ve Robinson (1997)' da Kanada Ontario'da çalışma yapmıştır. Segment olarak ekoturizm etkinlik tercihleri ele alınmıştır. Bu bağlamda ortaya çıkan tipler şunlardır; Meraklılar, Maceracılar, Naturalistler, Kaçış yapanlar. Blamey ve Braithwaite (1997), Avustralya'daki çalışmasında sosyal değerleri temele alarak yaptıkları gruplama sonucunda iki tip ekoturist ortaya çıkmışlardır; 1-Özgürlükçüler, 2-Düalistlerdir.

Palacio ve McCool (1997), Belize Uluslararası Havaalanı'nda 206 kişiye 18 soruluk motivasyona yönelik çalışma yapmışlardır. Ekoturizmin faydalarına göre ekoturist profilleri belirlenmiştir. Bunlar; rahat doğa bilimciler, pasif oyuncular, doğa kaçamağı yapanlar ve ekoturistlerdir. Lindberg (1991) ise Amerika'da yaptığı çalışma sonucunda ekoturist tiplerini şu şekilde belirlemiştir; sert çekirdekli ekoturistler, kendini doğaya adayan ekoturistler, temel (ana) ekoturistler ve rahat doğa ekoturistleridir. Sert çekirdekli ekoturistler daha çok bilimsel araştırmalar veya eğitim amaçlı özel turlara katılmayı tercih ederken, kendini doğaya adayan ekoturistler yerel doğaya ve kültürel mirasa önem verirler ve özellikle korunmuş alanları tercih etmektedirler. Temel (ana) ekoturistler Amazonlarda The Rwandan Goril Parkı'nı ziyaret eden gruplar şeklinde ifade edilebilir. Rahat doğa ekoturistleri ise doğal çevrede deneyim sahibi olmayı tercih eden bireylerin oluşturduğu gruptur (Fennell, 2003: 35).

YEDİNCİ BÖLÜM

EKOLOJİK OTELLER KAPSAMINDA EKOTURİZM GİRİŞİMCİLİĞİ

7.1. Ekolojik Otel Girişimciliği Kavramı

Modern çağda, turizm hareketleri toplumlar arası ilişkilerde önemli bir yer tutar. Turizm, gerçekte, modernleşme süreçlerinin sonucudur. Turizm niçin önemlidir? Turizmden beklentimiz ne olmalıdır? Bu sorulara verilecek en insani cevap, turizmin toplumlarda barış ve kardeşlik duygularının gelişmesine yardımcı olmasıdır. Gerçekten de bu süreçte beklenti, modernleşme teorisinde öngörüldüğü gibi turizmin topluma en geniş anlamda olumlu ve bütünleştirici etkide bulunmasıdır (Özdemir, 2009:106). Bu olumlu etki turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve turizmin daha büyük kitlelere ulaşmasıyla anlamlı hale gelecektir. O nedenle turizmi çeşitlendirmek ve insanların daha kolay faydalanmasını sağlamak turizm sektörü içerisinde yer alan girişimciler tarafından gerçekleşecektir.

Bu bağlamda turizmin bir türü olan ve günümüze ilgi çekmeye başlayan ekoturizmin gelişiminde rol alan ekoturizm girişimciliğini incelemek, bu girişimcilik türü içerisinde ekoturizmin başlıca faaliyet çeşidi olan ekolojik otel kapsamındaki özelliklerine, sorunlarına ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ile ekoturizm girişimciliğinin geleceğini irdelemek yerinde olacaktır.

Girişimci, kelimesi Fransızca olan ve bir şeyi yapmayı çağrıştıran "entreprendre" fiilinden oluşmuş ve günümüzde birçok ülkede üretimi gerçekleştiren başlıca bir etken olarak rol oynamıştır. Bu kavram, bazı işlerin yapılmasını üstlenen birey anlamında kullanılmıştır. Kavramın İngiliz dilinde kullanımı incelendiğinde, üzerine almak, yüklenmek, üstlenmek, taahhüt etmek, teşebbüs etme, denemek, kalkışmak, tehlikeye atılmak, şansa bırakmak, cesaret etmek, göze almak anlamlarına gelen Türkçe fiiller görülmektedir. On beşinci yüzyıldan on yedinci yüzyıla kadar bu terimler, toprak sahiplerini ve devlet tarafından ihale edilen büyük projeleri üstlenen bireyleri nitelemek için kullanılmıştır (Uygun, 2006:6).

Popüler bir fikir olan girişimci, kahramanlık, risk alma, para yaratmak, bireysellik gibi birbirleriyle alakalı farklı kavramlarla birlikte yorumlanmaktadır. Akademik literatürde girişimcilik, küçük bir işe sahip olmak, sektörü yönetmek ile bağlantılı olarak kabul edilmektedir (Taylor ve Walley, 2003:5-6). Girişimciliğin birçok tanımı olmakla beraber, bu tanımların tümünde ortak olan nokta girişimcinin daima "başkalarının baktığı ama göremediği fırsatları görüp, bunları birer iş fikrine dönüştürebilmesi" ve "risk almaya yatkınlığıdır".

Girişimci, mal ve hizmet üretimini gerçekleştirebilmek için riski üstlenerek doğal kaynak, sermaye, emek gibi üretim faktörlerini bir araya getirip faaliyete geçiren kişi olarak tanımlanabilir. Girişimcilik, bir iş fikrine sahip olarak pazardaki fırsatları değerlendirmek mal ve hizmet üretmek amacıyla sermaye, doğal kaynak, emek gibi üretim faktörlerinin bir araya getirilerek, işletmesiyle ilgili faaliyetler olarak tanımlanabilir (Tekin, 2009:2-3). Girişimcilik eyleminin ilk aşaması girişimcilik isteği olarak kabul edilir. Girişimcilik

teorisini geliştirmek amacıyla araştırmacılar, ilk kez girişimcilik faaliyetine girişecek kişilerin girişimcilik isteğini etkileyecek faktörleri anlamaya ihtiyaç duymaktadır. Girişimciliği etkileyen faktörler, kişisel niteliklerin bir kombinasyonu olan deneyim ve eğilim, kişisel alt yapı (eğitim, kültür, vs.) ve kişisel özelliklerden oluşur (McGee vd., 2009:965). Fırsatların önemine dikkat çeken bir düşünce biçimi ve planlı bir davranış türü olarak da kabul edilen girişimcilik, günümüzde birçok ekonomist ve davranış bilimci tarafından, toplumda politikacılar kadar etkin rol alacağı yönünde kabul görmektedir (Krueger, 2000:411).

Girişimciler üzerindeki baskıların en yoğun olduğu sektörlerden biri de turizm sektörüdür. Dinamik ve sürekli değişen bir yapıya sahip olan turizm sektörünün hem küresel hem de bölgesel düzeyde gelişiminde, girişimcilik kritik bir faktördür. Turizm arzı, turizm girişimciliği önderliğinde yaratılabilmektedir. Turizm girişimcileri olmaksızın turistik gelişmeden, turistik üründen, tanıtımdan ve turizm talebinden bahsedebilmek oldukça zordur (Kozak ve Yılmaz, 2010:86). Turizm girişimcileri de genellikle ürün yaşam kalitesinden çok kar maksimizasyonunu düşünürler. Ancak bazı turizm girişimcileri girişimci davranışı olarak yerleşmiş kalıpları (müşteri memnuniyeti, kalite vb.) kabul etmektedir (Hallak vd., 2012:144).

Günümüzde turizm girişimcileri içerinde kırsal girişimcilik ya da benzer bir ifade olan ekoturizm girişimciliğine ilgi artmaktadır. Literatürde girişimcilik ve kırsal turizm kalkınması ile ilgili az çalışma bulunmaktadır. Çok az araştırma, girişimci ve paydaşlarını incelemiş ve konu olarak girişimcilik faaliyetlerine yer ayırmıştır Genellikle turizm girişimcilerinin özel uluslararası yerlerdeki uygulamaları sunulmaktadır. Özgü eserlerden bazıları 1999 yılında

yazılmış Turizm ve Küçük Girişimciler-Ulusal Gelişme Politikası ve Girişimcilik Kültürü: Endonezya Örneği'dir. Turizm sektöründe girişimcilik konusunu inceleyen birçok çalışma, girişimcilik özellikleri, motivasyonları ve türleri, girişimci kaynağı ve girişimci iklimi şeklinde düzenlenmiştir (Klıne, 2007:45).

Geleneksel kırsal tarım ekonomisinin daralmasının ardından, turizm alternatif ekonomik gelir kaynaklarından biri olarak değerlendirilmeye başlanmış ve kırsal kesimin sosyo-ekonomik problemlerine bir çözüm olarak gündeme gelmiştir. Kırsal ekonomiye ve kalkınmaya yapabileceği katkı nedeni ile hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları kırsal turizme giderek artan bir şekilde ilgi göstermektedir. Öte yandan, artan şehirleşmenin yarattığı baskılar sonucu kırsal hayata duyulan özlem, büyüyen organik yiyecek pazarı ve geleneksel kırsal hayatı koruma isteği gibi faktörler de kırsal turizm talebinin oluşmasına neden olmuştur. Sonuçta, değişik ülkelerde değişik yapılar sergilemekle birlikte, kırsal turizm birçok ülkede turizm sektörünün önemli bir parçası haline gelmiştir.

Kırsal turizmin yörenin sosyoekonomik problemlerine bir çözüm oluşturabilmesi yerel halkın kırsal turizm faaliyetine katılımına bağlı olduğu savunulmaktadır. Kırsal turizmin gelişiminde başarılı örneklerin temel özelliklerinin incelendiği bir çalışmada, Wilson ve diğerleri yerel girişimcilerin yaygın olarak turizm gelişimine katılımının önemine dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, başarılı sonuçlar elde edilmesini sağlayan temel özellikler şunlardır: "bileşik turizm ürününün geliştirilmesi, yerel liderlik yapısının bulunması, yerel yönetimin katkısı ve katılımı, yerel liderler ile girişimciler ve işadamları arasında koordinasyon ve dayanışma, turizm gelişimi ve tanıtımı

için teknik ve bilgi sistemleri desteği ve yaygın yerel halk desteğidir". Belirledikleri bu özellikler sonucunda, yazarlar kırsal turizmin gelişiminin yerel halka dayanması gerektiğini savunmakta, ancak yerel halk arasında dayanışma ve işbirliğini örgütlemenin zorluklarına dikkat çekmekte ve bu alanda çalışmalara ihtiyaç olduğunu dile getirmektedirler (Ertuna vd, 2012:61).

Kırsal Turizm; İnsanların doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacıyla bir kırsal yerleşmeye günübirlik veya konaklamak üzere gidip, yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türüdür. Bu turizm içerisinde girişimcilik faaliyeti gerçekleştiren kişiler ise kırsal girişimci ya da ekoturizm girişimcisi olarak ifade edilmektedir. Kırsal turizmde yer alan girişimcilik modelleri şunlardır:

- Hobi bahçeleri tesisi
- Yöresel lokanta işletmeciliği
- At biniciliği tesisi
- Paintball tesisi
- Macera parkı tesisi
- Sportif olta balıkçılığı tesisi
- Rafting (Lastik bot ve kano işletmeciliği)
- Kırsal pansiyon, ekolojik otel ve çiftlik tesisleri
- Sertifikalı, kontrollü avlak sahası işletmeciliğidir (Zurnacı, 2012:67).

Bu girişimcilik türleri arasında kırsal pansiyon, ekolojik otel ve çiftlik girişimciliği günümüzde ilgi çekmekte ve sayısı artmaktadır. Ekoturizm çiftlikleri hem orada bir süre yaşayarak hem de sadece günübirlik ziyaretler yaparak çiftlik yaşamını paylaşmak isteyen misafirlerine konaklama ve yeme içme olanaklarının yanında bir takım açık hava etkinliklerine de katılma imkânı sunan, bunun yanında asıl işi tarım ve hayvancılık olan çiftlik işletmeleridir (Tekin ve Kasalak, 2013:384). Çiftliklerde tarımsal üretimin yanında

turizm hizmetlerinin de veriliyor olması, gelirlerini destekleme yoluyla çiftçilerin ekonomik alternatifler yaratmalarını sağlamaktadır (Yılmaz, 2008:111). Ekoturistlere konaklama imkânı sunan bu tarz işletmelerde yapılan girişimcilik faaliyetleri ekolojik otel yada çiftlik girişimciliği olarak ifade edilmektedir. Ekolojik otel girişimcileri diğer girişimci tiplerinden farklı özelliklere sahip olan girişimcilerdir.

7.2. Ekolojik Otel Girişimciliğinin Özellikleri

Enerji tasarrufu, yerel kaynaklı malzemelerin kullanımı ve kâğıt, su ve gıda gibi kaynakların yüksek düzeyde optimize edilmiş kullanımı ile ilgili olabilecek temel sürdürülebilir uygulamalarla bir otel yeşile dönüştürülebilir. Çevre üzerindeki etki, bir kişi tatil için planlamaya başladığında başlar. Seyahati, konaklaması, tercih ettiği ulaşım şekli, kendisine sunulabilecek yiyecek ve diğer malzemeler önemlidir ve çevre kirliliğine ve israfa katkıda bulunur. Turizm ve otel endüstrisi, müşterilerin ve çevrenin ihtiyaçlarına cevap vermede her zaman hızlı olmuştur ve bu, endüstri tarafından çeşitli yeşil girişimlerin benimsenmesiyle görülebilir (Deep ve Singh, 2017:341).

Girişimcilik faaliyeti, ekonomik büyüme için hayati ve ekonomiyi eyleme geçirmede önemli bir etken olarak tanımlanır (Hsu, 2007:770). Girişimcilik, bireysel ve toplumsal anlamda bir refah yarattığı için pek çok araştırmacının ilgi odağı olmuştur. Girişimcilik alanında yapılan araştırmalar şu tür sorulara yanıt aramıştır: Neden bazı insanlar yeni fırsatları görme ya da yaratama yeteneğine sahipken diğerlerinin bu tür bir özelliği yoktur? Neden bazı kişiler iş fikirlerini ya da hayallerini gerçek bir işletmeye dönüştürürken diğerleri bunu başaramaz? Neden bazı girişimciler

başarılı iken diğer bazıları başarısızdır? (Baron, 1998:275). Bu soruların başlıca cevabı girişimcilik eğilimi davranışıdır. Girişimcilik tanımlarındaki ortak nokta girişimcinin sergileyebileceği davranış biçimleridir. Bu davranış biçimleri, inisiyatif alma, sosyal ve ekonomik alanlarda düzenleme yapma ve başarısızlığı kabul etme olarak kabul edilmektedir. Bu davranış kalıpları girişimcilik eğiliminin yönünü tayin eder. Bu bağlamda girişimcilik eğilimi, işletmelerin giriştikleri girişimcilik faaliyetlerinde strateji oluşturma süreçleri ve stilleri olarak ele alınmaktadır. Araştırmacılar girişimcilik eğiliminin yenilikçilik, risk alma ve proaktiflik olmak üzere 3 boyutu üzerinde durmaktadır (Bektaş ve Köseoğlu, 2007:303). Lumpkin ve Dess (1996) ise *özerklik ve rekabetçi agresiflik* şeklinde iki boyut daha ekleyerek yaklaşımı zenginleştirmişlerdir (Kozak ve Yılmaz, 2010:88).

Girişimcilik eğilimi ya da iç girişimcilik boyutları olarak adlandırılan bu etkenler diğer girişimci tiplerinde olduğu gibi ekoturizm girişimcilerinin başarısını belirleyen unsurlar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ekoturizm girişimcileri bulundukları faaliyet alanının kırsal yapısı ve ekoturizmin başlıca temeli olan çevreye saygı gibi etkenler, bu girişimcilik türünü özellikleri bakımından farklı olmasına sebep olmaktadır.

Örneğin bir girişimci işletmesinin ekonomik ilerleyişini düşünerek başlıca kar hedefiyle başta çevresel unsurlar olmak üzere diğer birçok unsuru düşünmeden işletmesini fiziksel açıdan büyütebilirken bu durum ekoturizm girişimcileri için geçerli değildir. Çünkü ekolojik bir otel yada çiftliğin; katı ve sıvı atıklarının ayrıştırılıp imhası, üretilen tarımsal ve hayvansal ürünlerin organik olması ve müşteriye organik sunulması, işletme içerisinde kullanılan malzemenin (havlu, çarşaf, mevresim vb.) ekolojik olması, mimari

olarak işletmenin kullanıldığı araziye göre bina oranının yaklaşık olarak üçte birden az olması ve doğal malzemeler olan taş, ahşap, kerpiç gibi unsurları içermesi, son olarak da kullanacağı enerjinin sürdürülebilir enerji kaynaklarından olması gibi unsurları tamamını yada bir kısmını bünyesinde barındırması gerekmektedir. O nedenle bir ekoturizm girişimcisi normal bir girişimci gibi çevresel anlamda daha rahat hareket etmesi mümkün değildir. Doğa sevgisi ve çevre bilinci ekoturizm girişimcilerinin başlıca ve diğer girişimcilerden farklılığını sağlayan en önemli özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekoturizm girişimcilerinin bir diğer özelliği ise kırsal bölgelerde faaliyet göstermelerine rağmen sürekli kendilerini geliştirmeye ve öğrenmeye açık olmaları ve eğitim seviyelerinin yüksek oluşudur. Ziyaretçilerin eğitim seviyelerinin yüksek olması ve orta yaş grubu tüketici kitlesi içerisinde yer alması ziyaretçi grubunun ayırıcı özellikleri arasındadır (Kılıç ve Kurnaz, 2010:50). Ekoturistlerin eğitim seviyesinin yüksek olması ekoturizm girişimcilerinin de kendilerini geliştirmelerine sebep olmaktadır.

Çiftçilerin ve diğer çalışanların yaptıkları iş hakkındaki bilgileri ve deneyimleri müşteriye karşı yaklaşımları açısından müşteri üzerinde güven hissini uyandırmaktadır. Bilgi ve deneyimlerinin yanı sıra özellikle organik tarım konusunda çeşitli kuruluşlardan ve diğer çiftçilerden bilgi edinme konusundaki isteklilikleri ve bu konuda gerekli çalışmaları yapma konusundaki girişimleri de çiftlik sahiplerinin üstünlüklerinden biridir. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışındaki çeşitli kuruluşlarla ve organik tarım yapan diğer işletmelerle bağlantı kurmakta, ürünlerini tanıtmak ve diğer çiftlik sahipleriyle tanışmak üzere İstanbul ve Antalya gibi

büyük şehirlerde kurulan organik pazarlara katılmaktadırlar (Yılmaz, 2008:179).

Ekoturizm girişimcilerinin genelinde eğitim seviyesinin yüksek oluşu önceden de değindiğimiz girişimcilik eğiliminin ya da başka bir ifadeyle iç girişimcilik olgusunun bulunmasına da neden olmaktadır. Girişimcilik eğilimin boyutları olan yenilikçilik, risk alma, proaktiflik, özerklik ve rekabetçilik ekoturizm girişimcilerinde var olan unsurlardır.

Ekoturizm girişimcileri arasında kadın girişimcilerin varlığının yüksek oranlarda bulunması da ekoturizm girişimciliğinin bir özelliğidir. Kırsal turizm, kadın emeğine dayanan bir turizm türü olarak, kadına istihdam yaratarak, bu yönden de toplumsal kalkınmaya destek vermektedir. Kadın, kırsal turizmde hem ürünlerin hazırlayıcısı hem satıcısı durumundadır. Aile işletmeciliği çerçevesinde kadın, kırsal turizmde en yetkin kişidir. Köylerde bu tür el sanatlarında kadınların çok büyük katkısının oluşu, kırsal kadın istihdamına önemli bir olanak yaratacak, aile bütçesine büyük yardım sağlayacaktır. Zaten kırsal turizmde kadın, diğer hiçbir turizm türünde olmadığı kadar ev pansiyonculuğu, yerel ürünlerin imalatı (pekmez, tarhana, salça, elişleri) ve satışı, mutfak (yemek hazırlığı ve sunulması) gibi işlerde doğrudan görev almaktadır (Fidan ve Nam, 2012:53).

Ekoturizm girişimcileri, yöresel ürünlerin müşterilerine sunumlarını sağladıkları ve bu ürünleri tanıttıkları için yerel değerlerin ve sosyo-kültürel unsurların devamlılığını sağlamaları da ayrı bir özelliktir. Yılmaz (2008)'a göre çiftliklerin her biri, bulunduğu yörenin kırsal ve geleneksel dokusunu kaybetmemiş çiftliklerdir ve neredeyse tamamı gelenek ve göreneklerini sürdüren, yaşamsal değerlerini bir sonraki nesle aktarabilecek insanlar tarafından işletilmektedir.

Yaratıcı girişimci ile girişimcilik aktiviteleri, çevresel koşullar ve girişimci davranışları, sosyokültürel yapı tarafından oluşturulmaktadır (Shivani vd.,2005:2). Girişimcilik literatürüne göre sosyal kültürel değerler ve iş çevresi çevrenin başlıca etkenleridir (Nestrom, 2005:397). Toplumların kültürel bağlamları, girişimci tutumları ya da girişimcilik stillerini önemli ölçüde etkiler. Çünkü kültür, toplum üyeleri için, genel davranış düzlemi oluşturur; risk almada, belirsizlikten kaçınmada, değişime karşı direnç göstermede, yeniliklere karşı takınılan tavırda belirleyici, yönlendirici bir rol oynar (Aytaç, 2006:154). Sosyal gelenekler, toplumdaki girişimcilik potansiyeline yönelik araştırmalarla yaratıcılığa neden olan koşullardan olduğunu göstermiştir. Bu durumu ulusal bağlamda anahtar elementler, isimler, kültür ve baskın gelenekler hem bireysel hem de organizasyonel yönden etki sağlamaktadır (Salimath vd., 2007:2).

7.3. Ekolojik Otel Girişimciliğinin Sorunları ve Çözüm Önerileri

Deneyimli iş adamları ve kararlı idealistler bile ekoturizm pazarı ile birlikte ekoturizmi uygulamayı anlama ve tecrübe eksikliği çekmektedirler. Ekoturizmi uygulamak yaklaşım olarak herkesin yapabildiği, uygulanmaya başlandığında insanların kolaylıkla üstesinden gelebildiği bir faaliyet olduğuna inanılmaktadır. Sonuç kötü yönetim ve kötü pazarlama olmaktadır. Kötü sonuçlarla daha fazla karşılaşmamak için girişimcilerin kendi başlarına pazarlama ve ekoturizm icraatları yerine ziyaretçi ve seyahat ticaretinde yerleşmiş başka bir ifadeyle kurumsallaşmış tedbirler almak gerekmektedir (Heher, 2003:32).

Günümüzde çoğu sektörde birçok girişimcilik faaliyetinde çeşitli sorunlarla karşılaşılmaktadır. Turizm sektöründe de bazı sorunlar yaşanmakta ve bu sorunlar girişimcilik faaliyetini de etkilemektedir.

Sürdürülebilir turizmin uygulanmasında Türk turizminin dezavantajları şunlardır:

- Alt yapı ve hizmet kalitesinin ve destek sektörlerindeki gelişmelerin hızlı talep artışından kaynaklanan ihtiyaca cevap verememesi,
- Turist sağlığı ve güvenindeki yetersizlikleri,
- Düzensiz ve denetimsiz ticari faaliyetlerin ülke turizminde ve ürün kalitesinde yol açtığı bozukluklar,
- Stratejik pazarlama yönetimine işlerlik kazandırılamaması,
- Mevsimsellik ve kapasite kullanım düşüklüğü,
- Tanıtımda yetersiz dış yatırımlar,
- Yerel yönetimler ve kamunun turizme yeterli ilgiyi gösterememesi,
- Pazarlama ve turizm arzına ilişkin araştırmaların yetersizliği nedeniyle sağlıklı stratejik kararların alınmasındaki güçlükler olarak nitelendirilmektedir (Altan, 2006:93).

Bu dezavantajlar ülkemizde ekoturizmi de olumsuz etkilemektedir. Ekoturizm girişimcileri diğer turizm girişimcileri gibi bu unsurlardan zarar görmekle birlikte bazı girişimcilik sorunlarıyla da karşı karşıya gelmektedirler.

Çoğu sektörde olduğu gibi ekoturizm alanında bulunan sorunlardan en önemlisi eğitimdir. Her ne kadar araştırmalarımızda yer alan ekoturizm girişimcilerinin eğitim seviyesi yüksek görünse de bu ekoturizm girişimcileri yanında

çalışan personelin kırsal kesimde yaşayan kişiler olup yeterli eğitim almış olmaması ve ülkemizin tamamı temel alınarak düşünüldüğünde çiftçilikten ekoturizme geçiş yapan ekoturizm girişimcilerin de yeterli eğitim seviyesinde bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca birçok araştırmada girişimcilik eğitiminin erken yaşlarda verilmesi gerektiği vurgulanırken ülkemizde girişimcilik eğitiminin sadece lisans ve lisansüstü seviyelerinde verilmesi de ekoturizm girişimcilerinde girişimcilik eğitimi eksikliği oluşturmaktadır.

Girişimcilik alt yapısının oluşmasında toplumlardaki eğitimin seviyesi ve kalitesi oldukça etkilidir. Örneğin teoriden çok uygulamaya dayanan, yeni nesillere daha inisiyatif vererek, sorumluluk vererek, motivasyon aşılayarak, kişisel beceri ve yaratıcığı destekleyen eğitim sistemleri daha başarılı olmaktadır. Bu şekildeki eğitim sistemlerine sahip ülkelerde ekonomik gelişme daha rahat gerçekleşmektedir. Motivasyon aşılama, esinlenme kabiliyeti ve boş kalmış motivasyonu davranışlardan ayırarak kanıtlamaktır. İstek göstermek ve olumlu takım çalışmasının sonuçlarını içeren davranışlar boşta kalmış isteklere yönelik pozitif sonuçlar içerir (Sahgal ve Pathak, 2007:264). Bu nedenle girişimcilik eğitimi ilköğretimle başlatılmalıdır.

Ekoturizm girişimcilerinin karşılaştıkları sorunlardan birisi de ülkemizde ekoturizme yönelik bir yasa ve mevzuat bulunmayışıdır. Ekoturizm ile ilgili başka bir çalışmamızda görüştüğümüz ekoturizm girişimcilerinin çoğu bu durumu belirtmişlerdir. Fethiye Ekoturizmi Geliştirme Derneği yönetim kurulu başkanı olan Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği girişimcisi Ahmet KİZEN, ekoturizm çiftlik girişimcilerinin örgütsel birliktelikler kurmaları ve ekoturizm eğitiminin gerektiği üzerinde durmuş, ekoturizm ile ilgili ülkemizde bir manifestonun bulunmayışı,

ekoturizm standartlarının başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere turizmi yönlendiren devlet kuruluşları tarafından net kriterlerle belirlenmemesinin başta kendi ekoturizm çiftlikleri olmak üzere ne kadar ekolojik? Sorusuna cevap vermekte zorluk çektiklerini dile getirmişlerdir. Gerekli yasa ve mevzuatların çıkarılmasına dikkat çekmişlerdir. Mimarisinde yenilenebilir enerji kullanıyor mu? Mimarisinde çevre bina oranı nasıl olmalı? Mutfağında organik ürünler kullanılıyor mu? Çevreye zararlı temizlik ürünleri kullanıyor mu? Atık su ayrımını yapıyor mu? Bu unsurlara cevap olacak kriterlerin belirlenip ona göre derecelendirme yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu nedenle yasa ve mevzuatla desteklenmiş ulusal bir ekoturizm stratejisi hazırlanması gerekmektedir.

Ulusal bir stratejinin önemine birçok akademik çalışmada da değinilmiştir. Ulusal düzeyde, sürdürülebilir kırsal turizm stratejilerini incelediği çalışmasında, Augustyn, ulusal stratejinin aşağıdaki özelliklerinin çok boyutlu sürdürülebilirlik hedefine ulaşmada etkili olduğunu belirlemiştir. Çevre koruması ile ilgili yetkili kurumların strateji belirlenmesine katılması, doğal ve kültürel mirası koruyabilecek turizm faaliyetlerinin belirlenmesi, ulusal strateji doğrultusunda yerel yönetimlerin kendi stratejilerini geliştirmeleri için desteklenmesi, turizmin arazi kullanım planlarına dâhil edilmesi, tüm paydaşların ve yerel halkın kırsal turizm karar alma sürecine katılımı, etki analizlerinin yapılması, çevre ile ilgili muhasebe sistemlerinin, değerlendirme, izleme ve denetleme sistemlerinin kurulması, yerel halkların turizm danışma kurullarında yer alması ve eğitim ve farkındalık programlarının geliştirilmesidir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, yerel halkın karar sürecine katılımı ulusal kırsal turizm stratejisinin sürdürülebilirlik açısından önemli

boyutlarından biridir. Kırsal turizmin sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik açılardan yerel katma değere etkisini inceledikleri çalışmalarında, Cawley ve Gillmor katma değeri arttırmaya katkıda bulunan özellikleri belirlemişlerdir. Sonuçlar, tüm paydaşlar tarafından desteklenen, bölgesel, çok boyutlu sürdürülebilirlik stratejisinin gerektiğini ortaya koymaktadır (Ertuna vd., 2012:60).

Ekoturizm sektöründe yer alan bir diğer sorunda vergi muafiyetleri ve çeşitli teşviklerin bulunmamasıdır. Çalışmamızda birçok ekoturizm girişimcisi kuruluş aşamasında kıyı turizmine göre kırsalda faaliyet gösterildiğinden daha düşük sermaye ile kurulmuş olmalarına rağmen uzun vadede çok yatırım yaptıklarını o nedenle teşvik ve hibelere ve vergi desteklerine ihtiyaçları bulunduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte ekolojik ürünlerin üretilmesi ve kullanımının teşvik edilmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır.

Tanıtım eksiklikleri ile açık hava etkinliklerinin yetersizliği de ekoturizmde yer alan sorunlardandır. Çiftliklerin en önemli zayıflıklarından biri tanıtımlarının yeteri kadar yapılamamasıdır. Çiftliklerle ilgili tanıtım bilgilerine Buğday Ekolojik Yasamı Destekleme Derneği tarafından sağlanan web sayfasından ulaşılabilmektedir. Bu nedenle rezervasyonlar doğrudan yapılamamakta, gitmek istedikleri çiftliklerin genel özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşmalarında sıkıntılar yaşanmaktadır (Yılmaz, 2008:180). Bu nedenle ekoturizm tur organizasyonu yapan acentelerin sayıları arttırılmalı ve uluslararası fuar vb. organizasyonlara ekoturizm girişimcilerinin katılımları desteklenmelidir.

Çiftliklerde sunulan açık hava etkinlikleri genellikle turistlerin çiftlik aktivitelerine katılımları ile ilgili olup diğer açık hava etkinlikleri yetersizdir. Tatil çiftliklerinde

konaklayan turistlerin vakitlerinin tamamını çiftlikte geçirme konusunda isteksiz olabilecekleri düşünüldüğünde çiftliğin kurulduğu yöre ve çevresindeki tarihi ve kültürel olanakların dışında doğal çekiciliklerin de değerlendirilip turistlere yönelik hobi etkinlikleri, atlı doğa safarileri, doğa yürüyüşleri, bisiklet turları gibi yakın çevre turları, yöresel el sanatları ve yaban hayatını gözlemleme gibi eğitime dayalı çeşitli açık hava etkinlikleri sunulmalıdır (Yımaz, 2008:182). Muğla gibi bazı illerimizde mantar toplama etkinlikleri gerçekleştirmek bile söz konusudur. Mantarın sadece yöre halkı tarafından yiyecek olarak kullanılması dışında turizmin bir öğesi de olabileceği gerçeği Muğla İlinin ve Muğla ilinde yer alan ekoturizm çiftlik işletmelerinin farklılık yaratmasını sağlayacaktır (Kasalak ve Çolak, 2013:285).

SEKİZİNCİ BÖLÜM

EKOTURİZM PLANLAMASI

Ekoturizm, öğrenme deneyimlerini ve doğal çevrenin veya onun bazı bileşenlerinin ilgili kültürel bağlamı içinde takdir edilmesini teşvik eden bir turizm biçimidir. Tercihen destinasyonun doğal ve kültürel kaynak tabanını geliştirecek ve operasyonun uygulanabilirliğini teşvik edecek şekilde, çevresel ve sosyo-kültürel olarak sürdürülebilir (en iyi uygulama ile uyum içinde) görünümüne sahiptir. Ekoturizmin sürdürülebilir kalkınma ilkelerini teşvik eden niş bir turizm biçimi olduğunu iddia edebiliriz. Üst bir kavram olarak sürdürülebilir turizm şemsiyesi altında yer alan ekoturizm, sürdürülebilirlik ilkeleri kapsamında ve turizm planlaması aşamalarını özümsemiş bir bakış açısıyla planlanması gerekmektedir.

Bu nedenle bu bölümde öncelikle turizm planlaması ve özellikleri ile birlikte sürdürülebilir planlamaya değinilerek, ekoturizm planlamasına yönelik alt yapı bilgisinin oluşması sağlanacak ve ideal ekoturizm planının niteliği ortaya koyulacaktır.

8.1. Turizm Planlaması

Planlama, gelecekteki amaçlara ulaşmak için izlenecek yol olarak tanımlanmaktadır. Politika ve planlama terimleri yakından ilişkilidir. Planlar, politikaların uygulandığı stratejileri kapsar. Planlama, tahminde bulunmaktır ve bu nedenle geleceğe ilişkin bazı tahmini algılar gerektirir.

Gözleme ve araştırma sonuçlarından çıkarımlara dayanmasına rağmen, aynı zamanda büyük ölçüde değerlere de dayanır. Planlama, bilinçli karar verme için bir kaynak sağlamalıdır. Hall (2000), planlamanın genel bir planlama-karar-eylem sürecinin bir parçası olduğunu öne sürmektedir (Dowling ve Fennel,2003:5).

Ülkeler açısından da ülke içerisinde turizm faaliyetlerinin verimli bir şekilde yapılmasını sağlayarak, turizmden yüksek getiri elde etmek ve ülke imajı ve tanınırlığını arttırarak geleceğe yönelik turizm sektörünün gelişimini ve devamlılığını gerçekleştirmek amaç olarak belirlenmektedir. Bu açıdan turizmi planlamak günümüzde bir zorunluluk haline gelmiştir. Plansız olarak turizmin geliştirilmeye çalışıldığı bölgelerde çevresel ve sosyal sorunlar ortaya çıkmakta, bu sorunlar yerel halka zarar verdiği gibi turistlerin bölgeden memnuniyetsiz ayrılmasına, dolayısıyla daha sonra gerçekleştirilecek olan pazarlama faaliyetlerinin de aksamasına neden olmaktadır. Turizmin kontrolsüz geliştiği bölgeler, turizmin planlı geliştiği bölgeler ile rekabet edememektedir (Kozak, 2014:118). Plansız, kontrolsüz turizm büyümesi, üzerine inşa edildiği kaynağı yok edebilir. Turizm planlaması, insan refahına ve çevre kalitesine potansiyel katkıyı optimize etmeyi amaçlayan araştırma ve değerlendirmeye dayalı bir süreçtir (Dowling ve Fennel,2003:5).

Turizm Planlaması kavramı, belirli bir dönemde turizmde ulaşılmak istenen hedefler, bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak araçlar, olanaklar, yapılacak işler ve bu işlerin sonuçlarını gösteren disiplinli bir düzenleme olarak tanımlanabilir (Bahar vd., 2015:70). Turizm planlaması; "turizm endüstrisinde uygun hedeflerin, bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak kaynakların, alınacak önlemlerin belirlenmesi ve hedef kaynak-önlem arasında ülkenin siyasal durumuna

ve ekonomik sistemine göre gerçekçi bir uyumun kurulması" şeklinde tanımlanabileceği gibi (Olalı,1982:65), " bir dönemde turizm endüstrisinde ulaşılmak istenen hedefleri, bu hedeflere varabilmek için yararlanılacak araçları, yapılacak işleri, iş zamanlamasını ve işlerin sorumluluğunu gösteren disiplinli bir çalışma" şeklinde de ifade edilebilir (Kozak,2014:117). Mathieson ve Wall (1982: 178) "turist gelişimi için planlamanın çeşitli ekonomik, çevresel ve sosyal yapıların dikkate alınmasını içeren karmaşık bir süreç olduğunu" belirtmişlerdir. Aynı sonuca Murphy (1985) tarafından turizm planlamasına topluluk yaklaşımını savunurken de varılmıştır.

Turizm planlamasının yeniden yapılandırılması gerektiği, böylece çevresel ve sosyal faktörlerin ekonomik kaygıların yanına yerleştirilebilmesi gerektiği sonucuna varmıştır (Dowling ve Fennel,2003:5). Turizm Planlaması tanımları ışığında turizm planlamasıyla ilgili temel ilkeler şunlardır:

- Planlama bütün seyahatleri ve bunlarla ilgili esasları kapsamalıdır,
- Planlama, daha iyi bir geleceğe yönelik olmalıdır,
- Planlama ve planlar, gelişmekte olan turizm sürecini dikkate almalıdır,
- Ekonomik kalkınma, planlamanın tek amacı olmamalıdır,
- Planlama, turizmle ilgili çekicilik, alt yapı ve ulaşım unsurlarını içermelidir. Bu üç unsurun birbiriyle bütünleşmesine gereksinim duyulmaktadır,
- Planlama süreci kendi içinde sürekli bir etkileşim içerisindedir,

- Planlamanın etkili olabilmesi için sadece uzmanlaşmış planlamacıları değil bütün elemanları kapsamalıdır,
- Turizm planlaması, bir bölgesel bakış açısına sahip olmak durumundadır. Çünkü birçok sorun küçük alanlarda ortaya çıkmaktadır. Başarı için geniş bir planlama çerçevesi gereklidir,
- Planlama toplumsal gereksinimleri ve amaçları dikkate almak durumundadır (Bahar vd., 2015:71-72).

Turizm planlaması, aynı bölgeden (Pearce 1989), ulusal, bölgesel, yerel ve saha ölçeğinde (WTO, 1980) uluslararası, aynı bölgeden iki veya daha fazla ülkeyi kapsayan çeşitli düzeylerde gerçekleşebilir. Ulusal turizm planlaması, ekonomik, sosyal ve çevresel yönleri içerir ve genel ulusal planlama hedefleriyle orantılı olarak politikaları, stratejileri ve aşamaları detaylandırır. Fiziksel bir yapı planı, başlıca turistik cazibe merkezlerinin tanımlanmasını, turistik bölgelerin belirlenmesini, bir ülkeye ve ülke içinde ulaşım erişiminin yanı sıra tur modellerini içerir. Ulusal planlar ayrıca turizmi etkin bir şekilde uygulamak ve işletmek için kalkınma, tasarım ve tesis standartları ve kurumsal unsurları da önerir. Bu tür planlar genellikle talep projeksiyonlarına dayanır ve periyodik incelemeye tabi olan 5 veya 10 yıllık politikaları temsil eder (Dowling ve Fennel,2003:5).

Bir bölgede turizmin gelişimi ve bu gelişiminin planlanması için bölgenin turizm açısından sahip olduğu avantaj ve dezavantajların bilinmesi gerekmektedir. Bunun yanında önemli olan diğer konu, turizm gelişiminin bölgesel değerler üzerinde oluşturacağı etkinin niteliğinin ve şiddetinin öngörülmesidir. Bu nedenle turizmin, bölge üzerinde olası etkilerinin doğru şekilde öngörülmesi önem taşıyan bir

konudur. Geliştirilecek bölgesel bir planın ilk aşaması çevresel analiz olmalıdır. Çevresel analiz, bölgenin sahip olduğu bütün çevre değerlerinin eksiksiz olarak belirlenmesi, çevresel duyarlılıkların ve önceliklerin ortaya konması anlamına gelmektedir.

Turizm alanlarının, otellerin, tesislerin çevresel planlaması üç aşamada yapılır: alan kullanım planlaması, alan planlaması, mimari peyzaj ve mühendislik tasarımdır. Turizm tesislerinin planlamasına başlamadan önce bölgesel plan yapılmış olmalı, finans ve pazarlama açısından uygun hedefleri karşılayacak bir çevresel yaklaşım biçimi benimsenmiş olmalı, bölgenin konaklama ünitelerinin yoğunluğu bakımından taşıma kapasitesi belirlenmiş olmalı, ayrıntılı çevresel analiz yürütülmüş ve haritalandırılmış olmalı, turizm gelişimi bölgenin diğer kalkınma planları ile bütünleşmiş hale getirilmiş olmalıdır. Planlamada, çok amaçlı kullanım tesisleri, yollar, spor alanları, ulaşım kolaylıkları vb. en baştan tanımlanmalı ve plan ile bütünleşmiş hale getirilmelidir. Mimari tarz doğal çevreye uyumlu olmalı ve yerel özellikleri yansıtmalıdır. Bütün bu tesislerin tasarımında uygun görünüme dikkat edilmeli ve uygun görünümün talebi etkilediği gözden uzak tutulmamalıdır. Bununla birlikte planlama katı atıkların yok edilmesi için gerekli kolaylıkları, kanalizasyon ve atık su tesisatını da kapsamalıdır.

Bir bölgenin turizm planında ve bölgede turizmin geliştirilmesinde üzerinde dikkatle durulması gereken konu, turizm gelişimi adına kullanılacak kaynakların, alternatif kullanım şekillerinde getirisinin ne olacağıdır. Yani bölgesel ölçekte fayda-maliyet analizi yapılmalıdır. Örneğin; turizme tahsis edilen topraklar tarıma elverişli olabilir. Bu durumda kaynakların hangi sektörel kullanım halinde daha fazla getirisi ve daha az götürüsü olacağının hesaplanması

önem taşıyacaktır. Turizmin bölge ekonomisine katkısı yanında bu katkının yerel otoriteler ve halk arasında eşit dağılımının sağlanması önemli bir noktadır. Aksi halde turizm gelişimi uzun vadede yerel halktan olumsuz tepki alabilir (Kahraman ve Türkay, 2014:125-126).

Turizmin planlı gelişiminin sağladığı bazı faydalar arasında şunlar sıralanabilir:

- Turizm gelişiminin amaç ve politikalarının belirlenmesine katkı sağlaması,
- Turizm ve diğer sektörler arasında yakın bağlar kurulması,
- Turizmin tüm öğeleri arasında eşgüdümlü bir gelişim gerçekleştirmesi,
- Turizmin ekonomik, sosyal, çevresel faydaları arasında denge kurulması,
- Turizmin gelişimi için fiziksel altyapının belirlenmesi,
- Özel turizm gelişim alanlarında ayrıntılı planların hazırlanması için standartların ve konuların saptanması,
- Planların turizm sektöründe sürekli ve etkin olarak uygulanması için gerekli örgütlemenin sağlanması,
- Turizm gelişim sürecinin düzenini korumak ve sürdürmek için temel ilkelerin belirlenmesi,
- Hedefleri belirleyerek nasıl ulaşılacağına yönelik yol haritasının çizilmesi,
- Doğal ve kültürel varlıkların gelecek kuşaklara da aktarılacak şekilde turizm gelişimine rehberlik etmesi,
- Kamu özel sektör işbirliğinin sağlanmasıdır (Kozak, 2014:120).

8.2. Sürdürülebilir Turizm Planlaması

Sürdürülebilir turizm kavramı, ilk önce sürdürülebilir kalkınma kavramıyla yakından bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir turizm; turizmin hem ekonomik hem de toplumsal katkılarının sürdürülebilir biçimde büyümesi ve çevrenin ve doğal kaynakların yine sürdürülebilir biçimde kullanılmasını gerektirir. Dünya Turizm Örgütü (DTÖ) sürdürülebilir turizmi; "turistlerin, sektörün, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını karşılarken, bugünkü ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri tam olarak dikkate alan turizm" olarak tanımlamaktadır (Sarı, 2020:2).

Turizm faaliyetlerinin doğal ve yapılı çevreye ve yerel kültür ve turistlere olumsuz etkilerinin yok edilmesi ve yerel halkın ve işletmelerin ekonomik faydalarının artırılması için bir yönetim planın mutlaka geliştirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, başarılı bir sürdürülebilir turizm yönetimi, çevre korunumu konusuna yanında sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik konularını da içermelidir (Baran ve Sat, 2019:22). Sürdürülebilir turizm planlamasının kilit noktasını yerel halk ve ziyaretçilerin gereksiniminin karşılanması ekonomik kaynak olarak kullanılan çekiciliklerin zenginleştirilerek korunması oluşturmaktadır. Turist, yerel halk, işletmeler, bölgesel çekicilikler doğal çevre arasında birbirini doğrudan etkileyen bir ilişki bulunmaktadır. Turizm faaliyetinin gerçekleştirildiği bölgede doğal yapı ve kültür turizm nedeni ile zarar görmeye başlarsa, yerel halk yaşadıkları yerin gelecek kuşaklara aktarılamayacağı endişesi ile turizmi desteklemekten vazgeçebilir. Bu ise, ekonomik gelişim açısından tercih edilmeyen bir durumdur. Bu nedenle planlı bir sürdürülebilir turizm gelişimi için; turist, yerel halk ve doğal çevre ilişkisinin verimli bir şekilde kurulmuş olması gerekmektedir (Kozak, 2014:126).

Sürdürülebilir bir turizm planlamasında temel amaçlar; ziyaretçi tatmini, mal sahiplerine fayda sağlamak, doğal ve kültürel çevrenin korunması ve turizmin toplum yaşamına entegre edilmesi ile yerel halkın refahının yükseltilmesi ve gelecek nesillerin çıkarlarının gözetilmesi olmalıdır. Böylece bölgede turizmin kontrolsüz gelişmesine engel olunacak, arazilerin doğru kullanımı sağlanacak, toplumsal yapıda ve çevrede olumlu değişimler yaratılacak, taşıma kapasitesinin aşılmasının önüne geçilecek ve dolayısıyla hizmet kalitesi ve misafir memnuniyetinde artış yaşanacaktır (Bahar vd., 2015:75).

Sürdürülebilir turizm planlanmasında bölgenin taşıma kapasitesinin de belirlenmesi planlamanın başarısı için önem arz etmektedir. Taşıma kapasitesi; fiziksel, ekonomik ve sosyal çevrede yıkıma sebebiyet vermeyen ve ziyaretçilerin memnuniyet düzeylerinde kabul edilemez bir azalmaya neden olmaksızın bir bölgeyi aynı anda ziyaret edebilecek kişi sayısıdır şeklinde Dünya Turizm Örgütü tarafından tanımlanmaktadır. Taşıma kapasitesi kavramı farklı açılardan değerlendirilmektedir. Turizmin fiziksel çevre ile ilişki derecesi ekolojik taşıma kapasitesini, ev sahibi toplumun turistlerin varlığına hoşgörü derecesi toplumsal taşıma kapasitesini, ziyaretçilerin destinasyon ile ilgili memnuniyet dereceleri psikolojik taşıma kapasitesini ve turizmin destinasyona yararları ve maliyetleri arasındaki denge ise ekonomik taşıma kapasitesini ifade etmektedir (Acuner, 2015:67-68). Taşıma kapasitesi bir sınır olarak düşünülerek planlamanın yapılması gerekmektedir.

Sürdürülebilir turizm planlaması sürdürülebilirliğin üç boyutu olan çevresel sürdürülebilirlik, sosyo-kültürel sürdürülebilirlik ve ekonomik sürdürülebilirlik hususlarına dikkat edilerek hazırlanmalıdır.

- **Çevresel Sürdürülebilirlik:** Turizm bölgelerinde sürdürülebilir turizm gelişimini sağlamak amacıyla mevcut doğal kaynakları göz önünde bulundurarak plan ve stratejiler geliştirilmesi gereklidir. Çevresel sürdürülebilirliğin planlı bir şekilde gelişmesi, tüm katılımcılar tarafından benimsenin kararların uygulanması ile mümkün olmaktadır.
- **Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik:** Turistler için seyahat ettikleri bölgelerin sosyo-kültürel özellikleri de önemli bir çekim gücü oluşturmaktadır. Sosyo-kültürel sürdürebilirliğin sağlanması için turizm gelişme stratejilerinde yerel halkın değerleri ve sosyo-kültürel yapısına vurgu yapılarak, turizm planlamasında bu değerler özellikle dikkate alınmalıdır.
- **Ekonomik Sürdürülebilirlik:** Planlı bir sürdürülebilir turizm gelişiminin söz konusu bölgeye; yeni iş olanaklarının yaratılması, yerel ekonomiye farklı açılardan olumlu etkilerinin olması, yerel iş kollarının geliştirilmesi, ekonominin yeniden yapılandırılması, yeni yatırımların teşvik edilmesi gibi olumlu ekonomik etkilerin yanında turizm sektörünün kendine özgü yapısından kaynaklanan iş olanaklarının mevsimlik ve düşük ücretli olması, turizme yapılan yatırımların başka amaçla kullanılamaması, mevsimsel ve mekânsal yoğunluk, yüksek maliyetli alt yapı yatırımlarının yılın sadece belirli bir döneminde kullanılabilmesi, turizme aşırı bağımlı hale gelen ekonomilerin turizm pazarındaki en küçük değişikliğe karşı korumasız oluşu gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır (Kozak,2014:128).

Sürdürülebilir turizm planlamasının başarısı için yerel halkın desteğinin alınması, yerel halkın yerel ürünler ve el sanatları gibi ürünlerden elde edeceği ekonomik fayda ile sahiplenmesinin arttırılması gerekmektedir. Yerel halk planın kendilerine ve bölgeye ekonomik, sosyo-kültürel açıdan katkı sağlayacağını, bölgenin alt yapısının gelişimine sebep olacağına inanması gerekmektedir. Planlama ile ortaya çıkacak fayda aynı zamanda planlamanın çıktısını oluşturacaktır. Turizm planlarının sürdürülebilirliğini sağlamak için, planın kullanıcılarına da belirli dönemler dâhilinde eğitim verilmesi sağlanmalıdır.

8.3. Ekoturizm Planlaması

Ekoturizmi uygulamak için her ulus, bölge ve turizm merkezi için özel bir turizm politikası, stratejisi ve programına ihtiyaç duymaktadır. Başka yerlerin turizm politikalarının ve stratejilerinin kopyalanması sürdürülebilir sonuçlar almak için yeterli olmayacaktır (Yücel, 2002:6). Ekoturizm, sürdürülebilir turizmin başarısı için gösterilebilecek en güzel örnektir. Ekoturizm, ekolojik açıdan sorumlu, sürdürülebilir ve topluma uygunluğu bakımından turizm endüstrisini teşvik edecek bir katalizör olarak görülmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006:156).

Ekoturizm planlama ve geliştirme kavramı şu şekilde ele alınmalıdır:

1) Ekolojiye dayalı, yerel halkın potansiyel kaynaklarını ve kültürünü kullanarak hala çevrenin korunmasına önem veren bir bölgeyi turizm destinasyonu olarak geliştirmeye bir alternatif. Ekoturizm alanının bir bölgesinin kalkınmasının sadece ekonomik kazançlar yaratması değil, aynı zamanda diğer taraftan da beklendiği durumlarda, bu,

toplumun ekolojik ve sosyal kalitesinin gelişimi ve bakımı üzerinde bir etkidir,

2) Ekoturizm alanının uygunluğu kavramı, yani bir turizm alanının varlığı, bölgesel planlamada önemli bir unsur olan arazi kullanımı ile çok yakından ilişkili olduğundan, bölgesel haritalamanın planlanmasını vurgulayan bir kavramdır,

3) Bir turizm alanının taşıma kapasitesi ile duyarlılığı ve öğrenilebilirliği temelinde uygulanan bir turistik alanın kullanımının maksimum boyut sınırını vurgulayabilen veya düzenleyebilen çok dar bir kavramdır, ayrıca çeşitli faktörlerden de güçlü bir şekilde etkilenir. Gıda mevcudiyeti, yaşam alanı, barınma ve su mevcudiyeti gibi doğal faktörlerdir. Bölgenin taşıma kapasitesi, bölgenin çevre hizmetlerini sunma kabiliyetinden ödün vermeden, kullanım alanı sağlama konusunda bölgenin değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Bir ekoturizm destinasyonu geliştirmek, dikkatli ve entegre bir planlama gerektirir. Köy yaşamı ekonomik olarak gelişmiş olabilir ve Köy gelişiminin ilerlemesini gösterir. Doğa koruma alanında bir ekoturizm ürününün geliştirilmesi, gelişen doğa koruma alanının kullanımına ilişkin kamuoyunun şimdiye kadar araştırma faaliyetlerine ek olarak bölgenin kullanımını desteklemediği düşünüldüğünde, zorlu bir iştir (Simarmata ve Astuti, 2020: 133).

Çok sayıda turizm planlama yaklaşımının yanı sıra birçok çevresel planlama modeli olmasına rağmen, az sayıda ekoturizm planlama çerçevesi vardır. Sağlam bir politika ve planlamanın olması, ekoturizmin dünyanın en büyük endüstrisinin en hızlı büyüyen sektörü olduğu gerçeğiyle (ekoturizm olarak dünya seyahat pazarının %20'sinden fazlası (WTO, 1998)), daha iyi endüstriye yönelik yaklaşan bir

ihtiyacı göstermektedir. Fennell (2001) tarafından Kuzey Amerika'daki 60'tan fazla bölgesel turizm ofisi üzerinde yapılan bir araştırma, politikanın endüstri için değeri konusunda çok büyük bir fikir birliği olmasına rağmen, çoğunun ekoturizm politikaları oluşturmadığını bulmuştur. Sektör için politika geliştirmeyi kısıtlayan önemli bir faktör, kavramın nasıl tanımlanacağı ve ekoturizm ürünlerini sınıflandıracak bir sürecin nasıl tanımlanacağı konusunda anlaşmanın olmamasıdır. Bölgesel düzeyde ekoturizm için halihazırda önerilen birkaç planlama süreci, Van Riet ve Cooks'un (1990) ekolojik yaklaşımını ve Gunn'ın (1988) bölgesel stratejik turizm çerçevesini içerir. Çevre ve turizm için bu çerçevelerin altında yatan, turizm gelişmelerinin sadece doğal ve kültürel kaynakları korumakla kalmayıp aynı zamanda onları sürdürmesi gerektiğine dair içsel inançtır. Bu amaca ulaşmak için stratejik bölgesel arazi kullanımı planlaması, büyüme koşullarını belirleyen ve çevresel kaliteyi koruyan veya artıran dikkatli bir şekilde planlanmış ve kontrollü bir şekilde oluşturulacak kaynak koruma, tarım, pastoral kullanım, kentsel alanlar ve madencilik gibi bileşenleri içermelidir. Olağanüstü doğal özellikler, ancak korundukları takdirde önemli turistik yerler olmaya devam edebilir. Doğal çevrenin korunamayacağı veya geliştirilemeyeceği konusunda herhangi bir şüphe varsa, turizm gelişiminin ilerlemesine izin verilmemelidir.

Ekoturizm planlaması hem çevresel planlama hem de turizm planlamasının çeşitli yönlerini içerir. İlkinin bileşenleri çevre koruma, kaynak koruma ve çevresel etki değerlendirmesini içerirken, turizm planlaması alan geliştirme ve sosyal değerlendirme yönlerini sağlar. Ekoturizm planlamasına ilişkin daha fazla araştırma ihtiyacı hem genel planlama çerçevesi arenası hem de etkilerin değerlendirilmesi

için dile getirilmiştir. Daha fazla araştırma gerektiren diğer hususlar arasında tropikler, kurak araziler ve küçük adalar gibi alanlardaki vaka çalışmaları ve ayrıca turizm gelişiminin çevresel ve sosyal yönleri arasındaki bağlantı bulunmaktadır (Dowling ve Fennel,2003:10). Doğal alanlar için toplumun ve turistlerin değerlerini birlikte ele alan ve çevrenin korunması temeline dayalı olarak sürdürülebilir gelişme kavramı çerçevesinde ekoturizm planlama yapısının oluşturulmasına gereksinim vardır. Çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmeyi bütünleştiren sürdürülebilir bir ekoturizm planlaması aşağıdaki unsurları içermelidir:

- Amaçların dikkatli bir şekilde belirlenmesi,
- Doğal kaynakların ve ekosistemlerin anlaşılması,
- Arazi mülkiyetleri, kaynak yönetimi ve kullanım yapılarının anlaşılması,
- Ekosistemleri tehdit eden faktörlerin anlaşılması,
- Su ve arazi yönetim planlarının bir parçası olarak ekoturizm stratejisinin oluşturulması,
- Ekoturizm işletmelerinin gelişmesi için detaylı planların hazırlanmasıdır (Demir ve Çevirgen, 2006:155-156).

Ekoturizm doğal kaynakları korumalı ve yerel kültürlerin ve belirlenen alanların sürdürülebilir gelişimine katkıda bulunmalıdır. · Sürdürülebilir mobilite ekoturizm merkezlerinin ana teması olmalıdır. Bu alandaki çözümler mutlaka bu merkezlerin karakterlerinin göz önüne alındığı özel çözümler olmalıdır. Sürdürülebilir ekoturizm, turizm kaynağı çevresindeki ve içindeki sınırları oluşturabilmek için kriterler ortaya koymalıdır. Bu kriterler ekoturizm merkezini rezerve edilmiş alanlara, düşük ya da orta derecede etkilenen

zonlara bölecek şekilde düzenlenmelidir. Bu kriterlere kesinlikle tüm taraflarca uyulmalıdır (Yücel, 2002:6).

Ekoturizm planlaması çeşitli seviyelerde gerçekleştirilebilir. Saha ölçeğinde eko-tatil köylerinin, pansiyonların ve ilgili tesislerin planlanması, lokasyon analizi, finansal fizibilite, çevresel değerlendirme ve saha planlamasını içerir. Bu son faktör, çevreye duyarlı mimari ve mühendislik tasarımları ile çevre düzenlemesini içermektedir (Gunn, 1987). Ulusal ekoturizm planlaması, ekonomik, sosyal ve çevresel yönleri içerir ve genel ulusal turizm planlama hedefleriyle orantılı olarak politika, strateji ve aşamaları detaylandırır. Bir ekoturizm planı, başlıca ekoturizm cazibe merkezlerinin tanımlanmasını, ekoturizm bölgelerinin belirlenmesini, bir ülkeye ve ülke içinde ulaşım erişimini ve ekoturizm modellerini içerir. Ulusal planlar ayrıca ekoturizmi etkin bir şekilde uygulamak ve işletmek için geliştirme, tasarım ve tesis standartlarını ve kurumsal unsurları tavsiye eder. Bu tür planlar genellikle talep projeksiyonlarına dayanır ve periyodik incelemeye tabi olan 5 veya 10 yıllık politikaları temsil eder.

Bölgesel ekoturizm planlaması, uygun bölgesel politika ve stratejileri, başlıca turist erişim noktalarını ve iç ulaşım ağını, birincil ve ikincil ekoturizm cazibe özelliklerini, belirli eko-tatil yerleri ve diğer ekoturizm alanlarını ve bölgesel ekotur modelini tanımlar. Aynı zamanda genellikle ekonomik, sosyal ve çevresel faktörleri de içerir. Sosyal faktörler, bölgesel bir ekoturizm planının hazırlanmasına halkın katılımı ihtiyacını içerir (Dowling ve Fennel,2003:13).

Wright'a göre ekoturizm planlamasının ilkeleri şunlardır:

- Ekoturizm; ilk elden katılımcı ve aydınlatıcı deneyimler sunmalıdır. Bütün sorumlu gruplar tarafından

kaynağın otantik özellikleri ile tanınmasını teşvik etmelidir,

- Kaynağın olduğu gibi kabul edilmesi ve arz merkezli yönetime dayalı olarak sınırların tanınması gerekmektedir,
- Seyahat öncesi, seyahat esnasında ve sonrasında yerel toplum, devlet, sivil toplum örgütleri, endüstri ve turistler gibi bütün gruplar açısından eğitici olmalıdır,
- Hükümet, sivil toplum örgütleri, endüstri, bilim adamları, yerel toplum gibi gruplar arasında faaliyetlerden önce ve faaliyetler süresince karşılıklı işbirliği ve anlayışı geliştirmelidir,
- Bütün grupların doğal ve kültürel çevreye karşı davranışlarını ahlaki sorumluluklarını geliştirmelidir,

Uzun dönemde kaynaklara, yerel topluma ve endüstriye sosyal, kültürel, ekonomik, korumacılık ve bilimsel açılardan çeşitli faydalar sağlamalıdır.

Fagence'a göre ekoturizm planlamasının ilkeleri ise şunlardır:

- Bütün turizm projeleri için çevresel etki değerlendirmesinin yapılması ve tüm turizm aktivitelerinde çevresel etkilerin kontrolünde sürekliliğin sağlanması gerekmektedir,
- Ekoturizm kaynaklarının yönetimine yerel topluluğun katılımını sağlayacak bir planlama yapılmalıdır,
- Yapılacak planlara bölgenin kültürel bütünlüğünü koruyacak önlemler adapte edilmelidir (Demir ve Çevirgen, 2006:158-159).

Topluluk düzeyinde ekoturizm, sürdürülebilir, bölgesel, ulusal ve hatta uluslararası turizm gelişimi bağlamında geliştirilmelidir. Bölgesel ekoturizm gelişimine uygulanabilecek sürdürülebilir kalkınma ilkeleri şunları içerir (Page ve Dowling, 2002'den itibaren):

1. Kalkınmanın temel ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve biyolojik kaynakların sürdürülmesi ile uyumlu olmasını sağlayan ekolojik sürdürülebilirlik,
2. Kalkınmanın insanların kendi yaşamları üzerindeki kontrollerini artırmasını sağlayan, kalkınmadan etkilenen insanların kültür ve değerleriyle uyumlu, topluluk kimliğini koruyan ve güçlendiren sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik,
3. Ekonomik açıdan verimli kalkınmayı destekleyen ve kaynakların gelecek nesilleri destekleyebilmeleri için yönetilmesini sağlayan ekonomik sürdürülebilirliktir.

Muhtemelen ekoturizm politikalarının ve planlamasının en belirgin faydaları, yerel topluluklara ve onların doğal çevrelerine fayda sağlayan gelişmeleri teşvik etmektir. Bunlara yeni işler, işletmeler ve ek gelir dâhildir; yerel ürünler için yeni pazarlar; gelişmiş altyapı, toplum hizmetleri ve tesisleri; yeni beceriler ve teknolojiler; artan kültürel ve çevresel farkındalık, koruma ve iyileştirilmiş arazi kullanım modelleridir (Dowling ve Fennel,2003:14). Etkili bir ekoturizm planlaması ile ulaşılabilecek olumlu sonuçlar şunlardır:

- Doğal çevrenin korunmasına destek olur,
- Yerel çevre ve kültürü hakkında halkın bilincini arttırır,
- Sosyal ve kültürel hassasiyeti arttırır,

- Özellikle yerel yatırımcılara finansal kaynakların geri dönüşünü sağlar,
- Turizm ürününün geliştirilmesinde uyumlu ve bütünleyici bir yaklaşım getirir,
- Ev sahibi topluma istihdam olanakları yaratır,
- Yerel toplumun desteğini sağlar,
- Turizm endüstrisi içinde çevreye duyarlı sürdürülebilir uygulamaları teşvik ederve bu konuda sorumluluğu geliştirir (Demir ve Çevirgen, 2006:158-159).

8.4. Türkiye'de Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Politikaları

Türkiye'de turizmin desteklenmesi günümüze kadar çoğunlukla kitle turizminin geliştirilmesi, deniz, kum ve güneş ağırlıklı turizme destek verilmesi Türkiye turizm politikalarının temelini oluşturmuştur. Kitle turizmini geliştirmek için kamu arazileri turizm amaçlı olarak tahsis edilmiş fakat turizm tesislerinin yapılaşması yeterince kontrol edilememiştir. Kontrolsüz büyüme özellikle kıyı kesimlerde gerçekleşmiştir. Turizmin çevresel zararlarının en aza indirilmesi için turizmin plan çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiği 70'li yıllarda daha da önemsenmeye başlanmıştır.

Ülkemizde turizm gelişiminin planlanması konusu ilk olarak İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ilke olarak kabul edilmiş, 1969 yılında Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile, "Ülkenin turizme elverişli bölgelerini saptamak ve buralarda gerekli tesislerin kurulması için Çanakkale-Balıkesir il sınırının denizden başladığı nokta arasındaki karasularından kıyı şeridinin 3 kilometre derinliğe kadar olan alan içinde kalan arazi turizm geliştirme bölgesi olarak belirlenmiş" böylece fiziksel planlama kapsamına alınarak coğrafi mekan

kabul edilmiştir. Kitle turizminin gelir azalması ve yabancı turizm pazarına bağımlılığa neden olması, 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'nin turizm politikasında, çok yavaş da olsa bazı değişikliklere yol açmaya başlamıştır. Sürdürülebilir turizmden çok söz edilmese bile kış turizmi, termal turizm, yat turizmi, yayla turizmi vb. değişik alternatiflerle turizmin çeşitlendirilerek bütün yıla ve ülkeye yayılmasına çalışılmaktadır. Ayrıca turizmin çevreye olan etkileri konusunda birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Bunlardan en önemlisi, Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesidir. 2000 yılı itibariyle Türkiye Turizm Bakanlığı tarafından sürdürülmekte olan başlıca projeler şunlardır: Turizm Yatırım Araştırmaları Projesi, Turizm Sektörü Ana Planı, Fiziksel Planlamalar, Altyapı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Etüt Projelerinin Yapımı Projesi, Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi, Turizm Alan ve Merkezleri ile Turizm Yerleşim Merkezlerini Kapsayan Uygulamalar Projesi, Doğal Kültürel Varlıklar ile Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Yaygınlaştırılması Kapsamındaki Planlama ve Altyapı Uygulamaları Projesi, GAP ve Kalkınmada Öncelikli Yöre İllerinde Turizm Amaçlı Altyapı Uygulamaları Projesidir (Kahraman ve Türkay, 2014:136-137).

DOKUZUNCU BÖLÜM

EKOTURİZM ÇALIŞMALARINDA METODOLOJİ

9.1. Ekoturizm Literatüründe Kullanılan Metodolojik Yaklaşımlar

Ekoturizm, özellikle çevreye olan ilgisinin artmasıyla beraber son yıllarda sürdürülebilir turizm, sorumlu turizm üzerine yapılan araştırmaların odak noktası haline gelmiştir. Weaver (2001), bu dönemde ekoturizmin bebeklik döneminde olduğunu ifade etmiştir. Backman ve Morais (2001) ekoturizmde araştırma yöntemleri ile ilgili yaptıkları bir analiz sonucunda, önemli hakemli dergilerde ekoturizm üzerine yapılan çalışmaların giderek arttığını, daha çok nicel yaklaşımlarla hareket edildiğini, bu bağlamda basit frekansların ve dağılımların ötesinde veya keşif çalışmalarının ötesinde çoğunun ilerlemediğini belirtmiştir. Literatürde ekoturizm üzerine istatistiksel teknikler, neden-sonuç ilişkileri, kümeleme gibi kategorizasyon, faktör analizi veya varyans analizinin yer aldığı birçok akademik çalışmanın yapıldığı söylenilebilir. Ayrıca genel teorileri test etmek veya önermek için, hatta karşılaştırmalı vaka çalışması analizi de yapılmaktadır. Nitel araştırmayla hareket edilen makale sonuçlarının ise kimi durumlarda kusurlu yöntemlerle gerçekleşmesinden dolayı elde edilen sonuçlara güven sağlamadığı görülmüştür. Sosyal bilimleri karakterize eden metodolojinin uygulanması kadar, güvenilirliğinin altında yatan veri tabanı meselesi de ayrı bir kaygı durumudur. Bunun için ekoturizm

araştırmacısının daha yüksek bir bilgi birikimine, bir dizi uzmanlığa sahip olması ve titiz çalışması gerekmektedir. Eagles (2002), bu durumun aynısının ekoturizm sektöründe de geçerli olduğunu ifade etmektedir, yani benzer olarak ekoturizm sektöründe bilgi ihtiyaçları ve kaynakları konusunda; yüksek bilgi düzeyi ve uzmanlığa ihtiyaç vardır. Öte yandan çok iyi bilgiler bu alanlarda zaten mevcut olsa da genellikle doğrudan ekoturizm ile ilgili olmayan disiplinlerde bulunması yine bu alanı zorlamaktadır. Eagles (2002) bu durumun çözümü olarak ekoturizm yönetiminde bu tür geniş ve titiz bir eğitimin yalnızca yükseköğretim sektörü tarafından sağlanacağını ifade etmiştir. Lipscombe ve Thwaites (2001) durumu şu şekilde değerlendirir; Avustralya'da ekoturizm eğitim ve öğretimine saygı duyulduğu ve bu alana odaklanıldığı bu sayede ülkenin ekoturizmde liderlik gösterdiğini, ekoturizm eğitimi almış bir mezunun çeşitli özelliklere sahip olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ekoturizm eğitimi için beceri, tutum ve bilgi başta olmak üzere sektörün ihtiyaçlarını karşılamak, gerektiren değerlendirici ve analitik beceriler, çeşitli araştırma tekniklerine aşinalık olması şartıyla çok sayıda program kurulmuştur. Avustralya üniversiteleri ve topluluğu böyle mezunlar yetiştirmek için kolejler açmakta ve bu durumda ekoturizm sektörünün büyüyen olgunluğundaki olumlu bir işareti göstermektedir. 1994 yılında neredeyse hiçbir ilgili programın olmaması ve bu denli ilerlemesine rağmen, bir önemli sorun, üçüncül sektör ve dünya arasındaki etkileşim eksikliğidir. Sanayi eğilimleri 'gerçek hayat' deneyimini tercih ederken, mezunlar endüstrinin, analitik ve teorik becerilere değer vermektedir ve bunu üniversite ortamında öğrenir. Bu sebeple eğitim ve özel sektör arasında daha resmi bir diyalogun teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu bölümdeki son bölüm, ekoturizm sektöründe gerekli araştırma ihtiyaçlarına yer vermektedir.

Fennell (1999), ekoturizmde öncelikli araştırma odakları olarak tanınması ve takip edilmesi gereken alanların etik, değerler, tutumlar ve etkiler olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni ekoturizmin bu tür konulara yüklediği sorumluluk, öğrenme, hassas çevrelerle etkileşim ve sürdürülebilirliğin zorunluluğudur. Öte yandan operatörlerin çevresel sürdürülebilirliği kendi ihtiyaçları ile finansal uygulanabilirlik bakımından dengelemesi gerekmektedir. Ekoturistler tarafından aranan ve uygulayıcılar tarafından sunulan deneyim türleri, kodlar etiklik ilkesiyle gerçekleşmez ise ihmal edilen boyutlar ortaya çıkmaktadır. Ama eğer sektördeki tüm katılımcılar bu havuza dâhil edilir ve etiklik ilkesiyle hareket edilirse ekoturizm, 'sorumlu' turizm biçimi olarak görevini yerine getirir.

9.1.1. Ekoturizm Literatüründe Kalitatif ve Kantitatif Yöntemler

Genel olarak bir çalışmanın araştırma tasarımı iki etmenin seçimiyle başlar: ilk önce bir konu ve ardından bir paradigmadır. Paradigmalar fenomeni anlamaya yardımcı olmak için kullanılır. Literatürde en yaygın olarak kullanılan nitel ve nicel paradigmalar içinde ilk olarak nitel paradigmaya değinilecektir.

Bir ekoturizm sorununu kompleks inşa ederek anlama sorgulama süreci, bilgi verenlerin detaylı görüşlerini bildiren, kelimelerle oluşturulmuş bütünsel bir resim ve bu araştırmayı doğal bir ortamda yürütmek niteliksel bir çalışmanın sürecidir (Creswell, 1994). Nicel bir çalışma ise niteliksel sürecin aksine ekoturizm sorunlarının araştırılması konulu değişkenlerden oluşan bir teoriyi test etmek, sayılarla ölçülmesi ve daha sonra analiz edilmesi için uygun istatistiksel prosedürlerle devam ettirilmesi ve bu istatistiksel prosedürlerin

sonuçları, teorinin tahmine dayalı genellemeleriyle oluşmaktadır (Creswell, 1994; Babbie, 1995). Bu sebeple araştırılan problemin doğasına uygun olarak bir paradigma seçilmelidir. Paradigma seçiminde ise araştırmacıların dünya görüşleri, araştırmadaki eğitimleri ve deneyimleri, araştırmacıların psikolojik nitelikleri ve tutumları etkili olmaktadır.

Emik yaklaşımda veri toplamanın önemi vurgulanır. Örneğin, bilgi verenlerden kelimesi kelimesine metinler formu orijinal anlamını korumak için elde edilen bilgiler. İkinci yaklaşım olarak etik yaklaşımda ise insan davranışını, vücut hareketlerinin sınıflandırılması olarak inceler. Örneğin, bu duyguların çevre üzerindeki etkisi (Pelto ve Pelto, 1978). Bazı emik odaklı çalışma yöntemleri; katılımcı gözlem, anahtar bilgi verenle görüşme, yaşam öykülerinin toplanması ve yapılandırılmış görüşmeler ve anketler. Etik odaklı çalışma yöntemleri ise sosyal etkileşimin ölçülmesi, proksemik ve video kaset araştırması, içerik analizi, halk hikayeleri ve diğer arşivler, saha çalışmasında kayıtlar ve teknik ekipman vb.dir.

Nitel araştırma şu yaklaşımlara sahiptir: genel olarak turizm araştırmalarında ve bir dereceye kadar ekoturizmde kullanılmıştır. Araştırma ulusal, bölgesel ve belediye perspektifleri gibi yönetsel bakış açıları, endüstri perspektifleri ve etki değerlendirmesi alanlara odaklanan yöntemlerdir. Özel veri toplama yöntemleri turizm araştırmalarında kullanılan anketleri içerir (seyahat öncesi, yolda ve yolculuk sonrası). Delphi teknik yöntemler, model oluşturma, çok boyutlu ölçekleme, pazarlama değerlendirmesi (iletişim, reklam, dönüşüm çalışmalar vb.), turist talebini tahmin etmek ve endüstri yapısıdır (Ritchie ve Goeldner, 1994; Smith, 1995).

Son olarak, aralarındaki tartışmanın itici gücü hangi araştırma etüdü yönteminin (nitel veya nicel) en uygun

olduğudur. Tartışmalı, bu kararın ne olması gerektiği araştırmacı tarafından yönlendirilen araştırma problemiyle belirlenir. Ekoturizm araştırmacıları için eğer sorun birkaç konuya odaklanmış ve onlar hakkında çok fazla bilgiye ihtiyaç varsa nitel araştırma yöntemi en çok uygun olanıdır. Öte yandan, sorun çok sayıda konuyla ilgiliyse, ancak yalnızca birkaçı hakkında bilgi gerektirir, değişkenler daha sonra muhtemelen nicel yöntemle gerçekleştirilebilir. Verilerin tarafsızlığı konusu her iki yöntem içinde gereklidir, veri toplamanın öznelliğini en aza indirmek için daha geçerli bulgular elde edilmeli ve araştırmacılar yargılarını kanıtlarla belgelemelidir.

Ekoturizm literatüründe, araştırmacılar sıklıkla katılımcı rolünü benimser, birkaç ziyaretten oluşan gözlemler neticesinde bir varış noktasına ulaşırlar. Literatürün önemli bir bölümü çeşitli ekoturizm fenomenlerini incelemek için nitel yöntemlerden faydalanmıştır. Ancak karşılaşılan ekoturizm literatürü çalışmalarının bazılarında nitel araştırmaların zayıf metodoloji karakterize edildiği görülmüştür. Örneğin, birçok araştırmacılar/yazarlar resmi olmayan kişisel notları kullanarak temel veri kaynağı olarak görüşmeler gerçekleştirmişlerdir.

Durum çalışmaları, niteliksel yöntemde ekoturizm literatüründe en sık kullanılan vaka çalışmasıdır. Bu metodoloji genel turizm literatüründe de çok sık kullanılmaktadır (Ryan, 1995). Durum çalışmaları çoğunlukla tanımlamak için kullanılmıştır. Birkaç değişkenin evrimi, muhtemelen belirli uygulamaların uygulanmasından dolay birçok makale çevre analizinden oluşur. Tartışma kısmı kişisel deneyime, yerel, bölgesel veya ulusal kaynaklardan toplanan ikincil verilere dayanmaktadır. Fakat bu tür bir raporun değeri, genelleştirile bilirlikten yoksundur ve bu nedenle sınırlıdır. Ekoturizm segmentleri için yapılan röportajlar, veri

toplamak için sıklıkla kullanılan diğer yöntemler yapılandırılmış ve yapılandırılmamış karşılıklı görüşmelerdir. Yerel sakinler veya seyahat acenteleri ile derinlemesine görüşmeler de bu amaçla kullanılmıştır. Ekoturizm operatörleri, turizmin büyümesiyle başa çıkmak için stratejilerini değerlendirmek için odak grup çalışmaları da bu başlık altında değerlendirilebilir. Kullanılan diğer gözlem yöntemleri olarak ekoturizm araştırmacıları tarafından, çevre üzerindeki etkiyi ölçmek için mekanik gözlem biçimleri ve biyolojik bilimlerden ödünç alınan yöntemlerdir. Bunun için mekanik gözlem cihazı (otomatik kişi ve bisiklet sayaç ünitesi) kullanılmıştır. Cope ve diğerleri (1998) kullanım uzun mesafeli bir bisiklet rotası seviyesini değerlendirmek için bu yönteme başvurmuşlardır. Nitel veri analiz yöntemlerine gelince literatürde toplanan verilerdeki temalar kodlama, sıralama, imgelem ve göstergebilim, üçgenleme ve fenomenolojik yöntem görülmektedir.

Nicel yöntemlerin kullanıldığı çalışmalar ekoturizm alanında sınıflandırılabilir. İlk olarak, var betimsel veriler kullanarak temel olarak demografi verileri inceleyen çalışmalardır. Bu istatistikler, tipik olarak amacı ile ekonomik ve sosyal özelliklerini belirleyen bir ev sahibi popülasyonun, pazarın veya hedefin ortamı ele alınarak yapılır. İkincisi, daha kapsamlı çalışmalar karmaşık ilişkileri inceler, pazarları tanımlayan değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkileri ve onların davranışlarıyla yapılır. Bu son araştırmalar genellikle faktör-küme bölümleme prosedürlerini veya diğer daha basit kümeleme biçimlerini kullanırlar. Tipik olarak, elde edilen gruplar arasındaki farklılıkları incelemek için farklı istatistiksel testler içerirler (gözlemlenen testler ki-kare, t-testi vevaryans analizi). Ayrıca, bazı çalışmalar

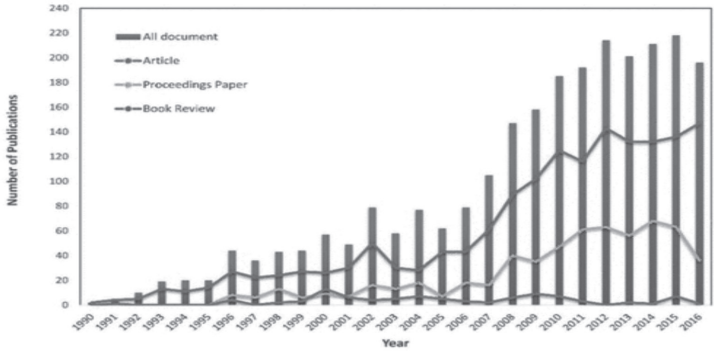
belirli davranış kalıplarını açıklayan değişkenleri modellemek için çoklu regresyon kullanılmıştır.

9.1.2. Ekoturizm Araştırmalarının Coğrafi Dağılımı

Araştırma metodolojisinin üçüncü yönü ekoturizm literatüründe ele alınan bu analizlerin varış noktasını içermektedir. Araştırma sürecinde dünyanın hangi bölgelerinin değerlendirilmesi ekoturizmin benimsenmesinde de öncülük etmektedir. Backman ve Morais (2001), ekoturizm araştırmalarında en çok ABD %13,8, ardından %11,7 ile Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Birleşik Krallık, Endonezya ve Antarktika'nın devam ettiğini belirmiştir.

Liu ve Li Yi (2020) ekoturizm araştırmalarının geçmişten günümüzde ilerleyişini ortaya koymak amacıyla 1990–2016 periyodunda yaptıkları çalışmada; son 27 yılda toplam 2.531 yayın kaydından 12 belge türü tespit etmiştir. Bunlar arasında makale (1.582 kayıt) en sık kullanılan belge türü olup, toplam yayınların %62.50'sini oluştururken, bunu konferans bildirileri (%27.50), kitap incelemeleri (%3.60) takip etmiştir

Şekil 9.1 Son 27 Yılda Ekoturizm İle İlgili Tüm Belgelerin Yıllık Miktarı ve İlk Üç Belge Türü

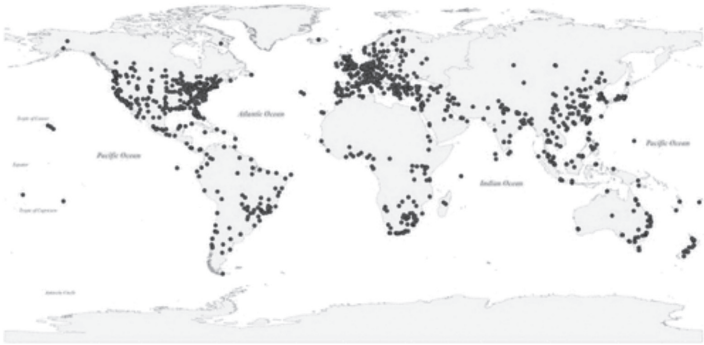

Kaynak: Liu ve Li Yi (2020).

Yıllık yayın sayısı, 1990'da 2'den 2016'da 196'ya yükselen hızlı bir büyüme ve 1996 ve 2007'de ortaya çıkan hızlı büyüyen iki düğüm ile dalgalı bir büyüme göstermektedir Farklı belge türlerinin eğilimleri incelendiğinde, makalelerin büyüme eğrisi toplam belge sayısıyla en uyumlu olanı olduğu görülmektedir.

Ekoturizm alanına katkı sağlayan ülkeler sıralamasında; Amerika Birleşik Devletleri (646) en fazla yayın sayısına sahip olduğu ve onu Çin (361), Birleşik Krallık (239), Avustralya (219) ve Kanada (147) izlediği yine aynı çalışmasının elde edilen bulguları arasındadır.

Şekil 9.2 1990–2016 Yılları Arasında Ekoturizmle İlgili Yayınların Yazarlarının Küresel Coğrafi Dağılımı

Kaynak: Liu ve Li Yi (2020).

Ekoturizm araştırmacılarının ülkeler bazında değerlendirildiğinde ise aynı çalışmada Birleşik Krallık'tan yazarlar, %22.7 ile en çok alanı temsil edilmektedir. Bu grubu Avustralya'dan yazarlar izlerken %20,3, ABD %18,8 ve Kanada şeklinde devam etmektedir. Son olarak, ekoturizm araştırmacıları için bir numaralı coğrafi menşei bölgesi araştırılan

Amerika kıtasıdır. Ekoturizmin küresel doğasına rağmen mevcut araştırmaların çoğu daha çok gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmıştır (Weaver, 2001).Günümüzde çevre ve iklim değişimleriyle birlikte ekoturizm araştırması küresel bir endişe kaynağıdır ve büyük olasılıkla ekoturizm önem kazanmaya devam ettikçe üzerine yapılacak çalışmaların sayısı da artacaktır.

9.2. Ekoturizm Çalışmalarında Eğitim ve Öğretim

"Turizmin Yeşillenmesi" sloganıyla son yıllarda çevre sorunlarına yönelik artan bir farkındalıkla beraber çevreye olan ilgi artmıştır. Dünya toplulukları tarafından doğal ve kültürel mirasın korunması temel sorumlulukların biri haline gelmiştir. Doğal alanların kullanımına yönelik olarak artan faaliyetler ve gelişmelerle ilgili olarak ekolojik olarak sürdürülebilir uygulamalar adı altında ekoturizm daha da önem kazanmıştır.

Ekoturizm çalışmalarında, ekoturizm lisans programları bakımından Avustralya ilk gelişen ülkelerden biri olmuştur. Ekoturizmde örgün eğitim programlarına duyulan ihtiyac neticesinde Avustralya Ekoturizm Stratejisi'nin kalite standartlarını karşılamak adına en iyi uygulamaların teşvik edilmesi için çevre eğitim modülleri oluşturmuştur. Queensland Ekoturizm Planı ile birçok sahada bulunanlar için (turizm, küçük işletme ve sanayi) doğrudan lisans ve lisansüstü ekoturizmi içeren derece kurslar, Ekoturizm operatörleri ve çalışanları için özel eğitim paketleri (ekoloji, çevre eğitimi, çevre ve kaynak yönetimi, iletişim ve iş becerileri) hazırlanmıştır. Eğitim yetkinlik temelli olarak ihtiyaca göre uyarlanmıştır. Charles Sturt, ekoturizm alanında uygulamalı bilimler alanında lisans derecesi geliştirirken

çeşitli endüstri ve devlet kurumu temsilcileri kurs yapısı ve içeriği için ihtiyaç duyulacak bilgi, beceri ve tutum gereksinimlerini belirlemiştir. Charles Sturt Üniversitesi, endüstri ve hükümet tarafından belirlenen eğitim gereksinimleri özetle şu şekildedir;

- Ekoturizme yönelik çağdaş felsefe ve etik, Avustralya ile ilgili temel ekolojik ve jeomorfolojik ilkeleri, Avustralya yaban hayatı ve bitki örtüsü dinamikleri ve ilişkileri,
- Ekoturizm ile ilgili çevresel etki oluşumu ve yönetimi,
- Ekolojik olarak sürdürülebilir kalkınma ve çevre yönetimi ilkeleri,
- Kültürel miras ve kültürel miras yönetimi ilkeleri,
- İşletme yönetimi teorisi,
- Ekoturizm iş uygulamaları,
- Doğal ve kültürel mirasla ilgili iletişim ve yorumlama teorisi,
- Liderlik teorisi ve Yetenekler,
- Ekoturizm yönetiminde felsefi ve etik uygulamaları uygulama becerisi,
- Doğal ve kültürel alanların dinamiklerini, karşılıklı ilişkilerini ve yönetimini iletme becerileri,
- İşletme yönetimi ve ekoturizm iş uygulamalarında beceriler,
- Liderlik teorisinin uygulanmasındaki beceriler,
- Turizmle ilgili çevresel, sosyal ve kültürel tanıma, değerlendirme ve çözümleme becerileri,

- Ekoturizm ile ilgili ekolojik olarak sürdürülebilir kalkınma ilkelerini uygulayabilme,
- Ekolojik olarak sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin takdir edilmesi,
- Etik iş uygulamalarının takdir edilmesi,
- Ekoturizm endüstrisi için çevre ve miras yönetiminin önemi konusunda bir farkındalık,
- Etik ekoturizm operasyonlarının takdir edilmesi,
- Çevre yoluyla ekoturizmin etik profilinin halka teşvik edilmesi,
- Sorumlu ekoturizm operasyonlarıdır (Lipscombe vd., 2001).

9.3. Ekoturizm Araştırma Alanları ve İhtiyaçları

Ekoturizm alanında iyi bir titizlik eksikliğinin mazereti olarak ekoturizmin henüz daha yeni bir alan olduğu yaklaşık 15 yıllık geçmişiyle şu an bebeklik döneminde bulunduğu ifade edilmektedir. Bu durumda alanın bir bilgi birikimini organize etmesini veya geliştirmesini sağlamak için lütuf döneminde olduğu söylenilebilir, süre anlamında şu anda var olan araştırmaların genel olarak turizm alanındaki ilerlemeyle tutarlı olduğunu söylemek mümkündür. Weaver (2001), ekoturizm araştırmaları üzerine gözlemlerini özetle şu şeklide belirtmiştir;

- Ekoturizm potansiyel araştırma alanlarının tartışılması gerekmektedir,
- Araştırma yöntem ve analizleri doğası gereği karmaşıktır (Örneğin; doğrulayıcı faktör analizleri, turizm etki ölçekleri, deneysel ön ve son test analizleri, yarı deneysel ve literatürde karşılaştırmalı araştırmalar).

Sonuç olarak, ekoturizm üzerine bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğu keşfedici ve açıklayıcıdır,

- Ekoturizmin dünyadaki turizm endüstrisinde en hızlı büyüyen sektörü olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Bazı ülkelerde finansman önceliği konusunda sektör yanlış anlaşılmaya devam etmektedir hem hükümet tarafından yanlış tanıtılmaktadır hem de endüstri ekoturizmin büyümesi konusunda habersizdir. Bu durumda, araştırmacılar ekoturizm araştırmasıyla bunu kanıtlamaya devam etmelidir,
- Ekoturizm araştırmalarında neredeyse güçlü bir teorik temel hiç yok, bu sebeple araştırmacılar diğer alanlardan yararlanmak zorunda kalacak. Psikoloji, sosyoloji, antropoloji, ekonomi, ekoloji ve coğrafyanın köklü disiplinleri ekoturizmin en acil sorularından bazılarına yanıtlar sağlayacaktır,
- Bazı teoriler daha eski olsa da, basitçe görmezden gelmek yerine bu bakış açıları, ihtiyacımız olan yolu gösterecektir.

Keşfedilecek araştırma alanları olarak, ekoturizm tanımlara yönelik araştırmalara bakıldığında tanımı üzerinden bir tartışmanın olmadığı ve bununla birlikte tanımına eklenilen ilkeler üzerinde bazı görüş birliği olduğu ortaya çıkmıştır. Evrensel olarak kabul edilen tanımda daha geniş doğa temelli veya doğal kaynak temelli turizm; doğal alanların korunmasına veya korunmasına katkıda bulunur; yerel halka faydalar sağlar; öğrenmeyi kolaylaştırır; sürdürülebilir olmalı ve etik temelli ve etkili bir şekilde yönetilmelidir. Tanımda özetlenen teorik perspektifler ekoturizm endüstrisinin karşı karşıya olduğu en önemli temel sorunların çoğuyla ilgilidir. Bu bağlamda etik, değerler, tutumlar, etkiler

(ekonomik, sosyal, ekolojik), taşıma kapasitesi gibi konular vaka çalışmalarına dahil edilmiştir.

Ekoturizm üzerinde uygulanan teknikler ve yaklaşımlara bakıldığında sosyal ve doğa bilimlerinde geliştirilen sayısız araştırma teorisinin olduğu söylenilebilir. Bu durum ekoturizmin her iki alan için ortak bir zemin bulmak adına yeni bir çalışma alanı olarak heyecan verici olsa da ekoturizmin savunucuları, bunu turizmin daha sorumlu bir biçimi şeklinde ifade ederek, yukarıda belirtilen teoriler ve felsefelerin ampirik olarak göstermek için kullanılabildiğini belirtmişlerdir. Weaver (2007)'a göre, ekoturizm araştırmalarının nerede olduğu tartışması gelecekte de devam edecektir ve birçok araştırmacı bu konuya değinecektir. Ekoturizm endüstrisi, uygulamalı ve teorik arasında ortak yönler bulmak, doğal ve sosyal araştırma yöntemlerini kullanarak araştırma yapmak adına daha çok yol ilerleyecektir.

ONUNCU BÖLÜM

DENİZ EKOTURİZMİ

10.1. Deniz Ekoturizmi Kavramı

Deniz ekoturizmini tanımlamak tam olarak basit bir süreç değildir. Dünya çapında bilim adamları ve uygulayıcılar tarafından ekoturizmin birçok tanımı yapılmıştır; ekoturizmin doğası gereği tabiata dayalı olduğu, sürdürülebilir olmayı başardığı, bir eğitim ve yorum unsuru içerdiği konusunda ortaya çıkan bir fikir birliği olmasına rağmen, bunun nasıl tanımlanacağı konusunda hala önemli tartışmalar bulunmaktadır. Bu bakımdan deniz ekoturizmi kavramı hakkında söylenebilecek en temel ifade onun hem denizcilik hem de doğa temelli turizm ve sürdürülebilir ekoturizminin bir alt kümesi olduğudur (Garrod ve Wilson, 2003). Ana hatlarıyla deniz ekoturizmi kıyı ve deniz ortamlarına her türlü sorumlu seyahat kapsamı içerisinde sıkı koşullar altında çevresel koruma, çevresel etkilerin ortadan kaldırılması, yerel toplulukların refahının iyileştirilmesi, yerel kültüre ve yerli halka saygıyla yaklaşılan bir turizm şeklidir. Alanyazında Orams (1999: 9), deniz ekoturizmini, kişinin bulunduğu yerden uzağa seyahat etmeyi içeren rekreasyonel faaliyetlerden oluşan ev sahibi veya deniz ortamına odaklanan turizm şekli olarak açıklarken; Basiron (1997: 3), insanların kendi bölgelerinin dışındaki hedeflere kısa süreli geçici hareketiyle oluşan normal çevre ve deniz ortamındaki faaliyetler olarak ifade etmiştir. Garrod (2003), deniz

ekoturizminin bir tanımını oluşturmak için bir delphi tekniği kullanmıştır. Delphi tekniği sonucu ortaya çıkan aşağıdaki önemli unsurlar deniz ekoturizminin tanımlanmasına olanak sağlamıştır;

- Deniz ekoturizmi operasyonlarının sürdürülebilir yönetimine vurgusu
- Turistleri doğal deniz çevresi ve korunması hakkında eğitmek
- Topluluklara ve çevreye fayda sağlamak
- Bir türün veya habitatın korunmasını teşvik etmek.

Deniz ekoturizmi, hızla büyüyen ve karlı bir pazar olarak kabul edilmektedir. Sürdürülebilir turizm, doğa temelli turizm kategorisinde yer almaktadır. Deniz ekoturizmi, turizm ve çevre arasında simbiyotik bir ilişki kurmaya ve sürdürmeye çalışır. Bozulmadan doğrudan bağımlı olan doğaya dayalı bir ekonomik faaliyettir. Deniz ekoturizmi aynı zamanda birçok ulusun mavi ekonomi stratejilerinde kilit bir sektördür. Çevre kıyı bölgeleri ve adalar için hayati bir ekonomik faaliyettir (Ressurreição vd., 2022). Ekonomik faydaların yerel ekonomide tutulması gibi bir dizi faktör, topluluk üyelerinin teşviklerini ekoturizm ziyaretini destekleyen deniz kaynaklarının korunmasıyla uyumlu hale getirmiştir. Rehberlik yapmak, turist teknelerini kullanmak, ağırlama işleri ve deniz rezervlerini izlemek gibi bir dizi deniz ekoturizmi ile ilişkili meslekler, balıkçıların katılımını içerdiğinden yöre halkında ek gelir fırsatı sunmaktadır.

Deniz ekosistemleri insan davranış kalıplarını değiştiren güçlü bir eğitim karakterine sahiptir. Ayrıca çevreye karşı sorumlu bir tutuma doğru ve daha büyük bir farkındalığa yönlendirmek için önemli fiziksel ve kültürel mirastır. Deniz ekoturizmi, sürdürülebilirlik ilkelerini izleyen bir

yönetim şeması ile benimsenmelidir. Deniz ekoturizmi konsepti, mekânsal planlamaya uygun olarak gerçekleşmektedir (Sakellariadou, 2015).

Deniz ekoturizmi faaliyetleri su bazlı, kara bazlı veya her ikisinden de içerebilir. Resmi olarak organize edilebilir veya bağımsız olarak gerçekleşebilir. Özel bir tatilin temelini oluşturabilirler veya sadece geleneksel bir tatilin bir unsuru olabilirler. Deniz ekoturizmi olabilecek faaliyetlere örnek olarak şunlar verilebilir: balinaları izlemek, yunuslar, köpekbalıkları, foklar ve diğer deniz hayvanları, deniz kuşu ornitolojisi, dalış ve şnorkelli yüzme, tekne, yelken, kano veya denizaltı ile doğaya dayalı mavi geziler, kaya havuzu, kıyı patikası, sahil yürüyüşü, resif gezisi, deniz kıyısı ve deniz yaşam merkezlerini ziyaret, su altı fotoğrafçılığı, su altı müze dalış vb (Hoctor, 2001).

Fırsat açısından deniz ekoturizmi, yeni büyüyen bir turizm pazarıdır. Yeni hedefler arayan, öğrenmeye açık, heyecan ve macera deneyimlemek isteyen turistler tarafından talep edilmektedir. Yaş grubu bakımından her yaş grubunda hitap edebilen denizaltı, denizüstü, denizkıyısı faaliyetlerini içermektedir.

10.2.Deniz Ekoturizminin Faydaları ve Potansiyel Olumsuz Etkileri

Çevresel etkileri azaltan ve yerel toplulukların çıkarlarını destekleyen çevresel korumayı dikkate alan, hızla büyüyen ve karlı bir pazar olarak kabul edilmektedir. Genel olarak deniz ekoturizmi doğa temelli, eğitici olmalı ve sürdürülebilirlik teorisine göre yönetilmelidir. Deniz mekânsal planlama yaklaşımına saygı göstererek ve AB'nin Mavi Büyüme Stratejisi ilkelerini takip ederek, Entegre Kıyı Bölgeleri

yönetimi süreci ile güçlü bir şekilde ilişkili olmalıdır. Deniz ekoturizmi, geleneksel ekonomik sektörleri restore ettiği için yerel ekonomiler için faydalıdır. Ayrıca, doğal çevreye yeni katılan ve fon toplamaya yardımcı olan insanlara daha sürdürülebilir bir dünya görüşü sağlamaktadır. Ancak uygun şekilde planlanmaması, uygulanmaması ve yönetilmemesi durumunda her zaman olumsuz çevresel etki riski vardır.

Deniz ekoturizmi endüstrisi, dünyanın dört bir yanından turist çeken yerel ekonominin önemli bir bileşeni haline gelmiştir (Cusack vd., 2021). Yerel ekonomiler deniz ekoturizminden olumlu etkilenir. Ekoturistler daha çok yerel ürünler, el sanatları ve küçük hediyeler almayı tercih ederler. Böylece yerel olarak üretilen yiyecek, içecek ve hediyelik eşyaların güçlü tanıtımı yapılır. Konaklama, ağırlama hizmetleri olarak küçük geleneksel misafirhanelerin kullanımı teşvik edilmektedir. Böylece mevcut tesislerin ve altyapının kullanımı desteklenir. Yolcu için kullanılan yerel bir balıkçı topluluğunun liman tesislerinde bot gezileri yapılır. Tropik bölgelerde balıkçılığa alternatif olmayan bir geçim kaynağı çeşitlendirmesi olarak deniz ekoturizminin kapsamı geniş olabilir. Bu sektör bozulmamış deniz kaynaklarından yararlandığından suda yaşama ve çalışmayla ilgili pragmatik beceriler gerektirdiğinden, deniz ekoturizmini desteklemek için gereken işler ve altyapı, balıkçılıkla ilgili ihtiyaçlar ve becerilerle önemli ölçüde örtüşmektedir. Yöre halkı bu bağlamda yeni beceriler elde eder, farklı meslek grupları doğar. Çevre bilinci ve sürdürülebilirlik ilkeleri daha geniş çapta yayılır. Tek geçim kaynağının balıkçılık olduğu sadece avlamaya yönelik doğal yaşamı bozan veya tüketen faaliyetlere ekonomik alternatifler sağlanır. Çevrenin korunması için kullanılabilecek fonların toplanması sağlanır (Sakellariadou, 2015).

Deniz ekoturizmi faaliyeti, artan kirliliğe ve habitatların fiziksel tahribatına yol açabilir (Zakai ve Chadwick-Furman, 2002). Örneğin, Moalboal'daki şnorkelli yüzme ve dalış sektöründeki kişiler, tekne demirlemesinden ve çöp kirliliğinden kaynaklanan resiflere verilen zararın, sıklıkla ziyaret edilen kıyıya yakın kıyı resiflerinin sağlığına yönelik devam eden tehditler olduğunu ve bundan kaçınmak için deniz rezervi kullanımının daha fazla düzenlenmesinin gerekebileceğini belirtmişlerdir.

Denizlerde demirleme alanlarının yoğun kullanımına yol açan aşırı kalabalık gemiler ve güvenlik endişeleri de habitat hasarları olarak ana tehditler olarak sayılabilir (Cusack vd., 2021) Bu nedenle, sürdürülebilir ziyaret yönetimi için en iyi uygulamaları belirlemek, deniz ekosistemlerinin bütünlüğünü korumak için kritik olacaktır. Ekoturizm sistemlerinin bozulmalara karşı sağlamlığını anlamak ve bu sektörün uzun vadeli dayanıklılığını artırmak için seçenekler, çeşitlendirilmiş geçim fırsatlarını sürdürmek ve kıyı topluluklarında çıkarılabilir deniz kaynaklarının kullanımına aşırı güvenmekten kaçınmak için önemli olacaktır.

10.3. Deniz Ekoturizminde Planlama Politikası Sorunları

Deniz ekoturizmi kompleks yapılıdır bu nedenle planlaması holistik bir yaklaşım gerektirir. Bunu başarmak için deniz ekoturizminin yerel topluluk ihtiyaçlarını da dikkate alan ekosistem tabanlı yönetime dahil edilmesi gerekir. Deniz ekoturizminin ekonomik olduğu kadar çevresel ve sosyal boyutları da bulunmaktadır.

Deniz ekoturizminin potansiyelini başarılı bir şekilde geliştirmek için ekonomik bir sektör olarak, mekânsal

olarak uygun rehberliğe mutlak bir ihtiyaç vardır. Bunlar; planlama, stratejik planlar ve politikalardır. Planlama prosedürü, sorunları çözmek için bir araç olarak hizmet etme niteliğinde olmalıdır.

Deniz ekoturizminde pratikte gerekli uygulamalar yapılmadıkça veya hemen değiştirilirse, deniz ekoturizminin başarısı için bağlı olduğu deniz çevresine geri dönüşü olmayan zararlar verilebilir. Örneğin, balina avcılığı yoluyla deniz kaynaklarının aşırı kullanımı, deniz kaynaklarının çökmesine neden olmuştur ve birçok popülasyonda bazı türleri yok olmanın eşiğine getirmiştir. Örneğin Moray Firth, İskoçya'da, habitat bozulması ve turizm rahatsızlığı nedeniyle yunus popülasyonlarının kirlilik nedeniyle yılda %6 oranında azaldığı söylenmektedir (Butler vd., 2008).

Deniz ekoturizminin temel sorunlarına bakıldığında, ilgili ülkelere ait yönetmelikler, insan gücünün değerlendirilmesi (denizcilik), eğitim, suç işlenmesi durumda yeterince kanıtın elde edilmemesi veya kanıt oluşturma sorunlarının gözden uzak olması, mahkeme sonrası verilen cezaların caydırıcı olmaması şeklinde özetlenebilir.

Deniz ekoturizminin planlama politikası sorunları neticesinde; deniz canlılarının besleme türleri ve avlanma davranışları değişebilir, insanlara yakınlıklarıyla bilinen yunusların diğer türlerin sağlığı tehlikeye girebilir, deniz canlılarında insanlara karşı saldırganlık eylemi başlayabilir, deniz canlıların üreme modelleri değişebilir, deniz canlıları yaşadıkları bölgeleri değiştirebilir yaşanan tüm vakalar doğayı metalaştırır ve insan yaşamını tehlikeye sokar.

Deniz ekoturizmi, turist deneyimlerine yönelik talepteki hızlı büyümeye yanıt verirken sağlayıcılar ve yöneticiler için çok büyük riskler oluşturmaktadır. Çünkü deniz

yaban hayatı türleri ile etkileşimin olup olmadığı tam bilinememektedir. Bu ciddi bir endişedir, çünkü bu türlerin çoğunun ekolojisi genellikle tam olarak anlaşılmamıştır. Turistlerin sıklıkla bu etkileşime girdiğinden, deniz vahşi yaşamının biyolojisi hakkında bilgi esastır. Onların yaşam döngülerinin kritik aşamalarında (örneğin çiftleşme veya doğum yapma, beslenme ve göç). davranışlarının bozulması, turizmin etkileri, vahşi yaşam popülasyonlarının dayanamayacağı ek bir stres yarattığını söylemek mümkündür. Uygun şekilde planlanmış ve yönetilmiş olsa da deniz ekoturizmi, deniz vahşi yaşamının korunmasını desteklerken bi yandan istenilmeyen bir süreç başlayabilir bu nedenle, deniz ekoturizminin yönetim süreçlerinin yerleşik ve uzun vadede gerçekleşmesi gerekir.

Deniz mercanlarının korunması, hasarın mekânsal dağılımının önlemesi, aşırı kalabalıklaşmanın önüne geçmek adına düzenleyici olarak kanalizasyon ve atık bertarafı, pompa istasyonu temini, politikaların uygulanması ve denetlenmesi, teknelerin demirlenmesi vb. çalışmaların yapılması gerekmektedir. Yönetmelik açısından, yasaklanmış faaliyetlerle imar, örneğin ticari/rekreasyonel balıkçılık yapılmaması, balık ve kabuklu gıdalar için av boyutlarına ilişkin sınırlar, yaklaşma mesafelerindeki sınırlar (balinalar, vatozlar, yunuslar), lokasyona ve aktivitelere göre tekne gezilerinin programlanmasındaki sınırlar, lisans verilmesi üzerine caydırıcı yaptırımlar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Acuner, E. (2015). Zigana Turizm Merkezi'nin Sürdürülebilir Turizm Kriterleri Çerçevesinde Yerel Destinasyon Yönetim Örgütleri Tarafından Değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, (1), 62-93.

Akay, B. ve Zengin, B. (2012). Ekoturizm Kaynaklarının Geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi Örneği, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23): 115-122.

Altan, Ş. (2006). Türkiye'de Ekoturizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları. Niğde: Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arslan, Y. (2005). Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 8(13), 29-53.

Artuğer, S., Özkoç, A. Gökhan ve Kendir, Hakan (2013). Ta-Tu-Ta (Tarım-Turizm-Takas) Çiftliklerinin Pazarlanması ve Tanıtılması İçin Öneriler, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-5.

Aydın, Oğuz (2012). AB'de Kırsal Turizmde İlk 5 Ülke ve Türkiye'de Kırsal Turizm, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23),39-46.

Ayotte, Alexandra Leight (2009). *Ecotourısm As A Form Of Sustaınable Development In South Afrıca*. Canada: Quenn's University The Degree Of Masters Of Environmental Studies.

Aytaç, Ömer (2006). Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,15,139-160.

Azlizam, A., Mohd Aswad, R., Asli, D. A. T. ve Shazali, J. (2012), Local Community Ecotourism Business Experience İn Kuala Tahan, *Journal of Malaysia. Malaysian Forester*, 75(1), 53-64.

Babbie, E. (1995). *The Practice of Social Research,* 7th edn. Wadsworth Publishing Company, Belmont, California, USA.

Backman, K. F. ve Morais, D. B. (2001). *Methodological Approaches Used İn The Literatüre,* In D.B. Weaver (Ed.). The Encyclopedia of Ecotourism (pp. 597-609). CAB International, Wallingford, UK.

Basiron, M. N. (1997). *Marine Tourism İndustry-Trends And Prospects.* Paper presented at the National Seminar on the Development of Marine Tourism, held in Langkawi, Malaysia, September 1997.

Butler, J. R., Middlemas, S. J., McKelvey, S. A., McMyn, I., Leyshon, B., Walker, I., ve Baxter, J. M. (2008). The Moray Firth Seal Management Plan: An Adaptive Framework For Balancing The Conservation Of Seals, Salmon, Fisheries And Wildlife Tourism İn The UK, *Aquatic Conservation: Marine and Freshwater Ecosystems*, *18*(6), 1025-1038.

Bahar, O., Samurkaş, M. ve Çelik, N. (2015), *Farklı Boyutları ile Sürdürülebilir Turizm*, Süre Yayınevi, Muğla.

Blamey, R. K. ve Braithwaite, V. A. (1997). A Social Values Segmentati On Of The Potential Ecotourism Market, Journal of Sustainable Tourism, 5(1): 29-45.

BAKA (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı) (2012). Ekoturizm Sektör Raporu.

Beh, A., ve Bruyere, B. L. (2007). Segmentation By Visitor Motivation İn Three Kenyan National Reserves, *Tourism Management,* 28(6), 1464–1471.

Bektaş. Ç. ve Köseoğlu, M. A. (2007). Aile İşletmecilik Kültürünün Girişimcilik Eğilimine Etkileri ve Bir Alan Araştırması, *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 9(13).

Bricker, K. S., D. A. Fennell ve R. K. Dowling, (Ed.). (2003). *Ecotourism Policy and Planning,* CABI Publishing, U.K, 187-203.

Brieau, M., Roy, J., Durif, F. ve Prim-Allaz, I. (2011). Valeurs Et Risques Perclis Du Tourisme Durable Le Cas Du Spa Eastman, *Revue Francaise Du Marketing*: 232: 7-22.

Baran, N ve Sat, A. (2019). Sürdürülebilir Turizm Planlaması ve Yönetimi: GAP Turizm Master Planı'na Eleştirel Bir Bakış, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 22(1), 18-49.

Baron, R. A.(1998). Cognitive Mechanisms in Entrepreneurship: Why and When Entrepreneurs Think Differently Other People, *Journal of Business Venturing*,(13).

Boyd, S.W. ve Butler, R.W. (1996). Managing Ecotourism: An Opportunity Spectrum Approach, *Journal of Tourism Management,* 17(8): 557-566.

Cheng, Lı ve Wang, Tıngzhı (2010). Analysis On The Future Policy Tendency Of Ecotourism Management Based On The Appropriation Of Benefits İn Western China. *Society And Natural Resources*, 23, 128-145.

Garrod, B. ve Wilson, J. C. (Eds.). (2003). *Marine Ecotourism: İssues And Experiences*. Channel View Publications.

Chesworth, N. E. (1999). *Toward Advancing A Theory of Ecotourism Market Segmentation. The Graduate School Collage of Health and Human Development*, The Pennysylvania State University. Doctorate Thesis. USA.

Cheung, Lewis T. O. ve Jim, C. Y (2013). Ecotourism Service Preference And Management İn Hong Kong, *International Journal of Sustainable Development & World Ecology,* 20(2): 182-194.

Cope, A.M., Doxford, D. and Hill, T. (1998). Monitoring Tourism On The UK's First Long-Distance Cycle Route, *Journal of Sustainable Tourism* 6(9), 210–223.

Couture, M. (2002). Nature et tourism e: l 'éco tourisme au Québec en 2002, *Téoros*, l (21): 43-49.

Cusack, C., Sethi, S. A., Rice, A. N., Warren, J. D., Fujita, R., Ingles, J.ve Mesa, S. V. (2021). Marine Ecotourism For Small Pelagics As A Source Of Alternative İncome Generating Activities To Fisheries İn A Tropical Community, *Biological Conservation*, *261*, 109242.

Creswell, J.W. (1994). *Research Design: Qualitative and Quantitative Approaches*. Sage Publications, Thousand Oaks, California.

Çakıcı, A. Celil ve Harman, Serhat (2006). Kuş Gözlemciliğinin Önemi: Türkiye'de Kuş Gözlemcilerinin Profili, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi,* 17(2), 161-168.

Çevirgen, A. (2004). Edremit Yöresinde Ekoturizme Yönelik Bir Talep Araştırması, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12: 46-67.

Deep, A. ve Singh, D. (2017). Green Meeting in Hotel Industry Moving towards Sustainable Development, *Journal for Studies in Management and Planning*, 3(8): 340-345.

Demir, Cengiz ve Çevirgen, Aydın (2006). *Ekoturizm Yönetimi,* İzmir: Nobel Yayın Dağıtım.

Dilek, F. ve Şahin, Ş.(2002). *Çevre Duyarlı Turizm Uygulamaları: Yeşil Otelcilik ve Ekoturizm*, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Kırsal Çevre Yıllığı 2002, 97-115.

Drumm, A., Moore, A., Soles, A., Patterson, C. ve Terborgh, J.E. (2004). *Ecotourism Development – A Manual for Conservation Planners and Managers-Volume II: The Business of Ecotourism Management and Development*, The Nature Conservancy Worldwide Office, USA.

Doğanay, S. (2011). Doğu Karadeniz'de Yayla Turizmi Merkezlerine Yeni Bir Örnek: Taşköprü Yaylası, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26), 223-239.

Ross K. Dowling and David A. Fennel ,(2003), *Ekotuourism Policiy and Planning*, CABİ Publishing, Wallingford/UK

Durif, F., Carolin B., Lova R. ve Francois-Lecompte, A. (2011). *Socially Responsible Consumers: Profile And İmplications For Marketing Strategy*, International Review Of Business Research Papers, 7(6): 215-224

Eagles, P. F., McCool, S. F., ve Haynes, C. D. (2002). *Sustainable Tourism İn Protected Areas: Guidelines For Planning And Management* (No. 8). Iucn.

Eagles, P. F. J. (1994). *Kanada'lı Ekoturistlerin Seyahat Motivasyonları*, Turizmde Seçme Makaleler. TUGEV, İstanbul.

Erdoğan, Nazmiye (2003). *Çevre ve (Eko)Turizm*. Ankara: Erk Genel Yayın Dağıtım.

Ertuna, B., Güney, S., Güven, Ö.ve Aydemir, N., (2012). Yerel Halkın Kırsal Turizm Gelişimine Katılma İsteğini Etkileyen Unsurlar: Kastamonu Örneği, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2(2), 59-66.

Farmer, A. M. (ed.). (2012). *Manual of European Environmental Policy*. Routledge, London.

Fennell, D.A. (1999). *Ecotourism: an Introduction*. Routledge, London

Fennell, D. (2003). Ecotourism, Bıçaklar Kitapevi Basım Yayınevi. Ankara

Fidan, F. ve Nam, D., (2012). Kırsal Turizmde Yeni Dinamikler: Kadın Girişimciler-Taraklı Örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23), 51-57.

Frochot, I. (2005). A Benefit Segmentation Of Tourists İn Rural Areas: A Scottish Perspective, Tourism Management, 26(3): 335–346.

Gallaher, E. Joanne (2010). *Ecotourısm As A Social-Ecological System: A Case Study In Guanacaste,* Costa Rıca. Arizona ABD: For The Degree Of Doctor Of Phılosopy, The University Of Arizona.

Gouvea, R. (2004). Managing the Ecotourism Industry in Latin America: Challenges and Opportunities, *Problems and Perspectives in Management*, 2(2): 1-9.

Garrod, B. (2003). *Marine Ecotourism İn New Zealand: An Overview Of The İndustry And İts Management* p.17-37. In Garrod., C ve Wilson., C. Marine Ecotourism issues and experiences. Channel View publications: Clevedon.

Hacıoğlu, Necdet (2008). *Turizm Pazarlaması*, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Hallak, Rob, Brown, Graham ve Lindsay, Noel J. (2012). The Place Identity-Performance Relationship Among TourismEntrepreneurs: A Scructural Equation Modelling Analysis, *Tourism Management*, 33,143-154.

Hawkins D.E. ve Lamoureux, K. (2001). *Global Growth and Magnitude of Ecotourism*, D.B. Weaver, (Ed.), The Encyclopedia of Ecotourism içinde (63-72), Australia: CABI İnternational.

Heher, S., (2003). *Ecotourism Investment and Development Models: Donors, NGOs And Private Entrepreneurs*. ABD:Cornel

University Johnson Graduate School of Mangement School of Hotel Administration, Master of Degree,New York.

Herbig P. ve O'hara B. (1997). Ecotourism: a Guide for Marketers, *Europen Business Review*, 97(5): 231-236.

Higram J. ve Carr, A., Fennell D. A. ve Dowling, R. K. (ed.). (2003). *Ecotourism Policy and Planning.* CABI Publishing, U.K.

Hoctor, Z. (2001). *Marine Ecotourism: A Marketing İnitiative İn West Clare,* Marine Resource Series, Marine Institute.

Holden, A., ve Sparrowhawk, J. (2002). Understanding The Motivations Of Ecotourists: The Case Of Trekkers İn Annapurna, Nepal, *International Journal of Tourism Research*, 4(6): 435–446.

Hovardas, T. ve Kostas P. (2006). ''Evalutation of the environmentalist dimensions of ecotourism at the Dadia Forest Reserve (Greece)''. Environmental management. 38(5): 810-822.

Hsu, David H., Roberts, Edward B. ve E. Esley, Charles (2007).Entrepreneurs From Technology-Based Universities: Evidence From Mıt, *Journal Of Research Policy*, (36).

Irmak, M. A. ve Yılmaz, H. (2011). Determination of Perception of Flora Tourism Via Questionnaire Surveys, *Biological Diversity and Conservation.* 4(1): 99-106.

Jamal,T., Borges, M. ve Stronza, A. (2006). The Institutionalisation of Ecotourism: Certification, Cultural Equity and Praxis, *Journal of Ecotourısm*, 5(3): 145-175.

Jones, S. (2005). Community-Based Ecotourism:The Significance of Social Capital, *Annals of Tourism Research*, 32 (2), 303-324.

Kahraman, N. ve Türkay, O., (2014), *Turizm ve Çevre*, Detay Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara.

Kapuzcu, B. ve Özen, M., (2011). Bir Spor Dalı olarak Yamaç Paraşütü. *Net Bilim*, (12), 62-65.

Kasalak, A. M. ve Çolak, F. Ö., (2013). *Muğla Turizmi Açısından Farklı Bir Değer: Ekoturizm Çiftlik İşletmelerinde Mantar Toplama Aktiviteleri*, Muğla Değerleri Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, 282-286.

Kasalak M.A., (2015). Dünyada Ekoturizm Pazarı ve Ekoturizm'in Ülke Gelirlerine Katkılar, *Journal Of Recreation and Tourism Research*, 2(2): 20-26.

Kaypak, Şafak (2010). Ekolojik Turizmin Sürdürülebilirliği. Akdeniz Üniversitesi Alanya İşletme Fakültesi Dergisi,2,93-111.

Khabbazi, A. P.ve Yazgan, M. E., (2012). Kırsal Peysaj ve Ekoturizm, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi,*2(2), 5-9.

Kılıç, B. ve Kurnaz, A. (2010). Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2/4, 39-56.

Kızılırmak, İ. (2006). *Yayla Turizmi (Tanıtım Açısından Ekoturizm Türü Olan Yayla Turizminin İncelenmesi)*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Klıne, S. C., (2007). *Parks, Recreatıon And Tourısm Management*, ABD: North Carolina State University Degree Of Doctor of Philosophy.

Koçoğlu, P. (2008). *Ekoturizmin Sürdürülebilir Turizm Politikasındaki Yeri: Dünyadaki Ekoturizm Destinasyonlarının İncelenmesi.* Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, Ankara.

Kozak, N., Maviş, F. ve Ahipaşaoğlu, H., S. (2002). *Genel Turizm Bilgisi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kozak, M. A. ve Bahçe, S. (2009). *Özel İlgi Turizmi,* Detay Yayıncılık, Ankara.

Kozak, A. M.ve Yılmaz, G. E. (2010). Otel Yöneticilerinin İç Girişimcilik Algılamaları: Frigya Bölgesi Örneği, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(1).

Kozak, M. (2014) , Sürdürülebilir Turizm (Kavramlar-Uygulamalar), Detay Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara

Krueger Jr, Norris F., D.Reilly, Michael ve Carsrud, Alan L. (2000). Competing Models of Entrepreneurial Intentions, *Journal of Business Venturing*, 15(5-6).

Kuter, N. ve Ünal, H. E. (2009). Sürdürebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*,9(2), 146-156.

Küçükaslan, N. (2007). *Özel İlgi Turizmi*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Lawton, L. J. (2002). A Profile of Older Adult Ecotourists in Australia, *Journal of Hospitality & Leisure Marketing*, 9(1-2): 113-132

Lipscombe, N., ve Thwaites, R. (2001). *Education And Training*, The Encyclopedia Of Ecotourism, 627-638.

Liu, S., ve Li, W. Y. (2020). Ecotourism Research Progress: A Bibliometric Analysis During 1990–2016, *SAGE Open*, *10*(2).

McGee, Jeffrey E., Peterson, Mark, Mueller, Stephen L. ve Sequeira Jennifer M. (2009) *Entrepreneurial Self-Efficacy: Refining The Measure. Enrepreneurshıp Theory And Practice,* Baylor University, 965-988.

Masberg, B.A. ve Morales, N. (1999). A Case Analysis Of Strategies İn Ecotourism Development, *Aquatic Ecosystem Health and Management Society*, 2, 289-300.

Mastny L. (2001). *Treading Lightly: New Paths For İnternational Tourism*, Worldwatch Institute, Washington.

Nestrom, John W. ve Davis, Keith (2005) .*Organizational Behavior Human Behavior at Work*. McGraw-Hill Higher Education 11. Edition.

Orams, M. B. (1995). Towards a More Desirable Form of Ecotourism, *Tourism Management*, 16(3-8):142.

Orams, M. (1999). *Marine Tourism: Development, İmpacts, Management.* London: Routledge.

Ovalı, K. P. (2007). Kitle Turimi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması, *YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2(2),64-79.

Özdemir, C. (2009). Karacasu'da Turizm Girişimciliği Araştırması, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 13(1), 105-115.

Palacio, V. ve McCool, S. F. (1997). Ldentifying Ecotourists İn Belize Through Benefit Segmentation: A Preliminary Analysis, *Journal of Sustainable Tourism*, 5(3): 234-243.

Patterson, C., (2002). *The Business of Ecotourism: The Complete Guide for Nature and Culture-Based Tourism Operations,* Trafford Publishing, Canada.

Pelto, P.J. and Pelto, G.H. (1978). *Anthropological Research: the Structure of Inquiry,* 2nd edn. Cambridge University Press, New York.

Ritchie, J.R. and Goeldner, C.R. (1994). *Travel, Tourism and Hospitality: a Handbook for Managers and Researchers,* 2nd edn. John Wiley & Sons, New York.

Różycki, P. ve Dryglas, D. (2014). Trekking As A Phenomenon Of Tourism İn The Modern World, *Acta Geoturistica*, 5(1): 24-40.

Ryan, C. (1995). *Researching Tourist Satisfaction: Issues, Concepts, Problems.* Routledge, London.

Sakellariadou, F. (2015). *Marine Ecotourism From The Perspective Of Blue Growth*. Conference: 7th iCOnEc Conference Competitiveness and Stability in the Knowledge-based Economy. At: Craiova, Romania

Sahgal, P. ve Pathak, A. (2007). Transformational Leaders: Their Socialization, Self-Concept and Shaping Experiences, *International Journal of Leadership Studies*, Vol 2 Issue 3.

Sangpikul, A. (2010). Marketing Ecotourism Through the Internet: A Case of Ecotourism Business in Thailand, *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 11(2): 107-137.

Swan, C.D. ve Morgan, D. (2016). Who Wants To Be An Eco-Entrepreneur? Identifying Entrepreneurial Types And Practices İn Ecotourism Businesses, *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 17(2):120–132.

Sarı, V. İ. (2020). Türkiye'de Ulusal ve Bölgesel Politika Belgelerinde Sürdürülebilir Turizm Planlaması, *Coğrafi Bilimler Dergisi/ Turkish Journal of Geographical Scienc*es, 18(1), 1-27, doi: 10.33688/aucbd.615191.

Simarmata, M.T. ve Astuti, T. (2020) Factors of Affecting Business Opportunities in Developing Ecotourism, International Research Journal of Management, *IT & Social Sciences,* 7 (5): 130-138.

Simpson, K., Fennell, D. A. ve Dowling, R. K. (ed.). (2003). *Ecotourism Policy and Planning.* CAB International, Wallingford, UK.

Shivani, S., Mukherjee, S. K. ve Sharan, R. (2005). *Structural Interventıons For Favourable Socıocultural Influences on Indıan*

Entrepreneurs. Conference on Entrepreneurship and Human Rights Fordham Universty, New York City.

Smith, S.L.J. (1995). *Tourism Analysis: a Handbook*, 2nd edn. Longman Group Limited, Harlow, UK.

Şen, D. S. (2010). *Turizmin Çevresel Etkileri ve Bir Çözüm Olarak Ekoturizm*. Mersin: Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şafak, İ. (2003). Türkiye'deki Av Turizmi Uygulamalarının Özel Avlak İşletmelerine Etkisi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2,133-148.

Şahbaz, R. P. ve Altınay M. (2015). Türkiye'deki Milli Parkların Rekreasyon Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3):125-135.

Şekercioğlu, Ç.H. (2002). Impacts Of Bırdwatching on Human Ans Avian Commuties. *Environmental Conservation*, 29, 282-289.

Taylor, David ve Walley, Liz (2003). *The Green Entrepreneur: Visionary, Maverick or Opportunist*. Manchester Metropolitan University Business School Working Paper Series .

Tekin, M. ve Çiçek, E. (2005). *İşletmelerde Rekabet Üstünlüğü Sağlamada Farklı Bir Yaklaşım: Değer Temelli Pazarlama*. V. Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 63-68.

Tekin, M. ve Kasalak, A. M.(2013). *Yeni Bir Girişimcilik Eğilimi: Ekoturizm Çiftlik Girişimciliği.* Uluslararası Girişimcilik ve Kariyer Sempozyumu Bildiri Kitabı, 381-390.

Tsaur, Sheng-Hshiung, Lin, Yu-Chiang ve Lin, Jo-Huin (2006). Evaluating Ecotourism Sustainability From The İntegrated Perspective Of Resource, *Community And Tourism. Tourism Management,* 27, 640-653.

Ukav, İ. (2012). *Adıyaman'da Av Turizmi*. II. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, 3-18.

Uygun, R. (2006).*Türkiye'de Girişimcilik Kültürünü Yönlendiren Öncü Girişimciler Ve İbrahim Bodur Modeli*, Çanakkale: Y. Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Watkins, C. (2003) *Learning: A Sense-Maker's Guide*, Association of Teachers and Lecturers. London.

Weaver, D. B. (1999). Magnitude of Ecotourism in Costa Rica and Kenya, *Annals of Tourism Research*, 26(4): 792-816.

Weaver, D. (2001). Ecotourism As Mass Tourism: Contradiction Or Reality?, *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly,* 42(2), 104-112.

Weaver, D. B. (ed.). (2001). *The Encyclopaedia of Ecotourism*. CABI Publishing, Wallingford, UK.

Weaver, D. B. ve Lawton, L. J. (2002). Overnight Ecotourist Market Segmentation in the Gold Coast Hinterland of Australia, *Journal of Travel Research*, 40: 270-280.

Weaver, D. B., ve Lawton, L. J. (2007). Twenty Years On: The State Of Contemporary Ecotourism Research, *Tourism Management*, *28*(5), 1168-1179.

Wight, P. A., Weaver, D.B. (ed.). (2001). *Ecotourists: Not a Homogeneous Market Segment,* The Encyclopedia of Ecotourism CABI International, Australia, 37-62.

Wood, M. E. (2002). *Ecotourism: Principles, Practices & Policies For Sustainability*. The International Ecotourısm Society, France.

Wurzinger, S., ve Johansson, M. (2006). Environmental Concern And Knowledge Of Ecotourism Among Three Groups Of Swedish Tourists, *Journal of Travel Research*, 45(2): 217-226.

Yaşar, O. (2011). Saros Körfezi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi, *Zeıtschrıft Für Dıe Welt Der Türken / Journal Of World Of Turks,* 3(1): 33-55.

Yılmaz, Hatice (2008). *Turizm Çeşitlendirilmesi Kapsamında Ekoturizmin Ürünü Olarak Tatil Çiftlikleri: Türkiye'deki Tatil Çiftliklerine Yönelik Swot Analizi*. Afyon: Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yurik, E. Ö. (2003). Turizmin Geleceği: Ekoturizm, *Standart: Ekonomik ve Teknik Dergi*, 500, 68-71.

Cengiz Y. (2002). Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm, *TÜRSAB Dergisi*, (1),7.

Zakai, D., ve Chadwick-Furman, N. E. (2002). Impacts Of İntensive Recreational Diving On Reef Corals At Eilat, Northern Red Sea. *Biological Conservation*, *105*(2), 179-187.

Zografos, C. ve Allcroft, D. (2007). The Environmental Values of Potential Ecotourists: A Segmentation Study, *Journal of Sustainable Tourism,* 15(1): 44-66.

Zurnacı, N. (2012). Kısal Turizmde; Girişimcilik ve Örgütlenme, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 65-70.

İNTERNET KAYNAKÇASI

A. Francois-Lecompte, Isabelle Prim-Allaz (2009). Les Fran¸cais et le tourisme durable: proposition d'une typologie. 1`ere journ´ee de recherche Aderse, Mar 2009, La Rochelle, France. Rom, 2009. <halshs-00470572>, https://hal.archives-ouvertes.fr/halshs-00470572/document, (erişim tarihi: 01.04.2017).

Belize, http://www.belizetourismboard.org/, (erişim tarihi: 10.04.2017).

Dünyadaki Eko Oteller, https://greenglobaltravel.com/eco-lodge-green-accommodations, (erişim tarihi: 06.04.2017).

Ekoturizmin Etkileri, http://www.canidoit.org/negative-and-positive-effects-of-ecotourism, (erişim tarihi: 04.04.2017).

Eko Sertifikalar, http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/bio_hotels, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/eco-hotels-certified, (erişim tarihi: 17.03.2017)

Eko Sertifikalar, http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/green-certificate-latvia, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/green-tourism-businessscheme, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/legambiente-turismo, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/natures-best-ecotourism, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/steinbock, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/tourism-e-colabelluxembourg, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/viabono, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, www.eco-indextourism.org, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, www.eco-label-tourism.com, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, www.energystar.gov, (erişim tarihi:17.03.2017).

Eko Sertifikalar, www.greenglobe.org, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, www.greenhotelsonline.com, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, http://www.green-key.org, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, http://www.mta.com.mt/eco-certification, (erişim tarihi: 17.03.2017).

Eko Sertifikalar, https://readymag.com/usgbc/hospitality/about/, (erişim tarihi: 07.04.2017).

Eko Otellerin Etkileri, https://www.ukessays.com/essays/tourism/criteria-for-eco-hotel-tourism-essay.php, (erişim tarihi: 01.03.2017).

Ekvador, www.ecotourism.org/ecuador, (erişim tarihi: 20.03.2017).

Epler Wood, Megan, in association with Pam Wight and Associates and Jeanine Corvetto. A Review of International Markets, Business, Finance & Technical Assistance Models for Ecolodges in Developing Countries. (Prepared for the International Finance Corporation). January 2003. http://www.responsibletravel.org/projects/documents/certification_reports/Consumer_demand_final_1Dec04.pdf, (erişim tarihi: 03.06.2017)

Failte Ireland, www.failteireland.ie/FailteIreland/.../Ecotourism_Handbook, (erişim tarihi: 07.04.2017).

http://www.akdenizbahcesi.com, (erişim tarihi: 04 07. 2017)

http://www.bugday.org/portal/index.php (erişim tarihi: 11.11.2013)

http://www3.dogus.edu.tr/memek/2010-2011/.../Yeşil%20turizm.doc (erişim tarihi: 03.11.2013)

http://www.ea.gov.au (erişim tarihi:17.03.2017).

http://www.ekoturizmdernegi.org/ (erişim tarihi: 07.10.2013)

http://ekolojikoteller.com.tr/bes-yildizli-eko-koy-havasu-koy, (erişim tarihi: 04.07.2017).

http://www.pastoralvadi.com(erişim tarihi: 20.03.2017).

http://www.kasartcamp.com/, (erişim tarihi: 04.07.2017).
http://www.kapor.com.tr, (erişim tarihi: 04.07.2017).
http:// www.kazdagiekoturizm.com, (erişim tarihi: 04.07.2017).
http://www.kultur.gov.tr (erişim tarihi: 11.11.2013)
http://www küçükoteller.com.tr(erişim tarihi: 20.03.2017).
http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,10161/golf-turizmi.html (erişim tarihi: 30.09.2013).
International Finance Corporation, Epler Wood, Megan, in association with Pam Wight and Associates Jeanine Corvetto. A Review of International Markets, Business, Finance & Technical Assistance Models for Ecolodges in Developing Countries January 2003, http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/home, (erişim tarihi: 04.04.2017).
İtalya, (http://www.italtrade.com/italy/world_market08.pdf, (erişim tarihi: 09.04.2017).
İspanya, http://www.mapama.gob.es/es/biodiversidad/temas/espacios-protegidos/red-natura-2000/, (erişim tarihi: 10.04.2017).
İspanya, http://www.spain.info/en/que-quieres/naturaleza/ecoturismo/, (erişim tarihi: 10.04.2017).
Kosta Rika, https://www.ecotourism.org/costa-rica, (erişim tarihi: 07.04.2017).
Küçükaslan, N., (2008). ''Özel İlgi Turizminde Niş Pazarlamanın Yeri''. Paradoks, Ekonomi, Milli Parklar, http://www.milliparklar.gov.tr/mp/?sflang=tr, (erişim tarihi: 20.03.2017).
The International Ecotourism Society (TIES). (2000). Ecotoursim Statistical Fact Sheet, www.ecotourism.org/textfiles/statistical/pdf, (erişim tarihi: 01.03.2017)
TIES, (Ecotourism Statistical Fact Sheet The International Ecotourism Society, 2000), http://www.active-tourism.com/factsEcotourism1.pdf, (erişim tarihi: 03.06.2017).
TURSAB, (Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği), https://www.tursab.org.tr/dosya/12896/tursabdogamaceraturizmi_12896_5091237.pdf (erişim tarihi: 30.03.2017).
2023 Türkiye Turizm Stratejisi, https://www.kultur.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0, (erişim tarihi: 06.02.2017).

UNEP, (UN Environment Programme, Birleşmiş Milletler Çevre Programı). http://www.unep.fr/shared/publications/cdrom/WEBx0139xPA/about/wes.htm, http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf (erişim tarihi: 02.10.2017).

WTO, Tourism Highlights 2000, http://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284403745, (erişim tarihi: 03.06.2017)

WTO, www.worldtourism.org.omt/ecotourism2002.htm, (erişim tarihi: 02.03.2017).

Yeniçare, E. (2012). Kırsal Turizm Nedir ve Örnekler Üzerinde İrdelenmesi. http://www.belgeler.com/blg/2kag/kirsal-turizm-peyzaj (erişim tarihi 14.11.2013).

Yeni Zelanda, http://www.stats.govt.nz/browse_for_stats/industry_sectors/Tourism.aspx, (erişim tarihi: 06.04.2017).

Her Yönüyle Ekoturizm

Murad Alpaslan Kasalak & Dilara Bahtiyar Sarı

Günümüzde sürdürülebilir turizm şemsiyesi adı altında gelişen önemli turizm çeşitleri arasında yer alan ekoturizm, doğa ile iç içe tatil tasarlayan turistlerin ilgisini çekmektedir. Ekoturizme yönelik ilgi akademik yayınlara da zamanla yansımıştır. Gerek ulusal gerekse uluslararası literatürde ekoturizmin etkilerini ve faaliyetlerini, ekoturizmin dünya pazarındaki durumunu inceleyen, ekolojik otellerin yapısı, girişimciliği ve sertifikasyonu hakkında ayrıntılı bilgiler sunan ve deniz ekoturizmini açıklayan bir kaynak bulunmadığı tarafımızca tespit edilmiş ve literatürdeki bu eksikliğin giderilmesi amacıyla Her Yönüyle Ekoturizm kitabı hazırlanmıştır.

Ulusal literatürde yer alan ekoturizm kitapları ekoturizmin içerisindeki spesifik konulara değinirken bu kitap ekoturizmi kapsamlı bir biçimde ele alır. Başta üniversitelerde lisans ve lisansüstü turizm eğitimi alan öğrencilerin ve ekoturizme ilgi duyan doğa dostu turistlerin ilgisine sunulmuştur. Kitabın içeriğinde ekoturizm ve özellikleri, ekoturizm faaliyetleri, ekoturizm pazarı ve özellikleri, ekoturizm girişimciliği ve işletmeciliği, ekolojik çiftlikler ve oteller ile bu otelleri tercih eden ekoturistler, ekolojik otel girişimciliği ve farkları, ekoturizm planlaması ve ekoturizm çalışmalarında nasıl bir metodoloji kullanıldığına dair konular ele alınmıştır. Son yıllarda ilgi çekmeye başlayan deniz ekoturizmi de ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Kitabımızın doğaya değer veren herkese faydalı olmasını umarız.

KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ

Nevşehir Yerleşkeleri:
Mustafapaşa - Uçhisar - Ürgüp
Tel: 0384 353 5009 (pbx) Faks: 0384 353 5125
İstanbul Yerleşkesi:
Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanı
Tel: 0216 588 0010 (pbx) Faks: 0216 588 0012
info@kapadokya.edu.tr

9 786054 448708

www.kapadokya.edu.tr